

METHODVS MEDENDI, TAM GENERALIS QVAM PARTICVLARIS:

Per IOANNEM RIOLANVM, *Parisiensem Medicum.*

PARISIIS.
Ex Officina PLANTINIANA.
Apud HADRIANVM PERIER,
via Iacobæa.

M. D. XCVIII.

Cum gratia & priuilegio Regis.

SENATVI PARISIENSI IO. RIOLANVS SANITATEM.

NON est mirum (Patres æquissimi) si maiores nostri in publicis conuiuiis decãtarent: O Sanitas tu maximum hominibus bonum: detracta enim ſanitate, quid poteſt in hac vita eſſe gratum & iucundum? Fingite, ſi placet, Crœſo, nõ Cyri, ſed morbi tyrannide oppreſſo, Deum ſanitatis aut opulentiæ liberam dediſſe optionem, cui dubium eſt eum bona fortunæ cum ſummo corporis bono facilè permutaturum? At medicina eſt ars ſeruandæ & reſtituendæ ſanitatis, præſentem quippe ſeruat & abſentem reducit: Itaque certum eſt quantum erat olim ſtudium ſanitatis, tanto in honore fuiſſe medicinam. Sed enim, ſi quis hoſtem ciuitatis interfeciſſet, com-

mendabatur encomio publico, erántque Romanorum, vt Atheniensium, legibus, tyrannicidis statuta præmia: Atqui morbus est summus & capitalis hostis ciuitatis, ísque non externus, sed ciuilis, nec ciuilis modò, sed domesticus, quem omnes cuiuscunque sint sexus, sortis & ætatis, natura duce refugiunt: non est monstrum immanius, non crudelior tyrannus, nullus denique nostræ vitæ capitalior inimicus. Ergo si quis Hercules inuictum hoc genus monstri doceat arte superare, si Apollo aut Æsculapius aliquis sese vobis offerat qui iuratum hostem humanæ naturæ & vestræ ciuitatis crudelissimum tyrãnum recipiat iugulandum, nonne vobis erit ἀλεξίκακος & tutelaris deus? At medicus ipso etiam nomine est morbicida, non fumiuendulus quidam Chymista, qui suo stibio morbos deploratos suscipit sanandos: non circunforaneus circulator, qui vanis pollicitationibus plebeculam miserè ludificat, & imposturis muliercularum loculos exhaurit: non ambitiosus chirurgus, qui sola operatione animosus, medici titulo insolescit, acsi interiores af-

fectus sensu cognoscantur & manus opera curentur: non futilis seplasiarius, qui nulla temperamenti, ætatis, sexus, nulla consuetudinis & habitus corporis, nulla temporis habita ratione, remedium quod vni & alteri profuit, quasi omnium hominum vna & eadem sit natura, ad quosuis promiscuè accōmodat, vnóq; calapodio, vt est in prouerbio, omnes calceat: quibusdam odore solo, quinimò sola apprehensione cathartici aluus commouetur, aliis cassia, etiam mediocri quantitate sumpta, mortem attulit: quę in dolore capitis, propterea quòd fumos excitat & ad caput mittit, necnon in imbecillitate intestinorum, quia lubrica, plurimum nocet. Agaricus est medicina domestica, atque, si credimus Auicennæ, cardiaca, ventriculo tamen infirmo, nauseabundo, colicis doloribus obnoxio, & in principio morborum phlegmaticorum tutò & sine periculo non datur. Rhabarbarum, benignum & pueris innoxium medicamentum, quia fumosum, in doloribus capitis vitandum, nisi aqua endiuiæ aut violarum temperetur, eiúsque astringens substantia plurimis

morbis est incommoda, cúmque perhibeatur vita hepatis, eius tamen calidioris mors est. Senna facit tormina nisi corrigatur, nec tantùm flatulentis, sed etiam valdè siccis naturis noxia. Tantùm refert ad bene medendum ἰδιοσυγκρισίας, id est proprias ægrorum, morborum & medicamentorum naturas cognouisse: quas cum ex animi sententia ingeniosissimus ille Auerrois nō assequeretur, medicinam, cuius erat peritissimus, non est ausus exercere: Ægyptij, vt est apud Herodotum, cùm intelligerent esse tam difficile ex arte mederi, quàm pulchrum & humanæ vitæ necessarium, singularum partium morbis proprios medicos deuouerunt, ne pluribus intentus, in vna minus excellerent: & impunè nugiuenduli sophistæ in luce mundi, in emporio bonarum artium, vobis conniuentibus, exigua pyxide se conclusa tenere morborum omnium remedia per compita iactabunt? Duo sunt lumina faciendæ medicinæ tam necessaria, vt eorũ altero citra manifestam iacturã sanitatis medicus carere non possit, ratio & experientia: per se naturáque sua fallacem

experientiam regit ratio, rationem vicissim experientia confirmat, quæ nihil est aliud quàm operatio inartificiosa vsu solo comprobata: at philosophi quod fit sine arte temerarium appellant, ídque solũ bene fieri quod fit consilio & ratione totius populi, hoc est Dei, voce iactatur: Quoúsque ergo ἀλόγους & inertes Empiricos feretis? Nunquamne bonarum artium ignaros sufflones extra pomœria vestræ ciuitatis amandabitis? vt is solus pro medico habeatur qui philologiæ, & philosophiæ, præsertim naturalis, peritus, causas & signa morborum cognoscat, qui humani corporis principia & elementa, humores, spiritus, singularum partium vsum & temperamentum, animæ facultates & functiones non ignoret, qui aëris, cibi, potus, exercitationis, perturbationum, somni, vigiliæ, excretionis, retentionis mediocritatem sanis & ægris ex arte præscribat, quíque remediorum tam simplicium quàm compositorum vires & vtendi modum habeat in numerato. Credite mihi, Patres, Andabatarum more, clausis oculis cum hoste naturæ pugnat, quicunque istorum ignarus fa-

eit medicinam, nullúsque medicus dici meruit, qui minimum istorum ignorat. Quod nemini obscurum erit qui summa medendi capita à nobis breuiter & perspicuè, tribus libris comprehensa attentè legerit. Quorum primo, tria medico esse præcognoscenda demonstro, antequam de remedio cogitet, partem affectam, causam, & speciem morbi, eorúmque cognoscendorum artem breuiter expono: deinde vt inueniendum sit medicamentum & inuento prudenter vtendum, maxima, ni fallor, facilitate explico. Secundus liber generum morborum, Similaris, organici, communis, generalia & indefinita remedia indefinitè explicabit. Tertius, singularum partium particulares morbos & propria remedia demonstrabit. Quos sub vestri nominis auspiciis in vulgus emitto, vt vestrum nomen sit terrori impostoribus, qui in vestrorum ciuium vitam impunè grassantur, faciúntque per mortes experimenta.

GENERALIS METHODI MEDENDI INDEX.

A, primam paginam : B, secundam denotat.

A

Affectus per consensum duobus signis dignoscitur. fo. 2. b
ut Actio læsa indicet partem affectam. ibid.
Agarici dosis. 17. a
Aloe ut dispensanda. 17. a
de Apozemate. 20. a
Auro potabili si lepra possit sanari. 63. b
Carunculæ remedia. 49. a
Caßiæ dosis. 17. a
Cholagogωn dosis. 17. a
Clysteris formula & usus 23. b
an clysteres alimentarij 24. b
Colocynthidos. ibid.
Conformationis morbi. 44. a

C

Causarum morbificarum differentiæ 6. b & 25. b
Cancer apostemosus.

D

De dolore quid sit à quibus causis ut indicat partem affectam. 4. a

E

vt Excreta partem affectam indicent. fol. 5.a
Ellebori dosis & vtendi modus. 18.a
dosis Epithimi. ibid.
Erysipelas. 57.b
Emphisema. 59.a
Elephantiasis. 63.a

F

FAcilius est curare morbũ quàm dignoscere fol. 1.a
Febris quid, quotuplex. 29.b
Febris diaria. ibid.
Febres à bile. 33.a
Febres à pituita. 35.a
Febres à melancholia. 38.a
Fluor vt sistendus. 47.b

H

HOemitritei curatio. 37.a
Hecticæ febris curatio. 40.a
Hydrocele, tumor aqueus. 61.a

I

INuentio remedij pendet à dignotione morbi. 12.a
Iulepi forma
Indicatio quid, quotuplex. 28.a

L

quòd Lapis vbique potest oriri. 45.a
Lues venerea. 65.b

M

MOrbus omnis contrario depellẽdus contra Paracelsum. fol. 13.a
Myrobalanorum dosis. 17.a
Mannæ dosis. ibid.
Melanagogωn .17.b
Morbus magnitudinis. 49.b
Membri extenuati curatio. ibid.

crate, cuius scientia, gentium omnium vno consensu tot seculis probata est; quam cùm Paracelso, non tantùm politioris literaturæ & bonæ philosophiæ, plane ignaro, sed impio pseudomedico, bene sentire: Quotquot extiterunt Philosophi, Poëtæ, Legislatores, suæ doctrinæ et inuentionis autorem deum perhibuerunt, quamuis illum diuersis nominibus appellarint, Orpheus Calliopē, Musæus Vraniam, Pindarus Polymniam, Homerus Clionem, Hesiodus Terpsicorem, Linus Phœbum, Virgilius Thaliam, Ouidius Euterpem, sui poëmatis autores profitentur, iisque insalutatis nil magnum aggrediuntur, Summus ille Legislator Trismegistus, Mercurio, Zaleucus & Zamolsis Vestæ, Charondas Saturno, Lycurgus Apollini, Solon Mineruæ, Minos & Plato Ioui, Numa Ægeriæ, Mahumetus Gabrieli, Moses, ineffabili Deo, suarum legum inuentionem tribuerunt: Vnus Paracelsus, suæ medicinæ autorem diabolum nominatim profitetur, nec referre putat impostor, vtrum à spiritu veritatis an mendacij scientia proficiscatur. Quamuis enim artes diaboli nostris minimè sint similes, omnes tamen, inquit, peræquè sunt artes, verba & characteres, sunt medicinæ dæmonum, vt syrupi & apozemata, hominum: Enimuero, cùm tam mali quàm boni spiritus, creaturæ Dei sint, cur eorum scientia peræquè creatura Dei non erit? profecto quidquid in nostrũ commodum cedit, etiam si à diabolo proficiscatur, à Deo est: Quod si mihi in foueam delapso diabolus manum porrigeret, parem illi gratiam referrem, & perinde mihi benefactum putarem, ac si vnus Apostolorum me de fouea extraxisset. Hæc si quis miretur meminerit scriptum esse, petendum auxilium ab inimicis. Et erit adhuc qui se Paracelsi discipulum audeat profi-

teri? Etiam si illius doctrina sapienter & cum ratione descripta esset, tamen propter autoris nomen, non ausim illam attingere, & primis labris gustare, tantum abest vt amplecti velim, quid enim aliud diabolus, quàm subdolus sophista qui veri specie nos ludit, calumniator, impostor? diabolus est iuratus hostis humanæ naturæ, illíque perpetuò struit insidias, quis ergo prudẽs crediderit illum salutaria remedia, non potiùs venena, communicasse Paracelso in lucem & vulgus efferenda? princeps tenebrarum delectatur fumis, ministros habet fumiuedulos Alchymistas, sufflones, carbonarios, quorum scientiam cur non appellem βαναυσικὴν cùm propriè βαναυσοὶ dicantur fornacarij chymistæ? Sed mox disparebit fumus iste, cùm perdiderit gratiam nouitatis, temporísque filia veritas istas falsitatis tenebras, breui suo lumine dißipabit: vos interim ea ad vsum deligite remedia quorum maiores nostri tulerunt pericula. Valete, & mei consilij memores semper estote.

METHODVS PARTICVLARIS MEDENDI.

Per IOANNEM RIOLANVM, *Parisiensem Medicum.*

PARISIIS.
Apud HADRIANVM PERIER, via Iacobæa: In Officina PLANTINIANA.

M. D. XCVIII.

STVDIOSIS VERÆ MEDICINÆ.

SApienter Herophilus morborum remedia si ab indoctis medicis vsurpentur venena, si verò à doctis & exercitatis, deorum auxiliares manus appellabat: Quotquot enim neglecta scientia, solis remediorum formulis instructi, medici titulo paßim insolescunt, per mortes faciunt experimenta, neque vnquam securi, sed dubij semper & incerti medicinam exercent. Solus sibi bene conscius est medicus, neque vlla palescit culpa, qui ratione & authoritate, non tantùm exemplo medetur: quia tot circunstantiis vsus medendi circunscribitur, tot habet indicationes, mitto subiecti & morbi inconstantiam, vt valdè artificiali coniectura sit opus ad inueniendum remedium quod morbo & ægri naturæ conueniat, non minùs maturo iudicio vt inuentum prudenter & ex arte dispensetur. Quare per Apollinem & sacras Musas (quia nil præstantius hîc agnosco) vos oro & obtestor, ne priùs de facienda medicina cogitetis, quàm quæ nobis insunt secundùm naturam ex Physiologia, Affectuum præter naturam causas, & signa, ex pathologia, eorundem remedia, ex Therapeutica didiceritis: ea verò de fonte ipso, non ex ex riuulis hauriatis, malim enim errare cum Hippo-

Morbus communis. 50.b

N

morbus Numeri. 48.b

O

OPiata quid, forma, 23.a
Obstructio. 44.b
Obstructionis ab humore crasso curatio. 46.b
Oedema 59.b

P

PArtem affectam quae produnt. 2.a
Pars una tribus modis alteri compatitur 2.a
Partes acuti & obtusi sensus. 4.b
ut Pus à pituita distinguendum. 5.b
Praedictionum summa capita. 11.a
Phlegmogogwn dosis. 17.b
Potionis purgantis formulae. 21.a
Puluis. ibid.
Pillulae. 23.a
Plethora ad vasa & ad vires. 25.a
Pestis curatio. 41.a
Phlegmone. 55.b

Q

QVantitas remedij ut sit definienda. 16.a
Quartanae curatio. 38.a
Quotidianae febris curatio. 35.a

R

ut à Retentis pars affecta coniicitur. 6.a
Rhabarbarj dosis 17.a

S

SYmpatheia omnis fit positiuè aut priuatiuè. fol. 2.a
Sympatheia incompleta. ibid.
Species morbi. 9.a
Syrupus. 20.a
Synochus. 31.a
Sarcoticorum gradus. 33.a

Scirrhus. 61.b

T

Τ Ἐ'κμαροις quid sit. 1.a
Tempus opportunum deligendum. 15.
Turbith dosis. 17.b
Trochiscorū forma. 21.a
Tabellarum forma. ibid.
Tertianæ curatio. 33.a
de Tumoribus. 55.a

V

VSus inuenti remedij. 14.b
Vermes. 45.b
Vomitorij formula. 36.b
Vomitus confert omnibus febribus in principio paroxysmi ibid.
Vlcus. 52.a
de vulneribus. 67.a

Finis Indicis.

GENERALIS METHODI MEDENDI

LIBER PRIMVS.

CVRANDORVM MORBORVM prima capita, Partem affectam, quæ produnt, Modi & causæ compaßionis.

SECTIONIS PRIMÆ CAPVT I.

EDICVS vocatus ad ægrum imprimis obseruet partem affectam, vbi est sedes morbi, deinde causam, postea speciē morbi, quorum per propria signa dignotio τέκμαρσις nuncupatur, prima & præcipua pars medicinę, quia facilius est curare morbum quàm dignoscere. His cognitis quærat remediū morbo & ægri naturæ accommodatum. Inuēto prudēter vtatur, his capitibus veluti finibus primus liber Synopsεωs therapeuticę concludetur.

Partem affectam, si sit interior, neque pateat sensibus, hæc indicabunt, Situs partis, in dissecto cadauere diligenter obseruandus: Actio læsa. (ea enim pars per se aut per consensum laborat cuius functio læsa est) Dolor, ibi enim morbus vbi dolor: Excreta, retenta: sunt enim naturalis Oeconomiæ fideles internuntij, deiectiones loturæ carnium recens mactatarum similes, hepar malè affectum certò denuntiant, Adde propria accidentia, seu signa Pathognomonica: quorum alia solitaria concludunt, vt genæ rubrę pulmonis: alia coniuncta, vt febris acuta, dolor pungẽs in latere, & difficultas spirandi cum tussi, pleuræ inflammationem: non est negligendus ægri decubitus: Nam si exterior sit affectus, grauiùs in partem affectam decumbit: si interior, melius, quia pendulum viscus dolorem ingeminat.

Imprimis verò contempletur si pars affecta per se primò, an per consensum laboret, nam parti primo laboranti primùm succurrendum est, quia quæ condolebant, illa percurata conualescent. Tribus autem modis vna pars alteri cõpatitur. Vicinia, Operis vel generis societate, aut communione vasorum: propter viciniam vterus compatitur vesicæ & recto intestino, vicissimque hęc vtero, vnde tenesmi, stranguriæ, & suppressiones vrinæ per consensum. Ab inflammato recto intestino & vtero strangúria, inquit Hippocrates, compatiente vesica. Læditur etiã respiratio, ventriculo, liene aut hepate malè affectis, quia hę partes sunt connexę diaphragma-

ti. Ventriculus compatitur intestinis & gulæ propter continuitatem.

Itaque ad viciniam pertinent cõtinguitas, cõtinuitas, cohæsio, & quæ medio aliquo copulãtur: Hoc modo cerebrum cõsentit vtero per spinam cui alligatur, inde dolor occipitis mulieribus tã frequens vt nil magis, eadem causa inguina cõpatiuntur vtero. Operis verò societate condolent mammę vtero, pulmo auribus. pulmo enim loquitur, sermo ex auditu, hinc tussiunt qui duriùs aures scalpunt, compatiente pulmone, & peripneumonia parotide salutariter terminatur, Generis physici, seu materiæ similitudine, condolet neruosum neruoso: Propter communionem vasorum ventriculus consentit cordi per aortam & venam cauam, inde syncope stomachica. Cerebro per neruos sextæ coniugationis vnde dolor capitis per consensum ventriculi, & vomitus læso cerebro aut meningibus: Iecori per portam, lieni per venam quæ melancholicum humorem eò transmittit ad appetentiam excitandam.

Cæterùm positiuè aut priuatiuè fit omnis compassio: Positiuè, vel re aliqua ex vna parte ad alteram delata, vt spiritu, vapore, qualitate, facultate: sic cerebrum compatitur ventriculo fumanti: Priuatiuè non affluente eo quód affluere debet, quę sympatheia incompleta dicitur ab Auicenna. Cur apoplectici difficillimè spirant? quia impeditur influxus animalis facultatis ab insigni obstructione cerebri. Cur luxata spinæ parte superiore, brachij, inferiore, crura resol-

uuntur? priuatione facultatis motricis, Cõspiratio & confluxio vna, Sympathea omnia Conspirant partes per intermedios spiritus & confluxũ humorum, vtroque modo compatiuntur inuicem, vnáque alterius condolet calamitati.

Duobus signis deprehendetur affectus per consensum: si alteri superuenerit, vt febris inflãmationi, Cæphalea cardiogmo: Aut si cum altero intendatur & remittatur, sic dignoscitur suffusio per consensum, faciamus nauseam, acidũ aut nidorulentum ructum, dolorémque stomachi consequutam Cephalalgiam, non erit dubium eam per consensum ventriculi accidisse: augebitur coniectura si cum dolore ventriculi augeatur & minuatur, affectus enim primarius continenter affligit. Secundarius per interualla, neque præcessit affectus cuius comes putetur.

PARTIS AFFECTÆ PRIMVM *argumentum ab actione læsa.*

CAPVT II.

AD morbos arte & methodo curãdos, non satis est nouisse tres esse differẽtias actionum, sed earum sedes & instrumenta tam prima quàm secũda præsciẽda sunt, vt animalis principiũ esse cerebrũ, cor vitalis, Hepar naturalis: Ad animalem pertinere, sensum, motum, imaginationem, discursum, memoriam: adde si vis respirationem. Ad vitalem, arteriarum & cordis pulsationem. Ad naturalem, nutritionem, accretionem, & procreationem. Ad nutritionem re-

ferri attractionem, retentionem, coctionem, & reliquiarum alimenti excretionem. Non est etiã ignorandum sensum fieri emisso animali spiritu ab anteriore parte cerebri ad sensoria per sensificos & molles neruos. Motũ eodem à parte postica ad musculos influente per duros & motorios, qui originem habent à spinæ medulla, animam imaginari in anterioribus ventriculis cerebri, in medio cogitare, in postremo recordari, temperaturæ cerebri & spiritus animalis auxilio. Cor simul & arterias dilatari, vt aër per os & nares inspiretur, atque per cutem transpiret, vndique autem trahi vt temperet ardorem cordis: comprimi verò, vt fuligo per eosdẽ ductus excludatur: respirationem lenem fieri à solo diaphragmate, vehementem qualis efflatio, (quæ fit denso & multo spiritu confertim erumpẽte) musculorum thoracis ministerio, affluente de cerebro animali facultate: Internis enim dilatatis, inspiramus; externis compressis, expiramus: Internos appello, qui replẽt interstitia costarũ; externos, qui illis incumbunt. cum thorace dilatatus pulmo, per asperam arteriam haurit spiritum, cuius qualitate potius quàm substantia cor fruatur. Sunt ergo quatuor instrumenta respirationis, Aspera arteria, Pulmo, Diaphragma, & costarum musculi: Nutritio fit sanguine ad singulas partes veluti per tubos ab hepate deriuato: est enim opifex sanguinis, venæ eiusdem distribuendi media & instrumenta. Partes quarum publicum est officium neque sibi tantùm, sed etiam alijs natę sunt, trahunt rectis fibris, re-

tinent obliquis, expellunt transuersis.

Quibus positis & constitutis, si sensus vni dũtaxat particulæ eripitur, neruum malè affectum esse, aut sensorium laborare coniectura est: si totum corpus stupidum reddatur, in principium ipsum nempe cerebrum (quod est primum & commune sensorium) causa referẽda est, si pars aliqua priuetur motu, musculus aut neruus motorius huius mali autor perhibetur, fortè tamen non in ipso neruo, sed in origine nerui vitium est, ea enim vertebra luxata ex qua ducit originem, vis motrix non influit: qua methodo gloriatur Galenus se multos paralyticos sanitati restituisse, admotis ad originem nerui non ad partem resolutam remedijs, cum audiisset illos ex alto in dorsum cecidisse. Si quis artus mouere nequeat, solúmque caput inflectat, ceruicis vertebras laborare certum est, si ne caput ipsum moueat, cerebrum male affectum est: Tota manus resoluitur affecta quinta vertebra. At sexta & septima, brachij primæ partes manent illęsę, manifestiùs si octaua laboret: sola memoria lęsa, occiput laborat, illíque admoueri debent remedia: corrupta imaginatione, syncipут: vitiata ratione, in vertice fons fons est mali. Si ęger conqueratur de spirandi difficultate, enumeratione partium quibus respiramus quęrenda est pars affecta, éstque vna definienda remotione aliarũ. Si pulsus à mediocritate recessit, cor per se aut per consensum laborat, consentit autem omnibus ferè partibus per arterias. Si corpus non nutritur omnino, aut malè nutritur, (hoc cache-

xiam, illud Atrophiam vocamus) hepar malè habere suspicamur. Si verò pars aliqua non nutritur, aut obstructę sunt venæ per quas excipit alimentum, aut illa quòd sit imbecillior, nõ trahit, non retinet, non coquit, non expellit. Cæcitas visum, Surditas auditum, cruditas ventriculũ malę affectum, cibi fastidium stomachum laborare certò demonstrant. Quid multa? qui ex physiologia didicerit, singularum partium vsum & actionem, neque ignoret quibus mediis & instrumentis vnaquæque perficiatur, ad hanc artẽ facilem habebit aditum. Qui verò eas ignorant, empirici, curant ex euentu, non arte & consilio.

PARTIS AFFECTAE SECVNDVM *argumentum à dolore.*

CAP. III.

DOlor est tristis sensus & naturę molestus, molestia accidit soluta cõtinuitate partis, aut eadem affatim alterata: dolorificum enim dicitur quod subitò naturã partis immutat, aut eius continuitatem soluit: alteratur intemperie, præsertim calida aut frigida, humor enim & siccitas sunt qualitates patibiles, habéntque lentam & ignauam operationem, dolor autem fit mẽbro confertim, non sensim alterato: nam si partes valde refrigeratas confertim calefacias, insignem dolorem excitabis; intemperies verò hectica, quia fit sensim, est indolens. Quod si cui videantur humor tendendo, siccitas conuellen-

do, & rumpendo, dolorem facere, respondendum hoc inanitioni, illud plenitudini tribuendum esse: atque etiam si quando humor pungit, hoc facit quia talis, calidus, putris, acer, mordax, non per se & natura sua, neque enim datur humidum aut siccum ad tertium gradum quod nō sit calidum aut frigidum. Itaque quo iure Aristot. ex quatuor primis qualitatibus duas efficaces constituit, calorem & frigus, totidem patibiles, humorem & siccitatem, eodem Galenus dolorificam alterationem in calidam & frigidam intēperiem reiecit, quarum comparatione humida & sicca, vt sunt inefficaces, sic indolentes. Soluitur continuū quinque modis, vulnerando, rodendo, tendēdo, comprimēdo, conuellendo.

Dolor autem quidam pungit, alius sensum infert grauitatis, punctorius est proprius membranæ, non tamē conuenit omni, nam que ossibus non alligantur, vt quę pulmonem, cor, iecur & vesicam inuoluunt, graui dolore vexantur, non pungente: hoc signo peripneumonia & hepatitis discernuntur à pleuritide dextri lateris: nam in pleuritide sentitur dolor pungens, propter inflammatam membranam quę cohæret ossibus, in pulmonis verò & hepatis inflammationibus, dolor grauis. Dolor pulsans ostendit arteriam premi. Si pars acuto & vehementi dolore cruciatur, exquisiti est sensus non obtusi, acuti sensus sunt oculi, cerebrum, membrana, stomachus, vterus, & partes neruosæ: obtusum habent sensum, cor, hepar, pulmo, Renes ambigūt, nam in venis, arteriis, tunica succingente, & in exortu

ouretерum,acutus: In carne, obtusus dolor percipitur. Ceruix vesicæ exquisitè sentit, non vesica, fortè propter meatus angustiam & transitus difficultatem, doloris ergo magnitudo colum, non vesicam affici declarabit.

PARTIS AFFECTÆ TERTIVM *argumentum ab excretis.* Cap IIII.

QVod excernitur, Aut est toto genere præter naturam, vt calculi, vermes. Aut de substantia partis affectæ: vt si in dysenteria, vlcerati intestini ramenta secedunt: Aut parti adnatum, vt pinguedo crassioribus intestinis, illa enim natura pinguedine illeuit vt facilis & lubrica via fæcibus pateret: Aut coctionis excrementum, stercus primæ, lotium secundæ, sudor tertiæ; semen, & menstruus sanguis, quantitatis tantùm ratione sunt excrementa, excernuntur etiam flatus & humores, criticè vel symptomaticè, humores inquam tam naturales, vt sanguis & pituita dulcis, quàm qui sunt præter naturam, vt pituita vitrea & gypsea, bilis vitellina. Æruginosa, Glastea.

Considerandum autem imprimis, quòd excernitur, si quale, quantum, qua via, quomodo & quando decet excernatur, obseruata consistentia, vt si sanguis per os reddatur, procedátne è faucibus, cerebro, thorace, an ex ventriculo, si per muliebria, ex vtero an à vesica: si enim vomitu redderetur, affectum esse ventriculum

constaret: si tussiendo, thoracem vel pulmonē: vtrum verò affectum sit, sic distingues: pulmo quia neruus illius tantùm superficiem attingit, substantiā haud peruadit, non habet sensum nisi grauitatis: Thorax verò, quia totus osseus & neruosus, exactè sentit, itaque si indolenter reddatur, de pulmone: si cum dolore, de thorace procedit. Adhæc pulmonis vasa sunt maiora, sanguis biliosus & spirituosus, ergo si multus, tenuis, ruber, spumans, eiicitur: quis dubitet vas aliquod in pulmone? Si vero paucus, crassus, & liuidus, in thorace, apertū, ruptum, vel exesum? Age verò, faciamus per aluum pinguedinem secessisse, suspicio est incipientis vlceris in crassis intestinis, quæ tum vlcerata esse constabit, quando secedent abrasiones tunicarum. Cúmque crassioris intestini crassior, tenuioris tenuior sit substantia, ab excretis quodnam vlceratum sit quis non facilè coniecerit? quod ad medendi rationem & ad prædictionem, non parum conducit: crassiorum enim intestinorum vlcus, per sedem iniectis, tenuiorum verò, sumptis per os remediis commodiùs curatur: & crassiorum intestinorum vlcera faciliùs sanantur quàm tenuium, ieiuni autem vlcus lethale: vlceratum autem aliquod è tenuibus intestinis certius erit, si pus aut sanies permisceâtur fęcibus, vt aliquod è crassis, si separatim deiiciantur. Sed caue ne puris & pituitę similitudine decipiaris, quod vt auertas, iube ægrum deiicere, aut, in morbis renum vel vesicæ, mingere in matula aqua tepida semiplena, si quod eiicitur petat fundum, pus

est. Nam phlegma, quia flatulentum & viscidum, innatat: pus, adustione graue, deprimitur. Aut in prunas, excretum, proiiciatur, pituita enim vt pus, non fœtet. Item puris color est cineritius, pituitæ albus, præterea pituita quia lenta & viscida nō patitur se diuidi, puris autem diuisi partes à se inuicem abscedunt, quod in aliis morbis, vt pulmonis & vteri, diligenter obseruandum, vt sit hoc semel & obiter dictum. Pergamus: si caro cum lotio reddatur, vlcus est in renibus, si arenæ rubræ in matula subsident, suspitio est calculi: si per vulnus chylus exit, aut cibus, venter perforatus est; si fæces, aliquod ex intestinis; si vrina, vesica aut oureter. Huc referre possis cōiecturam ab adnato, vt si fungus exoriatur vulnerato capite, meningem affectam esse certum est.

PARTIS AFFECTÆ QVARTVM *& postremum argumentum à retentis.*

CAPVT V.

CONqueratur aliquis de suppressa vrina, Iube illum sedere, contrecta pubem, si ex circumscripto tumore vesicam plenam sentias, obstructio est non in renibus aut oureteris, neque enim conflueret lotium in vesicam, sed in vesica ipsa, collo, aut ouretra: vtrum horum obstruatur Chirurgus deinde cathetere explorabit, cuius ingressum si sentiat impediri, malū est in ouretra. Ad hæc Platonis, & Aristot. diuino præcepto, quærendæ sunt imprimis rerum differentium similitudines, similium differentiæ,

mentitur autem sæpè colicus dolor nephriticũ, quia retentis discernuntur, nam in nephritide vrina cum difficultate redditur, aluus fluit, in coli dolore aluus sistitur, vrina fluente: sic pars affecta simul & species morbi dignoscuntur. Quod dictum sit gratia exempli: hic enim generalem duntaxat & indefinitam methodum curandorum morborum docere, & primos signorum fontes explicare proposui: plura suppeditabit quæ in aliis libris tradetur specialior doctrina.

DE CAVSA MORBI
Sectio secunda.

Eiusdem est artis nosse causas & remedia morborum Hippoc. lib. de arte.

DOctè, si quid aliud, scripsit Herophilus, oportere medicum, quę, qualis, & quanta sit causa morbi priùs cognoscere quàm de remedio cogitet, quia non potest curari morbus nisi remota causa, non potest remoueri nisi cognoscatur. Illa autem aut est externa seu procatarctica, aut interior, eáque antecedẽs, quæ primùm fecit & fouet morbũ. Aut coniuncta quæ immediatè morbũ facit, ea si posita ponat, sublata tollat morbum, cõtinens distinctiùs & magis propriè nominatur. De externa primum medicus sit sollicitus, licèt enim remedio non oppugnetur, ad interioris tamen cognitionem maximi est momenti.

Si constet de præcedente diæta, (quæquidẽ sex rebus quas vulgus non naturales appellat, continetur) medicus magno labore leuabitur,

habebítque iam dimidium facti. Cum enim sint neutrę & adiaphorę, bene vtenti, salubres & sanitatis conseruatrices causæ; malè vtenti, insalubres & morbi effectiuæ, de singulis ægrum percontetur: Aer iusto calidior inspiratus, alimenti, medicamenti aut veneni calidioris vsus, motus vehementior, ira, vigilia, excernendorũ retentio, vt lotij, stercoris, sudoris, aut consuetæ & solemnis alicuius vacuationis, vt menstrui & hæmorrhoidum: contactus calidorum, vt aëris, aquæ balnei, admoti medicamenti, vt cõfectionis ex anacardis: calidos gignunt morbos. Aer verò & alimẽta iusto frigidiora (memineris autem definiendam esse mediocritatem ægri natura non absolutè & per se) Somnus, otium, metus, retinendorum, vt seminis & sanguinis, quin etiam excrementorum omnium immoderatą profusio, propter inanitionem spirituum, contactus frigidorum, frigidos gignunt morbos. Morbi sicci, calidos, humidi frigidos vt plurimũ comitantur: calor enim diuturnitate vel subito incremento accersit sibi sociam siccitatem; frigus verò, quia parens cruditatum, humiditatem. Sunt qui causas morborum, & modos remediorum his quatuor capitibus concludunt: Assumptis, admotis, agendis, educendis.

Internę causæ sunt duæ, humores & spiritus quantitate peccãtes aut qualitate, totidem modi, congestio & fluxio: Peccant quantitate, si excedant aut deficiant, natura enim temperie, tẽperies mediocritate definitur. Plenitudinem prȩcedunt otium & crapula, eandem sequuntur

Internæ causæ mouentur ab externis.

torpor & dolor grauans, Inanitionem: inedia & vehementior tam animi quàm corporis motus antecedunt, eandem maciescomitatur: Cacochymiam pariunt aëris & alimẽti praua qualitas, adiuuãt raritas cutis vel densitas, rara enim externis, densa, internis patet iniurijs: nam si corpus liberè non perspiret, & sanguis non difflētur, si fuligine non expurgetur, nascitur putredo, obstructionis soboles.

Cum ergo, vt dixi, interiorem morbi causam exterior prodat, hanc primùm medicus diligenter sciscitetur, considerato imprimis habitu patientis: si pinguis an macilentus, carnosus an gracilis. Deinde affectus simplices præsertim colorem contempletur, refert enim cutis colorem humoris toto corpore dominantis, flauus color bilem, niger melancholiam, albus pituitã, ruber sanguinem exuperare ostendit, cuius varietate tumorum differentiæ discernũtur. Idem in excretis diligenter obseruandus; nam sputum rubrum pleuritidem esse à sanguine; flauum, à bile; album, à pituita; nigrum à melancholia indicat; pallidum, pituitam bili aut sanguini permistam. Vrinæ rubræ redduntur sanguinis permistione, nigrę melancholiæ, flauæ, bilis, albæ, pituitæ, & cruditatis: quorũ varia permistione variè colorantur: non aliter deiectiones colore produnt humorem peccantem: non est negligendus deiiciendi modus, sonorę enim deiectiones fiunt à flatu, flatus ex pituita ab imbecillo calore.

Aretentis tam certa ducitur coniectura quàm

ab excretis, nam si consueta & solemnis aliqua vacuatio supprimatur, vt menstrui aut hęmorrhoidum, habemus causam & originem morbi: si alicuius coctionis excrementum præter consuetudinem retinetur, lotium, stercus, sudor, causa morbi, si non coniuncta, saltem antecedés intelligitur: retentæ enim fæces, fumos ad caput mittunt, vnde dolor capitis, vertigo: si iuuenis vidua suffocetur ab vtero, accusanda retentio seminis insueta, præsertim, si menses pro more fluxerint.

Dolor quoque detegit causam morbi, nam si pungat, est analogus lassitudini vlcerosæ, indicátque copiam humoris acris & mordacis. Tensiuus plenitudinem arguit; si cum grauitate, humoris, cum leuitate, flatus: Phlegmonosus, cum æger membra veluti contundi & ossa sibi frangi putat, ὀςοκόπον propterea vocat Galenus, Plethoram simul & cacochymiam multã: Dolor pulsans indicat à copia sanguinis arteriam premi. Faciamus ergo quempiam de lassitudine conqueri; cõsiderandum erit, si sit spontanea, & à causa interna non externa, vt exercitatione vehementiore, túmque per singulas species tacita mente discurrendum, si cutem dicat sibi veluti acu pũgi, vlcerosa est, ab humore vtplurimum bilioso, rarius à pituita salsa & putri, si sentiat in mẽbris tensionem, subest plenitudo humoris flatulenti: si contundi membra existimet, multus humor subest, ísque crassus & frigidus, qualis pituitosus aut melancholicus. Pituita enim & melancholia non valdè acutos dolores inferũt, partim quòd

crassitie sua obstruunt & sensum partis impediunt (impedito enim sensus & caloris commeatu pars obtusè sentit) partim quòd illam frigore stupefaciunt: Itaque acutissimi, vt arthritici dolores, neque fiunt à pituita, neque à melancholia, nisi bili aut flatibus permista: argumento est quòd his discussis reliquus tophus sit indolens. Morbus ipse est index suæ causæ, vt febris tertiana, bilis exuperantis, Quotidiana, pituitæ, Quartana, melancholię: Inflammatio sanguinis, Erysipelas bilis, Oedema pituitę, Scirrhus melancholici, cancer, atrabilarij succi: A iuuantibus, quoque & lędentibus certa & causæ morbificę & speciei morbi sumitur coniectura. Intẽperies enim omnis similibus læditur, gaudet contrariis, calidus morbus refrigerantia postulat: frigidus calfacientia : propterea Hippocrates iubebat fotu causam simul & speciem morbi explorare in doloribus lateris.

Non est ignoranda consequutio morborum: nam sæpe vnus alterius est causa, Si cui brachiũ resoluitur, interrogandus est an apoplexia primùm laborarit, sæpe enim desinit in paraplegiã: si sit Empyios, num prius angina, pleuritide, aut peripneumonia vexatus sit, his enim morbis succedit empyema : si tabescat, an sanguinem expuerit, nam ad sputum sanguinis tabes : si hydropis incipientis aut cachexiæ iam appareant signa, quærendum si insigni aliqua & longa fluxione laborarit, vt aimorragia, dysenterię aliqua specie, gonorrhœa, diarrhoea, diarrhoeam biliosam dysenteria, dysenteriam tenesmus comitatur,

tur, pruritum ſcabies, vertiginem epilepſia, epilepſiam melancholia, febres erraticas quartanę, nephritim athritis; & contrà, materia hinc illuc tranſlata.

De ſpecie morbi. Sectio 3.

SPecies morbi arte & methodo diuiſiua deprehendetur, quam Plato in Philæbo ſcribit eſſe donum deorum, vnà cum Promethei lucidiſſimo igne in terras demiſſum. Quærendum imprimis coniunctum genus morbi: nam ſumptum cum parte affecta definiet morbum. ſic Ariſtot. docuit accidentia πρώτοις δεκτικοῖς, id eſt ſubiectis quibus primo per ſe inſunt, definire. Quoties igitur actionem partis manifeſtè læſam videris, eandem morbo tentari affirmabis: ecce primum & ſummum genus: conſiderandum deinde ſi actionem partis, vt ſimilaris eſt, lædat, an eiuſdem vſum, quatenus alicuius functionis eſt inſtrumētum, peruertat: an vtrumque ſimul, hoc eſt ſitne morbus ſimilaris, organicus, an cōmunis: ſimilaris morbus, intemperies vocetur. Simplex, vel cōpoſita: ſimplex, calida, frigida, humida, ſicca: compoſita, calida humida, calida ſicca, frigida humida, frigida ſicca, nuda, vel cum materia, ſanguine, pituita, aqua, flatu, alterutra bile.

Inſtrumentum, partiſve vſus, læditur, vitio conformationis, magnitudinis, numeri, ſitus: conformationis vitia ſunt, in figura, meatu, lęuitate, & aſperirate: quæ ſunt ſpecies ſubalternæ

morbi organici, vt dictæ intemperies morbi similaris. Vt enim pars similaris sana est & actiones integras ędit: trahit, retinet, coquit, & excernit, quę temperata: & vsu suo probè defungitur instrumētum quod est iustæ magnitudinis, partibus constat nec pluribus nec paucioribus quàm conueniat, eísque bene sitis & connexis, item quod à natura fuerit bene conformatum: ita pars similaris laborat, si intemperata. Instrumentum malè affectum est, si malè conformatum, partes similares, ex quibus constat, bene sitas & cohærentes non habet, eásque in magnitudine aut numero peccantes.

Solutionem continui diuidunt, tumores præter naturā, vlcera, vulnera, luxationes, fracturę, quæ singula minutiùs subdiuiduntur: Tumorum enim multæ sunt species, phlegmone, œdema, erysipelas, scirrhus, emphysema: quibus definitè cognitis, proximum genus morbi innotescit: quod si coniunxeris parti affectæ, habebis morbi, quamuis innominati perfectam definitionem. Faciamus exempli gratia inflammari membranam cerebri; per se primò, cerebrum per consensum, hæc species morbi, à symptomate, phrenitis vocabitur, quęrentíque quid phrenitis, si responderis esse inflammationem membranarum cerebri, veram definitionem, nempe genus proximum cum parte primo affecta, responderis: esto inflammatus oculus per consensum adnatæ, ophthalmis erit, vt Angina, inflammatio musculorum laryngis, internorum synanche, externorum cynanche, partium quæ

antestant internis, parasynanche: earum verò quæ externis, paracynāche. Hîc velim lectorem obiter notare, quantus fuerit veterum labor in distinguendis & definiendis morbis; species autem & definitiones vsque adeo differentes natas esse ex dissimilitudine partium affectarum: perge: inflammatio pulmonis, peripneumonia, hepatis, hepatitis, pleuræ, pleuritis dicitur à partibus affectis deducta appellatione: Inflammatio glandularum, Bubo, (sic enim Hippocrates vocat grandulas) Earum quæ sunt ponè aures (quæ sunt emissaria cerebri) Parotis: earum quæ sunt sub alis, (vbi sunt emūctoria cordis) bubo, vt plurimùm pestilens: earum quæ ad inguina (quæ sunt emissaria hepatis) venereus, nisi benignus, criticus, & salutaris fuerit.

Reliquæ partes corporis, Auris, ventriculus, diaphragma, vesica, inflammari etiam possunt, non sunt tamen illis imposita propria nomina, fortè ne infinitate morborum lectoris animus obrueretur: adde quòd omnes iisdem ferè remediis curantur, quantitate & forma remedij pro natura & situ partis, prout suo loco docebitur, immutata, vsurpamus autem in illis designandis definitionem loco nominis seu definiti. Nam quoties dico phlegmonem vesicæ definitione speciem ex primo morbi nondum nominati, quod erit definiendis singularum partium morbis breuissimum compendium. Nam cerebri exempli gratia quiuis morbus necessario similaris est, instrumentarius, vel communis: Esto similaris, discurrendum per omnes in-

temperiei differentias, vt illa sumpta cum cerebro constituat & definiat quæsitam speciem morbi.

Viden' quanti sit hæc doctrina momenti ad bene medendum? Principium medendi, inquit Galenus, est cognitio morbi, minimúsque error commissus illius ignoratione (vt si quis phrenitim pro mania curaret) maximus est in fine. Morbus cognoscitur ex parte affecta & genere coniuncto: nulla enim rerum notio certior est quàm definitio. Atqui docuimus vt pars affecta deprehendi possit, exposuimus quoque methodum inueniendi verum & proximum genus morbi, ergo iam habemus plusquam dimidium facti: Ad hæc effectus est signum suæ causæ, ex sensibilibus enim cognoscuntur intellectilia, atqui symptoma est primus effectus morbi: itaque discurrẽdum per symptomatum genera, actionem læsam, excretorum, retentorúmque ametriam, & affectus simplices morbi species, inquit Galenus ex symptomatibus dignoscitur, eiusdem magnitudo ex eorum magnitudine: veternus intemperiem frigidam humidam ostendit, vigilia calidam siccam, dolor detegit causam simul & speciem morbi, si tussiendo excretus sit multus sanguis, phtisis coniicitur, si loturæ carnium similis per sedem redditur, hepatis imbecillitas arguitur, genę rubræ, peripneumoniam indicant. quid multa? symptomata morbi genus demonstrabunt.

Dicet aliquis, Si vnaquæque species morbi primo subiecto finiri debeat cur phlegmone

ex materia, tumor à sanguine, œdema, tumor à pituita, definitur. Respondet Aristot. quod si singulorum accidẽtium cognitum haberemus proprium & primũ subiectum, quomodo species est subiectum suę proprietatis, haud dubiè, eo commodissimè finirentur, quia idem est principium essentiæ quod existentiæ, sed quia plurimorum prima subiecta ignorantur, cogimur ea suis causis, physica, materia & efficiente, ethica, suo fine, definire.

Atqui tumorum præter naturam non est definitum subiectum: omnes enim partes illis sunt obnoxiæ. Itaque hoc generale sit præceptum, morbos omnes, si fieri possit, definiendos esse primis subiectis, alioquin pro illis substituenda esse materiam, aut efficicientem, quod postea notum erit dum libro secundo genera, libro tertio, species morborum definientur.

Prædictionum in morbis summa capita.

VT intelligatur communes ferè esse fontes prognoseωs atque diagnoseωs, operę prætium existimaui contrahere in pauca, & veluti ob oculos ponere medicæ diuinationis summa capita: monendus autem medicus, vt nihil est gloriosius quàm futura præuidere, & euentum morbi prædicere, (ægri enim pluris faciunt medicum qui præuiderit exitum morbi, eóque modo à vulgi calumnia liberatur) ita nil esse fallacius, nilque periculosius: ob id quandiu humor est in motu suspendendum esse iudi-

cium, quia dubium est quam in partem sit fluxurus, nobilem vel ignobilem, forásne an intrò, per conuenientes ductus, an naturæ & humori contrarios, quinimò, etiamsi parti sit infixus, & appareant signa coctionis, conualiturum ægrum non affirmabit, nisi simul adiiciat, dum nihil superuenerit, vt triste nuntium, propter quod insomnis æger redditur, ægérque bene monenti, paruerit & ex præscripta formula vixerit. Ad prædicendum verò contempletur imprimis partem affectam, si sit princeps, an ignobilis, publica an priuata: quia principum, quinetiam publicarum partium, vt ventriculi & pulmonis, morbi sunt periculosi: deinde speciem, magnitudinem & cacoethiam morbi, alij enim sunt longi, alij breues, alij benigni, alij maligni; multi sunt insanabiles, vt elephantiasis, cancer. Alij rarò & difficilimè persanantur, vt vlcus pulmonis: obseruanda etiam atque etiam causa, nā morbi ab atra aut æruginosa bile lethales: A pituita & melācholia longi, à bile, acuti & difficilis iudicij, propter humoris inconstantiam; considerāda etiam excreta & retenta, tam communia, vt lotium, fæces & sudores, quàm particularia, vt sputum in pleuritide: apparentibus enim signis coctionis vtriusque materiæ, morbificæ & antecedentis, nemo vnquam mortuus est: maximè omnium iuuat explorare vires ægri naturales, vitales, animales, eásque cum morbo comparare. nam si paulatim concidant, malum; si recuperentur, bonum: pulsus vitæ & mortis certus est nuntius: Mira sunt, quia supra artem

& rationem N. Florentini prognostica. Vrticam, inquit, in vrinam ægri immitte, nisi marcescat, æger conualescet: vel eandem misce cum lacte mulieris, si socientur, viuet; alioquin morietur: aliud subiungit non minus admirabile, lardo pedem ægri inunge, & offer cani, si comedat, seruabitur; si aspernetur, aut comestum vomat, morietur.

DE REMEDIO.
SECTIO QVARTA.

QVA METHODO INVENIENDUM sit proprium & conueniens morbo remedium.

CAPVT. I.

INueniendum remedium quod profligando morbo conueniat, inuento prudenter vtendum, inueniri autem poterit spectata causa & qualitate morbi, quia enim remedijs contrarijs oppugnandus est, calidus frigidis, frigidus calidis, ei qui genus morbi nouerit, non erit difficile proprium & accommodatum morbo remedium inuenire, si modo genera & vires medicamentorum non ignoret: quandoquidem, vt dicitur, dignotio morbi est inuentio remedij: contraria voco quæ distent à medio pari gradu, vt morbus ad tertium gra-

dum calidus eodem gradu frigidis expugnetur: nam si infra modum ea exhibeas, periculum est ne supersint morbi reliquiæ quæ recidiuam faciant; si vltra, ne nouum morbi genus priori contrarium importunè inducas. Simplicium itaque remediorum qualitates veluti in tabella tibi ipse describe (nolo enim actum agere) vt habeas communes locos ad quos cùm vsus postulabit confugias. Illæ autem vel sunt manifestæ, vel occultæ, manifestæ sunt quatuor primæ, calor, frigus, humor, siccitas, & quæ ex primis, mediatè, vel immediatè oriũtur: actiones enim habent satis perspicuas, nec de earum causa dubitatur: at occulta qualitate Agaricus trahit pituitam, rheum bilem. Asplenium lieni, Agrimonia Iecori, peculiariter prosunt Vngula, Alces, Epilepsiæ, Saxifraga calculo, arthritica arthritidi: occultiore medentur physica amuleta, vt Pæonia appensa: ineffabili, verba & characteres, quibus, cum sint quantitates, & si nullam vim inesse peripatetici existiment, quia tamen plures sanat in quem plures fidunt, dicique vix potest quantum possit ad sanitatem recuperandam de medico anticipata opinio, siquidem phantasia habet imperium in spiritus & humores, morborum parentes, ego non puto illorum vsu esse interdicendum, nocere enim non possunt, sępe per accidens & ex euentu prosunt. Theologi tamen eorum vsu interdicunt, quia dæmonum occulta virtute operantur.

Porro maiores nostri, quorum vigilijs excultam habemus artem medendi, non contenti

fuerunt ſcripſiſſe, hoc eſſe calidum, illud frigidum, ſed calidorum & frigidorum quatuor gradus conſtituerunt, vt morbus à ſuo contrario aciliù s vinceretur: quinimmò cuiuſque gradus tres ordines, principium, medium, & finem deſcripſerunt. Ne quis autem exiſtimet ſolam intemperiem curari contrario, placet primùm faciendæ medicinę principium ſcriptum ab Hippocrate libro de flatibus, & à Galeno libro de conſtitutione artis demonſtratum generalium morborũ inductione breuiter declarare. Morbus eſt ſimilaris, organicus aut communis, hic, Solutio continui vulgo nominatur: cuius curandi vnicus eſt, iſque contrarius ſcopus, nempe vnio. Intẽperies vel eſt nuda, vel cum materia, illa ſuo contrario alteranda, calida, frigido; humida ſicco, ſi materia corrupta fuerit illicò vacuetur; ſi cruda, coquatur; ſi craſſa, incidatur & tenuetur; ſi tenuis incraſſetur: ſi lenta detergatur: denique, niſi quid inſtet, ad vacuationem præparetur: ſi peſtilens, venenata, & deleteria, alexiterijs malitia retundatur.

Non tantùm qualitati, ſed etiã magnitudini morbi debet eſſe analogum remedium.

Morbus organicus, aut eſt in numero, magnitudine, ſitu, conformatione: morbus conformationis in figura, meatu, aſperitate, læuitate. Atqui morbi numeri & magnitudinis eodem ferè modo curantur. Vt enim aucta magnitudo, exempli gratia, caro ſupercreſcens exedentibus, cauterio aut ſcalpello minuenda, imminuta verò, vt vulneris aut vlceris magni cauitas, ſarcoticis & alimentis boni ſucci augenda, ita pars ſuperflua, vt ſextus digitus aut tertius teſtis, ſi ma-

nifestè incommodet actioni (alioquin ſinatur) remoueri debet: quæ ad vſum neceſſaria desideratur, ſi fieri poſſit, arte reſarciatur, ſaltem aliquid ſimile, vt callus pro deperdito oſſe, cicatrix pro cute, ſubſtituatur: pro vero dente ad vocis dearticulationem, quidam vtuntur eburneo, alij ad decorem, oculo caprillo vacuam replent orbitam: non deſunt qui truncas nares (vulnus inhoneſtum) vt reparent, brachium cauant parte muſculoſa, & in vulnus illico reliquam naſi portionem immittunt, appulſu enim & concretione ſanguinis ad partem, regeneratur quidem naſus, ſed valdè deformis, qualis elephantici, quia imbecillus calor non potuit illum cute contegere, tolerabilior tamen cauitate.

Morbi ſitus & connexionis, veluti luxationes & herniæ, etiam contrario curantur, nam ſi inteſtinum aut omentum in ſcrotum exciderit dilatato aut rupto peritonæo, reponendum eſt, deinde aliquo aſtringente, vt emplaſtro contra rupturam, & ſubligaculo, continendum: ſi fortè fluxione aut congeſtione membrum aliquod luxetur, vt femur Iſchiadico dolore, abſumendus humor digerentibus, atque vacuandus: ſi violenta impulſione loco motum fuerit, intendendo atque in contrarium impellendo, reponatur.

Morbi in meatu ſunt, Anguſtia & obſtructio, hæc detergentibus & aperientibus tollatur, aut tranſponatur, lapis vrinæ meatus obſtruens, ſi elatis cruribus ægrum ſuccutiendo, aut cathe-

rere, dimoueatur, præsens erit remedium, sed ad integram sanitatem, incisione & extractione est opus, Angustiores meatus dilatentur, latiores astringantur.

Morbus asperitatis læuigetur, læuitatis exasperetur, quæ enim partes naturæ instituto sunt læues, vt lingua & arteria, si exasperētur, lenientibus humidis, iisque lentis non mordacibus syrupis eclegmatis, naturæ suæ restituantur, quę verò debent esse asperæ, vt ventriculus & vterus ad retinendum, si iusto læuiores reddantur, vt fit lienteria, humor lentus detergendus iis quæ parum astringant. Cuti duræ emollitio, Tensæ relaxatio: nónne vides labori quietem, vigiliis somnum, tristitiæ eam animi iucunditatem quę ex sermonibus, actionibus, spectaculis percipitur, remedio esse? Ergo morbi omnes contrario curantur. sit hoc primum inueniendi remedij principium, quod in genere breuiter declaratum sequētibus libris singulorum morborum & remediorum compatatione fiet notius. Velim interea lectorem obseruare quàm sapienter Paracelsus suæ medicinæ contrarium iecerit fundamentum, Morbos omnes sanari similibus. Quòd si contrariorum contraria sint consequentia, sanitas autem seruetur similibus, quis non videt morbos abigendos esse contrariis? Nónne morbus cum sit hostis naturæ se depellendum indicat! at simile non agit in simile, contrario igitur profligandus.

De vsu inuenti remedij.

CAPVT II.

PArum prodest inuenisse remedium, nisi inuento prudēter vti possimus, medicos enim videas solertes & ingeniosos quibus sylua remediorum suppetit, quæ tamen sine delectu & inconsultò dispensant: alios quibus maturum est iudicium, sed habent pauca, quamuis selecta remedia: perpauci sunt ingeniosi simul & prudentes: nescio enim quo modo fit, vt in his ferè desideretur iudicium, qui valent ingenij promptitudine. Arte igitur supplendus est naturæ defectus, inuentionis celeritas iuuanda est artificioso commentario remediorum, consilij verò maturitas, tribus circunstantijs veluti finibus circumscribenda, quanto, quando, & quomodo: tale enim remedium, puta calidum vel frigidum, phlegmagogon, melangogon, vel cholagogon vsurpare, est opus inuentionis, considerata (vt dixi) causa & genere morbi. At illud iusta quantitate dispensare, conueniente formula præscribere, & quando decet offerre, iudicij atque prudentiæ: nobis itaque de singulis ordine disserendum est initio ducto à tempore.

Tempus remedij, ut arte & prudentia sit diligendum.

CAPUT III.

SApienter Plato, si quid aliud, in humanis id solum bene fieri scribit quod fit opportunè: est enim occasio domina rerum agendarum, ecce ne longiùs exempla petantur, quis non videt quantum hodie peccetur in ægrorum diæta atque therapia? In paroxysmo non est nutriendus, minus purgandus æger. Obseruandum tempus quo morbus remittit, si non intermittit.

Quiescendum die critico, quia periculum est ne natura occupata in materia morbi conficienda, medicamento, aut copiosiore alimento ab officio distrahatur, néve ad medicamentum aut alimentum conuersa ab hoste interim prosternatur: obseruanda inquam non tantùm morbi, sed etiam paroxysmi quatuor tempora, principium, incrementum, status, declinatio: tutius enim in declinatione quàm aliis temporibus præscribuntur alimentum atque medicamentum: verùm quotusquisque est empiricorum qui istas temporis circunstantias obseruet? tantum abest vt solis & lunæ motus contemplentur: Sub cane & ante canem, quinetiam media æstate, quia æstu vires languent; & hyeme, quia frigore humores densi torpent inepti que sunt ad motum, minus tutò venæ sectio & pharma-

cum imperantur quàm vere & autumno, nisi placet externorum morborum, vt vlcerum, curationi commodiorem esse æstatem, quia vlceris curatio est exsiccatio: Auerrois vetat ante pluuiæ descensum ne purgationem autumno moliamur, vt humores æstu siccati per laxiores meatus liberiùs fluant, iisdem causis pręstat plena aut crescente luna sanguinem mittere, noua aut decrescente purgare. Hora secunda vel tertia post exortum solem salubriùs sanguis mittitur, quia tum viget & dominatur, ipsóque diei lumine fit tenuis & fluxilis, & aër qui vacuati locum subit, efficit spiritus tenuiores atque lucidiores.

Memineris tamen hæc intelligenda, si per morbum liceat opportunum tempus eligere, est enim quoddam tempus electionis, alterum necessitatis: in valdè acutis, vt in angina, aut apoplexia suffocante, procrastinare & nouam lunæ quadram, aut benigniorem constellationem expectare, ridiculum sit, quia priùs æger vitam quàm cœlum malignam coniunctionem finierit, præstarétque tum lotium aspicere, vel pulsum explorare, quàm astrorum motus contemplari. Adhæc leuia medicamenta, vt pillulæ stomachicæ, de hiera, elephanginæ, assajeret,, mãna, cassia, dari possũt vna hora ante cibum neque illis superdormiendum est, ne per somnum auctus calor illa conuertat in alimentumn At fortioribus, præsertim siccis & solidis, vt pillulis cociis licet superdormire, quia somno à circumferentia ad centrum receptus calor,

alimentum coquit, humores fundit, facítque vt vis medicamenti ſimul cum alimenti vapore longiùs feratur. Deinde naturam roborat & malitiam medicamenti retundit. Tamen vigilandum eſt cum incœperit purgare, quia ſomnus omnes fluxiones ſiſtit excepto ſudore.

Habenda igitur non tantùm morbi & paroxyſmi, ſedetiam anni, menſis, & diei ratio, in præſcribendis morborum primis remediis, pharmaco, & phlebotomia.

De quantitate remediorum.

CAPVT. IIII.

Quantum.

NIhil eſt perinde arduum & obcurum, nil tam fallax, quàm iuſta doſis remedij, vnumquodque enim eò fallacius & obſcurius, quò pluribus obnoxium eſt circunſtantijs: non poteſt autem definiri quantitas remedij niſi ſumpta indicatione à rebus naturalibus, vt ægri viribus, natura & temperamento, habitu corporis, pingui, macilento, gracili, carnoſo, ætate, ſexu, conſuetudine; eſt enim altera natura: Item non naturalibus, vt tempore, aëre, regione, excretis, retentis: & quæ ſunt pręter naturam, cauſa, morbo, ſymptomate. Quis enim prudens pharmacum eadem quantitate dederit infirmo ac robuſto, mulieri & viro, puero & adoleſcenti, Pariſino & Scythę? Eunuchis & balbis quia ſunt aluo humidiore minor doſis conuenit, conſuetis medicamentis autabſti-

nendum est, quia consuetudine etiam venena fiunt alimenta, aut eorum quantitas augenda. Spectandum esse tempus, anni, mensis, morbi, paroxysmi, considerandam causam, & speciem morbi, necnon vehementiam symptomatum, corúmque ratione augendam vel minuendam dosim remedij, notius est quàm vt doceri debeat. magnus enim morbus magna & maiore dosi remedia deposcit: est autem magnus per se, vt vlcus malignum, vel ratione causæ, dysenteria enim ab atra, aut quiuis alius morbus ab æruginosa bile lethalis, aut vehementia symptomatum. Colicus enim morbus non est magnus nisi ratione doloris. Item quibus sensus sunt sopiti, vt apoplecticis, aut mens laborat, vt phreneticis, aut si vehemẽs vrget dolor; maior quãtitas conuenit, quæ non potest arte definiri: verùm quemadmodum lex non est Polycleti immutabilis regula, sed Lesbia norma, quam magistratus æquitas pro factorum, personarum, & temporum circunstantijs non abrogat, sed immutat: præmium quod virtuti, pœnam quam illa vitio decernit, augens vel minuens: sic medicus quam ars indefinitè præscribit quantitatem remedij pro circunstantijs ætatis, sexus, temperamenti, regionis, consuetudinis, virium, morbi, symptomatis, limitat & definit: In quo non tantùm ægri, sed etiam medicamenti habet rationem, nam fœtida, vt Castoreum & Galbanum, tum rara & pretiosa, quia chara: quæ nascuntur in oriente, quia maiores habent vires, recentia, quia rerum omnium vires vetustate exolescunt,

parciore

manu dispensat. Ego qui scribo Gallis, exponam quæ dosis illis conueniat, vi cathartici ad hominem, non ad hunc aut illum relata, curatur enim Socrates, de homine tamen sanando præcipitur. Prudentiæ, medici fuerit, spectatis indiuidui tam externis quàm internis circunstantijs, eam augere vel minuere: vt infanti cassiæ ʒij. mannæ ʒiij. rhei infusi ℈ij. satis sunt, Adultis cassiæ ℥j. mannæ ℥iß. rhei. ʒij. vix sufficiunt, hæc inquam non possunt arte exactè definiri, multa relinquenda sunt prudentię artificis.

DOSIS CHOLAGOGΩN SIMplicium & compositorum quæ sunt in frequentiori vsu.

RHabarbarum in substantia ad summum datur ad ʒij. infusum ad ʒiij. non coquitur, ne vis purgandi coctione vanescat, est enim tenuium partium.

Cassia ad ℥iß. si tamen recens fuerit, quia magis laxat, satis erit ℥j.

Manna, vt pruna acida & Tamarindi seu oxyphœnici ad ℥ij. diluitur iusculo.

Myrobalani citrinæ in substantia, sed rarò, dantur ad ʒiij. infusæ ad ʒx. in decoctione ad ℥iß.

Aloe non lota, in substantia datur ad ʒij. infusa ad ʒiij. lotæ augetur dosis, quia lotione vis purgandi minuitur, nisi lauaretur aqua aut decocto purgante, pręstat eam cogere in pillulas propter amarorem, cum sirupo aliquo melle

aut terebinthina, Aëtius iubet vt superbibatur mulsa.

Diacrydium seu scammonium præparatum a g.iiij.ad g.xij.

Diaprunum simplex datur ad ℥iß.solutiuum, & electuarium de succo rosarum, vt Hiera picra Galeni, ad ℥ß.

Dosis phlegmagogôn.

AGarici substantia datur ad ℈ iiij. infunditur ad ʒij.coquitur ad ℥ß.

Turbith in substantia datur ad ʒß.infusum ad ʒij.coquitur ad ℥i ß.

Colocynthis datur ad ℈ß.rarò tamen propter amarorem & virulentiam datur sola, tutior erit vsus trochiscorum alandal. dosis ad summum, ℈ i.

Cataputiæ puluis sumptus cum modico cinamomo ex ouo sorbili, vel cum iusculo, à ℈ ij. ad ʒ j, crassam pituitam purgat. Styrax pinguis flauus ʒ ij. pondere, cum æquali portione terebinthinæ in pillulas coactus ducit pituitam multam citra molestiam, Aëtius: idem præstat Bdellium pari quantitate sumptum.

Diaphœnicum, Diacarthami, Benedicta laxatiua, & Indum maius, dispensantur ferè ad ℥ß.

Dosis melanagogon.

SEnnæ orientalis substantia datur ad ʒiij. decoquitur ad ℥j. rarò infunditur, quia muco-

ſum reddit liquorem, noſtratis, quia vis minor, augenda doſis.

Epithymus Cretenſis decoquitur ad ℥j. ſubſtantia datur ad ℥ß.

Ellebori nigri ſubſtantia non eſt tuta, multo minus albi, quare coquatur aut infundatur in mulſa vel iuſculo pingui, in quo Hippocratis conſilio, aniſi, dauci, ſeſeleos, cumini ʒij. bullierint, vt odoratorum acceſſione graueolentia ellebori corrigatur, quæ alioquin ventriculum offendit; Galenus: Rõdeletius præfert decoctum amaranti & nymphea, quibus putat malitiam ellebori corrigi. Olim cauato raphano includebantur corticis radicis ℈ij. plus minus pro viribus ægri, expreſſus ſuccus ad ʒj. ex lacte bibebatur, corpore præparato & ſeptem dierum inedia macerato, vt inani ſtomacho exciperetur. Quidam per talleolas ſectum infigunt malo curtipendulo, pondere ℈ iiij. lento igne coquũt, coctum comedunt, detracto elleboro, ſic enim vim, nõ ſubſtantiam, ſumunt innoxiè. Aëtius hoc modo exhibet, ℞ fibras radicis ellebori, macerentur in aqua, deinde auferatur cortex & ſiccetur in vmbra, tũdatur, cribretur puluis, detur cum paſſo aut aceto mulſo Condimenti gratia, adde aliquid petroſelini & dauci, ſi efficaciùs vis purgare; adde aliquot grana diacrydij, pillulæ indæ conſtant elleboro correcto: Pillulę de lapide armeno earũdem ſunt virium. Extremis morbis à melancholia ſummum & extremum remedium.

De ratione victus in acutis.

Diaſenna datur ad ʒvj.

Confectio Hamech ad ℥ß.

Catholicon est polychreston, tum vtile cùm vel multi humores peccant, vel quis peccet non est satis definitum, cúmque per se sit indifferens, ei se accommodat cui permiscetur: vt si ad ʒij. electuarij de succo rosarum ℥j. catholici addideris, purgabit bilem: si tantundem, ʒij. diacarthami permisceas, pituitam, si confectioni Hamech melancholiam.

Alij breuiùs & faciliùs dosim medicamentorum ita explicant fortiorũ dosis ℈j. leuium ʒx. mediocrium mediocris.

Alij hoc modo: catharctica seu purgent trahendo, vt Scammonium, seu comprimendo vt myrobalani, seu leniendo, vt cassia, seu lubricando, vt mucago psyllij, in quatuor gradus distingui possunt: primi gradus sunt, succus & syrupus rosarum & violarum, serum lactis, decoctum Tamarindorum & prunorum acidorum: quæ ad sex vncias possunt exhiberi. Secundi gradus sunt manna, cassia, aloë, catholicon, Polypodij fumiterræ, aut Epithymi decoctum, quæ ad sesquũciam tutò dari possunt: Tertij ordinis sunt Rheũ, Agaricus, Senna. Turbith, quorum dosis varia est prout coquuntur, infunduntur aut solida sumuntur.

Quarti ordinis sunt diacrydium colocynthis, elleborus, quorum substantia vltra ℈j. sine periculo sumi non potest. Securiùs datur decoctum, aut infusum, malímque illa permista quàm

ſola exhibere. Ad vim aliorum acuendam & purgationem accelerandam cholagogis diacrydij phlegmagogis trochiſcorum alandal, melanagogis ellebori correcti aliquot grana non temerè addideris.

De vtendi modo.

CAPVT V.

VTendi modus duobus capitibus continetur, forma & delectu remedij, Appello formam miſcendorum proportionem: non enim aqua, vinum aut acetum cum melle quouiſmodo permiſta, hydromel, oinomel, aut oxymel dixeris, ſed ratio miſtionis, formam & nomen dedit medicamento. nemo igitur hîc expectet materiam remediorum, puta, quæ calfaciant, aut refrigerent, quæ bilem & pituitam præparent aut purgent. Illa enim ex locis inuentionis repetenda eſt. Sed qua forma commodiùs parari poſſint, docere propoſui: Omnia autem tam ἀλλοιωτικὰ quàm cathartica ſumuntur, admouentur, iniiciuntur, inſtillantur, inſufflantur, induntur: conſiſtentia liquida, ſicca, media. Aſſumuntur forma liquida, Syrupi, Apozemata, Iulapia, potus, emulſiones, gargariſmi: Sicca; pulueres pillulæ, trochiſci, tabellæ conſeruæ, condita, apophlegmatiſmi: Media: opiatæ, linctus. Iniiciuntur clyſteres in aluum, veſicam, vterum, aures: in quas liquida multa, vt olea, inſtillantur: puluis in nares inſufflatur, induntur peſſi in vterum, balani in anum: Admouentur,

olea, vnguenta, cerata, linimenta, emplastra, cataplasmata, fotus, sacculi, anacolemata, epythemata, balnea.

Horum nonnulla à parte cui destinantur nomen magis proprium & definitum habuerunt. Quæ naribus medentur, Errhina vocantur, græci enim nares ῥίνας appellant, quæ inijciuntur in vterum metrenchytæ, ἀπὸ τοῦ χέυειν μήτραν, quę in aures, ὠτενχύται quæ in oculos, collyria, quæ sub lingua tenentur, hypoglottia, sic multa remedia cephalica, ocularia, hepatica, cardiaca, splenica dicuntur, eo tamen discrimine, quòd hæc nomina, propter symbolum materiæ cum parte primum imposita sint, illa verò, habita ratione formæ, quam situs & figura partis indicarunt.

Analyticum est præceptum non tantùm in docenda, sed in facienda etiam medicina diligenter obseruandum, præmittenda esse generalia remedia particularibus, cum hæc ex illis vt conclusiones ex principijs dependeant, neque enim potest omnia docere semel, vitiúmque Tautologias & inanis repetitionis euitare, non potest methodo & sine confusione docere, quicunque particularia simul cum generalibus docuerit: De particularibus ergo remedijs tum dicendum erit cum ad morbos partium ventum fuerit, nunc generalia exponamus, siue purgandis siue præparandis humoribus conueniant, doctrinæ autem & facilitatis gratia, quæ inter se maiorem habent affinitatem, simul explicemus.

DE REMEDIIS QVAE SV- *muntur forma liquida, Apozemate, syrupo, iulapio, potu, infusione.*

CAPVT VI.

SYrupos & apozemata videntur Arabes excogitasse ad apparandos potius quàm purgandos humores, hoc Hippocratis consilio instituti: Corpora cum quis purgare volet oportet fluida reddere, & si morbus det inducias, si modò non turgeat humor, cocta medicari, non cruda: fluida redduntur corpora meatus aperiendo, per quos humores noxii attrahendi sunt, simúlque humores ipsos crassos incidẽdo, tenuãdo, viscidos detergendo, tenues enim, vt serum & bilis, sine apparatu quàm mox vacuandi sunt, quemadmodum & maligni. Alioquin crudorum deiectio tormina & rosiones parit, animíque deliquia, nec quidquam notatu dignum educit, quandoquidem crudi omnes succi pigri sunt & ad motum inepti ob crassitudinem & frigiditatem, quo fit vt omnes angustas vias quas permeãt priusquam ad aluum descendant obstruunt: Itaque nec ipsi vacuantur & aliis sunt impedimẽto. Veteres Gręci populariùs & minore sũptu domi paratis iusculis vtebãtur. Ecquid enim aliud sunt apozemata quàm saccharata aut mellitea iuscula? non is sum qui inanem luxum & apparatũ approbẽ, sed quod æquè cõmodè minore sumptu, & maiori facilitate parari potest frustra pluribus tentari existi-

mo. vulgo persuasum est ad essentiã & nomen apozematis, necnon syrupi, congerendas esse radices, herbas, semina, fructus, flores: ego verò ex vno istorum vtrúmque fieri posse existimo, quin ex aqua sola cum melle cocta: mulsam enim ad apozema, oxymel Galeni ad syrupum reuoco. Coquatur lento igne Guaiaci ℔ß. in sex libris aquæ, ad tertias, collaturæ adde si vis parum sacchari, ad gratiam, hydroticum apozema feceris. Ad internum dolorem de cuius causa non satis liquet. Accipe florum chamæmeli pij plus minus, coquantur, collaturæ ℥.iij. adde si placet sacchari ℥j. Anodinum erit apozema: differt à syrupo, non materia (ex iisdem enim parari possunt) sed consistentia, quòd syrupus sit crassior, apozema liquidius & clarius, nam vt fiat syrupus plus mellis aut sacchari decocto permiscetur, deinde simul bulliunt dum filum faciat, aut in corpus læue, vt marmor vel vnguem, effusa guttula hæreat. Apozema fit addito pauciore saccharo, melle vel syrupo ad decoctum, nec simul debent bullire, sed quo aspectu sit gratius & clarius, cum oui candido à sordibus repurgatur: Æstate dum plantæ virent vtimur apozematis, hyeme syrupis, nam vt nihil desit pharmacopœis ad humores præparandos, æstate parant syrupos in hyemem, addendo plus sacchari ad custodię diuturnitatem: modus sacchari non potest certo definiri, nam syrupi qui fiunt ex plantis amaris, qui diutius sunt seruandi, vt compositi, vulgò magistrales nominantur, aut qui ex succis fiunt (citiùs enim succi

corrumpuntur) plus mellis aut ſacchari deſiderãt: Vt plurimùm pro vna doſi ſeu ℥iiij. decocti additur ſyrupi ℥iß. vt fiat apozema. Ad ſyrupũ, præſertim ex ſuccis, tantum ſacchari additur quantum ſumitur liquoris. eſt igitur apozema, decoctum dimidio ſyrupo aut ſaccharo dulcoratum: Syrupus verò liquor, ferè cum pari ſaccharo coctus.

Iulepus idem ferè videtur cum apozemate, nã ſi ℥j. alicuius ſyrupi in tripla aut dupla aqua, diſtillata aut decoctionis non refert, diſſoluatur: fiet iulep. Atqui non fuit alia ſyrupi cum aqua proportio ad compoſitionem & formam Apozematis. Ergo videntur nomina diuerſa, res eadem, exempli gratia ad bilis feruorem.

℞. rad. graminis & acetoſæ ana ʒij. cichorij totius, ſcariolæ, endiuiæ, lactucæ ana M.ß. quatuor ſeminum frigidorum maiorum ana ʒij. florum violarum & nympheæ ana p.i. fiat decoctio in collaturæ ℥iiij. diſſolue ſyrupi de cichorio ſimplicis ℥j.ß. nónne fiet apozema vel iulep, nec materia nec forma immutata? Item ſi ad aquæ roſarum diſtillatæ vel decoctionis ℥iij. addideris ℥j. ſacchari, fiet iulep, quod vulgo dicitur Alexandrinum, hoc autem quid vetat apozema nominare.

Potus non videtur ab illis differre materia, neque forma, ſed fine, quod purgandis humoribus conueniat, illa præparandis, nam ſi in præſcripto ad bilem decocto, pro ℥j.ß. ſyrupi de cichorio ſemunciam diapruni ſolutiui aut electuarij de ſucco roſarum diſſolueris, potionem

effeceris, quam si quis apozema purgans velit appellare, non habebit me repugnantem: Vt enim potiones non omnes sunt catharcticæ, sed quædam ἀλλοιώτικαι vt cardiacæ, hypnoticæ, & vulnerariæ, ita non est necesse apozemata humores præparare, sed quædam ad eosdem vacuandos parari possunt, tribus modis: primo: si aliquod catharticum, vt senna, vel agaricum, bulliat simul cum decocto, herbis permistum, vel separatim nodulo inclusum. Secundo: si in decocto iufundatur, dicitur autem infundi, dum in liquore aliquandiu maceratur, in quem paulatim vim suā & qualitatem deponat. Puta si in aqua vel decocto cichorij, si mauis, in sero lactis tota nocte macerentur ʒiiß. Rhabarbari, mane collaturæ dentur ℥iij. ad gratiam si placet condiatur pauco saccharo aut syrupo violato, erit potio purgandæ bili idonea: Tertio, si in liquore aliquo, vt aqua hordei, iusculo, decocto prunorum, aqua distillata, hydromelite: aliquod catharticum dissolueris, potum effeceris, vt ℞. Catholici ʒx. dissolue in ptisana fiet potus, Aut.

℞. Diaphœnici ℥ß. dissolue in hydromelite vel quouis alio ex herbis tuo proposito conuenientibus, vt ex cephalicis aut spleniticis, decocto fiat potus.

Possis istos modos coniungere vt ad purgandam melancholiam.

℞. confectionis hamech ʒij. dissolue in decocto polypodij, in quo ʒiij. fol. sennæ bullierint cum drageta communi, addendo syrupi de epithymo vel de fumaria ℥j. fiat potus.

Vidésne vt quatuor nominibus res propemodum vna significetur, nec difficile esse ei qui vnum norit, eadẽ arte reliqua describere? Vt enim species in rebus naturę à forma specifica & essentiali constituitur, ita in rebus artis à structura & compositione; atqui omnium synthesis ferè vna, sola differens ratione, ergo videtur eadem remedij formula quatuor nominibus expressa.

DE REMEDIIS QVAE SVmuntur forma sicca: puluere, trochiscis, tabellis, catapotiis.

CAPVT VII.

PVluis est communis materia medicamentorum siccorum & consistentiæ mediæ. ex eo enim fiunt electuaria tam solida, quàm mollia, trochisci, pillulæ, cúmque in ea tandem vnumquodque soluatur ex quibus primum ortum est, ex iisdem resiccatis & comminutis reformabitur puluis, non aliter quàm ex plantis siccis & mineralibus, omnibus denique quæ possunt puluerari: exempli gratia, ad prohibendum ascensum vaporum, statim à cibo puluis astringens ex coriandro, corallo, & cornu cerui vsto paratur, in gratiam palati admista saltem pro singulis dragmis sacchari rosati semuncia: Sed monendi sunt pharmacopœi, suo primùm, tum ægrorum manifesto dispendio pulueres in officina reseruari, cùm enim vis dispersa minus re-

ſiſtat externis aëris iniuriis quàm coacta, nil autem ſit facilius quàm electuariorum aut trochiſcorum tritura puluerem quem velint conficere : Quorſum ſpecies diamargariti frigidi, Diarrhodon abbatis. Trium ſantalorum, Aromatici roſati, cum ſint ad manum electuaria, ex quibus puluis eo momento quo præſcribitur poſſit regenerari? Aliquo igitur ſucco aut liquore puluis cogendus eſt in trochiſcos, ne illius vis tam facilè exhalet. Ex eodem cum ſaccharo in quodam liquore, vt aqua diſtillata, ea proportione ſoluto vt pro ʒj. pulueris accipiatur ℥j. ſacchari, fieri ſolet Pandaleon, electuarij ſolidi corpus integrum, quod ſi in portiones quadratas diuidatur, fient tabellæ, ſi in rotundas, orbiculi, vulgo rotulæ. Si in triangulas, lozengæ; ſi in oblongas, manuſchriſti appellantur, quæ quidem non ſunt diuerſæ formæ remediorum, ſed eiuſdem electuarij partes, non ſyntheſi ſed figura ſola differentes, ne quis terreatur tanta nominum varietate qua Arabes non illuſtrarunt, ſed obſcurarunt potiùs medicinam. Porro electuaria ſolida, tam cathartica, vt diacarthami ad pituitam, de ſucco roſarum ad bilem , quàm ἀλλοιωτικὰ vt triaſantali, ad hepar calidius, Diarrhodon, ad ventriculum roborandum, præſcribuntur hac formula. ℞. electuarij , diacarthami tabellam vnam pondere ℥ß. plus minus, pro medici conſilio, capiat manè, ſi vis diſſoluatur in ptiſana vt fiat potus, aut ℞. pulueris diamargariti frigidi ℈ ij. trochiſcorum de camphura. ℈j. conſeruæ violarum ʒj. cum ſaccharo in aqua

buglossi dissoluto fiat electuarium per lozengas pondere ʒ j.

Si puluis exceptus succo, syrupo, aut liquore aliquo, vt aqua distillata, formetur in globulos, fient catapotia, quæ à figura vulgò pillulæ nominantur: quarum dosis ad summum ℈iiij. vt si Rhei puluerati aut Agarici ʒ i. excipiatur syrupo violato fient pill. sex, si cum massæ pill. de aloë ℈i. ad robur ventriculi, diacrydii aut trochiscorum alandal ℈ß. misceas, vtrumque aqua menthæ vnias atque remollias, fient pill. tres, Solemus vti pillulis iam paratis & correctis, quę ad vsum seruantur in officinis, hoc modo. ℞ massæ pill. de agarico vel de Rhabar ℈ iiij. malaxentur cum syrupo violato, fiant pill. molles. Rondeletius aquam præfert succis & syrupis, quia his augetur moles, ægris molesta, quod verum est in remollienda massa iam composita, non componenda.

De his quæ forma media & consistente assumuntur.

CAPVT VIII.

ELectuarium molle, generalius Opiata nominatur, non quod constet opio, sed quod habeat opij consistentiam. Partim autem purgandis, partim alterandis humoribus præparatur, purgant Diaprunum simplex, & solutiuum, seu diacrydiatum, Diaphœnicum, confectio Hamech, Catholicum, Humores planè putres & tota substantia à venenata qualitate corru-

ptos immutant magnæ opiatæ, vt Theriaca & Mithridatium, quæ non tantùm à consistentia opij, sed etiam ab opio quo constant opiatæ nominantur.

Parari autem poterit in rem præsentem, ex puluere excepto aliquo syrupo, vt ex conseruis & tabellis, trochiscis & aliis quæ puluerari possunt, Puta, si conseruæ anthos, ℥ j. corticis citri conditi ℥ ß. aromatici rosati & diagalangæ ana ʒ ij. excipias syrupo conseruationis citri, fiet opiata ad frigidam intemperiem ventriculi.

Huc pertinent medicamenta mollia quæ forma boli assumuntur, vt cassia & Catholicum. ℞ cassiæ ℥i. adde si vis Rhabarb. ʒi. cum saccharo fiat bolus, quem delicati capiant ex cochleari cum aliquo syrupo, exemplorum varias formulas proximus liber suppeditabit, docebit enim singulis morborum generibus quæ remedia, & qua forma conueniant.

De clystere.

CAPVT IX.

QVamuis liquor in cauitatem iniectus generaliùs clysteris nomine vocetur, tamen qui in aluum iniicitur sine adiuncto clyster appellatur, si in aurem, auricularius, si in vterum, vterinus: Hi, cum sint particulares, ad librum de morbis partium reseruandi sunt, quando enim de morborum auris, vesicæ & vteri remediis differetur, opportuniùs de iniectionibus in aurem, vesicam, & vterum dicetur: At clyster non

est particulare, sed commune remedium, non enim tantùm ad intestinorum morbos imperatur, sed ad primam regionem expurgandam & sentinam exhauriendam, nam de cauis hepatis ttrahit per venam portam, in quam cum lien melancholiam exoneret per ramum splenicum, quis dubitet etiam de liene trahere? Item reuellit & diuertit à partibus superioribus, ab intestinis etiam eradicando vacuat. Tum præmittitur medicamento vt patentiores habeat meatus & minore molestia purget: quæ ob id dicũtur, ne quis miretur quòd inter generales & indefinitas remediorum formas à nobis explicetur. Olim minus artificiosè parabatur ex vna libra liquoris, vt hydromelitis ad detergendum, lactis, aut decocti chamæmeli, ad dolorem placandum: Hodie, ex radicibus, herbis, seminibus, paratur decoctum. In cuius collaturæ libra vna ℥ i. mellis ad detergendum, sacchari rubri, ad irritandam excretricẽ, tantundem dissoluitur: aut eius loco ℥ i salis, adduntur ad lubricandum olei ℥ iii. quinetiam catharticum aliquod adiicitur ad purgandum, exempli gratia ad remolliendam aluum.

℞ decoctionis clysteris communis, seu remollientis lib. 1. dissolue mellis & sacchari rubri ana ℥ i. catholici ℥ i. ß. (maiore enim dosi iniiciũtur cathartica quàm assumantur, quia longus est intestinorum anfractus, vis obtusa) olei communis ℥ iii. fiat clyster, quod sit dictum gratia exempli, hîc enim formam non materiam meditamur. Quòd si pro remollientibus & pur-

gantibus substituas adstringentia, vt centinodiæ, plantaginis, Thapsi barbati an. m. i. accipias, & fiat decoctio, in collat. lib. 1. dissoluas olei alicuius, succi, aut pro diuitibus, syrupi adstringentis, puta myrthini, vel cydoniorum, ℥ iij. fiet clyster superiori effectu contrarius.

Memineris autem non esse tam exquisitè definitam quantitatem liquoris, vt augeri vel minui non possit, quando enim intestina premuntur, vt in hydrope & in grauidis, quando flatu distenduntur, vt in colico dolore, necnon in enterocele: quando clysterem diutius retineri volumus, minuenda est quantitas: At quando clysterem altiùs peruenire cupimus, vt in vlceribus tenuium intestinorum, & renum dolore, aut cum virtus est sopita vt in apoplexia caro & lethargo, augenda: & acuenda, clysteres tum oportet esse acriores: est etiam cum oleum nocet, vt in dysenteria, quia vlcus reddit sordidum, nisi fortè placeat adstringentia, vt rosarum vel cydoniorum admiscere ad robur. Quæsitum, sint ne clysteres alimentarii, vt qui ex iusculis, ex lacte cum vitellis ouorum, ex vino diluto parantur, cum æger præ imbecillitate aut alia causa non potest deglutire, hoc enim videtur non probari Galeno, quia negat substantiam clysteris ferri vltra ieiunum intestinum, vnde quidam solo vapore alimenti ęgrum refici contenderunt, verùm animalem appetitum vapor alimenti satiat, non naturalem, quia in locum solidæ substantiæ quæ continenter deperit, alia similis substituenda est. An ergo bene

bene affecto ventriculo clysteris substantia ieiunum non transcendit, eodem inani & famelico fuga vacui trahitur: alimentarii enim inopia excrementitium humorem attrahit venter quo se expleat: quod si in ileo morbo clysteres sæpè vomitu reddantur, quis neget ad ventriculum peruenire? Mathæus Grad. interpres Auicennæ, affirmat se vidisse puellam quæ subditas glandes illico tanta violentia traheret & per os redderet, vt vix manu retineri possent, iusculorum autem pinguium frequenti vsu, obtusa facultate tractrice, sanitatem recuperasse. Instabit aliquis, nos nutriri sanguine, hunc autem fieri in hepate, præparari in ventriculo, quod de substantia clysteris nemo dixerit. Respondet Oribasius, vt venis sic intestinis inesse vim sanguificam, saltem eandem cum ventriculo vt substantiam, ita præparandi vim obtinere, inde per venas mesenterij à iecore exugi & in sanguinem transmutari. Hinc patet famelicis purgantes clysteres minimè conuenire.

DE REMEDII DELECTV.

CAPVT. X.

DVo sunt primi scopi faciendæ medicinæ, sanitatem præsentem seruare & absentem reducere, seruatur diæta, restituitur therapia, diæta vacuatum replet vsu similium, curatrix verò medicina quæ functionibus incommodant remediis contrariis amouet. Tria autem sunt quę actionem lædunt, causa, morbus, Sym-

ptoma. Causa præcedit morbum, eundem, vt vmbra corpus, symptoma consequitur. Itaque in causa morbi remouenda primùm medicus laborat, qua permanente frustrà speraret morbi depulsionem, nisi fortè symptoma, vt dolor, tam crudeliter sæuiat vt eum ab ordinaria curatione auocet, illíque, quod magis vrgeat & grauius quiddam minetur, priùs succurrendum sit quàm de remouēda causa cogitetur: mox redeundum ad expugnationem causæ, cum qua morbus, cum morbo symptomata disparebunt sensim & euanescent. Causam verò externam ad interioris quidem cognitionem plurimum prodesse, iam monuimus, huic tamen soli destinata esse remedia: quæ aut est coniuncta aut remota, hæc antecedens, illa consequens appelletur. Coniunctam appello quæ proximè & immediatè morbum facit, vt humorem fluxione aut congestione pręter naturam parti affixum: Remotam verò & antecedentem, à qua illa nata est & fouetur, Plethoram scilicet aut cacochymiam: Appello plethoram, sanguinis immoderatam copiam, siue quatuor simul humores exuperent, siuè propriè dictus sanguis, colore ruber, sapore dulcis, consistentia mediocris, quæ non semper adeò distendit vasa vt periculum rupturæ minetur, vt in habitu athletico, tanta cum fuerit vt à natura regi non possit, morbi causa est, & actionem lædit: Illa venarum capacitate, hæc virium imbecillitate definitur: proinde vulgo, ad vasa & ad vires nominantur, vtrique remedio est venæ sectio, natura enim

plenitudine qua grauabatur leuata, vires resumit fitque vegetior, vt imbecillitatis causa diligenter exploretur, nec putemus omnem imbecillitatem dissuadere venæ sectionem.

Cacochymia, est omnium humorum, aut vnius, vitiosa qualitas: siue enim sanguis à sua temperie longè recesserit, siue bilis, pituita aut melancholia, cacochymum est corpus, cui succurrendum est purgatione. Si, vt ferè semper accidit quantitate simul & qualitate peccet, plethora est cacochyimca, quæ à dominatu humoris sanguinea, biliosa, pituitosa vel melancholica nominatur, quæ quidem vt coniuncta est, ita vtrunque remedium deposcit: Vt enim duæ sunt primæ & communes causæ morborum, plethora & cacochymia, sic totidem sunt prima & communissima remedia, missio sanguinis & purgatio, nullum quippe nouimus medicamentum αἱμαγώγων, nisi fortè quod mouet menses. Qui enim, aliud agens, ea virtute plantam repererat, si credere dignum est, iusto iudicio cum inuento sublatus est, ne ad posteros tam miserabilis inuenti memoria perueniret, eadémque terra inuentum & inuentorem sepeliuit.

Habes igitur deligendi remedij primum præceptum. Succurrédum priùs causæ quàm morbo aut symptomati, antecedenti, priusquam coniunctæ: antecedentes & morborum ferè omnium primas & communissimas causas esse duas, plethoram & cacochymiam, illam missione sanguinis deplendam, hanc si lenis sit alterandam, si capiat incrementum, cathartico va-

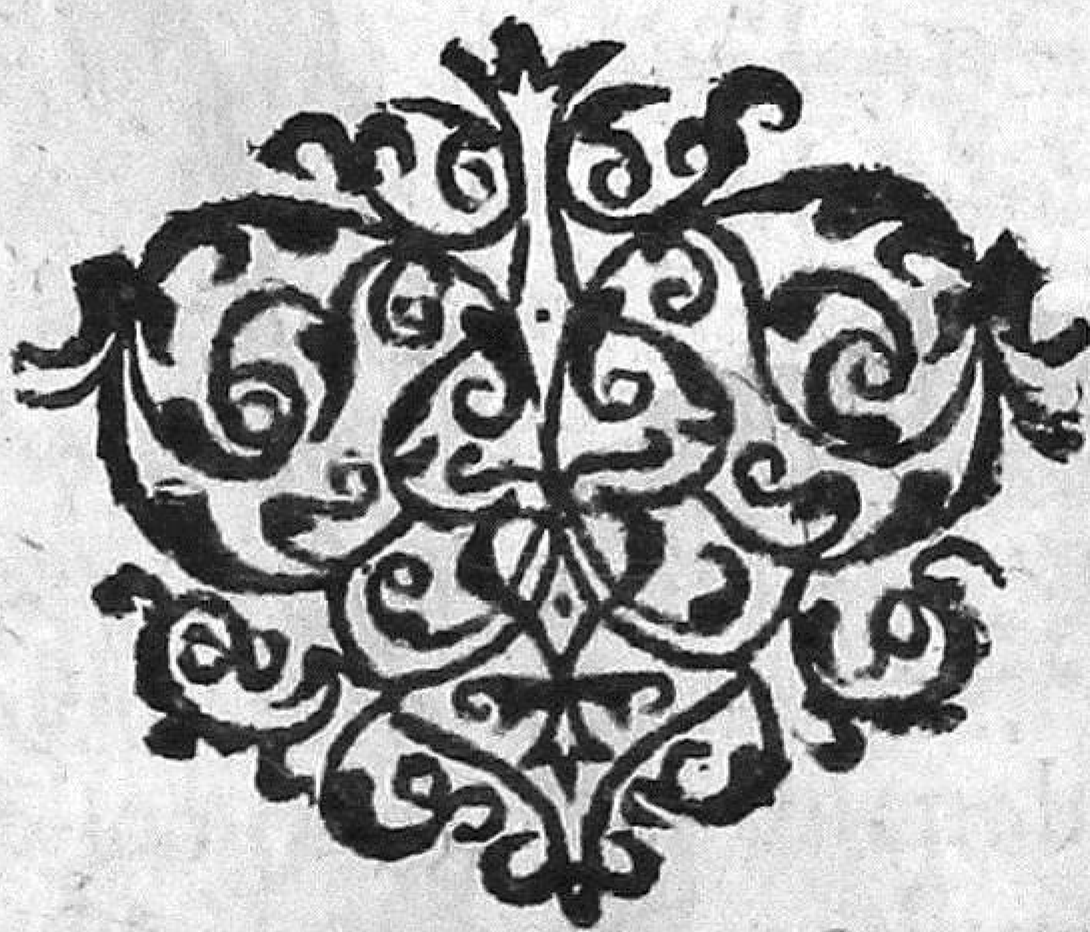
euandam. Alterum est vt aperiatur vena cum delectu. Cephalica enim de capite, Basilica de naturalibus partibus, media de partibus interiectis, necnon vtrinque simul vacuat: Cacochymiæ autem sedes diligẽter spectanda, quia ecoproticon, vt aloë & cassia, quin clyster communis, ad vacuandum de prima regione (ventriculo, intestinis, cauis hepatis, mesenterio, liene, vesicula fellis) sæpè sufficiunt, Rheum, Senna, & Agaricus, de media (quæ conuexis hepatis, magnis venis & arteriis circunscribitur) vacuant: Ex habitu corporis scammoniata & quæ Colocynthidem recipiunt, plurimum verò refert hoc an illud præscripseris.

Faciamus pituitam quantitate vel qualitate peccare, vacuanda erit phlegmagogo, hoc inuentionis, sed phlegmagogon, blandum vehemens, aut mediocre, deligere, iudicij: quod spectata potissimùm sede cacochymiæ regendum est.

Magnitudo morbi alterutrum, sæpè vtrumque, remedium deposcit, dum vires consentiunt & cætera coindicant, leuiores enim morbi leuioribus remediis vt inædia sola & frictione curantur. Quod si magnus morbus, sed vires deiectæ contra indicent, per epicrasim causa minuatur, quo maior erit plethora, eo audentiùs & liberaliùs mittatur sanguis. Galenus misit ad sex libras, sæpè ad animæ deliquium: quò maior cacochymia, eo catharticum vehementius eligatur, vt sit remedium morbo potentius, prius iniecto clystere si per morbum liceat, debet

enim præcedere venæ ſectionem, ne crudus humor qui vt plurimum prima regione continetur, feratur in locum vacuati ſanguinis. vehemens verò catharticum, vt per vias iam patentes vndique tractus humor liberiùs & minore moleſtia exeat: obſtructis enim viis ſolet magna tormina & intolerabiles cruciatus excitare, vt annotatum eſt ſexto capite.

Finis libri primi.

GENERALIS METHODI MEDENDI LIBER SECVNDUS, in quo generalia generum morborum remedia explicantur.

Therapeuticem totam in duobus capitibus consistere indicationibus & remediis: Remediorum generalis diuisio.

CAPVT I.

HIPPOCRATES artem medendi primus descripsit & salutaribus præceptis illustrauit, quæ bona ex parte in Æsculapij templo inuenit, illic enim quo quisque remedio conualuisset describebat, vir prudens ex multorum collectione præceptum, ex multis præceptis, methodo dispositis, artem efformauit, sicque

Per varios vsus artem experientia fecit;

sed βραχυλογία tam obscura & enigmatώδει, vt

à paucis sine docto & fideli interprete intelligatur, qualis Galenus omnium voce (meritò quidem) celebratur. Iacuisset enim in tenebris Hippocrates, neque in nostras vnquam manus peruenisset, nisi Galeni commentariis illustratus legeretur, qui profectò, quamuis Asiana prolixitate sæpe Lectoribus molesti, pleni sunt solidæ scientiæ, ab illisque Lector quantumuis doctus, semper recedit doctior. Adiecit præterea indicationes quæ in Hippocratis medicina requiri videbantur, eáque parte mancam perfecit & exornauit: Duobus enim capitibus continetur, Indicationibus & Remediis, hæc Hippocrates pro natura eorum quibus scribebat abundè exposuit, quibus tamen nobis, vtpote mollioribus, magna cautione vtendum sit, Galenus eorum vsum certis circunstantiis limitauit, quas ἐνδείξεις, officij regulas, appellauit: indicant enim quid, quantum, quando, & quomodo agendum sit. Vt ergo Traianus vias publicas restaurando non minorem gloriam meruit, quàm qui primus earum extruendarum author extiterat, ita Galenus, Hippocratis interpretatione, & artificiosa indicationum additione medicinam locupletando, potest pro suo iure parem cum primis inuentoribus gratiam à posteris reposcere: Quemadmodum enim cerdo mihi frustra calceum confecerit qui meo pedi sit inæqualis, sic ęgri viribus & morbi magnitudini nisi conueniat remedium, salubre dici non debet. Hæc sunt indicationum prima capita, in quæ animum sem-

per desigere oportet eum, qui citò, tutò, & iucundè sanare velit. Aegri vires seruandæ depellendus morbus.

Thessalus omnes medendi scopos duobus capitibus concludebat, Vno vt fluor præter naturam prudenter sisteretur, Altero vt quod prętet naturā in corpore retinetur actionúmque integritatem peruertit, vacuaretur: quibus si adieceris alterantia remedia, (ad quæ referri possunt alexiteria) me iudice magnam partem faciendæ medicinæ paucis comprehenderis. Vt autem fluxiones præter naturam sunt generales, veluti, Haimorragia insignis & Diarrhoea, vel particulares, vt fluor vteri, ita fluxionum omnium remedia, vel sunt communia, qualia, forma solida, liquida, consistente assumuntur. Vel particularia, qualia in oculos, nares, aures, vterum iniiciuntur, induntur, insufflantur: omnia verò astringentia: Similiter vacuatio noxij fit generali vel particulari remedio, vacuant à toto, phlebotomia & purgatio, à parte verò, particularia remedia, non tantum quæ parti admota materiam peccantem illic digerunt & resoluunt, sed etiam quę eandem per proprios ductus expurgant, vt errhina, Bechica. Hæc tria faciendæ medicinæ principia qui non tantùm in genere, sed in parte& definitè nouerit, si iam scientia medendi institutus ad praxim accesserit, non video præterea quid desiderare possit ad bene medendum. Omnia enim tam generalia quàm particularia remedia non est difficile ad horum alterum reuocare: Enimuero quid

aliud innuit Hippocrates cum vniuersam medicinam in duo capita coëgit, addendo necessaria & remouendo superflua? Qui intemperiem cum materia purgatione curat, qui supra modum auctam totius vel partis magnitudinem minuit. Qui excessum in numero, vt carnosam excrescentiam, cathereticis absumit, qui obstructionis causam tollit, pituitam, grumum, calculũ, quid aliud quàm inutilia remouet? Qui vero nudam intẽperiem alterantibus immutat, qui imminutam totius aut partis magnitudinem augere & amplificaré conatur, qui partem iusto asperiorem læuem, qui læuiorem asperam efficit, qui figuræ vitia emẽdat, aut luxatũ membrum reponit, qui solutam continuitatem reunit & in locum substantiæ vlcere aut vulnere deperditæ aliam arte substituit, quid facit, si non reddit parti quod deest & actioni obeundę necessarium est? Ergo Hippocratem accusat quisquis Thessali κοινότητας criminatur. Ego ad illorum imitationem faciendæ medicinæ methodum in compendium cogere proposui, quòd omnia semel ea arte doceat, vt Antecedentia consequentium sint principia, pendeántque ex prioribus posteriora, non aliter quàm effectus à suis causis.

Antecesserunt libro superiore quædam præcognoscenda.

Pro exemplo morbi similaris seu intemperiei febris proponitur.

CAPVT II.

TRes sunt affectus præter naturam quibus Therapeutes succurrit, Causa, Morbus, Symptoma: Communi causæ communibus remediis medetur, plethoram missione sanguinis deplendo, cacochymiam purgando. Hinc curatio ordienda, nec generalibus intentatis vsurpanda sunt particularia remedia: nisi tam leuis sit afflictus vt solo topico discuti possit. Morbus omnium communissimus & frequentissimus, citra controuersiam, est febris; non est enim acutus aut magnus morbus qui non habeat comitem Febrem: vulgatum est neminem mori sine Febre, quinetiam per se primò leuissima sæpe occasione inuadit: proinde nemo miretur nos ad commune totius corporis incendium extinguendum omnem imprimis operam & studium conferre, nemo enim medetur oculis nisi capiti prius prospexerit, nec capiti prospicitur nisi primùm toti consultum fuerit.

Definiri autem potest, Calida intemperies totius si non per se primo, saltem per consensum cordis, quia quantumuis luculento foco sit auctus calor, non est tamen febris donec incendiũ ad cor peruaserit, à quo per arterias, ęqualiter an inæqualiter non refert, in totum corpus

effundatur. Si mauis haud absurdè finietur: Calida intemperies, actionem cordis, (vitalem & pulsificam intelligo, non irascibilem,) primo lædens: cuius differentias, singularum differentiarum causas, signa, & remedia primùm meditamur, vt inde facilis pateat aditus ad aliorum morborum curationem: Nam febris est primaria aut symptomatica, hæc morbos acutos, vt nobilium partium inflammationem, comitatur: quæ peripneumoniæ succedit. Crymώδης dicitur à Tralliano, quæ hepatitidi, Typhώδης, quæ ventriculo inflammato, Lypiria. A Galeno febris ἐλεώδης, in qua æger primo die sudat symptomaticè, τυφώδης apellatur; Lypiria verò, maligna febris qua vruntur interiora, algent exteriora. Primaria, aut est in spiritibus, in humoribus aut solida substantia, quæ in spiritibus consistit, Ephemera nominatur, quia viginti quatuor horarum spatium non excedit. Vt enim in stipula non est diuturnum incendium, sic in spiritu non perdurat igneus calor, quia incensus, citò faciléque absumitur, si perseueret, in humores grassatur, & de subiecto in subiectum, vicinius aut paratius, immigrat: Hanc febrem tum à subiecto, si placet, humoralem nuncupemus, vt eam quæ partes solidas occupat, hecticam: Humoralis aut est à Plethora, vt Synochus tam simplex quàm putris, aut à Cacochymia, eáque vel pituitosa, quę quotidianam facit, aut biliosa, quæ tertianam, aut melancholica, quæ quartanam, in magnis vasis continuam, in paruis aut extra vasa, intermittentem.

Atqui cæterorum morborum non aliæ sunt causæ antecedentes, nullúsque est quid ad aliquam prædictarum reduci non possit.

Ergo generalia remedia quę tradentur proximè ad febres sanguineas, deinceps ad omnes morbos à sanguine, vt inflammationes tam internas quàm externas, accommodentur: Quæ febribus pituitosis conueniunt, morbis omnibus à pituita communia sunto, atque imprimis ad vacuationem causæ antecedentis vsurpentur:idem de morbis ab alterutra bile dictum volo,ne cogar idem millies inculcare:Exempli gratia, quæ ad Synochum præscribuntur remedia,morbis à sanguine,Phrenitidi,Anginæ,peripneumoniæ, pleuritidi & hepatidi conueniunt. Synochus, quia morbus à sanguine, potissimum phlebotomia curatur:Ergo phrenitis, Angina,Peripneumonia, Hepatitis & pleuritis eodem remedio curentur: si quod habent singuli morbi proprium & peculiare remedium, proprio capite exponetur,prætermisso generali tanquam cognito.

De febre Ephemera.

CAPVT III.

Diariam curare quàm dignoscere facilius est,raróque ægri primo die mitioris morbi medicum accersunt vocatus tamen pulsum im-

primis obseruet, quem si frequentem, attamen æqualem & ordinatum deprehenderit, mox vrinam aspiciat, quàm si sanorum similem esse viderit, illico causam externam siscitetur, Cibóne an potu calidiori, vt mero copiosiore, vsus sit: Num in aprico insolatus incaluerit, vigilarit, aut sese plus iusto exercuerit, excanduerit, num consueta & ordinaria excretio suppressa sit, denique singula interroget quę calidam intemperiem gignunt libro superiore commemorata: nec prætermittendus inuasionis modus, cum enim quotidiana à refrigeratione, Tertiana à rigore, Quartana ab horrore incipiat, illásque præcurrant, lassitudo spontanea, oscitationes, pandiculationes, si nihil horum præcessit, sed repente à causa aliqua externa prehenderit, febrem esse ephemeram certò affirmabis, quæ vt plurimum madore aut sudore terminatur, si tamen æger biliosus fuerit, corpore sicco, inedia aut vigiliis confecto, astricta cute, periculum est ne degeneret in hecticam: Imperandum ergo balneum in declinatione, vt squalida cutis relaxetur, atque adeo totum corpus humectetur: Diatritarij negabant speciem febris ante tertium diem dignosci posse, Galenus octauo methodi gloriatur, se mox diariam agnouisse, cognita causa nempe astrictione cutis, ægrum lauisse, balneo febrem planè sustulisse. Si verò plethoric⁹ videatur, febricitétque à repletione, vt crapula, interdicendum vino, clystere aut blando cathartico, vt cassia, catholico, corpore repurgato. Mittatur sanguis, ne in Synochum

permutetur, Aër balnei quia digerit & sudores mouet, vtiliter imperatur.

Morborum à sanguine generalia remedia sub Synochi exemplo declarantur.

CAPVT. IIII.

SYnochus est febris continua, à sanguine, qui difflationis beneficio prohibitus, primùm accenditur, mox putret, proinde Plethoram cacochymia comitatur: Adolescentes ferè prehendit, sanguineos, vere ineunte: Sese prodit faciei insigni rubore, somnolentia: Plethorici, etiam sani, difficillimè spirant, (propterea quibusdam hæc febris dicta est asthmatica) vrina rubra est, Systole quàm dyastole concitatior, quia maior est expurgandę fuliginis quàm cordis refrigerandi necessitas, quod est febris putridæ signum pathognomonicum. Spectanda igitur Antecedentia, pręcedens vitæ ratio, natura, ætas, Habitus ægri: Adiuncta, vt qualitas caloris, sanguinis enim est minus acer & mordax calor quàm bilis: Consequentia: Actio læsa, vt Spiratio difficilis, Pulsus magnus, velox, Excreta: maximè omnium vrina: Retenta: vt mensium & hæmorrhoidum suppressio, quàm vt plurimum Synochus putris comitatur: Affectus simplex: vt faciei insignis rubor, oculorum venę turgidæ.

Causa & specie febris perspecta non est difficilis curatio: prima regio clystere aut blando

quouis cathartico repurgetur, Cassiam excipio, partim quod humectando augeat putredinem, partim quòd dolor capitis huic febri familiaris vsu cassiæ ingrauescat, propter copiam vaporum, quæ illos reddit somnolentos: Deinde aperiatur basilica dextra, nullum enim habemus medicamentum quod sanguinem vacuet, nec deplendæ plethorę præsentius remedium: Consilio Galeni mittatur sanguis ad animæ deliquium, vt habitus corporis refrigeretur, sudórque aut alui fluor consequatur, malim tamen Arabum consilio ad syncopem mitti exclusiuè: vt si fortè vi morbi aut virium imbecillitate aliquid humanitus accidat, vitetur calumnia, nec in medici decretum de inanitione syncoptica causa mortis reiiciatur: Si quid repugnet, vt ætas, aut morbo sint deiectę vires, vacuatio partienda. Putredo sistenda syrupis de acetositate citri, de limonibus, de granatis oxysacharo simplici cum aquis rosarum, acetosæ, graminis, cichorij.

℞ syrupi de acetositate citri ℥ ij. cum quadrupla aqua graminis fiat iulep, quo vtatur inter pastus: Sanguinis eluuiem expurgant Syrupi de buglosso, de lupulis, de fumaria, quibus licebit vti cum aquis prædictis, cúmque tenuis & pinguior portio sanguinis bilescere, crassior, in melancholiam credatur degenerare: Cacochymia tandem purgetur cholagωgω, vt Rheo, & melangωgω, vt senna, cum decocto refrigerante simul & aperiente, his additis quæ sanguinem puriorem reddunt: exempli loco:

℞ radicum graminis, acetosæ añ ʒ iij. cichorij totius, endiuiæ, Scariolæ, añ. m. j, quatuor seminum frigidorum maiorum, (sunt enim diuretica) añ ʒ ij. florum cordialium añ. p. j. foliorum sennę mundatorum ℥ j fiat decoctio. In collaturę ℥ viij. infunde Rhabarbari ʒ iij, in leui expressione, dissolue syrupi de cichorio simplicis, syrupi de fumaria compositi añ. ℥ iß. fiat apozema in duas doses. Clysteres toto morbi decursu repetantur qui vim habeant refrigerandi, sit hoc pro multis exemplum.

℞ lactucæ, endiuiæ, Scariolæ, portulacę añ. m. j. fiat decoctio, in collaturæ lib. 1. dissolue mellis & sacchari violati añ ℥ j, diapruni solutiui ʒ. vj. aut confectionis Hamech ℥ ß. vel vtriúsque ʒ ij. olei violati ℥ iij. fiat Clyster. Quia sanguis qui putret in magnis venis, quæ sunt circa lumbos, calorem simul & dolorem illic excitare consueuit, Cerato refrigerante Galeni illinantur, aut iis quæ ad calidam renum intemperiem suo loco prescribentur.

Victus sit tenuis qui sanguinem non augeat, Plethorica enim & impura corpora quo magis nutries eo magis lædes : pro vino vtatur aqua hordei, aut graminis, poteris quædam, prout commodum videbitur, admiscere: vt si difficillimè spiret Glycirrizam, Iuiubas, radicem vngulæ cabalinæ, Ad robur cordis, buglossum, borraginem, Ad hepar calidius, cichorium. lactucam, portulacam: Ad renes, semina frigida, alcecengi, Ad ventrem astrictum, violas, pruna acida, Tamarindos: abstineat ouis, vino, atque si fieri

fieri poſſit carnibus, quia ſanguinem augent, morbi cauſam.

Morborum à bile generalia remedia ſub exemplo febris bilioſæ.

CAPVT V.

Bilis in magnis vaſis, venis ſcilicet & arteriis quæ ſunt inter alas & inguina, à natura ſua degenerans, quia continenter fumis cor impetit, continuam febrem excitat, in habitu verò longè à corde putreſcens, vno die intermittit, tertianum enim habet circuitum, continua remittit, minúſque affligit: intermittens inquam, vno die dat inducias, redit paroxyſmus die tertio, quo continua ſolet exacerbari, fitque tum anadiploſis ſeu reduplicatio. *Dignotio.*

Cognoſcetur ex antecedentibus, ſi æger ſit natura bilioſus & ad iram pronus. Si iuuenis, aut vſus ſit cibis calidioribus, qui facilè bileſcãt, vt ſynapi, allio, cæpa, piperatis, ſi æſtate, cum rigore, ſeu vehementi & inæquali concuſſione totius corporis, prehenderit: eſt enim rigor, præcurſor paroxyſmi bilioſi, Ab adiunctis. Si calor contactu ipſo acer & mordax ſentiatur, ægérque de laſſitudine vlceroſæ conqueratur: A conſequentibus, vt cordis actione læſa, quam pulſus velociſſimus, ob refrigerationis neceſſitatem commonſtrat: Ab excretis, Vrina flammea, vòmitu bilioſo: Ab affectu ſimplici, vt oris amarore, cuius cauſam ſitis & deiecta appeten-

tia consequũtur. Sudor terminat paroxysmum intermittentis, qui non excedit duodecim horas, si Febris fuerit exquisita, víxque septem superat accessiones, vt causus septem dies: Sed nothæ, quæ fit pituita permista bili, vltra viginti quatuor horas paroxysmus producitur, Febris ipsa in multos paroxysmos protrahitur, quia pituita permista bili difficillimè coquitur.

Tertiana continua differt à Febre ardente, non materia, neque loco, vtráque enim fit à bile in magnis venis putrente, sed in causo calor est intésior, quia humor putret in vasis viciniorib us cordi, proinde, quamuis eadem, grauiora tamen sunt symptomata, sitis & vigilia maior, lingua à fumis biliosis quos summum incendium excitat, nigra, arida, scabra. In causo non sunt manifestę & periodicæ exacerbationes vt in tertiana, similis enim est hac parte Febri continenti.

Omnium vt communis causa, ita communia ferè remedia, Bilis feruor demulcendus imprimis vsu refrigerantium. Quemądmodum enim succinum, vento agitatam paleam non trahit, nec magnes ferrum nisi quietum, ita per se naturáque sua mobilem & inquietam bilem. Cholagogon non traheret, nisi primùm à suo contrario alteratam: præscribantur ergo Syrupi de Cichorio, deendiuia, de Granatis, Violarum, Rosarum, De Limonibus, deNymphæa, si magnum sit incendium, cum aquis Lactucę, Portulacæ Plantaginis, Cuscutæ, acetosæ, Solani, mox vacuanda rheo infuso in decocto quod

refrigeret simul & aperiat, vt

℞. rad. graminis acetosę añ ℥ij. Cichorij, endiuiæ, Cuscutæ añ. m ß. quatuor seminũ frigidorum maiorum añ ℥ j. florum Violarum & nenupharis añ p j. fiat decoctio: In collat ℥ iiij. infundè rhab ʒ ij. in leui expressione dissolue syrupi rosarum solutiui ℥ i ß. fiat potus.

In tertiana commodè admodum imperantur aperientia, malim frigida quàm calida, vt decoctum Pulegij & origani, quod Galenus commendat primò ad Glauconem, sub finem tamen vtilis erit syrupus de quinque radicibus cum aqua Cichorij, aut syrupus de cichorio cum decocto radicum aperientium (si vis ad calorem temperandum) in aceto priùs maceratarum, sic enim Galenus à Tralliani censura & animaduersione defendi potest.

Galenus imperat diuretica calida in declinatione commodius in tertiana notha quàm exquisita, vsurpãtur.

Clysteres parentur ex sero lactis in quo lactuca, Violaria, & Portulaca bullierint: In collat. dissolue diapruni solutiui ʒ vj. mellis & sacchari violati añ ℥j, olei violacei & nenupharis añ ℥jß. si magnus sit ardor, alioquin, violati ℥iij.

Galenus in ardentissimis febribus mittit sanguinem ad lypothimiam, quia nil habet præsentius ad refrigerandum. Arabes vero in morbis à bile contenti sunt purgatione, nisi adiuncta sit plethora, aut bilem sanguini permistam vrina rubra indicet, quia sanguis suo tepore feruorem bilis contemperat, illiúsque ferocientis impetum cohibet & sistit: Iubent ergo vt naturæ motum diligenter consideremus, & quo illa vergit ducamus: Si nausæans stoma-

Sanguis est frenum bilis.

chus bilis excretionem affectet, oxymelitis ℥ iij. cum tepida paulo ante paroxyſmum vomitus prouocetur; Aëtius perſeuerãte tertiana notha vomitum adeo prodeſſe affirmat, vt viderit multos ſtatim à vomitu ſanatos. Si infra feratur, Clyſterib⁹ attrahatur, purgetur: Diureticis per vrinas vacuetur ſi eo inclinare videatur: Si ad cutem erumpat, aliquo diaphoretico, vt oxymelite ſimplici aut diuretico cum aqua graminis ſudor excitetur: Aëtius ex Dioſcoride commedat hydrotica vt ſeminis ſmyrnij ʒ j. cum vino, vna hora ante acceſsionem aut Ariſtolochiæ tãtundem, in quartanis & quotidianis dat ʒ j. caſtorei cum decocto calamenthæ, malim dari diuretica & diaphoretica ſub finem paroxyſmi: Non alienum fuerit tepidæ balneum tum ingredi, vt cutis aſtricta relaxetur, & fuligo quæ retenta febrem auget, liberiùs excernatur.

Interea proſpiciendum hepati, illud enim iam per ſe calidum (tale quippe eſſe oportet quod bilem copioſam & præter naturam gignit) fel in ſua cyſti æſtuans propè adurit; ex aquæ cichorij ℥ iiij. cum electarij tria ſantali ʒ ij. fiat epithema. Reſpicere oportet ſemper ad focum febris: Galenus appellat focum febris partem obſtructam à putredine vel phlegmone obſeſſam.

Non abſurdè vulgus in ardentis febris vigore admouere ſolet carpis refrigerantia, vt lactucam & Semperuiuum contrita, aut oleo nenupharis vel Mandragoræ imbutum linteolum, quia arteriarum quę illic pulſant dilatatione

ſpiritus refrigerantur, & ardor cordis temperatur.

Autore Galeno frigidæ hauſtũ agoniſticũ (vt lib. 4.) tum exhibere in eundẽ finem valdè confert, ſeruatis tamẽ quæ ſequũtur circunſtantiis: Non ſint deiectæ vires, æger non ſit naturę frigidioris, nec febris materia frigida, craſſa: magis enim denſaretur: Nec cruda & adhuc incocta, tardaretur enim coctio, propterea neq; in principio, neque in augumẽto, ſed in vigore tãtùm quidam contendunt tutò exhiberi, ne augeatur febris, aqua in materiã febrilẽ conuerſa. Non ſit habitu gracili, frig⁹ enim lædit partes neruoſas: Galenus, vt ipſe ſcribit libro de conſuetudine, gracili frigidã propinauit hauſtu germanico, ſed mortuus eſt, non deſiit propterea aliis non gracilibus eandem propinare: Non ſit coniectura abceſſus in viſceribus. Aſſueuerit frigidæ alioquin periculum eſt ne magna & ſubita mutatione conuellatur. Aëtius portulacam probè terit adiecto ouo crudo, vnà cum vitello & candido admiſtóque modico oxyrhodino, hoc corpus inungit, atque ita ardorem extingui affirmat vt poſtea nulla accidat exacerbatio.

Morborum à pituita generalia remedia, ſub exemplo febris pituitoſæ.

CAPVT VI.

FEbris quòd quotidie repetat non eſt quotidiana, nam duplex tertiana & triplex quar-

tana quotidie redeunt, sed tertiana cum rigore, quartana cum horrore, quotidiana cum extremorum refrigeratione: nec quotidiana desinit in ἀπυρεξίαν neque paroxysmum quotidianæ, vt tertianæ, sudor terminat, quia pituita in sudores difficile, bilis citò faciléque resoluitur, solet autem esse longior accessio & ad duodeuiginti saltem horas perdurare.

Dignotio.

Coniicienda causa simul & species febris, primùm ex antecedentibus: Si ægrum deditum gulæ, pituitosum, qui otiosam vitam egerit, hyeme, in regione aut aëris constitutione frigida humida, inuaserit: Si fuerit puer aut senex. Si fœmina, Si pinguis, nam pueri propter ingluuiem, senes, fœminæ, obæsi, naturæ & caloris vitio, multam congregant pituitam: Ab adiunctis, Si calor humidus, quamuis ob putredinem aliquantum acer sentiatur: A consequentibus, vt actione læsa: Si pulsus fuerit paruus, pituita quantitate & qualitate calorem obruente: Ab excretis: Si vrinę tenues (tales autem sunt propter obstructionem, quia solùm tenue percolatur) albę, ob serum & cruditatem, tandem turbidę propter humoris crassi permistionem, Deiectiones, liquidæ, crudæ, pituitosæ: Sitis nulla, quia ventriculus scatens pituita sitis causas, calorem & siccitatem, reprimit, nisi fortè pituita fuerit salsa, putredine, aut admistione bilis: Diligenter autem, vt ex arte procedat curatio, distinguenda erit species pituitę ab effectis (acida autem famem, salsa sitim, dulcis somnum conciliat) quia acida coquenda, salsa mox vacuan-

Febris à pituita est quotidiana.

da, dulcis naturæ committenda.

Cum primùm febris ſpeciem ex dominatu pituitæ conieceris, hac arte aggredienda curatio. Quia pituita in ventriculo & inteſtinis colligi ſolet, ad humorem illinc vacuandum nihil aptius enematum vſu frequenti, quorum hęc ſit formula.

℞ parietariæ, Mercurialis, Chamæmeli, meliloti, pulegij, adde ſi vis, hyſſopi, thymi, origani, calaminthæ añ m. ß. ſeminum aniſi fœniculi añ ʒij. fiat decoctio, In collaturæ libra vna diſſolue mellis anthoſati aut Mercurialis & ſacchari rubri añ ℥j. diaphœnici, hieræ, aut benedictæ laxatiuæ ℈vj. olei chamemeli & anethi añ ℥ iß.

Humor præparetur ſyrupis, de Hyſſopo, de Marrubio, de abſynthio, De duabus, de quinque radicibus, De ſtœcade, Oxymelite compoſitio, ſcillitico, cum decocto radicum aperientium, vel aquis Apij, fœniculi, Aſparagi, Petroſelini, Abſynthij menthæ, Saluiæ: mox purgetur phlegmagogis, vt agarico, diaphœnico diacarthamo. Si placet paretur hoc modo apozema purgans craſſam pituitam.

℞ Radicum aperientium, vel radicis Enulæ campanæ & pœoniæ, añ ʒij. hyſſopi, thymi, Abſynthij, Gentianæ, Chamedrios Chamepitios añ mß. ſeminum aniſi fœniculi, adde ſi vis, Pœoniæ, Seſeleos, añ ʒ iij. florum anthos & ſtœchados añ pj. fiat decoctio, in collaturæ ℥ viij. infũde & bulliant agarici ℈ iiij. In expreſſione diſſolue diaphœnici ℈vj. oxymelitis aut cuiuſuis dictorum ſyruporum ℥ ij. fiat apozema in duas

doſes, aromatiſetur cinamomo. Poterit qui volet ex iiſdem parare ſyrupum vt vocant magiſtralem, quo vtetur æger ſemel in hebdomade cum morbus fuerit chronicus.

Si quis à potione abhorreat, malítque catapotia, conuenient pill. aureæ, cocciæ, de Agarico, aggregatiuæ, Leuiores ſunt de hiera, ſtomachicæ, & Elephanginæ, quæ per ſe aut coniunctim præſcribi poterunt doſis ʒ j.

℞. maſſæ pill. aurearum & de hiera añ ℈ ij. cum ſyrupo de abſynthio fiant pill. molles, vel, ℞. agarici trochiſcati ℈ iiij. vel maſſæ pill. de agarico ʒ j. cum ſyrupo de mentha vel de hyſſopo fiant ſex pill. molles.

Circa principium refrigerationis, inſtante paroxyſmo, non alienum fuerit vomitum prouocare ad vacuandam pituitam quæ ventriculo continetur, præſertim ſi natura illum appetere videatur.

℞ ſyrupi acetoſi aut oxymelitis ſimplicis ℥ ij. cum decocto corticis raphani & ſeminis atriplicis raphani in quo ʒ ß. agarici bullierit, fiat potio, detur tepidè. Hippocrates in iſta febre vomitum valdè commendat: in epidemiis ſcribit vxorem Theotimi vomitu percuratam.

Vtile etiam erit tum ſpinam inungere oleo irino, aut anethino: vtatur hydromelite in cuius decocto parum hyſſopi bullierit.

℞ Hyſſopi. p. ß. bulliat in tribus libris aquæ ad perfectam deſpumationem, ſeu conſumptionem tertiæ partis, addendo mellis ℥ i ß. cuius quantitas minuatur, fiátque mulſa dilutior ſi

calor in præcordiis auctus videatur, ne bilescat.

Memineris toto morbi progressu habendam imprimis rationem ventriculi, vbi sedes pituitæ morbificæ, roboretur assumptis Aromatici rosati, vel electarii diarrhodon tabellis, Admoto cerato stomachico cum oleo de absynthio, oleum nucis moscatæ arte chymica extractum valdè commendatur: vtatur sæpe syrupis de mentha vel de absinthio.

Quidam affirmant Gentianæ succum cum vino tepido sumptum ante paroxysmum febrem tollere, Certius est vna hora ante accessionem, corpore repurgato, Theriacæ veteris aut mithridatii ʒi. dare ex vino albo. Quidam deierant tribus tantùm guttis succi Mercurialis in dextram aurem vel narem instillatis febrem solutum iri, quod, vt indifferens, experiatur qui volet, cęteris non neglectis. Alii iubent instante paroxysmo, vt pedes teneantur in aqua calida, in qua herbæ calidæ bullierint.

Confert etiam ad febres à melancholia, non ab atrabile

Ad quotidianam pertinet febris Epiala, Contraria lypirię, quando frigent interiora, vruntur exteriora, quia pituita vitrea parte qua putruit incenditur, altera summè refrigerat: Dictis ergo remediis incidenda & tenuanda, deinde purganda, quę cum sit valdè crassa & frigida, vehementiora vsurpentur, Gordonius in febribus à pituita concedit vinum tenue dilutum ratione causę. Enimuero inquit Valescus si radices aperientes concedantur, si piper, si syrupus de mentha & de absynthio, quid ni vinum?

De Hæmitritæo, seu semitertiana.

CAPVT VII.

HIppocrates, primo Epidemiων semitertianam appellat horrificam, non tantùm quia inuadit cum horrore, sed etiam quod toto decursu morbi ęger tòtus tremat horreátque: Cõstat ex quotidiana cõtinua & tertiana intermittente. Quotidianã facit pituita in magnis vasis, Tertianam, bilis in habitu putrescens: (propterea continenter affligit) sed exacerbatur quotidie: pręterea tertio quoque die æger certis horis se vigiliis, inquietudine, siti, oris amarore, sensu lassitudinis vlcerosę torqueri conqueritur: A pituita igitur perfrigeratio, A bile, externarum partium leuis succussio, ab vtroque horror: dicitur autem semitertiana non eo sensu quo semiputridum dicimus, est enim longè grauior tertiana, sed eo sensu quo hominem semideum: Est enim autore Hippocrate multis causis lethalis: primo propter varium conflictum cõtrariorum. Secundò quia nullum tempus relinquit naturæ ad alendum corpus, coquendum humores noxios & vires reparandas, qua causa necesse est magnam excrementorum copiam aceruari: Tertiò: quia duplex, & à contrariis fit causis: postremò, quod stomachum & neruosas partes exerceat, vnde frequẽs syncope: Mistis tamẽ ad bilem & pituitam remediis tentanda curatio, stomacho, sumptis & admotis, roborato: necnon hepate refrigerato: ne-

ſcio enim quomodo fit vt vnum alteri calorem ſurripiat,& à maiori calore minor attrahatur.

Morborum à Melancholia, communia remedia, ſub exemplo febris quartanæ.

CAPVT VIII.

FEbris à Melancholia ob id quartana dicitur, quòd Melācholia quarto quoque die commoueatur, vt bilis tertio, pituita quotidie: Securior eſt quę primùm inuadit, neque aliis morbis ſuccedit. Febres enim quę degenerant in quartanam aliquando ad duodecim annos perdurant. Valeſcus vidit vnum qui trigeſimo quoque die febricitabat, durauit febris triginta annos.

Dignotio.

Cognoſcenda eſt imprimis ex antecedentibus: Si æger fuerit melancholicus, ætate inclinante, & autumno prehenderit, quamuis Hippocrates libro de hebdomadibus ſcribat potiſſimùm inuadere in flore ætatis ab anno ſcilicet 25. ad 45. ſed multa alia ſcripſit de quartana quæ experientia quotidiana demonſtrat eſſe falſa, vt neminem bis quartana laborare, neque laboraſſe vnquam, nec laboraturum, ſi ſemel euaſerit, Securam eſſe febrem: neminémque perimere, imo verò à magnis morbis liberare: & ſexto epidemiωn, Quartana, inquit, laborātes nullo alio morbo corripiuntur, quòd ſi aliquo laborent, liberantur ſuperueniente quartana: verùm pergamus, dignoſcetur, Si pa-

roxyſmus incipiat cum tremore & ſtridore dentium, ſibíque veluti contundi oſſa conqueratur: ſentit autem dolorem in profundo, quia frigidus, ſiccus, craſſus, vno nomine terreſtris humor non poteſt trudi ad cutem. Ab adiunctis, calore ſcilicet non admodum acri & mordaci, niſi humor ſit atrabilarius. A conſequentibus, vt actione læſa, quàm pulſus rarus, ob refrigerationem, & tardus, ob humoris craſſitudinem indicabit. Ab excretis, ſudore pauco, quia terreſtris humor difficillimè reſoluitur in ſudores, vrina tenui & aquoſa, deiectionibus ſiccis.

Diſtinguendum in primis humorem melancholicum ab atrabilario, monët Aëtius & Trallianus, quia diuerſa poſtulent remedia: Quartanam enim atrabilariam (qualis vt plurimum ardentibus & longis Febribus ſuccedit humore per aduſtionem in atram bilem conuerſo) curant cholaγώγῳ, cauſa vſu refrigerantium, vt ſyrupo de cichorio aut de endiuia, prius alterata. Quaſi verò atra bilis ex flaua vſta perpetuò gignatur, non etiam à pituita ſalſa, & feculento ſanguine: Pituita, necnon bilis, quædam naturalis, altera præter naturam, quæ rurſum non eſt vni⁹ modi, à qualitate enim ſalſa & acida (ad quam vitrea referri poteſt, quia acidæ qualitatis eſt particeps) à materia aquea, gypſea, mucoſa dicitur: Bilis verò, vitellina, Porracea, Æruginoſa, Glaſtea. Tot támque differentes ſpecies cum idem Catharticum vacuet, idem dico non tantùm ſpecie, ſed numero, cur non pari iure eodem melanagogo Melancholicus humor &

atrabilarius purgantur ? Præferendum igitur Galeni consilium, qui humorem crassum incidentibus & tenuantibus, vt oxymelite, præparat deinde melanagώγῳ, purgat: in progressu morbi his vtitur, quæ sanguinis eluuiem repurgant, quod præstant syrupi de buglosso, de lupulis, De fumaria, non ausim tamen syrupis de Thymo,& de calamentha atram bilem tam audenter quàm humorem melancholicum præparare, ne feruor calidiorum vsu augeatur. Prædictis syrupis vtendum cum aquis lupuli, fumariæ, buglossi, borraginis, Scolopendriæ, melissæ, Sambuci, Genistæ, si placet præscribatur hoc apozema.

℞ radicum capparis, tamaricis ana ʒiij. polipodij ℥ß. lupuli, cuscutæ, melissæ, Buglossi, borraginis ana mi, seminis anisi fœniculi ana ʒij. florum genistæ pi fiat decoctio : In collat. ℥ viij. dissolue syrupi de fumaria simplicis vel compositi, syrupi de pomis aut regis Sabor añ ℥iß. fiat apozema clarum in duas doses.

In eodem decocto bulliant foliorum sennæ mundatorum ʒ iij. In collaturę ℥ iiij. dissolue Catholici duplati, syrupi de Epithymo compositi añ ℥ j. fiat potus. Ad purgandum humorem præparatum pręstat leuioribus, iteratis, quàm vehementi, semel atque, vt aiunt, eradicando vacuare, quia humor contumax solet exasperari fortioribus catharticis: pauperibus tamen & robustis hoc proderit.

℞ confectionis Hamech ʒiij. dissolue in decocto lupuli & scabiosæ in quo ℥ß. foliorum

ſennæ bullierint, addendo oxymelitis Galeni ℥j. fiat potus.

Pulueris ſennæ orientalis aut Epithymi cretenſis ʒ ij. ex vino albo ſatis erunt, aut infuſio ʒ vj. in ſero, vel aqua violarum, ſi humor ſit atrabilarius.

Si corpus plethoricum & vrina rubra videatur, mittatur ſanguis de baſilica ſiniſtra, qui ſi ruber effluat, ſiſtatur, ſi niger, magna copia educatur: mulieribus menſes, viris hæmorrhoides excitentur, præſertim ſi quando fluxerint. Quidam aperiunt ſaluatellam etiam in ipſo paroxyſmo.

Monet Gelenus proſpiciendum lieni tam ſumptis quàm admotis, remediis capite de obſtructione lienis explicandis: quia illic ſedes humoris melancholici, illic focus febris. At Trallianus & Aëtius ex Ruffo in quartana atrabilaria habendam potius rationem hepatis obſtructi & longo bilioſæ febris ardore prope ſcirrhoſi ex hoc demonſtrant, quòd dextrũ hypocondrium tenſum & contactu ipſo valdè durum ſentiatur: Vomitus valdè confert ad vacuandum humorem peccantem, ſi duabus horis ante paroxyſmum iam dictis remediis prouocetur, Vinum album tepidè datum initio, vomitum excitat; in declinatione, ſudorem.

Multi commendant balneum, vt ſicca & aſtricta cutis, qualis eſt melancholicorũ, relaxetur, quod in calida quartanâ magis conuenit ad refrigerandum quàm in frigida: alij iubent paulo ante paroxyſmum ſpinã & pedes, quia inde

incipit paroxyſmus, inungi oleo de iunipero, de Scorpionibus, coſti, Caſtorei, vnguẽto arragonio vel in quo rana viridis bullierit, hæc enim humoris maligni eſſe alexiteria: alij hoc præferunt.

℞ theriacæ ʒj. nardi & caryopillorum añ ℈j. cum aliquo ex dictis oleis, aut cum vino generoſo fiat linimentum pro ſpina dorſi, ſic enim tremor, prodromus quartanæ, minuetur, quia calore natura roborata, frigori potentius reſiſtit, quinetiam ſudor aliquando ſequitur, quo minuitur acceſſio, vacuata portione materiæ morbificæ. Confectio alcermes data vna hora ante acceſſionem corpore priùs repurgato benefacit. Quemadmodum & decoctum agrimoniæ cui adiectum ſit parum vini albi ſub finem decoctionis, datum in ipſa acceſsione.

Mirum quod inculcat Rondeletius, vſu vini albi in quo ſaluia per noctem maduerit ſolui quartanam: ídque ad omnes morbos à melancholia magnum & certum eſſe remedium: Mirabilius quod affirmat Trallianus, Scarabæum viuum fuluo linteolo appenſum collo, certo experimento quartanam tollere, Alij laudant vermem, repertum in carduo qui labrum Veneris vulgò dicitur, appenſum collo, lege plura amuleta apud Trallianum, Valeſcus ſcribit ſuccum Thapſi barbati ter datum vna hora ante paroxyſmum ſoluere quartanã. Quidam hoc habẽt pro ſecreto, Accipe cor leporis ita præparati vt ſolet pulmo vulpis, diuidatur in tres partes ęquales, dentur ægro cum

vino ante paroxyſmum, quarto paroxyſmo ſanabitur.

Valdè calfacientibus, vt diospolitico, pipere, ſinapi, diatriopipereo, in calida ſeu atrabilaria quartana abſtinendum eſſe memineris, in frigida, cautè & magna religione vtendum. His enim remediis qui vtuntur, aut vigorem morbi ex ſimplici quartana duplicem faciunt, inquit Aëtius, in ſtatu dari poſſunt ante acceſſionem, ℞. myrrhæ, piperis & foliorum rutæ viridium aã. partes æquales cum melle, fiant pill. quarum ℈j. detur ante acceſſionem.

Morborum ab inanitione generalia remedia ſub exemplo febris Hecticæ.

CAPVT IX.

FEbris Hectica eſt intemperies æqualis, proinde indolens, morbum enim non ſentit hecticus niſi priuatiuè, quia ſolitas actiones obire non poteſt: adde quod ſit ſenſim alteratio, nec in motu eſſentiam habet. Incipit cum Febrilis calor humorem alimentarium rorem, glutem, cambium (tot autem Febris quot humoris ſunt gradus) inuaſit. Confirmata dicitur cum humorem primigenium & ſpiritum fixum conſumpſit, vt diaria vagum & fluentem, quorum communione non rarò accidit vt diariæ ſuccedat hectica, calore Febrili ex vago in fixum ſerpente, qui in humore primigenio ſubſiſtit: Conſequitur ſępius Febres ardentes & colliquantes,

colliquantes, magnas euacuationes, vt aimorragiam, diarrhoeam, dyſenteriam, lienteriam, necnon Empyema, Pthiſin: minùs periculoſa quę ventriculo, hepati, lieni, vtero, renibus ſuccedit.

Cognoſcetur calore, non ægro, ſed tangenti medico mordaci. Vrina tenui, cruda, alba, ad extremum oleoſa, à colliquatione: Tuſsi ſicca, Pulſu languido, duro, atque vt dicitur, hectico, propter arteriam ſiccatam: ſtatim à paſtu calorem ſentiunt, pręſertim in manibus & pedibus: quia humore alibili veluti calx aqua, calor ſiccus perfunditur: venter propè adhęret coſtis, facies plumbea, propter caloris & ſpiritus paucitatem, ad extremum cadaueroſa, oculi caui, nares acutæ, collapſa tempora. Quando capilli defluunt, tibiæ inflantur, accidit fluor alui, mors eſt in propinquo.

Curatio potius conſiſtit in diæta quàm in pharmacia. Si tamen aluus ſponte non feratur, Clyſtere aut Caſsia recenti molliatur, veſcatur gallinis quæ nutritæ ſint ranis, vel hordeo quod cum ranis bullierit, ex quibus ſimul piſtis fiat paſta, extinctos ouorum vitellos, & Teſticulos gallorum in lacte coctos quidam commendant, ſed cauſæ, nempe inanitioni, magis quàm Febri conueniunt, Vtatur hordeato, pullaſtro infarcto hordeo mũdato, ſyrupo, reſũptiuo, vino albo, tenui, diluto ſi longo vſu ptiſanæ fatiſcant vires: fugiat vigilias, coitum, perturbationes omnes quę exſiccant & attenuant, vt iram, triſtitiam: Balneum actu tepidum quod

Curatio ferè tota analeptica.

habeat vim refrigerandi, confert incipienti non confirmatæ, multo minus si coniuncta sit ferina destillatio: Lauetur quotidie semel, moretur in balneo si potest per quatuor horas, hauriat illic lac asinæ, cum saccharo violato, rosato: à balneo mox inungatur cerato refrigerante Galeni, vel vnguento rosato Mesue, oleo rosarum, violarum, nimpheæ.

Marasmus est insanabilis, Extenuatos enim percurarunt qui tabidos se sanasse gloriantur: Quemadmodum si in exustum elychnium oleum affundas, oleum & operam perdis. Ita solidam substantiam calore, spiritu & oleo suo priuatam,, (tot enim continet humidum primigenium) frustra suæ naturæ restituere contendis, quia aqueus, non aërius humor à calore febrili ex alimento substituetur.

Morborum malignorum, venenatorum, contagiosorum, pestilentium communia remedia.

CAPVT XIX.

QVamuis quidam contendant pestem differre à febre pestilenti, quod epidemij carbones & bubones pestilentes ab Hipp. in epidemiis visi sint sine febre, & Galenus nono simplicium peste correptis bolum armenum exhibet, iis qui sine febre erant, cum vino, aliis absque vino, quia tamen à morbis acutis febris est inseparabilis, pestis autem (quamuis eo no-

mine anthracem & pestilétem bubonem comprehendas) est morbus acutus, semper habet adiunctam febrem, occultam tamen aliquando & insensibilem: Corpus quippe tangenti medico frigidum apparet, æger vero intus incendio se flagrare conqueritur: quod in peste Atheniensi accidisse autor est Thucydides: Ergo pestis finiatur, febris epidemia, contagione deleteria: Quod habeat communem causam, vt aëris extraordinariam immutationem, popularis: quòd illi non simplex, sed summa insit putredo, est contagiosa: inquinatur aër & virus concipit, seminarium contagionis, per se, non difflatus; Sic vitium capiunt ni moueantur aquæ: Cum M. Antonii milites auri spe in Seleucia Babyloniæ, arculam Auidi Cassij aperuissent, inde tam putris aura exhalauit, vt non regionem modo peste infecerit, sed ventis in Græciam, deinde Romam, delata, hominum magnam partem sustulerit: Corrumpitur etiam astrorum maligna coniunctione, alioquin præuideri & prædici ab Astrologis non posset: Tum expirationum quæ à terris feruntur, fœtore, vt à cloacis & cadaueribus insepultis: Sæpe etiam λοιμὸς μετὰ λιμὸν, pestis post famem. dignoscetur antecedentibus. Si quæ ex prædictis causis antecesserit. Si iam multos prehenderit; Si austrina, seu calida & humida fuerit anni constitutio: Ab adiunctis, vt anthrace & glandularum, potissimùm quæ sunt sub alis, vbi sunt cordis emissaria, inflammatione: A consequentibus, vt cordis actione læsa, quod synco-

pe, cardiogmos, pulſus languidus, celer tamen, inæqualis: difficilis & putida ſpiratio, non iniuria ſanè, demonſtrant, cum omne venenum eo ipſo quod venenum, aduerſum vitæ, illius arcem primum impetat, niſi cum alia parte priuatas & occultas inimicitias gerat, vt lepus marinus cum pulmone: Ab excreto non eſt certa coniectura, Vrina enim aliâs ſanorum ſimilis, qualis in diaria ſimplici, aliâs oleoſa, vt in hectica & colliquante febre, aliâs cruda, flaua, nigra, qualis in humorali: quia enim ſeminariũ contagionis ſpiritus, humor quin ſolida viſcerum ſubſtantia primùm excipiunt (non enim promiſcue & indifferenter obuio cuique, ſed analogo duntaxat communicatur) accidit vt nonnunquam diariæ aliâs humoralis, alias hecticæ ſpeciem & ſigna præ ſe ferat: Omnes tamen ea conſequuntur quæ continuas & malignas febres. In præcordiis ſummum incendium, vnde ſitis incredibilis, & inquietudo, Somnolentus torpor accedit virium imbecillitate, quo tamen interdicendi ſunt, vt motu & vigiliis venenum forâs erumpat. Pugnandum eſt imprimis aduerſus cauſam externam: Aër, publicè & priuatim accenſo igne repurgãdus, eterogenea enim ſeparat & putredinem abſumit, ſi ex lignis odoratis vt Iunipero paretur, erit gratior & ſpiritus vitales magis recreabit: facultas ipſa vitalis, ſumptis & admotis cardiacis roboranda, vt reſiſtat veneno.

℞ conſeruæ bugloſſi & borraginis añ ℥ j. corticis & ſeminis citri añ ʒ ij. diamargariti fri-

gidi, trochiscorum de camphora añ ʒ j. adde si vis boli armeni & terræ sigillitatæ tantundem, rasuræ vnicornis, smaragdi, ambræ añ ℈ß. cum syrupo conseruationis citri fiat opiata, vel cum saccharo in aqua violarum, buglossi, Scabiosæ, Cardui benedicti, soluto, fiat electuarium per tabullas quę si calidiora videanturprę sertim æstuante cœlo, temperentur additis rosis, violis, santalis, Pauperibus satis erat puluis ex cortice & semine citri, cornu cerui, Zedoaria, dictãno, Angelica Tormentilla, gentiana, sumptus cum aqua cardui aut borraginis, pondere ʒ j. Admoueantur cordi Sacculi, Fotus, Epithemata: Sacculi parentur ex rosis rubris, violis, floribus buglossi, cortice citri: ex eorumdem decoctis, aut aquis destillatis, fiat fotus, Additis pulueribus aut electariis cardiacis, epithema: In officinis seruantur duo venenorum omnium & venenatorum morborum alexiteria, Theriaca & Mithtidatium, quibus ad imminentis mali præcautionem & præsentis depulsionem manifesto vitæ & sanitatis commoda vsa est antiquitas tam sumptis quàm admotis: Sumuntur ʒ j. per se aut ex aqua cordiaca, Admouẽtur cordi forma linimẽti cum succo limonum, aut pondere per mista conseruis cardiacis forma emplastri. Conuenit inter doctos cacochymiam leni cathartico minuendam, quo vtendum erit cum decocto cordiaco, exempli causa, si accẽsa bilis & maximè omnium humorum virus concepisse videatur, quod febris biliosæ iam dicta signa demonstrabunt, quamuis propter cacoëthiam

& virus coniunctum, aucta.

℞ radicis acetosæ ℥ß. Scabiosæ, cichorij & Pimpinellæ añ. mi seminum citri & cardui benedicti añ ʒ ij. florum cordialium añ pi. fiat decoctio: In collaturæ ℥iiij. infunde Rhabarbari ʒiiß. in expressione leni dissolue syrupi rosarum solutiui ℥ i ß. adde camphoræ grana quatuor, fiat potus, non ausim vehementiora, vt diaprunum solutiuum & electarium de succo, dissoluere, ne naturam conturbent, tantum abest vt diacrydio, aut antimonio vti velim. Multi tamen huius quatuor aut quinque grana in aquis cardiacis macerant, Infusionem affirmant dari fœlicissimo successu: quidam cõmendant elleborum ℞. pill. indarum ʒß. diacredij & trochiscorum. Alandal ℈ß. excipiantur conserua, buglossi fiat bolus, superbibat aquã cardui benedicti.

Si pestis synocho summè putri similis videatur corpus plethoricum, non dubito venam tutò & ægri cõmodo aperiri posse: Si vero ephemeræ aut Hecticæ, minimè: Hinc illæ querimoniæ de mittendo sanguine in febre pestilenti: Omnibus probabili ratione & contraria experientia certantibus. Quidam affirmant eorum vix vnum euasisse quibus aperta est vena, alij vix vnum interiisse, nullumque maius & præsentius auxilium se percepisse: Febrium distinctione dissensio componenda est. Celsus commendat balneum & hydroticum, vt per cutẽ virus erumpat. Confert alas & inguina illinere oleo scorpionum vt venenum eo attrahatur substantiæ similitudine.

De Morbis Organicis. Sectio Secunda.

De Morbis conformationis.

CAPVT I.

SOla conformatio facit instrumentum, parúmque refert si membrum dixeris organicum an conformatum: Illa autem consistit in meatu necnon cauitate, figura, asperitate & læuitate, siue enim meatus angustior, siue amplior fuerit, quàm naturæ conueniat, si peruertatur vsus ad quem destinatus est, morbus est in meatu. Quibusdam à prima conformatione scapulę alarum instar prominent. Aliis tabulatum est pectus (Illi πτερυγώδεις, hi σανιώδεις appellãtur) vtrisque tam angustus est thorax vt pulmo liberè dilatari non possit, proinde difficillimè spirant & proni sunt ad tabem, morbus est & in figura & in cauitate. Galenus sæpe & diu retento spiritu existimat thoracem dilatari posse, Quòd si densitate, obstructione aut compressione vena distribuendo sanguini fuerit inepta. Si natura, vel ex morbo, carne vel membrana supercrescente & meatum obstruente, viris aut mulieribus genitalia perforata non sint, (ἄτρητοι nominantur) morbus est in solo meatu. Si vicinum aliquod viscus, vt lien, adeo intumuerit vt premat intestina, morbus est in sola cauitate. Si cutis densior & astrictior fuliginem liberè non excernat, fiat laxior frictione molli, balneo aquæ dulcis: Si iusto rarior fuerit, & immodico

sudore diffluat densetur frictione sicca, balneo astringente, oleo rosato, myrthino inungatur, adiectis si placet earundem virium pulueribus, malicorij & rosarum siccarum.

Obstructio est morbus inter organicos frequentissimus, aliorúmque propè innumerabilium parens, quam nemo miretur in ordinem morborum referri, nam vt ad motum duo requiruntur, mouens & mobile, ad actionem quod agit & quod patitur, sic ad obstructionem duo concurrerere necesse est, quod obstruit & quod obstruitur, obstruūt humor crassus, viscidus, multus: grumus, callus, arena, vermis, calculus: obstruuntur cutis, vena, arteria, neruus, (quamuis solus opticus sensibilem habeat cauitatem) ventriculus, vesica, renes, denique partes omnes cauatæ à natura atque perforatæ: obstructio est morbus ex vtroque constans, vtrius est affectus? profectò vt Aristot. docet motum esse affectionem mobilis non mouentis, sic obstructio est affectus obstructi instrumenti non obstruentis causæ, cui hac arte prospiciendum est.

Calculus non est morbus, sed causa Morbi.

De Soluenda obstructione.

CAPVT II.

CAusa primùm antecedens, quæ fouet, mox coniuncta, quæ facit morbum, tollatur: Antecedens, Plethora frequentiùs quàm cacochymia, Illa sæpe à suppressa solenni & solita vacuatione, vt mensium & hæmorrhoidum, quæ

imprimis arte prouocetur: Generali obstructioni succurrendum est aperta vena, vt Cathartico, deinde pateant viæ & quoquouersum liberius feratur: mox cogitandum de coniuncta remouenda.

De lapide.

Pituita in quauis parte caua potest lapidescere, nam Hippocrates quinto Epidemiωn famulam Dyseridis è vulua lapidem excreuisse affirmat, Tussi reiectos viderunt Galenus, Paulus & Trallianus, nec dubium est sæpe in bronchiis asthmaticorũ, in lapilli duritiem pituitam crassam & viscidam concrescere, Arculanus & Gentils viderunt bis de colo, semel de ventriculo reiectum: Francisco de Pedemontio spectatore per integrum mensem, durauit lapidosa diarrhœa, quidam oui magnitudinem æquabant: In vesica fellis sæpe obseruantur. Vnde mirari licet cur Fernelius neget generari in vesica. Acceptis enim in rene primordiis illic tantum incrustari existimat hoc argumento: Lapides renum & vesicæ differunt substantia, in illis enim poroides gignitur, in hac densus & solidus. Tum colore, renalis enim ruber est, concolor reni: vesicalis albus vel cineritius: Atqui si lapidem repertum in vesica fregeris, videbis in medio lapillum, veluti nucleum, colore & substantia renali planè similem: Ergo genitus primum in renibus, in vesica accepit integumentum. An hoc in multis ita est, non in omnibus? An arena quæ à renibus rubra excidit talis in centro manet, at in superficie continuo vesicę contactu albescit? Enimuero cùm posita causa

ſequi poſſit effectus. In veſica autem, præſertim infantium dum in cunis vagientes ſupini meiunt, arena multa colligatur quæ pituitæ lentore inuiſcatur, quid vetat hîc vt alibi cogi in lapidem? Iiſdem vnumquodque augetur quibus ortum eſt, ſúntque vt nutritionis, ſic accretionis eadem principia quæ generationis, fatetur accreſcere in veſica, cur negat generari poſſe? Sed ad rem: ratione & experientia teſtatum habemus vbiuis lapillum concreſcere, ſed ab illo definitè partem obſtrui certa coniectura aſſequi non poſſumus, faciamus tamen cathetere exploratum, anum, veſicam, vterum, à lapillo obſtrui: Remolliente ſemicupio, clyſtere, facilitandus exitus, Pars affecta oleo ſcorpionum & liliorum cum adipe cuniculi illinenda. Si rimula ſit anguſtior, chirurgia eſt opus: de pulmone vt expectoretur faciliùs, ſyrupo de althæa, de Glycirriza, oleo amigdalarum dulcium cum alphenico & diatragacanthò frequenter vtendum, additis incidentibus quibus non tam lapillus comminuatur, quàm pituita craſſa quæ excretionem tardat tenuetur.

Vermes in eorum quoque ſunt numero quæ obſtruunt, illi vt lapides, in qualibet parte, ex quouis humore, præſertim ex pituita putri, generantur, non aliter quàm ex fimo infinita animalcula: Sed enim cum vbiuis pituita poſsit putrere, præſto adſit calor humidus, quidni quacumque in parte excitâtur? Holerius vidit ſcorpionem in cerebro cuiuſdam Itali natum ex Baſilicæ herbæ frequenti odoratu, multi de

pulmone tussi excretos viderũt, visus sępe vermis qui demorso corde vitã ademerat. Visus ab Auicenna qui abdomẽ perforauit. Valesco spectatore duo vermes ex auribus prodierunt febrientis cuiusdam adolescentis, qui mox conualuit: Azarauius & mundella rubros cum lotio reiectos viderunt. Pueris dormientibus quandoque per nares erumpunt, quia vt alimentum quærant ventriculum, inde gulam perreptant, ore clauso per foramen palati ad nares ascendunt. Valeriola vidit nouem, Plinius triginta pedes longum: Trallianus, qui excederet duodecim cubitos, quod non est valdè mirum, si verè Paulus & Aëtius affirment interiorem tunicam intestinorum in longum & latum vermem aliquando transmutari. Cúmque pro varia materiæ putrentis qualitate tot támque differentia animalcula in vniuerso generentur, quid mirum tot adeóque dissimilibus humoribus qui in nobis putrere solent, tam differentes vermes, longos, latos, rotundos, hirsutos, magnos, paruos exoriri? Omnibus commune remedium. Dulcia infernè, amara supernè, his pars obsessa verme illinenda: cum enim dulcibus generentur, nutriantur, accrescant: amaris interficiantur, iniecto clystere ex lacte cum melle vel saccharo, sine oleo, quia pinguia vt amara fugiunt, descendent ad pabulum, simúlque cum iniecto excludentur. Rhabarbarum infusum in decocto graminis, acetosæ, cichorij, scordij, comæ, absynthij, seminis portulacæ, vel coriandri, vermes necabit & deturba-

bit, addere poſsis, ſyrupi de, limonibus aut de acetoſitate citri ℥ß. fiat potus, cuius loco poteris vti aqua infuſionis rhabarbari. Idem præſtant pill. communes, ex aloë, myrrha, & croco: Theriaca, mithridatium ſumpta & admota, cinis vermium & puluis contra vermes ex aqua portulacę dari poſſunt, aut forma, tabellæ, opiatę, conditi.

℞. maſſę pill. communium ʒß. cum ſyrupo de abſynthio fiant tres pill. molles capiat media hora ante prandium. Item ℞. eiuſdem maſſæ ʒ vj. cum oleo amygdalarum amararum & pauco aceto fiat emplaſtrum vmbilico admouendum, vel ℞. olei de abſynthio ℥ij. pulueris contra vermes aloes añ ℈ij. adde ſi vis parum fellis, cum cera fiat linimentum. Eadem olea, tum de fraxino, perſicorum: Succi: centaurij, athanaſiæ, matricariæ in aurem inſtillari poſſunt ad necandos illic vermes, malim pulueres in prunas coniici, fumum auribus captari.

De humore craſſo.

Humor craſſus incidentibus, viſcidus detergentibus præparetur, mox perductus naturæ conuenientes vacuetur. Eſt enim cum per vrinas commodius repurgatur, vt obſtructa ſecunda, ſeu media regione: At prima, clyſtere, aut ſumpto eccoprotico, per aluum, vltima per cutem diaphoretico & hydrotico expurganda: Incidentes & aperientes ſyrupi ſunt de duabus, de quinque radicibus, de Byzātijs, Capilli veneris, De hyſſopo, De marrubio, De arthemiſia, Oxymel, pręſertim diureticum, quibus vtendum, cum decocto quinque radicum aperien-

tium,cinamomi,cicerum,rubrorum,vel herbarum capillarium, aut earum aquis destillatis: dissolui possunt trochisci de Prassio, de calamentha,de myrrha. In naturis & affectibus calidis, vt bile vitellina cystim, hepar, aut renes obstruente, vtendum syrupis de cichorio, vel de Endiuia compositis, cum decocto radicum graminis, Acetosæ,cichorij totius, quatuor seminum frigidorum maiorum, Alcecengi: Therebinthina omnium viscerum, quin venarum obstructionibus soluendis est aptissima: nec sinit humores putrescere, ex ʒ v. lotis in aqua propria, vt cichorij aut Eupatorij ad hepar, halicacabi ad renes, cuscutæ ad lienem fiat bolus: Ammoniaci ℈ ij. sumpti cum aqua aut decocto conueniēte aut in vino albo mirificè etiam prosunt: ℞. ammoniaci & pulueris hieræ añ. ℈ ij. terebinthinæ ʒ ij. fiant parui boli, inuoluantur obeliis vino albo madidis: Electaria dialacca & diacurcuma omnes obstructiones maximè verò hepatis soluunt, vt Trochisci de capparibus, & de Scolopendrio lienis. Ne tamen frequentiore vsu aperientium calor natiuus exoluatur, illis per interualla. & prudenter vtendum, eáque ad vsum deligenda sunt quæ parti obstructæ magis conueniant. Ad obstructiones vteri, præferēdus est syrupus de Arthemisia. Ad obstructiones pulmonis, capilli veneris, de hyssopo, De marrubio: Ad hepar, syrupi De cichorio & de Endiuia: Fernelius ad magnas obstructiones renum describit syrupum de Raphano, quo multi vsi sunt fœlici successu:

vide tamen vt cassia corpus sit prius repurgatum, ne impuritas à diureticis ducatur ad partem obstructam, & morbum augeat.

De sistendo fluore.

CAPVT III.

VT obstructionem sequitur excernendorum omnium, menstrui, hæmorroidum, stercoris, lotij, sudoris suppressio, tum putredo, febris putrida, lenta, icterus vterque, flauus cystis aut hepatis, niger lienis obstructione, Apoplexiæ, Resolutiones, Atrophiæ, Tabes, nonnunquam repentinæ mortes, prohibito sanguinis; spiritus vitalis, aut animalis commeatu. Ita laxitatem & apertionem immoderatam meatus & cauitatis, retinendorum profusio comitatur, quàm morbi & symptomata non minus horrenda consequuntur. Nam siue aluus sine modo fluat, vt in diarrhoea, leienteria, Dysenteria, hæmorrhoidibus: Seu vesica, vt in diabete, mictu sanguinis: Siue vterus, vt in menstruo immoderato & muliebri profluuio: Siue sanguis supernè de pulmone tussiendo, de ventriculo vomendo plurimus erumpat; Luctus vbique pauor, & plurima mortis imago, funestiores enim sunt morbi ab inanitione quàm à repletione: Huic siccitati iam factæ, medendum hecticæ febris remediis, fienti verò, succurrẽdum aliquo astringente, cuiusmodi sunt, syrupi granatorum, cydoniorum, rosarum siccarum, myrtyllorum: Aut trochiscis de bolo, de spodio, de

Nõ est mirũ si Thessalus Therapiam, obstructione aut fluore cõcluderet.

terra ſigillata, de carabe omnium præſtantiſſimis, quia non tantùm reſtringunt, ſed etiam coagulatum diſſoluunt, quibus cum aqua aut decocto aſtringente, vt roſarum plantaginis, centinodiæ, vtendum erit ℞. ex predictis ſyrupis ℥ j. pro doſi, trochiſcorum ℈ ij. diſſolue in ℥ iiij. aquę plantaginis, fiat potio. Si quis humor acer & mordax autor fluoris ſubeſſe putetur, deligatur remedium quod purget conſtringendo, vt Rheum, Myrobalani.

℞. expreſsionem fortem ʒ ij. ß. Rhabarbari infuſi in aqua plantaginis vel roſarum, ſyrupi myrthini ℥ j. fiat potus.

Ita Trallianus & Rōdeletius ratione & experientia ſubnixi.

Humor diuertendus aut reuellendus purgatione, vel aperta vena oppoſita. Si fluat supernè, puta de thorace aut pulmone, aperiatur vena malleoli, vt impetus ſanguinis in contrarium retrahatur, non brachij, ne tractus ad partem affectam, fuga, vacui fluxionem augeat: mulieri ſanguinem vomenti menſtruis erumpentibus fit ſolutio: Conueniunt ligaturæ fortes & doloroſæ, frictiones, cucurbitulę ad reuellendum.

Morbus figuræ, ſi vitio parentum & conformationis acciderit, non ſanatur. Si à cauſa externa, vt fractura aut luxatione, Chirurgia curetur, alio loco exponenda.

Morbi Aſperitatis & Læuitatis curentur iis quæ tradentur libro tertio in cura leienteriæ & Aſperitatis arteriæ, ferè enim ſpeciales ſunt morbi, paucíſque partibus communes.

De Morbo in numero.

CAPVT. I.

VT Sanitas in mediocritate cõsistit, ita morbus in excessu vel defectu, morbi à defectu, hecticæ febris, qui ab excessu. Si à Plethora, Synochi, Si à cacochymia, cacochymarum febrium remediis curentur: quæ in febribus ad causam coniunctam, in cæteris tam organicis quàm communibus morbis, ad causam antecedentem summo cum delectu prudentérque primùm vsurpentur. Inter organicos primus occurit morbus in numero, quia omnis causa natura & origine prior est suo effectu. Ille autem sæpe causa est obstructionis, vt obstructio magnitudinis in parte vel in toto diminutæ: Appello morbum in numero, si quid instrumẽto desit aut superuacuum sit ad vsum: Cum enim natura nil faciat frustra, si quid connascatur aut adnascatur, non inutile modò, sed etiam quod incommodet actioni, illud pręter naturam iudicetur: Faciamus ergo quempiam nasci cum vnico, vel cum tribus testiculis, quia didymi ad generationem dantur à natura, morbus est in numero, qui tamen si vitio conformationis acciderit, sinatur. Amatus Lusitan⁹ meminit infantis nati cum cornu in capite, quo resecto obiit. At quæ sunt toto genere præter naturam & manifestè actionem lędunt, Polypus in naso, caruncula in vrinario meatu, opem & industriam medici requirunt, quæ licet siccantibus, exeden-

exedentibus ſanentur, tamen pro temperamento, vſu & dignitate partis mitiùs aut vehementius deligẽdum. Nam ad verrucas in cute, multo tutiùs Ægyptiacum per ſe ſolum vſurpatur, quàm ad condylomata, carnoſas excreſcentias in ano aut vtero, propter partium exquiſitiorem ſenſum, maiore periculo in veſica ad carunculam quæ ardori vrinæ neglecto vel malè curato ſuccedit. Propterea Galenus ex tribus granatorum generibus deſcribit remedium ad Polypum, quod Cathęreticis omnibus anteponit, ne ex Polypo ſimplici fiat vlceratus, vnde ozæna, cancer, in natura pręſertim melancholica: Poterit tamen ſucco granatorum aut cerato myrthino ægyptiaci quarta pars admiſceri. Si verrucę, Polypi, condilomata filo conſtringi poſsint, priuata alimento ſenſim contabeſcent: ἀναβρονχισμὸν, hoc genus remedij veteres appellarunt præcipitatum omnes excreſcentias, quales vlceribus & vulneribus ſuperueniunt, ſine dolore citò abſumit. Carunculam in veſica ante viginti dies certo experimento conſumit ſequens vnguentum, corpore priùs caſsia repurgato.

℞. olei roſati ℥ iij. ceruſæ ℥ iiij. Caphuræ ʒ ß. Tuthiæ cum aqua roſarũ lotæ & præparatę ʒ ß. lythargiri auri præparati ʒ vj. antimonij præparati ʒ j. maſtiches, Olibani, Aloës hepaticæ añ ℈ ij. fiat vnguentum in mortario plumbeo, ſeruetur in pyxide plumbea, quo ſic vtendum erit: Vbi candela cerea, intincta oleo aut buty-

ro recenti callum attigeris, (quod renisus indicabit) illa tenui & detrito linteolo inuoluatur, quod dicto vnguento extrema parte qua carunculam debet tangere imbuatur, reliqua, aut oleo violato, aut sequente vnguento, quod plurimum confert parti solidandæ post consumptam excrescentiam oblinatur.

♃. lythargiri auri, tuthię præparatæ, plumbi vsti añ ℥ iiij. Cerusæ ℥ ij. Caphuræ ℈ ß. olei myrtyllorum qs. fiat vnguentum, quo solo vtendum erit cum sanies ampliùs non effluens, absumptam carunculam demonstrabit. Epulis seu excrescentia carnis in gingiuis absumetur puluere ex galla alumine & sale vsto: Enchantis verò, caro pręter naturam aucta in magno oculi angelo, alumine vsto.

De Morbis auctæ & imminutæ magnitudinis.

CAPVT V.

Causas vtriusque morbi Galenus explicat 6. de sanitate tuenda cap. 8. vbi aliquot recenset remedia, plura 14. methodi cap. 15.

NYcomacho Smyrnæo corpus in tantam molem excreuerat vt se mouere non posset, sanatus est ab Æsculapio sequentibus, ni fallor remediis. Præscripta inædia, vigilia, exercitatio vehemens, frictio multa, dura, coitus, vini crassi abstinentia, Iuscula diureticis alterata, Balnea discussoria ex sale, nitro, sulphure, alumine. Quotidie manè datũ cochlear vnum aceti scyllitici, aut semuncia oxymelitis Galeni cum piperis aliquot granis, Potio ex Aristolo-

chia rotunda, Gentiana Centaurio, aniſo, dauco, Semine rutæ ſylueſtris, ex quibus ſiccis & pulueratis cum ſaccharo in aqua hyſſopi, ſoluto fiat electarium Cuius loco non minore commodo poterit aſſumi theriaca : Humor omni modo, per aluum, per vrinas, per ſudores vacuetur.

Per aluum blandis catharticis ſæpe repetitis, vt pillulis de Hiera, habent enim magnam vim deſiccandi, Per vrinas diureticis, vt decocto radicum aperientium, oxymelite diuretico, ſcyllitico: Per ſudores hydroticis, vt Guaiaco, Cyna, Salſa parilla, quorum decocto dilutiore ſi vtatur pro ordinario potu maius percipiet commodum.

Contraria ſunt gracilis extenuatíque corporis remedia: Ergo nutriatur alimentis boni ſucci & facilis coctionis, vt vitellis ouorum, pullis, vino veteri rubro, craſſo : venus prohibenda, Quies, ſomnus vita tranquilla & otioſa, Balneum aquæ dulcis, imperanda : Lac mulieris magis, ſed tardiùs nutrit, lac aſinæ minùs, ſed celerius : medium eſt lac caprillum mollis frictio benefacit, verum ne tractus ad cutem humor exhalet mox oleo tepido inungatur: Conſideranda tamen cauſa, quia non ſemper ab inædia, labore, vigiliis contingit, ſed aliquando à vermibus alimentum exugentibus, quos niſi deturbaris, prædictis remediis nil profeceris, Accidit etiam propter lienem iuſto maiorem, vt enim aucto fiſco ęrarium minuitur, ſic quando lien accreſcit, molem corporis imminui ne-

cesse est: Accidit etiam imbecillitate aut obstru-ctione totius vel partis quæ sit dicata alimento conficiendo vel distribuendo, cuius causæ præcesserunt remedia. Quidam commẽdant vsum frigidæ ad pingue faciendum, Auicennas laudat cibos frigidos. Quod me iudice interpretandum est de his qui extenuantur à calida intemperie iecoris aut totius.

Si membrum aliquod, vt crus aut brachium atrophia tabescat: vt intelligas si affectus sit sanabilis nec ne, & quàm facile, imprimis fricandum erit, aqua tepida lauandum. Quod si nullus in cute rubor appareat, desperata est sanitas, Si vix & magna difficultate excitetur, difficilem & longam fore curationem ostendit; Si citò facilem: Tum pars extenuata leuiter percutienda donec modicè attollatur, fortiter liganda, scarificanda, pix soluta in oleo extendatur super aluta, & illi prius rasæ superponatur, antequam refrigescat amoueatur, mox calida reponatur, hyeme bis, æstate semel: Membrum sanum ab infero sursum procedendo ligetur, vt sanguis ad ægrum pro alimento regeratur.

Remedia. ἐπίκρουσις, mediocris pertussio κατάν-τλησις, aquæ perfusio πυτ-τωσις picatio.

De Morbo communi. Sectio Tertia.

De Solutione continui quædam præscienda.

CAPVT I.

Morbus communis definitus est qui partis vsum & actionem peruertit: Si pulmo, vocis & spirationis instrumentum, vlceretur:

non tantùm vsus impeditur, sed etiam actiones quæ illi, vt pars est similaris, conueniunt, nutritio, & quæ nutritioni seruiunt attractio, retentio, vitiantur: Idem accidit abscessu & tumore præter naturam, quos affectus ea causa communes apello: tum quòd in partes tam internas quàm externas conueniant: Cæteros, qui partium proprij sunt, vt fracturam ossis: ad particularem doctrinam reseruo, de illis solis hoc libro dicere proposui. Vt autem Galenus Methodum Medendi à curatione vulnerum est exorsus, quia in illis indicationum doctrina, quàm cum remediis meditabatur, euidentiùs pateret, sic ego ab iisdem exordiar, docebóque non vlceris, pulmonis aut hepatis, sed indefinitè omnis vlceris tam interni quàm externi communem curationem, si primùm vlceris interni diagnosim, deinde prænotiones quasdam exposuero: Est autem vlcus quoddam primarium, ab humoris acrimonia, quoddam ἐπιγεννημάτικον, quale inflammationi succedit, purè enim facto, fit abscessus, rupto abscessu vlcus: discernuntur ergo præcedente inflammatione tum purè multo & confertim excreto, nam vlcus primarium nil tale præcessit. Si tussiẽdo reddatur, vlcerati pulmonis suspicio est. Si vomendo, ventriculi aut gulæ: Si cum lotio, vesica, renes, aut hepar parte gibba, laborant: Si per sedem exeat, ventriculus, Intestina, mesenterium, lien, aut heparparte caua: Species & locus doloris, tum excernendi modus vlceratam partem definitè ostendunt, nam vlceratis

tenuibus intestinis, dolor sentitur supra vmbilicum, permiscetúrque pus fæcibus, crassis verò vlceratis, de dolore sub vmbilico ægri conqueruntur & separatum pus egerunt. Præsciēdum autem vlcus in parte sanguinea & molli minore negotio sanari quàm in spermatica & dura, in ignobili quàm nobili, in quieta quàm mobili, quia ad actionem medicamēti opus est quiete, qua causa pulmonis vlcera, quinetiam morbi omnes, difficillimè sanescunt: In infera & depressa, ad quam fit continuus descensus materiæ, difficilius: in parte ad quam citiùs & integris viribus medicamentum peruadit, faciliùs: quia enim ad pulmonem via est longissima (quandoquidem gulam, ventriculum, quædam ex tenuibus intestinis venas mesenterij, Iecur, Venam cauam, denique cor pertransierit necesse est priusquam ore sumptum ad pulmonem perueniat) non est mirum si morbi pulmonis difficillimè percurentur. Præsciendum quoque puerorum vlcera faciliùs sanari quàm senum, Virorum quàm mulierum, difficultatem augeri si menses mulieribus, hæmorrhoides viris substiterint, qua causa Aristot. scribit Eunuchorum vlcera difficillimè sanari, Non est etiam ignorandum vlcus per se facilius aut difficilius vniri, Simplex facilius quàm compositum, Superficiarium quàm cauum, recens quàm inueteratum, (dicitur autem quibusdam inueteratum quod intra quadraginta dies sanari non potuit) Quadratum quàm rotundum, Rotundi enim vlceris, vt vulneris, longa &

Vlcus tribus causis difficillimè curatur, per se ratione partis, ratione causæ.

difficilis cura, quia extrema difficillimè coeunt.

Item ratione causæ, non tantùm coniunctæ, sed etiam antecedentis. Nam si corpus impurum aut plethoricum fuerit, tardiùs & maiore negotio sanabitur, eóque difficilius, quo corpus fuerit plenius aut impurius: Propterea ictericorum & hydropicorum vlcera sunt insanabilia, nisi primùm Icterus & hydrops percurentur. Et vlcus in quod multæ & amplæ venæ desinũt, Rheumaticum dicitur, eadem causa difficilius sanatur, vt varicosum. Coniunctæ causæ sunt, intemperies partis vlceratæ, dolor trahẽs, subiectum os asperum, ruptum, erosum. Hæc quoque præcognoscenda sunt, firmáque memoria tenenda: pro natura & temperie partis deligendum remedium, quia vlcus in parte sicciore, sicciora postulat remedia, Ratio est quod maior lapsus à naturali temperamento fortioribus cõtrariis ad naturam reduci debeat: Exempli gratia soluta continuitas ossis (si cętera sint paria) magis siccantia postulat quàm venæ, neruí, aut cartilaginis, & horum remedia sicciora debent esse quàm carnis. Quod intelligendum est si pars natura mollis cum alia temperamento dura, vt caro cum osse conferatur: Nam si præter naturam vna sicca, altera humida intemperie laboret, pars sicca humectanda erit, minimè siccanda, quia regenerandæ carni nullum suppeteret alimentum: Adhæc pars robustior potentiora tolerat remedia, quę si exquisiti sensus fuerit, acria non admittit: Pars nobilis maiore diligentia custodienda est quàm ignobilis,

Vlcus in ruffo tardius coalescit.

Publica quàm priuata, interna quàm externa, quæ proximo libro fusiùs persequemur. Non est prætereundum vlceris, vt alterius morbi, sua esse tempora: Principio sanies tenuis & aquosa, quæ nisi paulatim coctione crassescat, cachexiam corporis totius partis, aut humorum prauam constitutionem arguit, si prçterea virulenta, æruginosa, nigra, fœtida, vlceris, cacœthiam ostendit: pus album, læue & æquale certam sanitatem promittit.

Vlcus virulentem tuus virus corrumpit membrum putre quod putrefani.

De Vlcere.

CAPVT II.

Addit auicenna de qua exit sanies vel pus vt distinguat à vulnere.

VLcus est solutio continui in parte carnosa, interna vel externa non refert, quia partes internæ, vt pulmones, renes, hepar, humoris acrimonia non minus quàm externæ, oculi, nares, aures, musculi vlcerantur, siue ille aliunde fluxerit vt à cerebro in oculos, nares, os, pulmones, siue paulatim in parte congestus fuerit. Est autem simplex vel cum symptomate, intemperie, inflammatione, dolore, febre, conuulsione: Purum vel impurum, à sanie humidum, à sordibus sordidum, Superficiarium vel cauum, recens aut inueteratum, Benignũ vel malignum, quod non cedit ordinariis remediis, quò pertinent, nomæ & phagedenæ, serpentia, chironia, Telephiáque vlcera, Magnum quoque aut paruum dicitur, longum, latum, quadratum, rotundum. Omnium curandorum duæ sunt primæ indicationes, vna quç sumitur à viribus &

differentiis remediorum, altera quæ à totius, maximè verò à partis vlceratæ temperamento: neque enim ars vlcus cauum replet carne, nec cicatricem pro vera cute reponit, sed natura ipsa seu propria temperies partis, quia eius est regenerare cuius primùm fuit generare, aliquando per se sola, nonnunquam leuioribus remediis adiuta: Vrina propria si quotidie abluatur vlcus simplex, quamuis profundum, mox linamentis siccis impleatur, coalescet: ex linteolo quod maduerit in aqua tuthiæ, vel thermis sulphureis, nitrosis, si parentur linamẽta magis siccabunt, curatio autem vlceris est exsiccatio: Galenus tabidos ab vlcerato pulmone Thabias mittebat, quia illic aër esset siccior, multósque ea causa in Ægyptum nauigasse autor est Plinius, Furnaria assiduo ad furnum inspiratu, vlcus in pulmone exsiccauit: Verùm faciamus esse sordidum, quod in externis sensu, in internis vlceribus ab excreto cõiicitur, mundificatiuo de apio, quod paratur ex Apij succo & medulla panis similacei, aut ex terebinthina cum oui vitello, aut omnibus commistis, purgandum est, vel hydromelite, ex aqua hordei & melle rosato abluendum, Cuius vsus internis vlceribus peræquè confert, vt ex apij succo vel decocto cum melle aut saccharo rosato paratus syrupus, pro quo substitui possunt syrupi rosarum siccarum & de absynthio, assiduo vsu sacchari rosati detersum vlcus in pulmone natura tandem agglutinauit: Lac asinę potum suo sero detergit, eóque magis si saccharum rosatũ ad-

misceas. Terebinthina eodem fine ſumitur, forma boli in vlceribus renum, cum oleo amygdalarum dulcium forma lohoc, pro vlceribus pulmonum: vtile quidem, ſed parum gratum remedium. Quæ primo gradu ſiccandi & leniter detergendi facultate prædita ſunt, quia incarnanti naturæ tollunt impedimenta, ſaniem & ſordes propterea ſarcotica nominantur: quorum tres ſunt ordines. In primo numerantur, Thus, cortex thuris, Sarcocolla, farina hordei & fabarum, que naturis & ætatibus mollioribus partibúſque humidioribus conueniunt, vt puerorum & mulierum vlceribus. Secundi ordinis ſunt, Iris & farina erui, Tertij, Ariſtolochia, panax, centaurium vtrúmque: quę naturis robuſtis & partibus ſiccis ſunt aptiora. Quę enim, exempli gratia, in vlceribus oculorum vehementiora ſunt remedia, in vlceribus aurium ſunt leuiora, quia oculi natura ſunt molles & humidi, aures ſiccæ, faciliùs autem humidum humidę naturæ reſtituitur quàm ſiccum ſiccæ, ſi vtrumque à ſua temperie degenerarit: Ergo ſi thus pulueratum terebinthina exceperis, parabis vnguentum pro externo vlcere pueri, qui ſi eiuſdem vaporem inſpirarit, aut ille per ſedem, puella per vterum eundem exceperit, vlcus in pulmone, in ano, in vtero coaleſcet: poterit iniici puluis cum vino aut decocto cõueniente: vt Agrimoniæ aut mulſa. Robuſtiores accipiant quotidie Ariſtolochiæ ℈ ij. ex ouo ſorbili, pro partis interioris vlcere: excipiantur terebinthina, ſi placet cerato roſaceo, pro vlceribus externis:

Primum vt purges, deinde vt impleas.

In sinum, cum aliquo liquore iniiciantur. Idem de cæteris, vt puluere Iridis illiricæ & centauri, sentiendum, iisque per se vel commistis vtendum est: Seruantur in officinis, vnguentum aureum, ex leuioribus sarcoticis à Mesue descriptum & vnguentum viride, quod Galenus & Auicenna componunt ex ęrugine excepta oleo & cera. si placet ad ℥ j. cerati rosacei addere ʒ j. æruginis, plus minus, prout natura totius & partis, necnon vlceris qualitas indicabunt, facies optimum sarcoticum: multa tamen prosunt admota, vt ærugo, æs vstum, Cadmia, Pompholix, cerussa, quæ sumpta, sunt venena, & ventriculi substantiam lædunt. Trochisci de bolo armena, & de terra sigillata internis & externis vlceribus sumpti & admoti prosunt, maximè omniũ theriaca, sola enim purgat, incarnat, & cicatricem ducit, non benignis modò, sed etiam malignis vlceribus perutilis: qua tutiùs vtor quàm oleo de vitriolo ad vlcera interna à chymistis tantopere commendato. Rondeletius tamen libro de medicamentis internis ad eadem laudat antimonium sumptum cum oleo ouorum, quo nil inuenit præstantius, quia siccat sine morsu, faciat qui volet periculum, ego sum cõtentus remediis quorum maiores nostri tulerunt pericula: ad quid enim epulotica in vlceribus internis, vísne obducere cicatrice quæ natura non ferret contenta cute? Dignitas medicinæ non consistit in multitudine aut noua pręparatione remediorum, sed in vsu, circumstantiis personæ, loci, temporis & morbi limitato,

quem ignorant ſufflones Phyſiologiæ & Pathologiæ ignari.

Quibus ita poſitis & conſtitutis, non poſſum obiter quin excurram in reprehenſionem medicorum, qui cum chirurgis ſic ſuas operas partiuntur, vt affectuum internorum curationem ſibi retineant, externorum illis committant: Cùm tamen Galenus artem medendi ab vlcerum curatione ſit exorſus: Hoc dignius reprehenſione quod, quid & quotuplex ſit vlcus, quę ſit illius percurandi generalis methodus, In chirurgia deſcribant, contra analytica præcepta, In quibus hoc eſt pro conſtituendis artibus earúmque finibus regendis præcipuũ, vt communia in arte communi, particularia in particulari, doceantur. Atqui vlcus eſt morbus partibus tam internis quàm externis, tam organicis quàm ſimilaribus communis, communis vtrobique cauſa, communes in curando indicationes, communia ferè remedia, ſola forma pro ſitu & conformatione partis immutata, quis ergo non videt in Generali methodo medendi, non in arte ſubalterna & medicinæ ſubiecta, non theoriam modò, quæ definitionem, diuiſionem & cauſas contineat, ſed etiam curationem vlcerum explicandam? Idem peccatum committitur in tumoribus præter naturam. Inflammatione enim cum partes internæ ſimiliter tententur ac externæ, cur in praxi medicinæ pleuritidis, hepatitidis, & peripneumoniæ exponunt remedia, quid verò ſit phlegmone, quibus cauſis & quomodo fiat in chirurgia de-

monſtrant? quid hoc, ſi non eſt præpoſterè ſpecialia primo, generalia poſtremo loco docere?

De tumoribus præter naturam, ac primùm de Phlegmone.

CAPVT III.

TOt ſunt tumorum quot humorum primæ differentiæ, Phlegmone tumor à ſanguine, Oedema à pituita, Eryſipelas à bile, Scirrhus à melancholia, diſcernuntur colore, refert enim cutis colorem humoris in toto vel in parte dominantis, tumor ruber ſanguinem ſubiectum prodit, albus pituitam, flauus bilem, niger melancholiam: Fiunt congeſtione aut fluxione, congeritur humor in parte ex reliquiis proprij alimenti, excreticis, ſæpe alteratricis vitio: propterea frigidi tumores ferè fiunt congeſtione: calidi fluxione, congeritur paulatim, fluit repentè, tractus calore aut dolore partis imbecillioris, mittitur excreticis robore: nam ita res habet in œconomia noſtri corporis vt in Olygarchia, potentior opprimit imbecilliorem in eúmque totum onus deponit: Adiuuant laxitas & amplitudo vaſorum. Phlegmonem interiorem rubor non indicat, ſed ardor cum febre, dolor inflammatorius: Partes ferè omnes exercet, quarum diſſimilitudine differentes ſpecies conſurgunt, vnum & commune genus, ideóque prima & generalia remedia eadem ſunt, omnibúſ-

que communia, particularia vero, diuersa: Siue enim cerebrum oculi, aures, facies, pulmones, pleura, diaphragma, vterus, vesica, iecur: siue brachia vel pedes inflammentur, quia morbi sunt à sanguine, vno & cõmuni remedio nempe phlebotomia curentur: At situs, constitutio & natura partis, tempus morbi, non tantùm diuersa remedia, sed eiusdem remedij varium vsum & formulam indicant. Inflammatis partibus quæ sunt supra thoracem, aperienda cephalica, nisi manifesta plenitudo prius de fonte hauriendum suadeat. Inflammatis verò partibus quæ sunt infra thoracem, vt ventriculo, hepate, liene, thorace, pleura, pulmone, septo trãsuerso aperienda basilica: Si sanguis súsque déque fluere videatur, aut non sint conspicuæ cephalica & Basilica, communis: Inflammata vesica vtero, pudendo, vena poplitis tundenda, si non appareat, saphæna: Renibus inflammatis, de brachio vel de poplite missus sanguis benefacit, seruata communitate quæ secundùm rectitudinem est: Inflammato oculo dextro, cephalica dextra; sinistro, sinistra aperiatur: Inflammato hepate, basilica dextra; liene, sinistra: Rene dextro, dextri brachij aut poplitis; sinistro, sinistri vena præferatur: Deinde vt qui iam fluxit vacuetur, proximum ventrem incidere oportet, vt in Angina venas quæ sunt sub lingua, in ophtalmia nasi, aut alterutrius anguli. Viden' vt morbis syngeneis idem genere remedium conueniat, pro vario situ & constitutione partis distinctum? Pergamus, vtque topica

remedia pro quatuor morbi temporibus varianda ſint breuiter exponamus. Si inflammatio interna, abſtinendum repellentibus, ne humorem quem forâs ferri optandum & arte procurandum eſt, intropellamus & impingamus. Si verò exterior & ſenſibilis fuerit, initio dum humor eſt in motu repellendum duabus præſertim circunſtantijs diligenter ſeruatis: ne ſit malignus & venenatus, vt in peſtilenti & venereo bubone, nec feratur criticè ad partem ignobilem, potiſſimum ad emiſſaria, vt in parotide, eóque minus ſi corpus adhuc impurum necdum fuerit repurgatum. Abſtinendum valdè aſtringentibus vt bolo armeno, acacia, hypocyſtide, metu Gangrenæ, humor enim non difflatus, atque vt ita dicam incuneatus putret: Repellendo ſatisfacient, oxycratum, Ceratum refrigerans Galeni, vnguentum roſatum Meſuæ, nutritum, vnguentum de ceruſa Raſis, quibus ſi magnus ſit ardor adiungi poterit populeum. Si placet ex farina hordei cocta in oxycrato, aut oxyrhodino: Vel ex plantagine, Solano, Semperuiuo coctis in lacte deinde contritis, fiat cataplaſma. In extremo dolore adde folia aut ſemen hyoſciami. In principio ophtalmiæ paretur collyrium ex aqua roſarum vel plantaginis cum oui albumine, pro quo diſſolue trochiſcorum albi raſis ʒ j. & mucaginis ſeminis pſyllij ℥ j. plus minus. Initio parulidis, antiadarum, paryſthmiorum, Anginæ, ex aqua roſarum vel plantaginis cum ſyrupo vel melle roſato, myrthino, os colluatur. Nam in amygdalarum,

Guido decem circũſtãtias enumerat quæ repellẽtium vſum diſſuadent.

Gargareonis, gutturis & faucium inflammationibus Mesue non probat gargarismum, ne motu calor, cum calore fluxio augeatur : adiungi poterunt dianucum & diamoron : Galenus in tenui & acri fluxione magis probat vsũ dianuci: At in phrenitide, peripneumonia, Hepatitide, pleuritide, vitanda sunt apocroustica, præstat oleo violarum & chamæmillę caput, latus, pectus, hypocondrium dextrum illinere, vt ardor temperetur, dolor demulceatur, & cute relaxata aliquid transpiret, quod vt variandum sit pro natura partis proximus liber explicabit. Iam quid sit agendum in incremento dum humor fluxerit, nec reuelli repellíque potuerit, eadem breuitate & facilitate doceamus.

Si sanguis qui fluxit nondum fixus in parte videatur, aperiatur vena proxima, alioquin topico dissipetur, atque, si fieri possit, totus insensibiliter resoluatur, paulatim à leuioribus ad valentiora progrediendo, vitando semper acria, ne nouam fluxionem excitent: Initio ex rosarú, chamæmillæ, & meliloti añ. pi farinę, fœni græci, vel fabarum ℥ j. simul coctis deinde contritis, addito oleo rosato & chamæmillę fiat cataplasma. In fine incrementi dum nullus rubor apparebit, paretur ex farina lupinorum vel orobi cum oleo anethino: aut ex thymo, pulegio, origano, cum semine lini fœnigræci fiat decoctio pro fotu, residentia teratur, addito oleo lauri vel rutæ fiat cataplasma. In opthalmiæ incremẽto, ex mucagine seminis lini, fœnugręci, extracta primùm in aqua rosarum, cum eadem

aqua

aqua vel plantaginis, In fine, (cum calor, rubor & dolor abierint) cum aqua fœniculi vel Euphrasiæ fiat collyrium: In oris inflammationibus dissolue diamoron compositum in decocto chamomillæ, vel fœnugræci, fabarum, quo os sepe colluatur: In pleuritidis, peripneumonię, Hepatitidis incremento prędicta cataplasmata conueniunt, affectę parti admota, quemadmodum inflammato vtero, pubi apposita: clysteres primùm refrigerantes, deinde resoluentes in anum, atque si fieri possit in vterum iniiciendi.

Quòd si impactus humor, quia multus & crassus, discuti non potuerit, pepticis maturetur, qualia sunt mediocriter calida humida, vnguentum de althæa, de meliloto, Basilicum, diachylum, simplex, nam magno & gummato in contumaci tantùm abscessu vtendum est: Ex foliis altheæ & caricis in aqua coctis, deinde tritis, addito oleo dulci, butyro, œsypo, aut aliquo ex prædictis: Si placet ex farina tritici in hydrælæo mediocriter cocta, fiat cataplasma. Facto pure, vomica scapello aut cauterio aperiatur, quod fiat ex fermenti ʒ ij. vitrioli romani, aut lythargyri argenti sublimati ℈ j. Ruptus abscessus curetur remediis vlceris. Abscessus internos rumpunt diacalaminthes cum ptisana, aut diaprassium. Ruptis conueniunt Athanasia & Ambrosia, pro quibus theriacæ ʒ j. ex aquis cardiacis pauperibus præscribatur.

De Erysipelate.

CAPVT. IIII.

ERysipelas est tumor à bile, discernitur à phlegmone, non tantùm colore sed ardore & doloris specie, est enim bilis ardentior, facitque dolorem acutiorem, non pulsantem, quia tenui bile arteria non admodum premitur, nec tensiuum, quia copia & crassities cutim non adeo distendit, éstque superficiarius & propè insensibilis tumor, non insignis, vt in phlegmone: Vt plurimum faciem occupat, quia bilis leuitate & calore sursum fertur, cutis illic tenella & rara, nulla tamen pars exterior neque interior inflammatur, quæ etiam non possit Erysipelate tentari. Phreniris fieri potest à bile vt à sanguine, hæc phlegmone, illa Erysipelas cerebri definitur, discernuntur symptomatum vehementia, sunt enim à sanguine mitiora omnia, Delirium cum risu, febris non adeo acuta, dolor mitior, ardor longè minor. Iisdem fere notis Erysipelas pulmonis à peripneumonia distinguitur, Inflammatis pulmonibus tanta oppressio in thorace sentitur, vt vix dilatari possit, iisdem Erysipelatosis spiratio liberior, sed ardor refrigerationisque necessitas maior, quæ à iuuantibus & lædentibus cognoscetur, frigidi enim inspiratu dici vix potest quantopere recreentur, Spiritum expirant feruentiorem, febris longè acutior, grauioribus comitata symptomatis, vigiliis, inquietudine, siti maiore, syncope, vomitu, vt est apud Hippocratem libro

de morbis. Lingua quæ vt spongia supra sita est, à fumis biliosis arida, scrabra, nigra: Meminit Galenus Erysipelatis, hepatis, ventriculi, vteri, vesicæ, sed nec propriis nec communibus signis ab inflammatione separauit: Generalia ad singulas partes accommodare vnius & alterius exempli similitudine poterit medicus mediocriter prudens & eruditus.

Cognita causa & specie morbi, remediis ex capite de febribus à bile repetendis, pręparandus humor, vacuandus: sanguis mitti poterit ad temperandum ardorem, nil enim æquè refrigerat, sed timidiùs & parciore manu, quia morbus est à cacochymia, nisi sanguinis permistione cum bile, sit Plegmonodes. Topicum paretur ex aquis aut succis, lactucæ, cichorij, portulacę, Solani, Semperuiui: seminibus frigidis, addito pauco aceto, quibus inculcatum linteolum superponatur parti, sæpe remoueatur, nec permittatur exsiccari, vel simul coquantur, terantur addendo olei rosati vel mandragoræ qs. fiat cataplasma: Abstinendum frigidis siccis, vt plantagine, balaustiis, malicorio, quia astringunt & repellunt, eóque magis si Erysipelas fuerit internum: Enitendum potius vt balneo bilis forâs trahatur, transpiret, discutiatur, Diaphoreticis per sudores, diureticis per vrinas vacuetur, poterunt vsurpari quę ad phlegmonem præscripta sunt frigidiora, vt Ceratum de cerusa cum populeo: videndum tamen, ex liuore partis, ne frigidiorum diuturniore vsu vertatur in gangrænam.

De Oedemate.

CAPVT. V.

OEdema est tumor à pituita, proinde laxus, mollis, albus, indolens, sine febre: quibus notis facilè à cæteris tumoribus distinguitur: Est quidem scirrhus tumor frigidus & indolens sed durus, Oedema si premas, cedit in se, vt cera mollis, digitíque prementis vestigium manet: Quamuis autem partes præsertim laxas, natura frigidas & imbecillas, vt pedes & scrotum exerceat, Hepar verò densum & robustum minimè: fieri tamen potest vt aqueus & pituitosus humor à cerebro aut ventriculo (vbi potissimũ aggregatur) in alias partes, criticè vel symptomaticè transmittatur. Morbus est frequens, quia pituitę magna copia: familiaris mulieribus, pueris, senibus, otiosis, denique natura, ætate, aut externa causa pituitosis: qui cum partes internas tam sæpe fatiget quàm externas, mirum cur veteres neque œdema neque scirrhum aut Erysipelas, vt inflammationem, pro ratione partium affectarum in suas vmquam species distinxerint, propriísque nominibus appellarint, nisi fortè placet Apoplexiã, cerebri, Anginam, notham, gutturis & faucium, Asthma pulmonis, Leucophlegmatiam totius corporis œdema definire: Nolim tamen intemperiem frigidam cum materia, & œdema, calidam cum bile & Erysipelas confundere: quia fluxionem pituitæ frigida partis intemperies aliquando co-

Galenus 4. de prædictione ex pulsibus.

mitatur, potéstque curari tumor intemperie partis remanente cum materia, substantia scilicet humore tantùm perfusa: quid moror cùm apoplexia, Asthma & Angina sint nomina symptomatum non morborum, actionémque læsam significent, non quod actionem lædit?

Attamen curationis eadem sunt capita: Causa antecedens præparanda & purganda remediis quæ ad febres à pituita præscripsimus, Ad coniunctam admouenda, dum humor erit in motu calida astringentia, vt oleum de absynthio, de mentha, mastichinum, aut ex myrthi foliis, absynthio, mentha, saluia, rosmarino simul coctis, deinde tritis, addito oleo mastichino, myrthino, paretur cataplasma numquam prætermittendum acetum, alioquin cùm humor sit crassus, repellentibus esset abstinendum: Galenus vtitur spongia recenti, quia desiccat facultate quam adhuc habet à mari, imbuit posca aut oxyrhodino vt incidendo repellat, Si desit, adde salem oxycrato vt vetus parem vim acquirat, aut vtere elychnio, pro spongia, habet enim vim siccandi: In quo habendam esse rationem partis affectæ ita monet Galenus: Hypocondriis œdemate tentatis nocet spongia cum posca, licèt conueniant laborante genu, Contra non est genu fouendum oleo absynthij, quod iecori & lieni ægrotanti plurimum prodest: podagrę tamen frigidę, quæ tumor est œdematosus, absynthium coctum & tritum forma cataplasmatis vtiliter admouetur.

Si pars œdematosa interior fuerit, vt cerebrũ, nocent repellentia.

Resoluatur tumor cum oleo Irino, succo

ebuli, diachylo, per se aut commistis, emplastro de meliloto cum oleo chamomillæ remollito, adde si vis styracem aut ammoniacum solutum in aceto: Si placet ex hyssopo, thymo, pulegio, origano, Calamētha, ebulo, seminibus anisi, fæniculi, fænugræci fiat decoctio pro fotu, residentia teratur, & addito oleo chamomelino, Irino, anethino, Aut ex farina fabarum, Orobi, lolij, cum succo ebuli, sambuci, Brassicæ, vel oleis prædictis, fiat cataplasma: stercus vaccæ cum butyro aut oleo frixum, addita quarta parte sulphuris, aut stercus caprarum, columbarum cum aceto, fęx vini, bene faciunt.

Non est expectanda suppuratio: Itaque tentata resolutione, ferro aut cauterio aperiatur. Internum potione ex diaprassio vel diacalamintha cum ptisana: Abscessu rupto, sumenda, vt dixi theriaca cum aquis cardiacis, quibus cor roboratum, à se longiùs repellat & forâs excernat noxium humorem, eóque alexiterio teter fumus & malignus expugnetur.

De Emphysemate seu pneumatosi.

CAPVT VI.

Flatus in spatiis inanibus, poris scilicet aut cauitatibus collectus, partem attollit in tumorem, qui Græcis ἐμφύσημα, Latinis inflatio nominatur: fit autem flatus ferè ex pituita ab imbecillo calore: nam cruditates quas resoluere non potest imbecillus calor, vertit in flatus: Itaque ratione causæ communis, referri potest ad oe-

dema,nec est nouum genus tumoris: Hinc est, ad causam antecedentem cur Phlegmagogon, vt hiera picra Galeni, sumenda, iniicienda imperetur.

Dignoscitur renisu, neque enim cedit in se vt oedema, tensione sine sensu grauitatis, fit enim tensio ab humore aut à flatu, ab humore cum sensu põderis, A flatu cum sensu leuitatis: dolore mobili & vago, qui proprio remedio manifestiùs demulcetur, faciliùs enim quàm humor, flatus discutitur. Hoc genere continentur Tympanites, cùm venter adeo tenditur, flatu intra peritonæum concluso, vt percussus in modum tympani sonet: Colicus dolor, quem parit flatus colon distendens: Pneumatocele, tumor in scroto à copia flatus, qui vulgo hernia ventosa nominatur. Inflationes lienis, vteri, & ventriculi: Dolores tensiui qui sub cute & in spatiis inanibus musculorum à concluso flatu frequenter excitãtur dum membranas diuellit.

Omnium eadem ferè remedia pro partis situ & conformatione variãda: Nam ad colicum dolorem ex calidis incidentibus, qualia ad pituitam conueniunt, vt Hyssopo, Thymo, Origano, Calamentha, baccis lauri, drageta communi, fit decoctio, in qua ad libram vnam colata, Hieræ picræ ℥ß. benedictæ laxatiuæ, confectionis de baccis lauri, diacumini añ ʒij. dissoluũtur cum oleo nucum, rutæ, anethi vel lauri ℥iij. fiat clyster, qui perseuerãte dolore iteretur, ex simili decocto fouendus vẽter, ex iisdem oleis inungendus. Herbarum aucta quantitate

paretur semicupium, ex iisdem siccis, vel furfure, milio, addendo si placet flores chamomillæ & meliloti, semina anisi & fœniculi, intersuatur sacculus ventri admouendus, cuius loco superponatur emplastrum de baccis lauri in aliquo ex prædictis oleis remollitum. Interea Dianisum, Diacuminum, Aromaticum rosatum, Diagalanga, Diacalamētha, Diaprassium, Diospoliticon, Diatriompipereum, Antidotus de baccis lauri, per os sumantur, cum hydromelite aut decocto cinamomi. Ex quibusdam vel omnibus parari poterit electarium molle, vel durum, hoc modo:

℞. cōseruæ anthos ℥ ij. Aromatici rosati, Diagalangæ añ. ʒ i ß. diacumini & dianisi añ. ℈ ij. cum syrupo de hyssopo fiat opiata, si placet imminuta quantitate conseruæ cum saccharo in aqua fœniculi soluto fiat electarium per tabellas quibus tentatis & victis remediis magna cucurbitula toti ventri admouenda.

Ad tympanitem eadem conueniunt iniecta, assumpta, admota: Interea prospiciendum Iecori propriis remediis quę liber sequens suppeditabit. Ad vteri, lienis, necnon vētriculi, inflationem, non est opus aliis remediis, nisi placet metrenchytes ex decoctionis ℥ iij. additis herbis vterinis, vt arthemisia, nepeta, matricaria. Ad herniam ventosam non sunt alia excogitanda remedia, In artubus, ossium & musculorum membranis si paucus subsit flatus, exigua tensio, nullus dolor, satis erit linteolum calens cum frictione, aut spongia lixiuio imbuta: vrgente

dolore oleum conuenit quod relaxet simul & discutiat vt chamæmeli, liliorū, addendo oleum anethi, ruthæ, lauri: Quid multa? eidem causæ idem remedium, quod spectata natura & conformatione partis, tum pro magnitudine causę, vehementia morbi & doloris, augendum vel minuendum: paruo enim morbo parua, magno magna, extremo extrema debentur remedia, à leuioribus ad vehementiora paulatim progrediendo.

Paruo pedi non conuenit magnus calceus.

De Tumore aqueo.

CAPVT VII.

A Cruditate in spatiis inanibus aqua colligitur hepatis imbecillitate: vt intra peritonæum, quæ ascitem facit, aqueum hydropem, In scroto quæ hydrocelem, herniam aquosam. In capite quæ hydrocephalon: Generis nomen esto, si placet, Hydrocele, nam tumor, quacumque in parte fuerit, generalius κήλη nominatur, ὕδωρ aqua: Hoc ego vix ausim ad œdema reducere, cum nec serosus humor pituitæ sit species (nisi generaliùs vsurpetur) nec phlegmagogo, sed hydragogo purgetur, vt syrupo rosarum pallidarum, aut qui ex Iridis pauco succo multo saccharo, ad obtundendam acrimoniam, pro Ascite præparatur: Brassicæ marinæ (vulgò Soldanella dicitur) ʒ ij. ex sero lactis vtiliter sumuntur, vel,

℞. soldanellæ, Cichorij, Absynthij, & Eupatorij aā mß. passularum ℥ j. florum cordialum

añi pi fiat decoctio. In collaturæ vna parte infunde Agarici non trochiscati (sic enim aquas trahit, vt in trochiscos coactus cum vino infusionis zingiberis, crassam pituitã) ℥ ij. In altera Rhabarbari ℈ iiij. In expressione dissolue syrupi rosarũ solutiui ℥ ij. succi ireos cũ triplo saccharo dulcorati ℥ ij. fiat potus, hydragogis multa heparica commiscentur, ad robur. Ex foliis Ebuli & Sambuci simul coctis, deinde tritis, addito oleo Irino, rancinino, fiat cataplasma: Vsus topicorum quæ ad œdema & emphysema prescripta sunt, ad hunc quoque tumorem non inutilis fuerit.

De Scirrho.

CAPVT VIII.

SCirrhus est tumor à Melancholia, proinde durus & indolens, ab humore enim crasso & terrestri non potest non esse durus tumor, nisi fortè aliis sit permistus, vt pituitæ, túmque scirrhus non simplex, sed cum adiuncto œdematosus appellatur: qui dolorem facit, est atrabilarius, & in cancrum degenerat, si mollientium vsu irritetur. Huius, vt neque exquisiti scirrhi, non possit medicus certam sanitatem polliceri: At scirrhosus tumor, nec planè durus nec indolens, malacticis primùm emolliendus, deinde discutiendus est: vt vnguento de althæa, diachylo magno vel gummato, emplastro de mucilaginibus, cerato œsipato, medulla cerui, aut bouis, quæ molliendo optimè resoluit; si placet

ex Althæa & violaria in hydrelæo cocta, trita, cum œsipo, oleo, butyro, adipe anseris aut gallinæ, fiat cataplasma: ouorum vitelli infecti croco permiscentur ad mammarum duritiem, vel ad emplastrum de meliloto adde aliquid bdellij, galbani, ammoniaci, styracis, therebinthinæ, cum oleo liliorum fiat emplastrum molle, Caprillum stercus in oxycrato solutum summum est remedium, non nisi aliis victis vsurpandum, optimum quoque malacticum paratur ex veteri & vermiculoso caseo cum iure in quo suilla perna ad tabem coxerit, quod articulorum tophis miraculo prodest. Habendam verè rationem partis affectæ ita monet Galenus: Ad scirrhum lienis confert Ammoniacum in aceto solutum, lien enim gaudet acetosis, cùm humore acido nutriatur: Tendinibus verò & ligamentis, maximè omnium neruis, est inimicum: Scirrho tamen vsu præcedentium remollito: Accipito pyritem, si desit, molarem lapidem, vel silicem candentem, extinguatur aceto, cuius vaporem parte scirrhosa excipiat, per interualla redeundum ad emollientia, ne aceti frequentiore vsu pars neruosa offendatur. In liene & carne musculi scirrhosa, minori religione aceto vtimur, Caricæ pingues cum oleo capparorum aut Iridis tritæ, lienis & hepatis scirrhis benefaciunt, sed ad hepar scirrhosum, cum sit pars princeps, miscenda sunt semper mollientibus aromata quæ calefaciãt, tenuent, & leuiter astringendo roborent, vt,

℞. Oesipi & medullæ cerui añ ℥ j. ammo-

niaci in aceto soluti bdellij styracis liquidæ añ ʒ ij. (hæc ad remolliendum) spicæ nardi, pulueris absynthij, mastiches, & aloës hepaticæ añ ʒ ij. (hæc ad robur partis) cum oleo de absynthio & cera qs. fiat ceratum.

Memineris tam ad externum quàm ad internum scirrhum, antecedentem causam præparare, deinde vacuare remediis præscriptis ad febres à melancholia, ante vsum topicorum.

De Tumore Atrabilario, vt cancro apostemoso.

CAPVT IX.

Cancer est tumor atrabilarius, durus quidem vt Scirrhus, sed cum dolore: Est autem simplex seu occultus, aut vlceratus: Vterque partes ferè omnes, maximè vero laxas & molles, vt mammas, occupat. Cum primùm erumpit, vix excedit quantitatem ciceris, sed paulatim in magnam molem assurgit, tum venę in ambitu tument & liuent. Occultus non est attingendus, ne irritetur, fiátque ex simplici vlceratus: quia leuioribus vt emollientibus & resoluentibus non cedit (quandoquidem remedium oportet esse potentius morbo) vehemētioribus, vt causticis, efferatur. Si à mammis exemeris, inquit Celsus, renascetur in vtero: Si de naso, labris aut quauis alia parte euulseris, renascetur nouus in liene, à quo cita mors. Stādum igitur Hippocratis consilio, quia, vt illę

ait, si non attingatur, ęger in longius vitam producet. Satis sit humorem per interualla præparare & purgare, venam secare, Hæmorrhoides & menses, si substiterint, prouocare, Abstinentiam alimentorum crassi succi imperare, vt impedias morbi incrementum. Pro topico, Bolus armena, terra sigillata vel Tuthia; cum succis Solani & plantaginis agitentur in mortario plumbeo, cum pistillo plumbeo, fiat vnguentum vtrique cancro accommodatum: vel puluis paretur ex cancris fluuiatilibus aut limacibus in furno coctis, qui bolo aut Tuthię permisceatur, & cum iisdem succis eodem modo subagitetur; puluis crystalli plurimum laudatur: vtere etiam vnguento de ranis, vnguento de plumbo, Diapompholigos; vtatur iusculo cãcrorum fluuiatilium, lacte asinæ, Theriaca: vulgus hãc curationem appellat palliatiuam, quę tãtùm blanditur malo, eiúsque prohibet incrementum.

De Elephantiasi.

EST Cancer totius corporis, proinde insanabilis: Cum enim Cancro non habeamus remedium potentius, de Elephantiasi quid sperare possis? Vt Elephas omnium animalium, sic Elephantiasis omnium morborum maximus: ex qua similitudine traxit nomen: Galenus quidem meminit quorũdã leprosorum qui epoto vino in quod fortè vipera irrepserat, conualuerũt. Sed non est verisimile tam exiguo remedio tantum morbum profligatum: Si tum, quidni

hodie? Incipiens igitur non confirmatus morbus epoto hoc vino disparuit. Archigenes difficultatem curationis in hoc potissimum referebat, quòd viscera priùs ista labe sint infecta quã foris quidquã emineat: vidi porcum cui minima pustula suberat sub lingua, cùm reliquo corpore sanus videretur, talisque à lanionibus iudicabatur: facta tamen dissectione, inueni totam carnem grandine conspersam, quinimò sanguis percolatus, totus erat grandinosus; vnde cœpi suspicari eorum non leuem esse coniecturam, qui vt discernant Elephanticos, incisa vena, vasculis exceptum sanguinem percolant, quem si grumosum reperiant, inde latentis morbi coniecturam sumunt. Causas habet internas vel externas: In externis primas tenet contagio: nam si scabies fomite sit contagiosa; multo potius Elephas. Qui biberit in eodem vitro cum Elephantico, inquinabitur: Tument enim illi labra; eáque tabo seu saliua putri madent, quę adhærescens vitro, morbum disseminat & in alios transmittit: Si compotatio inficit, multò potiùs congressus: Itaque sapienter à magistratibus extra pomœria ciuitatis ablegantur: vtinam vxoribus priuarétur, nam coitus illis est noxius, & prole Elephantica ciuitatem fœdant: leges tamen iubent vxorem sanam, maritum Elephanticum ad hospitum diui Lazari comitari, vt perpetuas vitæ miserias hoc veluti solatio leniant (sunt enim salacissimi) Accedit quòd non alios inuenirent mensæ ministros. Adde quod mulieres, quia frigidę, impunè con-

Morbus sancti Lazari.

grediuntur leprosis: qui scortum Elephanticum subegerit non effugiet contagionem: Cur morbus non tantùm est contagiosus, sed etiam hæreditarius? quia semen à toto deciduum, refert principum partium, imprimis hepatis, corruptelam.

Proprio vitio sunt Elephantici, qui cum habeant natura Iecur retorridum, assans non elixans. Illud calfacientium multo vsu, vt meri, rerum acrium, piperatorum, salsorum, synapi, alliorum, porrorum, cæparum, magis magísque incendunt: quam habebant ad morbum propensionẽ, contrario vitæ & victus genere non emendant, sed simili potius intendunt. Hinc tota sanguinis massa bilescit, Bilis per vstionis varios gradus tandem in atram degenerat, quæ in parte ad quam appulit Cancrum, in toto Elephantiasim producit: Quoties igitur facies leprosa & ficis fædata, cutis aspera, qualis anserum, Psorica, venientis mali suspicionem iniiciet: Ad prçcautionẽ, medicus calidorum vsu interdicat, eáque omnia præscribat quibus Iecur & sanguis ad temperiem reduci possint: Purgationem ex cholagogis frequentem: Hali Abbas purgat quadragies potione aliqua conueniente, vt Syrupis de Cichorio, de Epithimo aut Regis Sabor, dissolutis in sero lactis, aut in decocto hepatico in quo ʒ vj. foliorum sennæ bullierint: Iecur oleo rosaceo & pauco cerato saudalino liniatur: lac asinæ sit in vsu frequenti: aut serum, præsertim caprillum, in quo fumaria & Epithimum bullierint: Ingrediatur sçpe bal-

neum aquæ tepentis: Hæmorroides excitentur, Quinetiam vt magis refrigeſcat habitus corporis & in muliebrem ſeu frigidiorem naturam transmutetur, caſtrentur. Quod in prophilacticis eſt præcipuum, minus malum comparatum maximo habet rationem boni. Ego ſuadeo vt pueruli qui putantur nati ex parentibus leproſis, vel quorum natura manifeſtè eò inclinat, quàm citiſſimè euirentur.

Therapeutica remedia leniunt aut celant morbum, eiúſque ſymptomatis ſubueniunt, confirmatum eradicare non poſſunt, viperis tanquam anguillis vtātur, bibant vinum in quo vipera fuerit extincta, nutriantur caponibus qui paſta ſunt nutriti, confecta ex pane & carne viperina: Theriaca quoque recenti, vel ætatis mediocris ſæpiſſime vtantur. Hydrargiroſim valdè laudo; nam veteres vnguento enulato cum mercurio ad lepram fœliciter vtebantur, quæ eſt ad Elephantiaſim proximus gradus. Itaque pinguedini viperarum, loco axungię, præmiſcebis argentum viuum pręparatum vt decet: Ea proportione vt ad ℔ j. pinguedinis addantur hydrargiri ℥ iiij. me iudice pillulæ mercuriales illis magis prodeſſēt quàm lue indica correptis, ſi modò argentum viuum refrigeret, vt Pharmacopæi exemplo demonſtratur, qui eo epoto imprudenter, ſanguine congelato interiit. Spagyrici longo & frequenti vſu auri potabilis leproſis ſanitatem pollicentur: Tanti pœnitere: remedium eſt grauius morbo, quin peiorem morbum, nempe paupertatem inducit. Vidi

aliquoties

aliquoties tincturam auri, aurum potabile nō-
dum vidi, nisi fortè limaturam auri vino aut a-
quæ cardiacæ permistam, quam malim sumere
alicui cōseruæ cardiacæ commistam. Fateor au-
ri magnam vim præsertim in agēdis: quid enim
non potest? Tantam verò esse vt substantiam
corruptam in naturalem reformare possit & ve-
luti regenerare; nulla ratio mihi persuadebit,
quia à priuatione ad habitum nō est regressus.
Simile erat Ægyptiorum remedium, lepra erat
illis endimia; quæ si forte eorum regem præ-
hendisset; illum in sanguinem humanum tepen-
tem immergebant, quem ex mactatis infanti-
bus conquirebant: Crudelius morbo reme-
dium, cui me iudice, plùs inest ostentationis
quàm veritatis. Cæterū quia magistratus ex re-
nuntiatione medicorum verè elephanticos
vrbe excludit, & ciuili priuat commercio, ne
temerè ferant sententiam, elephanticos ex syn-
drome seu concursu sequentium signorum di-
gnoscent: facie flammea, ficis, crassis & inuersis
labris, simis repandísque naribus, atque vt di-
cam vno verbo, facie satyri, cute aspera, psori-
ca, leprosa, quæ frictione non tātùm in furfures
sed in squamas resoluitur, voce rauca, anheli-
tu putido, stupore tanto vt puncti non sentiant:
Iubebis ergo vt oculis clausis locum acu pun-
ctum digito designent, hoc si non possint, &
cætera concurrant, confirmatus est morbus,
contagiosus, insanabilis.

De lue venerea.

HIſpanorum nauigationibus hęc merces ab India in Europam aduecta eſt. Indis eſt morbus patrius, non aliter quàm ſtruma Hiſpanis, lepra olim Iudæis, eorúmque idiomate pûam nuncupatur: Europæis verò eſt popularis & contagioſus, Indos non affligit grauiùs quàm Variolæ pueros, habéntque paratum remedium, nempe Guaiaci recentis & ſucculenti decoctum, quod ad nos nō niſi ſiccum & exuccum defertur. Benigna natura vbi morbum, ibi poſuit remedium: Contagio non tantùm ſerpit coitu, vnde pudendagra, ad mentagræ ſimilitudinem à quibuſdam dicitur, ſed etiam ſuctu. Nutrix aliquando ablactantem inficit, viciſsímque infans ab eadem inficitur. Sed tum maligna vlcera in mammis primùm apparent, quemadmodum in pudendis, cum à concubitu ſumpſit originem: Non dubito eum qui dormierit in linteis, in quibus Indica lue correptus, eo morbo corripi poſſe: cōtagionis ſeminario, nempe ſudore, aut vlceris maligni ſanie, in linteis permanente, cum ſimplex ſcabies hoc modo ſit contagioſa.

Qui glandem habet detectam, huic morbo non admodum eſt obnoxius: Alioquin virus ſub præputio latens ſenſim gliſcit in viſcera, atque imprimis iecur, proinde ſanguinis maſſam inficit. Iudæi quia ſunt Appellæ, ſeu recutititi, cum impuris ſcortis minore periculo poſſunt

concumbere. Cæteri statim à coitu penem abluant aqua hordei, plantaginis, sua vrina, vt morbi sementem eluant.

Primùm est vt dignoscas morbum, deinde vt cures: Dignoscetur antecedentibus & adiunctis: antecedẽtibus, vt si æger suspicetur se cum impura rem habuisse. Si trium pręcursorum aliquo fuerit infectus, Cancro seu carie pudendi, Gonorrhoea virulenta, aut bubone venereo: Augebitur coniectura si bubo retrocesserit, vel gonorrhoea intempestiuè suppressa fuerit. Si quis horum, vt cancer sit contumax, neque cedat ordinariis & ex arte præscriptis remediis, vt aquæ plantaginis, vnguento Diapompholigos, aquę aluminosæ, forti, cicatrix nihilominus dura permaneat, aut curatus recrudescat, coniectura est non leuis, latere intus luis seminaria, delitescere virus quod tandem se prodet. Adiũcta morbi sunt, Alopecia, pustulæ siccæ & rotundæ, huius morbi proprię, maligna vlcera, Tophi, dolor medios artus occupans, qui occidente sole quotidie exacerbatur, mitescit in exortu solis: Ita illis dolet sternum, acsi manu comprimatur, malitiæ gradus imprimis distingui debet, ne paruo pedi magnus aptetur calceus, lenis enim & incipiens lues leni remedio profligatur, inueterata vix vnquã perfectè sanescit, ferè semper aliquod sui vestigiũ relinquit, leuis iudicatur quæ solo pilorũ defluuio se prodit, superficiariũ est virus: necdum altè radices egit: Peior est quæ pustulis & vlceribus innotescit, pessima tophacea nisi vlcerum tanta sit

malitia vt tophos ſuperet.

Curationis hæc ſunt capita: purgandum corpus pro ægri temperamento, potiſſimùm confectione hamech, pillulis indis, de lapide lazuli, foliis sēnæ incoctis cardiaco decocto, quia ſub hoc morbo humor melancholicus imprimis peccare creditur: Vt Hali ad elephātiaſim profligandam etiam quadragies corpus repurgandum ſuadebat, ſic expugnari poſſe hunc morbum quidam exiſtimant frequenter, vt viginti diebus continuis, iterata purgatione, quę cōſtet decocto ligni indici pro vehiculo catharticorum hoc modo.

℞ decoct. ligni indici ℔ vj. fol. sēnæ mūd. m. i. radicis tormētillæ & diptamni cretici añ. ℥ ß. agar & turbith electi añ. ʒ vj. ſem. cardui citri añ. ʒ iiij. flor. cordialium añ. p. ij fiat decoctio ad conſumptionem tertiæ partis, collatura ſeruetur ad vſum,

℞ prędictæ decoctionis ad ſummum ℔ ß. pro doſi, diſſolue ſyrupi ſaporis ℥ j. fiat potio capiat manè, & continuet per viginti dies.

Huc pertinent pill. mercuriales quę præter cathartica & cardiaca continent argentū viuum pro baſi, nam etiam aduerſus vermes quidam auſi ſunt per os exhibere.

℞ maſſę pill. indarum aut de lapide lazuli ℥ ij. pulueris diambræ & lætitiæ Galeni añ. ʒ ij. argenti viui ſucco limonum extincti ℥ j. miſce diligēter, cum eiuſdem ſucco fiat maſſa de qua quotidie capiat pillulam vnā ſex horis ante cibum continuet per triginta dies.

Quidam hydrotico, vt decocto Guaiaci, salsæ, parillæ, aut cynæ tenuiorem portionem vacuant, crassiorẽ purgatione: vtuntur sudorifico quadraginta diebus: octauo quoque die corpus repurgant, interea parcè & tenuiter viuunt.

Alij vtrumque amuletum coniungunt, per viginti dies sudorificum imperãt, deinde hydrargyrosim, litum ex argento viuo, ea proportione misto cùm axungia, vt ad libram axungiæ addantur hydrargiri succo limonum aut saliua extincti ℥ iiij. immistis oleis vel vnguentis neruialibus, quibus articuli defendantur à malitia argenti viui.

Antequam sudet, purgetur, vtraque basilica incidatur, & balneo aquæ tepentis committatur, vt cutis spiracula sint liberiora.

Quòd si displiceant iniunctio & sudor, quia ægro non satis otij & temporis suppetat, gestet emplastrũ Ioãnis de Vigo, mora enim logiore aliquando morbum depulit quem inunctio & sudorificum non potuerant profligare.

Interea loco opiatę Fernelij, vtantur quotidie Theriacę aut mythridatij ʒ j. superbibendo parum vini diluti aliqua aqua cardiaca vt buglossi, borraginis.

De vulneribus, quorum differentiæ, causæ, & euentus paucis explicantur.

CAPVT X.

VVlnus est solutio continui recens, & cruenta, in parte molli, ab externo aliquo effecta.

Prima & vltima particula differt ab vlcere: Secunda, à fractura: Causa externa vel est animata, vt calcitratio & morsus animalis, nonnunquam venenati: vel inanimata, vt ensis, lapis; harum aliæ incîdunt, vt gladius; aliæ contundunt vt malleolus & globulus sclopetorum, aliæ pungunt, vt acus & graphius: Aliæ vrunt vt ferrum candens. Aliæ tendendo rumpunt, vt tortura, flatus: possis aliter hoc modo: Aut vulneratꝰ ab aliquo est percussus, aut ex alto cecidit, aut occursauit in tenebris rei solidæ, vt currui, lapidi.

Cæterum appello partes molles non tantùm carnem, sed etiã venas arterias, neruos, siue sint similares, siue organicæ, eæque vel principes vt cor, iecur & cerebrum, vel necessariæ ad vitam, quamuis non sint principes, vt ventriculus, pulmo, vesica, renes: sine quibus viuere non possumus, quemadmodum sine naso, sine auribus, sine oculis, etiãsi minùs commodè & honestè. (Et truncas inhonesto vulnere nares) pro vsu & necessitate partis vulneratę potest prædici euentus; nam à corde, etiam in superficie vulnerato, expectanda mors: à iecore aut cerebro non ita, nisi vulnus fuerit profundũ. Colum vesicæ, quia carneũ, tutò inciditur: vesica, quia neruea, minimè: Eadem ratione vulnus in tenui intestino lethale, in crasso non ita, vulnus in articulis funestum quia ibi nerui tendones, & carne vacua sunt loca: Hinc dolores, vigiliæ, conuulsio, delirium, mors.

Possis etiam pro varietate causæ vulnus diuidere, & ex ea longitudinem aut breuitatem

prædicere: nam inflictum vulnus à re incidente, citius ſaneſcit quàm à contundente, quia contuſum putreſcere priùs oportet, proindéque magis cauum reddi: Atqui replendum eſt carne priuſquàm claudatur. Itaque cum longiori tempore ad hoc ſit opus, cæteris paribus tardiùs coaleſcunt à re contundente inflicta vulnera quàm ab incidente.

Facillime omnium coaleſcunt vulnera longa, tardiſſimè rotunda, quia in longum findenda ſunt, vt faciliùs & citiùs agglutinentur. Cur vulnera rotunda difficillimè coaleſcunt? An quia omnium maxima, vt placebat Herophylo? minimè verò, quia, vt obiiciebat Aſclepiades, ſcinduntur vt vniantur, inciſione autem fiunt maiora: an quia in regeneratione carnis quiddam ſanum poni neceſſe eſt veluti principum à quo incipit motus, in circulo autem, quatenus talis, nullum principum? propterea diuidendum eſt vt caro regeneretur.

Vulnus etiã poteſt diuidi in ſimplex & compoſitum, ſiue cauſæ, morbo aut ſymptomati implicetur: potéſtque pro iſta adiunctorum varietate euentus pręuideri; nam vt eſt in aphoriſmo, vulneri ſuperueniens conuulſio lethalis, delirium quoquè lethale, vt & febris perſeuerans: alienus color partis, ariditas cutis, qualis carnis ſalſæ: Inflammatio, Gangrena, ingens tumor apparens, ſubitóque diſparens, funeſta omnia.

Vulneris simplicis communis & ordinariæ curatio.

CAPVT XI.

MEdentis primus & communis scopus, Quod solutũ est reunire: atqui nunquam possis labra vulneris agglutinare nisi eterogenes si quid subsit extraxeris, vt pilũ, grumum, globulum, telum, inde igitur exordienda curatio, veteres varia instruméta descripserunt pro extrahendis telis quorum frequens erat vsus, recentiores pro globulis, cætera volsellis, quin etiam digitis extrahuntur. Verùm faciamus nil alienum subesse, mox de agglutinatione cogitandum erit, deiuncta vulneris labra, ligatura agglutinatoria in vnum erunt adducẽda. Quòd si magnũ fuerit vulnus, sutura est opus, fibulis, glutine, vt in facie. Ad eundem finem medicamento vtimur agglutinante, quod in exiguo vulnere sępe solum satisfacit nostro instituto: in vsu est balsamum Christi, ex oleo & vino, quo solo etiam sclopetorum vulnera, si fuerint simplicia, plurimi recipiunt sananda, alij applicant hederæ folia cocta in vino, alij laudant oleum abietis per se aut permistum rosaceo. Alij Terebinthinam cum oleo hyperici, alij oleum myrrhę: Galenus commendat folia Quercus, vulgus applicat herbam contusam quę ab Hortulanis petum nuncupatur: varia balsama à viris doctis in eum finem describuntur, transcribam

duo quę vulnera, quamuis magna & profunda, primo die glutinabunt. Primum est eiusmodi.

℞ myrrhę electę ℥ vj. mastices ℥ viij. aloes hepaticæ ℥ xviii. salis communis ℔ j. contusa omnia per retortam lento igne distillentur, exibit primùm aqua, deinde oleum, quo etiam vermes necabuntur.

Alterum balsamum.

℞ olei vetustissimi ℥ iiij. Terebinthinæ puræ ℥ viij. frumēti integri ℥ iß. hyperici ℥ ij. radicis cardui benedicti & valerianæ añ. ℥ j. thuris puluerisati ℥ ij. radices & herbæ crassiusculè cōtūdantur, deinde ponātur in olla & tantū vini affundatur vt immergantur: biduo infusis, oleum & frumentū superiniiciuntur, coquūtur omnia ad vini cōsumptionem, mox facta forti expressione adduntur thus & terebynthina, atque ita sinuntur bullire; asseruantur in vase vitreo. Abluitur primùm vulnus vino albo frigido, statim inungitur totum prædicto oleo, calente: quod si fieri non posit, iniiciatur intra vulnus per syphonem. Confestim labra vulneris in vnum adducantur deinde vicinæ partes eodem oleo liniantur. Ad labra vulneris imponitur linteum eodem oleo imbutum, & supra hoc aliud, vino nigro expressum mox alia lintea sicca quæ fascia continentur.

Modus cōficiendi.

Vtendi modus.

Chirurgis in more est primùm apparatum conficere ex puluere rubro, subacto cum albuminibus ouorum, & totum vulnus in ambitu

oleo rosaceo illinere vt hoc repellente prohibeant fluxionem. Puluis ruber fit ex thuris partibus duabus sanguinis draconis vna, Boli armeni tertia parte: Guido suadet (nisi quid dissuadeat) vt dolor, sinendum esse hunc primum apparatum per dies quatuor, transacto die quarto si non fuerit vulnus agglutinatum, vino aliquo styptico quale est Burgũdianum, aut aqua vitę esse abluendum, deinde puluerem rubrum terebinthinæ esse permiscendum.

Faciamus vulnus esse magnum & profundum cum multa carnis ablatione, replendum erit vsu sarcoticorum, quemadmodum si fuerit sordidum, detergentibus erit purgandum, de quibus multa cùm de vlcere: nam cum primum vulnus desinit esse cruẽtum, saniémque aut pus incipit reddere, vlcus dicitur, debétque communi curatione vlcerum persanari digestiuo, mundificatiuo, sarcotico, epulotico.

Curatio vulneris compositi, inflammati, contusi, intemperati, dolorosi, aut quod adiunctam habeat conuulsionem febrem Syncopem.

SI vulneri superueniat inflammatio iam dictis remediis illi succurrendum, venæ sectione, clysteribus, topico repellente, vt oxyrhodino, cerato Galeni, cataplasmate ex farina hordei & puluere rosarũ coctis in oxymelite: atque etiã, si fluxio repelli non posit, cataplasmate resol-

uente, ex farina fabarum & puluere chamomeli coctis, in vino discutiatur.

Ad vulnus intemperatum præscribantur intemperiei cótraria; si frigidum, quæ calfaciant, vt fotus ex vino aut aqua vitæ. Si calidius, quæ refrigerent, vt vnguentum rosatum mesue, nutritum, vnguentum de tuthia.

Quod si vrgeat dolor, Anodynis placandus erit. Optima sunt anodyna quæ tollunt causam doloris, vt purgatio, venę sectio, & alterãtia quę intemperiem dolorificam emendant, cataplasma quoque relaxans & resoluens. Quæ si non iuuerint, transeundum ad ea quæ ideo sunt anodyna quòd sint nostro calori analoga, vt cataplasma vulgare ex farina hordei cocta in lacte cum vitellis ouorum & pauco croco: aut ex pomo cocto in lacte, quod magni facit Rondeletius etiam in doloribus qui superueniunt vulneribus scloperorum. Ad extremum imperentur narcotica vt populeum, opium lacte aut oleo rosarum, chamemeli dissolutum, correctum duplo croco.

Ad vulnus contusum distinctione est opus: nam si iam putre & corruptum fuerit, vt in valdè magnis contusionibus, quod corruptum est mox abscindatur. Esto digitus adeo attritus, vt ossa ipsa sint contusa, quàm mox abscindatur, Si verò integris ossibus sola caro sit contusa, Celsi cõsilio coquatur malum granatum, cuius pars interior vnguento rosaceò misceatur; quo si nihil proficiatur, sacrificetur, atque vt gãgrena curetur. Verùm si leuis fuerit contusio, ini-

tio proderit repellens ex ouo integro agitato cum rosaceo, deinde resoluens: Sigillum beatæ mariæ forma cataplasmatis admotum est singulare, prodest etiam cuminum cum cera. Magnis contusionibus cõuenit pepticum, non neglectis incisionibus, cõtusum maturetur, inquit Hippocrates. Caro valde contusa in pus vertatur, basilico, vnguẽto de althæa, cataplasmate ex radice liliorum & althæa cum sua radice, ficubus, seminibus lini & fænugræci coquantur simul, residentia teratur, colletur, adde farinam tritici cum oleo liliorum vel chamomeli, fiat cataplasma.

Ad contusionem totius corporis vt si quis ex alto in terram ceciderit Galenus iubet vt pelle arietis recens mactati æger inuoluatur. Cuius inopia totum corpus oleo liliorum & rosaceo liniatur: Interim dentur mumiæ ʒ ij. cum vino: aut oxymelitis vel syrupi acetati ℥ ij. coaguli leporis ʒ j. cum aqua cardui, vt impedias concretionẽ sanguinis, & grumum si quis sit dissoluas.

Vulneribus aliquando superueniunt febris, syncope, & cõuulsio. Ad febrem præcesserunt remedia, purgatio, venæ sectio, apozema refrigerans, abstinentia vini. Ad syncopem describentur oportuniùs in particulari methodo quemadmodũ ad conuulsionẽ, quæ si contingat ab inanitione, vt si hæmorragiæ succedat, prædicenda mors. Si verò à repletione (vt cum tumor qui apparuit repente disparet) periclitatur: si adueniat puncto neruo, aut morsui animalis venenati conuenient quę ad punctum

neruum & morsus venenatorum in chirurgia describentur. Ista generalia de vlceribus vulneribus & tumoribus præmisi, quia partibus omnibus tàm internis quàm externis sunt communia. De vulneribus capitis, thoracis, & abdominis, in methodo particulari: vbi de fracturis & luxationibus, sunt enim morbi particulares.

Antequam ad particularem methodum aggrediar, operæpretium facturus mihi videor si ex Gordonio potionis vulnerariæ descriptionem apponam, quàm ego malim vlcerariam quàm vulnerariam nominari, quia recenti vulneri non conuenit: ne fluxionem augeat & febrem excitet, sanguinē calfaciendo. Sed vlceri pręsertim interiori, putri, sordido, cauo, fistuloso, siue sit primarium siue abscessui aut vulneri successerit: est autem eiusmodi.

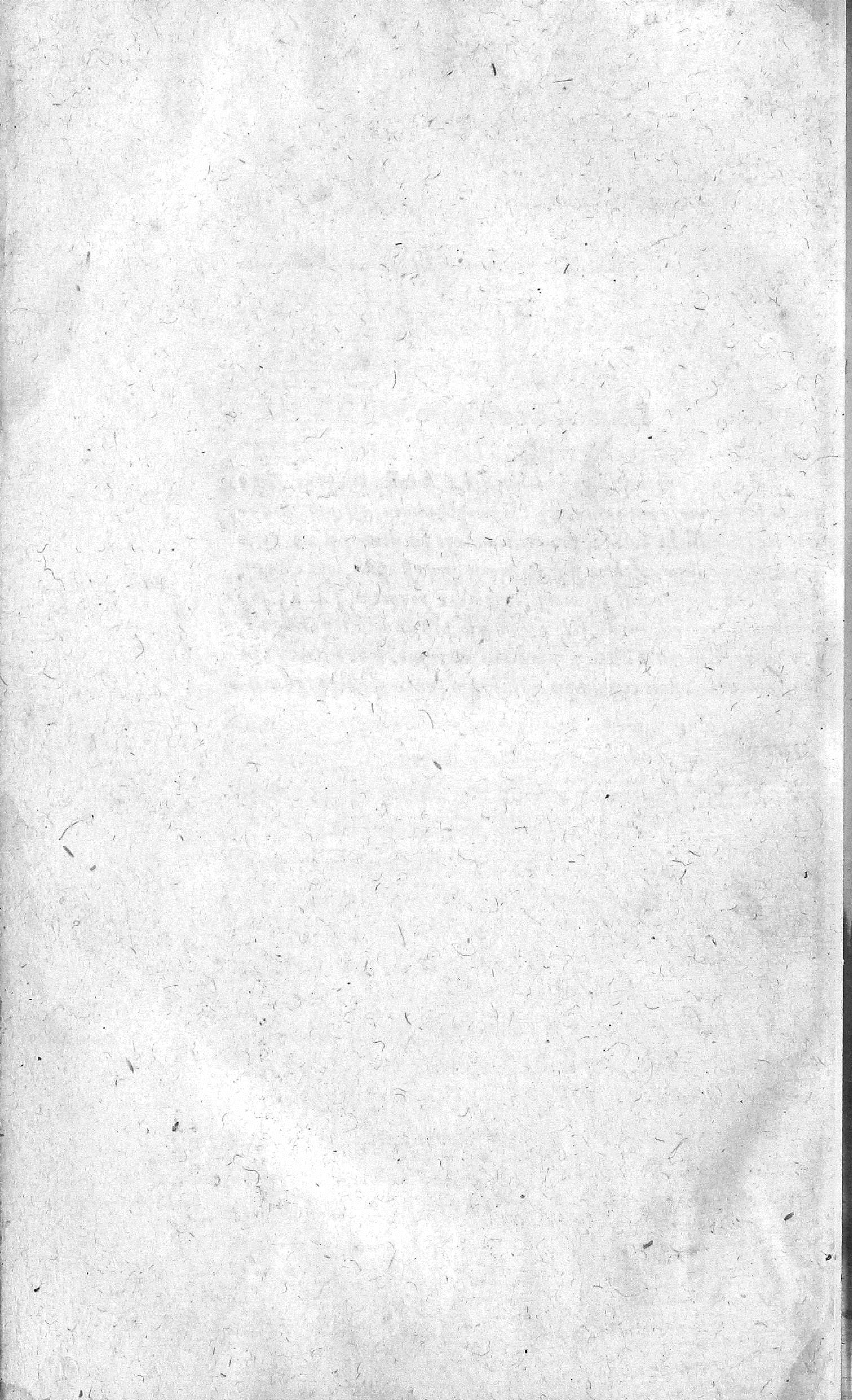
℞ agrimoniæ, pimpinellæ, Bethonicæ, verbenæ, centaurij maioris, stoecados, saluiæ, pilosellæ, trium consolidarum, plantaginis, sanamundæ, rubiæ maioris, caulium rubrorum, pedis colūbini, Callitrichi, absynthij Romani, tanaceti, linguæ auis, Hederæ terrestris, fragariæ, buglossi, gentianæ añ. q. s. omnia, vel maior pars, contundantur, & bulliant in vino albo, addendo parum mellis, de hac potione sumat quotidie ieiunus cyathū dimidiū, ad summum ℔ ß. Si febricitet aut minuatur quantitas, aut abstineat.

AD D. RIOLANVM PRÆstantissimum & Philosophum & Medicum præceptorem suum obseruandissimum Bertrandi Montani Burdegalensis Epigramma.

Scriptorum hinc lucet sapientia magna sophorum:
Quòd methodo doceant dogmata digna legi.
His nihil & medica & logica Riolanus in arte
Cedens, non ipsis inferiora facit.
Nam dum Fernelium fama super æthera vectum,
Illustrat, scriptis amplificátque suis.
Hippocratis gemmas, Arabum, celebrísque Galeni.
Diuino ingenio carpit auarus opes.
Hac methodo connectit ita omnia, vt ipsa vetustas
Victam se prorsus dixerit arte sua.

Errata sic corrigito.

Fol. 2. pro brachij : lege brachia. fol. 6. verso, pro pruis, lege prius, fol. 9. verso pro ophtalmis : lege opthalmia, & pro synanche lege cynanche. fol. 13. pro acilius, lege facilius, fol. 29. verso pro affictus, lege affectus, fol. 30. verso, pro est quid, lege est qui, fol. 40. verso, pro aut vigorem, lege ante vigorem, fol. 43. pro commoda, lege commodo, fol. 49. verso, pro angelo, lege angulo, pro nutro, lege nitro, fol. 52. verso, in margine, lege vlcus virulen, tumenius virus corrumpit membrum, putre quod putrefacit.

METHODVS PARTICVLARIS MEDENDI QVAtuor sectionibus distincta.

Proemium in quo constituuntur totius artis tria fundamenta. Primum ducitur à remedio, éstque tripertitum. Secundum ab ordine seu legitima morborum & symptomatum collocatione. Tertium à parte affecta.

VEMADMODVM genera morborum fiunt species accessione partis affectę, vt phlegmone vesicæ, vteri Obstructio meseterij, iecoris, lienis, Vlcus faucium, vteri: sic generalia remedia fiunt particularia si illis admisceas quæ cum parte affecta substantiæ quandam habent similitudinem, vt si catharticis indefinitis coniungas cephalica, hepatica, splenica, quorum facultas purgandi singulis partibus communicetur: in nobis enim vt in vniuerso est vis quædam discretix, quę composita alimenta & medicamenta secer-

nit, ſecreta pro vſu & neceſſitate diſpenſat, cerebro pituitoſum, pulmoni bilioſum, lieni melancholicum ſuccum, cerebro cephalica, iecori iecoraria, lieni ſplenica, illa ipſa eſt vis quæ in prima conformatione ex eadem maſſa materni ſanguinis tam differentes partes ſecreuit, ex portione menſtrui bilioſa, bilioſas; ex pituitoſa pituitoſas: vt enim mens Anaxagorę architectrix ex chao, quod appellabat mygma, res vſque adeo diſſimiles ſecreuit, quarum ordinem mundum appellamus: ignea enim omnia coegit in vnũ, & in ſupremo collocauit, terrena in imo: ſic mens illa nobis cõmunicata, vel potius celeſtis calor, quæcumque ſymbolo ſubſtantię aut qualitatis nobis communicant alimenta, vel medicamenta iuſtè diſtribuit: iuſta enim eſt natura quæ vnicuique ſuum reddit, Si turbith aut colocynthidem incoxeris aquæ ſtillatitiæ, aut decocto betonicę, ſaluiæ, efficies purgationẽ cephalicam, quia vis purgatrix à betonica propter ſubſtantiæ ſimilitudinem definitè ad cerebrum traducetur, atque inde noxium humorem vacuabit, ſi laborent ſimul cerebrum iecur & liẽ, coque ſimul cephalica, hepatica, ſplenitica, natura communis vnicuique ſuum reddet, naturæ particulari quod conuenit iuſtè diſpenſabit.

Hic eſt primus modus efficiendi particulare remedium ex generali; ſequitur ſecundus.

Remedia omnia vel ſũt cathartica vel ἀλλοιώτικα, Cathartica verò vel ſunt definita, vel indefinita, appello hîc catharticum indefinitum, non quod cum delectu non purgat, nam colocyn-

this pituitam; Scammonium, bilem; elleborus, melancholicum succum definitè trahunt & cũ delectu, sed vndique & indefinitè, quia non dixeris ex qua parte potiùs: definita verò certas partes respiciũt, vt hermodactyli articulos, rheũ, iecur (illius enim vita & anima perhibetur) Agaricus cerebrum & vterum definitiùs quàm alias partes, senna, lienem & oculos, cassia & mãna partes thorace contentas, aloe ventriculum. Propterea quoties aliquis de articulorum morbo conqueretur, præferantur hermodactyli: si iecur in vitio fuerit, deligatur rheum: erunt verò definitiora, partíque laboranti conueniẽtiora, si propriis allioticis immisceantur, vt si hermodactyli coquantur pro articulis laborantibus cum iua arthritica & primula veris, si rhabarbarum maceretur in aquis stillatitiis endiuię, cichorii, vel in decocto agrimoniæ, passularum pro iecore: si laborante cerebro agaricum coxeris cum betonica, saluia, maiorana, serpillo, verbena. Pro vtero verò cum arthemisia, nepeta, matricaria: sic efficies remediũ duplici nomine definitum, nempe purgantis simul & alterantis. Idem feceris si pro oculis sennam coxeris cum euphrasia, fœniculo: pro liene cum cortice radicis capparis & Tamarisci, cetrac, scolopẽdrij. Idem feceris si pro articulis pillulas de hermodactylis & arthriticas præscripseris, pro oculis pillulas lucis, pro cerebro coccias vel de agarico, pro ventriculo aloeticas: verùm definitius adhuc reddetur remedium, quia non tãtum parti, sed etiam morbo & causæ morbi accom-

modatum, si in articulorum morbis frigidis pillulæ de hermodactylis, vel arthriticæ maiores, in calidis minores præscribantur. In morbis oculorum à causa frigida, pillulę lucis maiores, in calida minores: sic tabellæ diairis & diatragacanthum conueniunt thoraci malè affecto: cum delectu tamen præscribi debent, nec tantum habenda est ratio partis, sed morbi, quia diatragacãthum frigidum calidis, diairis frigidis morbis prę scribi debent, ecce secundus modus, sequitur tertius.

Si catharticis, & allioticis coniungas ea quæ certis morbis resistere longa experientia demõstrauit, haud dubiè efficies valdè proprium & accommodatum remedium, vt si epilepticis epileptica, pleuriticis pleuritica, asthmaticis asthmatica, cynanchicis cynanchica, arthriticis arthritica, ischiadicis ischiadica, nephriticis nephritica præscripseris: exempli gratia, si agaricum pro epilepsia delegeris, illúdque coxeris cũ betonica, saluia, maiorana, serpillo, adiectis semine & radice peoniæ, efficies nõ tãtùm cephalicum, sed definitè epilepticum remedium, vel si conseruis cephalicis, vt betonicæ anthos, saluiæ, stœchados immisceas, vngulam halces, viscũ quernum, cranium hominis, erit epilepticum, Ita si pleuritico præter cassiam & mannam, præter bechica, vt syrupos violarum, capilli veneris, de glicyrrisa, de tussilagine, tabellas diatragacanthi, vel diairis, dederis, rasuræ dentis apri, vel pudendi cerui ʒ j. efficies remedium verè pleuriticum, Atque ita efficies cynanchicũ, si

his quæ ad anginam præſcribi ſolent tam aſſumendis, quàm admouendis permiſceas ſcynanchica, vt ſtercuscanis, vel nidum hyrundinis.

Millepedes peculiariter dicuntur prodeſſe aſthmaticis, Galenus eos vrit in furno, auctore Aſclepiade; Paulus Ægineta frigit in ſartagine vſque dum albeſcant, pulueris exhibet ʒ i. cum hydromelite vel aquis, ſcabioſæ, pimpinellæ, adianti: Millepedes 12. in vino albo coquunt, quod colatum & pauco croco, vel cynnamonio dulcoratum exhibent.

Inſtat vt ad ſecundum fundamentum methodi particularis aggrediamur, quod quidem à Galeno ipſo conſtitutum eſt, ſed vt dicam liberè in libris κατὰ τόπους negligentiſsimè obſeruatum: ille enim demonſtrauit omnia ſymptomata ex aliquo morbo veluti effectum de ſua cauſa dependere: Demõſtrationis hæc fuit vis:

Morbus eſt affectus præter naturam, actionẽ primò lædens, proinde primum genus ſymptomatum, nempe actio læſa, à morbo aliquo immediatè depẽdet: Atqui ad actionem læſam ſequũtur immoderatio in excretis, & affectus ſimplices: Itaque ſẽper morbus aliquis ſymptomatũ eſt cauſa; ſi non immediata, ſaltem mediata quorũ omnium ea ferè eſt cõſequutio, vt aliquã actionem læſam ſequatur excretorum & retentorum ἀμετρία: hanc verò qualitates præter naturam immutatæ, cur cutis aurigine fœdatur? quia bilis redundat: cur ita? quia iecur malè ſanguificat, aſſat quippe, non elixat. Cur aſſat? quia in exceſſu calidum. Itaque cùm affectuum om-

nium contra naturam depulsio pēdeat à remotione causæ, Siue docenda, siue exercenda sit medicina, primùm ad morbos veluti ad fontes & causas symptomatum omnium attendere oportet, deinde læsas actiones cuiusque partis contemplari ; postea quæ sit in excretis immoderatio, postremò affectus simplices: hunc ordinē quisquis in docenda faciendáque medicina obseruauerit, hæc consequetur commoda: primum quòd nullum affectum contra naturam prætermittet. Secūdum, quòd singula ad suum genus reuocabit. Tertium, quòd intelligetur facilè eo seruato ordine, vt vnus ex altero dependeat, quod est in medendo præcipuum. Galenus in particulari therapeutica vix vnquam meminit morborum: symptomata verò non omnia explicat, confusè sanè, & neglecto eo quem ipsemet constituerat symptomatū ordine: Nos singula ad suum genus reducemus: Primúmque de morbis cuiusque partis, mox de tribus symptomatum generibus constituto ordine disseremus, ne minimo quidem prætermisso.

Sequitur tertium fundamentum à parte afflicta, de quo multa Galenus in generali methodo, mallem illa ad particularem remisisset, generalésque indicationes in generali: particulares in particulari demonstrasset: omnia enim suo loco & ordine docenda sunt, generalia in generali, specialia in particulari disciplina: appello generales indicationes quæ non tantùm in morbis totius, vt in Febribus, verùm etiam in

morbis cuiusque partis tam externis, vt in vulneribus capitis, thoracis; abdominis, quàm internis, vt cerebri, pulmonis, iecoris diligenter obseruari debent, præsertim cùm de magnis remediis, purgatione, aut venæ sectione cogitatur: primæ & generalissimæ illæ sunt quæ à morbo & ægri viribus petuntur, deinde quæ à temperamento totius, ætate, sexu, vitæ consuetudine; quinetiam à temporis constitutione, vt purgationes esse difficiles sub cane & ante canem. At quæ sumuntur à partis affectæ temperie, situ, dignitate, conformatione, sensu obtuso, aut exquisito, sunt particulares, de quibus solis hoc loco trāsigemus, generalibus prætermissis.

A temperamento partis, vt quæ sicciore fuerit natura, si quando à natiua illa temperie recesserit remediis siccioribus ad naturam reducatur, aures humidiores in causa pari sicciora remedia postulāt quàm oculi, os vt siccissimū, ita siccissima desiderat, quoties fuerit iusto humidius, quia vt maior est lapsus à valdè sicco ad humidum, quàm à mediocriter sicco: ita longior est & difficilior regressus.

A dignitate partis, quia partes nobiles maiore cura tractari debent, quàm ignobiles, astringentia ad earum robur immiscentur, quamuis morbus non talia postulet, quia pro cæterarum partium salute laborare debēt etiamsi fuerint valetudinariæ. Hac indicatione neglecta Thessali quidam discipulus Theagenem Physicum interfecit, vt est apud Galen. 13. methodi.

Pro sensu quoque partis obtuso, vel exquisito fit delectus remedij: oculi enim propter insignem sensum non tolerant acria, vt acetum, etiamsi morbus talia postulet, Aliis partibus inflammatis initio ad repellendum præscribi solent oxycratum, aut oxirhodinũ, neutrum conuenit oculis inflammatis.

Situs quoque partis indicat genus remedij: Nam quo longiùs abest, eo potentius remediũ deligendum est, quia illius vis tractu longiore obtunditur, saltem quantitas pro distantia augenda est: exempli gratia, longissimus est ductus ad pulmones, si quando ventriculo exceptum medicamentum eò peruenire volumus, proinde tanto fortiùs deligatur remedium, quãto suspicamur per moras illius vim immutari: Ita pro situ morbi & morbificæ causæ propriũ remediũ seligitur. Esto sedes morbi in prima regione (quæ ad conuexa vsque hepatis extenditur) minoratiua seu eccoprotica satis erunt, nisi humoris contumacia maius remedium postulet, vt pituita vitrea in colico dolore. Verùm si in tertia regione sit sedes morbi, diagrediata vsurpentur, aut quæ constant colochyntide. Mediam regionẽ abundè repurgant, vt venam cauam, his interiecta, siue mediocria cathartica, Rheum, senna, & agaricus, quorum catharticorum delectum indicant situs morbi & sedes causæ morbificæ.

Remedij verò qualitatem, qualitas humoris morbifici demonstrabit, vt si pituita morbũ faciat, phlegmagogum præferatur, si bilis co-

lagogum, benignum, fortè, aut mediocre, prout in prima, ſecunda, aut tertia regione reſidebit.

Conformatio non tam indicat genus remedij, quàm viam per quam humor peccans commodiùs expurgari debeat, cerebrũ potiſſimùm per nares & palatum errhinis maſticatoriis & gargariſmis expurgandum oſtendit capitis conformatio. Partem gibbam hepatis per vrinas, cauam per ſedem & aluum commodius expurgari, oſtẽdit Anatome: nam renes de vena caua per emulgentes cum ſero exugunt noxium: Vena autem porta ſurculos ad inteſtina tranſmittit, per quos & ſeſe & partes vicinas exonerat. Inteſtina per aluum, ventriculum ſúſque déque, vomitu & deiectione vacuari, nemini eſt obſcurum. Infarcti pulmones non poſſunt alia via quàm per aſperã arteriam expurgari, rarũ enim eſt & prodigio ſimile, ſi quando per vrinæ aut ſtercoris vias à natura repurgentur. Rara autem, vti non ſunt artis, ita neque ab artifice imitanda: vt enim natura eſt ordo vniuerſi, ita ſoli motus naturales haberi debent qui ſunt ordinarij. Extraordinarij verò & rari vt non ſunt naturales, ita neque à naturæ miniſtro imitandi. Iuuari tamen debet naturæ conatus, ſi fortè ipſamet aliquid tentet per extraordinarias vias, vt ſi pulmonum vomicam per renes vacuaret, vſu diureticorum iſte conatus eſſet adiuuandus: ſi per aluum clyſterib. aut caſſia facilitanda eſſet excretio. Cur ergo, dicet aliquis, in morbis pulmonum medici pręſcribunt cathartica? Reſpondeo aut præſcribi tantùm leuio-

ra, vt cassiam mannam, aut fortiora quidē, sed ad causam antecedentem, non ad coniunctam, tollūt morbi fomitem, impediúntque ne nouus humor eò confluat, interim dum bechicis per fauces & asperam arteriam coniuncta vacuatur. Quæquidem ferè omnia deprompta sunt ex libris Gal. de methodo medendi. Verùm non conuenit illi cum Thessalo: nam Thessalus negabat in medendo indicationem sumendam à parte affecta, sumebat tantum indicationem à morbo, eóque modò promittebat intra sex menses absolutam artem medendi. Ego verò, inquit Gal. intra sex dies idem polliceor si negligatur, ea quæ à parte sumitur indicatio. Quid si Thessalus in externis quidem morbis, vt in vlceribus externarum partium, habendam rationem partis confiteatur, in internis verò, vt pulmonum, renum, ventriculi, vesicæ vlceribus, in, obstructione mesenterij, iecoris, lienis totum medentis scopum dirigendum esse in morbum? detergendum quippe vlcus quacunque in parte fuerit, si impurum; deinde replendum carne, si cauum; postremò consolidandum: toto verò illo tempore exsiccatur, quia detergentia sarcotica & epulotica desiccant: obiiciet Galenus, detergentium & incarnantium plures esse gradus: quibusdam vlceribus leniter, aliis valdè detergentia conuenire, quorum delectus fieri debet indicatione sumpta à parte vlcerata. Quid si Thessalus hoc perneget, horúmque delectum pendere ab vlcere plus minùs impuro aut cauo defendat? nam medici dogmatici hodie iisdem

ferè remediis interiora omnia vlcera percurāt: vtuntur enim aqua hordei, hydromelite & lacte asinæ, ad detergendum : deinde lacte capræ ad incarnandum, postremò lacte ouis ad consolidandum : potiones quoque vulnerarias ad istos omnes vsus imperant in vlceribus quarumlibet partium, hydroticum quoque, aquas spadenses vel niuernenses. Item obstructioni medentur tam mesenterij, renum, iecoris, quàm alterius cuiusuis partis, de oppilantibus; quæ aperiant & detergant, vt data tierebhintina veneta, ammoniaco, vel decocto cicerum, indicatione remedij sumpta à genere morbi, non à qualitate, vt intemperie, situ, conformatione partis affectæ. Laboret pars aliqua interior intemperie calida, prescribemus remediū refrigerans, quod recedat à medio pari gradu. Faciamus iecur, lienem, ventriculum vesicam phlegmone obsideri; iis omnibus initio generale remedium nempe phlebotomiam imperabimus : pro topico verò oleum rosaceum cum pauco aceto. Sanè in immensum ars excresceret, essétque infiniti laboris methodus particularis, si pro singulis singularum partium commemoratis circunstantiis immutanda essent singula remedia in singulorum morborum curatione. Thessalus pro suo discipulo, quem Galenus scribit Theagenem interfecisse, quòd omisisset astringentia in partis principis curatione. Respondebit fortassis tribus causis abstinendum esse astringentibus (nisi morbus, vt laxitas, ita postulet) primò, quia impediunt difflationem, secundò, quia obstāt

ne vis proprij medicamenti & morbo conuenientis, ad partem vsque liberè peruadat, astrictis cutis spiraculis: tertiò, quòd medicamenti (exempli gratia, pro duritie) remollientis vires infringantur, quandoquidem quæ emolliunt, solent esse calida humida; quæ adstringunt, frigida sicca: ergo non absurde Thessalus in depellendis morbis partium internarum negabat tam solicitè habendam esse rationem partis afflictæ, præcipuámque indicationẽ à morbo ipso desumendam cõtendebat. Itáne, dices, pars nihil omnino indicabit? Imò verò, vt dixi, indicabit quod est in medẽdo præcipuum, nempe genus remedij tã purgantis quàm alterantis: vbi enim innotuerit cerebrũ laborare, non tantùm agaricũ præ cæteris catharticis seligem⁹, sed etiã cephalicis præmiscebim⁹, à quibus illius vis purgatrix ad cerebrum transmittatur, quomodo ausim intra quatuor menses perfectã Therapeuticem polliceri, dum modò auditor, generalis methodi non sit ignarus.

PARTICVLARIS ME-METHODI MEDENDI
Sectio prima.

Quæ affectuum capitis, dignotionem & curationem explicabit; cerebri scilicet, oculorum, aurium, narium, oris, & faucium. quorum

Morbi & remedia arte perquiruntur, in cæteris singularum partium morbis deinceps obseruanda.

CAPVT I.

MORBI cerebri, vt ceterarum partiũ sunt similares, organici, vel cõmunes: Similares, intemperies simplex vel composita; nuda, vel cum materia, naturalis aut aduentitia. Intemperies omnis lædit actionem partis prout similaris est, hoc est naturalẽ actionem, cuiusmodi sunt quæ seruiũt nutritioni, attractio proprij alimenti, eiusdẽ retentio vel assimilatio, deinde reliquiarum excretio. Est autem cerebrum pars spermatica, exanguis, frigida, nutritúrque sanguine pituitoso, proinde si præterea accedat illi intẽperies frigidior, pessimè coquit, & coctionis reliquias peius excernit, inde frigidi morbi, in cerebro per congestionem, in subiectis partibus per de-

ſtillationem. Vt organum verò deſtinatum in meliores vſus, laborat vitiis numeri, magnitudinis ſitus aut conformationis: nulli ſunt morbi numeri, neque ſitus, ſi qui ſint magnitudinis, vt ſi cui paucum ſit cerebrum (locatum enim debet eſſe æquale ſuo loco) quidam autem naſcũturè puſillo capite, proinde preſſiore cerebro, quibus idcirco Iupiter dicitur mẽtem eripuiſſe: nam homo comparatione cęterorum animaliũ, debet habere ampliſſimum cerebrum. Eiuſmodi morbi, quia ſunt inſanabiles, ſunt prætereũdi. Vitia conformationis ſunt in figura, meatu, aſperitate & læuitate: cerebrum proportionatum ſuo cranio poteſt quidem, vt cranium malè figurari; naturalis autem figura capitis ea eſt, vt ſit è faſtigio depreſſum, ab hac figura quò longiùs recedit, eò deterius. Sed quid facias latenti vitio, cùm manifeſtum, vt acuminatũ cranium, quale erat Therſitis, emendari non poſsit? Aſperitatis verò & lęuitatis nulli quoque ſunt morbi. Itaque ex omnibus morbis inſtrumentariis, ſola reſtat obſtructio, quæ medici opem admittit: obſtruuntur verò, aut ventres omnes ſimul, vt Apoplexia; vel anteriores tantùm, vt Epilepſia; vel poſteriores, vt lethargo & catalepſi. Quæ omnia ſymptomata quamuis longiſſimè differant, tamen ex eodem morbi genere procedunt, quòd pro locorum diſſimilitudine, diſſimiles ſpecies conſtituit, ne quis ex Ariſtotele obiiciat vnius cauſæ vnicum eſſe effectum.

Morbi communes, ſunt tumores, vlcera, vulnera, luxationes & fracturæ. Poſteriores duo

non cadunt in cerebrũ, vlcerari quidem potest & vulnerari, sed aut insanabiles sunt affect⁹, aut non sunt huius loci. Supersunt itaque tumores, phlegmone, Erysipelas, oedema vel scyrrhus: nõ est obseruatum cerebrum scyrrhescere, aut in lapidosam duritiem cõcrescere, quia substantia constat molli: neque etiãsi de illius scyrrho constaret, percurari potest: Itaque alij tres tumores supersunt quibus non rarò afficitur. Nam phrenitis fit partim à phlegmone, partim ab Erysipelate cerebri, quo nomine etiã memingas cõprehendo. Nam desipientia mitis, & quæ cum risu est, fit à sanguine : ferina verò à bile vel à sanguine bilioso. Arabes lethargum, Oedema cerebri definiunt : Itaque vt paucis concludam quinque duntaxat genera morborum quæ curationem admittunt, cadere possunt in cerebrum: Intemperies omnis, obstructio, phlegmone, Erysipelas & Oedema.

Singula tribus potissimùm modis distinguntur, primò ex propriis effectis, vt intemperies frigida humida; mentis stupore, sicca, immoderatis vigiliis: calida, delirio, obstructio anteriorum ventriculorum ἐπιληψία: posteriorum, veterno & καταλήψι: simul omniũ, ἀποπληξία: Nam effectus immediatus est signum ἀποδεικτικὸν suæ causæ, proinde si quis sit epileptic⁹, haud dubiè illi obstruuntur anteriores ventres cerebri. Est lethargicus seu somnolentus cum febre, ergo posteriores. Si apoplecticus, omnes simul ventres illi opplentur humore superfluo, & excrementitio. Si phreniticus, vel inflamma-

tum habet cerebrum, vel Erysipelate obsessum: Talia signa medici vocant pathognomonica, Physici τεκμύρια, à quibus ducitur ἀπόδειξις τεκμυριώδης, ex certo signo necessario concludens demonstratio. Symptoma morbum non aliter quàm vmbra corpus comitatur, ideóque certus fidelísque est internuncius suæ causæ, faciamus alicui esse obtusum & plumbeum ingenium, nõ tantùm verisimili coniectura, sed signo necessario concludes illi esse frigidius cerebrum & humidius: Si peruigil, siccius. A iuuantibus quoque & lædentibus morbi species internoscitur: nam calidi morbi offenduntur calidis, frigidorum moderato vsu recreantur. A` doloris quoque specie morbus cõiicitur. Nã punctorius est proprius meningum; si fuerit interior, si exterior pericranij: dolor pulsans ostendit aut arteriam premi phlegmone, aut saltem arteriosum sanguinem valdè incaluisse, propterea necessariam esse φλεβοτομίαν, In eáque multoties repetita singulare esse præsidium. Obtusus dolor humoris copia grauari cerebrum indicat, pertinétque ad cerebrum ipsum non ad membranas.

Considerandum etiam atque etiam quonam æger sit temperamento, biliosúsne, pituitosus, melancholicus, an sanguineus; ætatis quoque & temporis habenda ratio. Propterea quòd verisimile est iuuenem biliosum, æstate, morbo calido teneri: senem, pituitosum, hyeme, frigido, Quæ coniecturæ in turba aliquid necessariò cõcludunt.

Ecce methodus constituẽdi simul & dignoscendi

cendi omnes morbos cerebri, ſequitur vt de ſymptomatis pauca ſubiungamus priuſquam omnibus communia remedia explicemus.

Notæ ſunt tres differentiæ ſymptomatum, actio læſa, excretorum retentorúmque ἀμετρία & affectus ſimplices, ad quarum aliquam, quotquot occurrent deinceps, ſingulorum morborum accidentia morboſa, reduci neceſſe eſt. Actio autem omnis cuiuſcunque partis, tribus tantùm modis læditur: aboletur enim, minuitur, aut deprauatur: ſolet aboleri & imminui, frigida & humida cauſa: deprauari, calida & ſicca.

Actiones cerebri ſiue ſint principes, vt ratiocinari, imaginari, & recordari: ſiue minùs principes, vt mouere corpus, & obiecta ſentire, horum modorum aliquo læduntur. Aboletur diſcurſus ſiue ratio, Amentia, minuitur fatuitate, deprauatur delirio: delirant autem phrenetici, melancholici, maniaci: phrenetici cum febre, melancholici ſine febre. Quibuſdam melancholicis non tantùm ratio, ſed etiam phantaſia læditur, imaginantur enim quæ neque ſunt vſquam, neque poſſunt eſſe profectò, vt ſe viuere ſine capite, ſe eſſe angelos non homines: propterea ſibi neque eſſe edendum neque bibendum: lycanthropi putant ſe eſſe lupos, Vertiginoſi omnia in circum verti: demorſi à cane rabido, fiunt tandem hydrophroui, falſam de aqua opinionem concipiunt, ſibíque ab illa adeo metuunt vt refugiant potum, quanquam, ſit aqua eorum ſiccitati ſingulare remedium.

Memoria minuitur intemperie frigida, non

nunquam etiam aboletur: nam Messalla Coruinus ex frigido cerebri morbo in proprij nominis obliuionem inciderat. De motus, & sensus lęsione suo loco. Proximum est vt commemoratorum affectuũ communia remedia explicemus. Ea autem vel sunt generalia quæ tollunt antecedentem causam, à qua primùm fit & fouetur morbus, plethoram scilicet & cacochymiam: ea autem sunt purgatio, & venæ sectio: hęc plenitudini, illa impuritati succurrit, Vel topica, vt quæ repellunt à parte, vel quæ quod iam ad partem influxit discutiunt & resoluunt, omnia parti afflictæ appli canda, Alia intermedia quæ materiam morbificam & coniunctam per patentes vias vt nares os & palatum vacuant Quæ per nares, errhina nominantur, (in quorũ censum referri possunt sternutatoria) per os & palatum cerebrum expurgant, gargarismi & apophlegmatismi: Tenuior enim pituita per os masticatoriis attrahitur, crassior verò per palatum, gargarismis: Itaque nõ potest commodiore quàm hoc loco de his remediorum formulis & generibus tractari.

Purgatio non tantùm humori purgando accommodanda est, sed etiam parti laboranti: esto morbus à bile, præscribetur cholagogum, illúdque non leue, quia humor morbificus residet in tertia regione, conueniétque potius solida, vt catapotiorum forma, quàm liquida: vt longiore mora è longinquo potentius trahat, cęteris paribus præferatur catharticum definitum, vt agaricus in cerebri morbis à pituita, adiungatúrque

ſemper cephalicis, quin etiã (quoties occurrent) morbum antipathia oppugnantibus, vt epilepticis. Ergo in morbis à bile præſcribes pillulas aureas, vel ſine quibus, In affectibus pituitoſis pillulas de agarico vel coccias, quæ habent colochyntidem pro baſi, in melancholicis pillulas de fumaria, vel ſi vis fortiores, pillulas indas ſiue ex elleboro, vel de lapide lazuli, quæ in cauſa mixta hoc modo permiſcentur, ℞ maſſæ pillularum cocciarum & indarum ana. ʒ. ſ. cum ſyrupo de ſtœcade fiant quinque pillulæ molles, aut ℞ pillu. de agarico & aurearum ana. ℈.ij, cum aqua betonicæ vel ſaluiæ, infuſionis trium granorum diacrydij fiant ſex pillulæ molles, ſumendæ hora ſomni, deaurentur.

Poſſis dare cum aquis cephalicis ad ſummum ʒ.vj. diaphœnici, pro pituita, diapruni ſolutiui pro bile, aut confectionis hamech, pro qualitate humoris peccantis. ℞ cuiuſuis horum ʒ.vj. diſſolue in ℥.iiij, aquæ betonicæ, vel ſaluię, vel in decocto betonicæ, verbenæ, maioranæ, ſaluiæ, ſerpilli, fiat doſis. Caſſia damnatur in morbis cerebri, quia vaporoſa, fumis replet caput. Proponam hîc potionum duas formulas quæ poterunt eſſe inſtar omnium: In morbis frigidis ℞ ſeminis & radicis pæoniæ ʒ. ij. Betonicæ m. j. florum anthos & ſtœcados ana. p. j. fol. ſennæ mundatorum ℥ ß. fiat decoctio, addendo ſub finem agarici nodulo incluſi ʒ.ij. zingiberis ʒ ß. in colatura pro doſi diſſolue ſyrupi de ſtœcade ℥ ß. In morbis calidis ℞ rhabarbari electi ʒ. ij. ſantali cytrini ſcrup. vnum

infunde in aquis chicorij & betonicæ, in expressione dissolue syrupi rosarum pallidarum ℥. j. diapruni solutiui ʒ. ij, aut iij, fiat potio. Si æger malit purgari forma boli, ℞. Diaphœnici, diapruni vel confectionis hamech ℥ ß. vel diacarthami, electuarij de succo rosarum tantundem adde vt ista cathartica indefinita respiciant partem affectam, atque etiam vt sint gratiora, conseruæ alicuius cephalicæ, vt betonicæ, acori, anthos, stœcados duas aut iij. ʒ. Diamoschi aut diābræ ℈. vnum, cum syrupo conseruationis citri fiat bolus. Si placet, describes in duas aut tres doses apozema quando morbus erit longus & contumax hac formula. ℞. quinque radicum aperientium in aceto maceratarum ana ʒ. iij betonicæ, saluiæ, maioranæ, verbenæ, serpilli an. m. s. florum anthos & stœcados ana. p. j. seminum anisi & fœniculi an. ʒ. j. foliorum sennæ mundatorum ℥. j. ß. fiat decoctio. In colaturæ ℥. octo, dissolue syrupi rosarum pallidarum compositi cum agarico ℥ ij. syrupi de stœchade ℥ i. fiat Apozema in duas doses, aromatizentur cinnamomo. Ex eadem materia poteris cōparare syrupum solemnem aucta dosi purgantium & alterantium, exempli loco, ℞ quinque radic aperientium radicis & seminis pæoniæ ana. ℥, ß. Betonicæ, verbenę, serpilli, saluiæ maioranę an. m. j. florum anthos & stœcados an. p. ij. seminum anisi & fœniculi an. ʒ ij. foliorū sennæ mundatorum ℥. iiij. turbith electi, gummosi, & agarici ana ℥ i. zinziberis ʒ i. fiat decoctio in colaturæ lib. j. dissolue sachari quantum satis, fiat

ſyrupus mediocriter coctus, quo vtatur bis in mẽſe cum aqua betonicæ aut ſaluiæ, doſis ℥i. ß. Quod ſi prima non ſatis purgarit, augeantur reliquæ ad ℥ii. aut infunde ʒ vnam rhabarbari in aqua betonicæ, in expreſſione diſſolue ſyrupi præſcripti ℥i. ß. Si placet ex eodem ſyrupo cõficies opiatam laxatiuam addendo Trochiſcorũ alandal, lapidis lazuli, aut diacridij ʒij, conſeruæ alicuius cephalicæ ℥ii. diamoſchi dulcis vel diambræ vel lętificantis Galeni ʒi. fiat opiata, de qua capiat ſemel aut bis in menſe ℥i, pro doſi. Quæ quidem purgationum variæ formulæ in omnibus morbis & ſymptomatis cerebri pro medici prudentia præſcribentur, neque opus erit deinceps illas aut ſimiles inculcare, auditor in varietate exemplorum ſeſe exerceat ad imitationem iſtarum formularum: nam varietas plurimum quidem facit ad decus, & ſplendorem tàm artis quàm artificis, ad ſalutẽ ægri nihil aut parũ.

Clyſteres in morbis cerebri nunquam ſunt prætermittendi, quia non tantùm fumos reuellunt, ſed etiam de cerebro ipſo conſecutione attrahunt, primus clyſter ſit communis ad fæces deturbandas, reliqui conſtent decocto cephalico, hac forma.

℞ Betonicæ, ſalu. maio. ſerpilli, camomel, meliloti. añ. m. j. ſeminũ aniſi & fœniculi añ. ʒ ij. fiat decoctio in colaturæ ℔. vna, diſſolue, benedictæ laxatiuæ, aut, hieræ colochynthidos ℥ ß. vel ʒvj. mellis anthoſati ℥j. fiat clyſter ſine oleis: nam pinguia retundunt vim purgatricem, alioquin poſſis addere oleum aliquod cephalicum,

vt camomeli, liliorum, anethi, lauri.

Non est dubiũ phlebotomiã calidis affectibus cerebri esse pernecessariam, verùm nocet frigidis, quia, authore Galeno, nihil adeo refrigerat, nisi febris sit coniuncta, vt in lethargo: aut insignis & manifesta subsit plenitudo, vt in apoplexia: incisiones venæ frontis, temporum, nasi, ranularum, ad particularia remedia, pertinent, quia coniunctam morbi causam siue humorem morbificum, de parte ipsa vacuant, de quibus iam disserendum est.

Præcesserũt generalia sequuntur media seu subalterna morborum capitis remedia.

Medicus est naturæ minister: natura verò in bene habentibus cerebrum expurgat, per nares & palatum, hócque ad sanitatis conseruationem., imprimis requiritur, vt bene quisque spuat & mungat: Itaque si fortè istorum officiorum fuerit oblita, per eosdem ductus humor peccans, arte sequenti vacuetur. Errhina hîc appello, non quæ morbis narium, vt ozenæ & polypo medentur, sed quæ cerebrum per nares expurgant, qualia non tantùm debent esse cerebro grata, sed etiam acria, vt excretricem stimulent. Quid si cathartica incoquantur? Sanè trahent potentius. Nam agaricum non tantùm assumptum, sed etiam admotum pituitam trahit, vt in dolore ischiadico authore Galeno experti sumus. Itaque ℞ syrupi rosarum pallid. compositi cum agarico ℥ ij. aquæ betonicæ & saluiæ ana ℥ iiij. misce pro errhino, cuius portionem tepidè quotidie attrahat naribus ieiuno stomacho, mox caput deorsum inclinet, aut ℞. Turbith. vel harmodactilorum

vel agarici trochiſcati ℥ ß. Betonicæ anagallidis flore rubro an. m. ß. bulliant in hydromelite, colaturæ lib.ſ. ſeruetur pro errhino, aut ℞ aquæ ſaluiæ vel bethonicæ ℥ iiij. vini albi ℥ j. ſi velis fortiùs, loco vini adde aceti ſcillitici, vel mellis ſcilitici ℥ ß. fiat errhinum. Aut ex ſuccorum betæ, maioranæ anagalidis flore rubro an. ℥ iij. mellis mercurialis, vel anthoſati ℥ j. fiat errhinũ.

Vt humor melancholicus de cerebro vacuetur, ℞ foliorum ſennæ aut epithimi cretenſis ℥ ß. maioranæ & anagalidis flore rubro an. m. ß. fiat decoctio. In colaturæ lib. ß. diſſolue confectionis hamech. ʒ j. vel pillularum indarum, de lapide lazuli ℈ ij. ſi malis ℞ confectionis hamech ℥ ß. diſſolue in aquæ ſaluiæ lib.ſ. collentur per manicam fiat errhinum, poſſis etiam parare errhinum forma linimenti, vt ad pituitam educendam. ℞ pulueris pyretri ſtaphidiſagriæ pulueris Turbith an. ℈ ij. excipiantur melle mercuriali, vel ſyrupo roſarum ſolutiuo, vel cera & oleo, fiat linimentum, quo nares quotidie manè perfricentur, aut ℞ lapidis lazuli, vel ellebori ℈ ij. excipiantur melle, aut oleo aliquo cephalico cum pauca cera, fiat linimentum, quo nares quotidie perfricentur. Si malis excipiantur cera & maſtiche ſimul liquatis fiet errhinum ſolidum in modum turundæ.

Notabis errhina præſertim vehemētiora vertignoſis & epilepticis nocere, quia cōmouent cerebrum & paroxyſmum excitant: multo minus conueniunt ſternutatoria, quia ſunt acriora, cuiuſmodi ſunt piper, caſtoreũ, zinziber, ve-

ratrum, euphorbium. ℞ piperis & castorei an. ℈ j. fiat puluis: per arundinẽ aut calamũ insuffletur. Si placet idem puluis excipiatur digito intincto in oleo irino, quo nares perfricentur.

Calidis morbis cerebri errhina non admodum conueniunt, multo minus sternutatoria, nisi placeat refrigerantia quibus exarsio contemperetur, in errhinis recensere: vt linteum aqua rosarum caphurata imbutum, quod æger subinde odoretur, aut ℞ olei nenupharis, aut papaueris ℥ ß. quo imbuatur digitus eóque nares fricentur. Si optares fortiùs, adderes granum vnum, aut duo opij, sicque conciliares somnum.

Masticatoria leuiora sunt mastiche, saluia passulæ exacinatæ: vehementiora radix pyrethri cubebæ, staphisagria. Radix pyrethri inciditur per talleolas, maceratur in aceto vt acrimoniam perdat, quotidie manè frustulum vnum masticetur. Si vis artificialiùs ℞ pirethri cubebarum & staphidisagriæ ana ℈ j. excipiantur mastiche & cera simul liquatis, fiant globuli masticatorij, vel puluis referatur in nodulos masticatorios.

Gargarismi parentur ex syrupis incidentibus, iísque acribus, vt pituita crassior incidatur, eadémque opera excretrix stimuletur, eiusmodi sunt syrupi capilli veneris, de bizantiis, de marrubio, de duabus vel quinq; radicibus, oxymel simplex diureticum scilticum, quæ diluuntur aquis cephalicis, vt betonicæ, saluiæ calendulæ, aut eorum decocto: poterunt incoqui Turbith, senna, agaricus, non colochyntis, quia

est ingrati admodum saporis, ℞ Turbith. ℥. ß. bulliat in aquis stillatitiis betonicæ, vel calendulæ. Si malis in eorum decocto, vel in decocto hyssopi, thymi, origani, calamenti, pulegij, in colaturæ lib. ß. dissolue syrupi capilli veneris, vel oximelitis Galeni. ℥. ij. fiat gargarismus, quo tepidè quotidie vtatur ieiunus, vide tamen ne æger sit obnoxius destillationi in pulmones, quandoquidem attractus humor, impetu eò rueret, grauissimúmque aliquem morbum induceret, neque bonum est illis assuescere, ne nobis dormientibus distillatio ruat in pectus.

Cæterum sunt alij medicorum scopi in præscribendis gargarismis, quemadmodum de errhinis dictum est, vt ad repellendam fluxionem à faucibus, ad detergendum vlcus, sed non sunt huius loci.

In subalternis remediis capitis haberi possunt cucurbitulæ leues, & cum scarificatu, illæ siccæ, hæ humidæ nominantur, non tantùm quæ scapulis applicantur, sed etiam quæ vertici: Nam Aretæus ibi admouet, pro melancholia morbo, quamquã in eo magna cautione sit opus: Nam cucurbitulæ non debent applicari scapulis quãdo æger est obnoxius paralysi, ne ad spinam tractus humor morbum moueat vel augeat: multominus vertici, si credim⁹ Aëtio, quia sępe stuporem animæ & corporis, vel procidentiam oculorum, vel chronicum aliquem morbum excitarunt, sententia tamen est Galeni 13. methodi phreneticis vtiliter in fastigio capitis admoueri.

In eo etiam censu haberi debet cauterium,

ſiue admoueatur bregmati, ſiue brachiis inter bicipitem & deltoidem, ſiue in inio (cauo occipitis) ad inflexionem: ſenſibiliter enim vacuat de capite, manifeſtius trepanum: quod pro extremo remedio quidam laudarunt, hoc argumento, quod nonnulli capite vulnerati, magno morbo cerebri, vt in ſania liberati ſunt.

Hippocrates, 2. de morbis ad cerebri morbos contumaces, applicat octo cauteria, duo in occipite, totidem in naſo iuxta maiorem angulum, duo ponè aures, totidem ſupra arterias, quæ ibi pulſant, quaſquidem vrit & obducit callo, vt prohibeat aſcenſum vaporũ, idem in vertigine ad eundẽ vſum ſuaſit Galenus. Seuerus apud Ætium, etiam in caro, ſiue ſomnolẽtia profunda, cephalea, & morbis omnibus quos ſpiritioſus ſanguis excitat, Idem remedium commendat Albucaſis ad inueteratos omnes morbos capitis, laudat etiam ſectionem venarum temporalium, ſiue ἀγγιολογίαν.

Sequuntur topica, quorum alia fumos à capite repellunt, vt oxyrodinum, quo Galenus initio morborum etiamnum frigidorum vtitur ad repellendum, vt in lethargo. Idem præſtat frontale refrigerans, Alia verò per ſuturas humorem morbificum inſenſibiliter reſoluunt, vt quæ commemorauimus olea cephalica. Alia cerebrũ roborant, vt emplaſtrum de betonica, alia dolorem ſedant, vt anodinorum tria genera videlicet quæ tollunt cauſam doloris, quo in numero habẽtur 6. epidem. purgatio, venæ ſectio, cauterium, clyſteres, Item quæ ſunt tem-

perata & natiuo calori analoga, vt flos camomeli, lac, vitelli ouorũ, & quæcumque stupefaciunt. Tollunt enim dolorem, quia tollunt sensum doloris; quorum omnium sequuntur formulæ.

Oxyrodinum fit ex quatuor aut quinque partibus olei rosati, & vna aceti, cui immisceri possunt succi, aut aquæ destillatæ, lactucæ, solani, semper viui, vt magis refrigeret, ergo in morbo calido ℞ olei rosati ℥ ij. aceti ℥ ß. adde si vis succi lactucæ, plantaginis solani semperuiui, cuiussuis horum ℥ j. aut aquarum ex his destillatarum tantumdem, misce pro litu frontis & temporum, quinetiam linteolum eodem tepido inculcatum in modum frontalis applicetur fronti, & sæpe renouetur: nam vbi oleum incaluit, nocet potius quam prosit. Possis ad maiorem refrigerationem, vsu postulante, vt pro exarsione seu erysipelate, pro oleo rosaceo accipere nenupharinum, illíque addere parum aceti. Ex eodem fieri solet embrocatio, linteum madidum comprimitur, & sinciput, hyeme detonsum, æstate rasum, ex alto irrigatur. Oleis calfacientibus eodem modo vtendum est in morbis frigidis, nisi quod loco aceti addimus aquam vitæ ad facilitandam penetrationẽ. Gordonius inter olea cephalica valdè commendat oleum liliorum, Galenus pluris facit oleũ in quo verbena & serpillum bullierint.

Frontalia sunt in vsu frequenti: calidis verò ad frigidos, frigidis ad calidos affectus vtimur, parantur ex conseruis aut herbis contusis, aut ex pulueribus, hæc anacolemata sicca nominan-

tur, illa humida: Calidi sit hoc vnum pro multis exemplum, ℞ Conserue betonice, anthos, stœchados, acori, cuiusuis ℥i. mythridatij vel theriacę veteris ℥ ß. misce inuoluantur, duplici linteo fiat frontale.

Refrigerantis verò hoc exemplar esto. ℞ cõserue violarum, rosarum, nenupharis, cuiusuis ℥i.ß. populei ℥ß. fiat frontale. Possis prędictas conseruas permiscere dũmodò totũ vncias duas non excedat. Humidum delicatiores, pręsertim nobiles mulierculę refugiunt, proinde sicci frõtalis subiiciam duo exempla, vnum quod calfaciat pro affectibus frigidis, alterum quod refrigeret pro calidis.

Calefaciens ℞ maiorane siccę, florum anthos, stœcados, betonicæ añ. p. j. anisi fœniculi & coriandri præparati ana. ʒ. ij. fiat puluis qui excipiatur cotone, tegatur duplici linteo, fiat frõtale.

Refrigerans ℞ florum violarum, rosarum & nenupharis añ. p. j. seminis lactucæ & papaueris albi an. ʒij. fiat puluis ex quo frontale.

Vulgare etiam est topicum, sacculus plenus milio & sale pro frictione capitis matutina, quibus addi possũt pulueres cephalici, ex maiorana, saluia, stœcade ℞ milij m. duos, salis m. ß. frigantur in sartagine, deinde impleatur sacculus, quo caput perfricetur.

Notabis non esse vtendum frictionibus capitis nisi abundè corpus fuerit repurgatum, ne frictiones attrahant vapores ad caput & morbum augeant.

Fit etiam fotus capitis, ex decocto cephalico

in morbis frigidis, Agaricum aut ſennam incoquendo, hoc modo.

℞ Betonicæ, ſerpilli verbenæ añ.m. j.florum camom. anthos. & ſtœcados añ. pug. j. ſeminum aniſi & fœniculi añ. ʒ. ij.foliorum ſennæ nundatorum ʒ vj. aut agarici tantumdem, fiat decoctio addendo ſub finem vini quartam partem, hoc decocto manè caput foueatur & lauetur cum ſpongia.

Familiaris etiam eſt cucupha, in longis præſertim morbis, quales ſolent eſſe frigidi, vt reſoluas ſimul & robores. Puluis paratur ex maiorana ſicca,floribus betonicæ, anth. ſtœcados, nuce moſcata,caryophyllis,ambra griſea,qui excipitur cotone, tegitur linteo & interſuitur, fit biretrum, ad formam datam, puluis non excedat ℥ ij. exempli gratia, ℞ maioranæ ſiccæ, florum beton. anth. ſtœcad. añ,pug.j,nucis moſcatæ,caryophillorum,pulueris ireos Florentiæ añ. ʒ j. ambræ griſeæ gr. iij fiat puluis, cuius vnciæ duæ excipiātur cotone, inuoluātur ſyndone,vel duplici linteo interſuatur, fiat cucufa ad formā datam, poſſis eodem puluere caput detonſum conſpergere, abſterſo priore ſubinde nouus aſpergatur. Simili puluere poſſis perfumare integumenta capitis nocturna ℞ olibani, maſtiches benioin añ. ʒ ij. nucis muſcatæ & cariophillorū an.ʒj.pulueris ex floribus anth.ſteca.maio.beto. parati ℥ j. miſce pro ſuffitu pilleoli nocturni. Quidam eiuſdem pulueris inſpiratum commēdant, verùm alij damnant, quia aromatum vſus fumis replet caput; Meſue litem hanc compo-

nit, moderatus vsus aromatũ, inquit, prodest cerebro, quia illud desiccat & roborat: Immoderatus verò nocet, mallem dixisset aromata immodica nocere capiti, vt odorem moschi: Nam basilici herbæ frequẽti odoratu natum esse scorpionem in cerebro Holerius in commentarios retulit. Moderata verò (vt ambræ griseæ odoratum frequentem) plurimum iuuare notauit Syluius, nihil æquè prodest epilepticis.

Emplastrum de betonica est etiam singulare topicum pro roborando cerebro ℞ emplastri de betonica ℥ ij. remolliatur cũ aliquo oleo cephalico, vt lauri, anethi, extendatur super aluta, & applicetur in modum pilleoli. Huc pertinet dropax, emplastrum ex pice: foras enim attrahit humorem noxium.

℞ picis naualis ℥ ij. liquentur in oleo liliorum, camomeli. Deinde extendatur super aluta & applicetur capiti raso.

Vesicatorium etiã in topicis remediis numerari potest, præsens sanè remedium, quin etiam cauterio longè pręsentius ℞. fermenti acris ℥ ii. Cantharidarum & euphorbij an. ʒ i. fiat vesicatorium: obseruabis sæpe, num excitatę sint vesicæ, vt remoueas, alioquin exulceraret,

Subortæ verò vesicæ traiiciãtur filo, superponatur folium brassicæ, cùm siccare voles, vtere vnguento albo rasis caphurato, potest parari pauperibus vesicatorium quacunque in parte ex alliis meldiocriter contusis.

Ad reliquias morbi longi, quales solent esse frigidi, vtiliter præscribetur opiata ex conseruis

cephalicis, theriaca, diamoſcho, diambra, ℞ cõ- ſeruæ, ſaluiæ, anthos, acori, ſtecad. an. ℥vi, mythridatij veteris vel theriacæ ℨij. diãbrę vel diamoſchi ℈ij cum ſyrupo de ſtœcade fiat opiata de qua capiat mane & ſerò, quantitatem auellanæ: poteſt præparari ad eundem vſum pomum odoratum, cuius hæc ſit formula ℞ Benioin & ſtyracis calaminthæ an. ℥ß. pulueris maioranę ſiccæ ℨ.ij. nucis muſcatæ, cariophilorum cinamomi ligni aloes an. ℨ.j. Ambræ griſeæ gra. vj. moſchi gr. iij. excipiantur ladano agitato in mortario cum oleo de ſpica vel coſtino, ſi mauis ℞ Maioranę ſiccæ & roſarum rubrarum añ. ℨii. cariophilorum & nucis moſcatæ an. ℨi. Ambræ griſeæ g.iij. inuoluantur nodulo quem frequẽter odoretur.

SVPERIORIS METHODI exercitatio in morbis, ſeu accommodatio ad conſtitutos morbos cerebri.

INtemperies naturalis vix vnquam ſaneſcit, natura enim fixa & mutari neſcia, inſanabilis affectus non eſt ſuſcipienda curatio: Accidẽtaria, ſi nuda fuerit, alteretur ſuo contrario, faciamus cuidam longiore inſolatu cerebrum exarſiſſe, huic præſcribes oxyrodinum pro litu aut embrocatione totius capitis. Turcis in eo caſu familiare eſt: Celſi conſilium, frigida caput perfundere, olfaciant linteum aqua roſarum, aut nenupharis caphurata intinctum. Paretur fron-

tale refrigerans, aut nares perfricētur oleo nenupharis, papaueris; Aut nodulum paratū ex puluere rosarum violarum, nenupharis, seminis lactucæ, papaueris subinde olfaciat: Si fuerit cum materia alterantibus præmittantur purgatio & venæ sectio, quin etiam perseuerante morbo iterentur, eóque audentius phlebotomia repetatur si febris adiuncta fuerit, aut insignis plenitudo, vt si rubeat facies, & oculorum venæ tumeant.

Tum etiam venæ particulares, vt frontis, temporum, & quæ sunt sub lingua, incidi poterunt, quando fumi biliosi ab inferis partibus vt ab hepate calidiore ascendere videbuntur, sanguinísque massa plus iusto incaluerit, benefaciet balneum aquæ tepentis ad refrigerationē totius corporis, viris hemorrhoides, mulieribus menses, incisa saphena, prouocentur si restiterint. Clysteres sint frequentes, imperetur abstinentia vini, vtatur iusculis refrigerantibus, interdicatur illi salsis, acribus, piperatis, denique iis quæ iecur & sanguinem calefaciunt, vescatur elixis potius quàm assis vitulina, pullastris, neque omittantur apozemata & iulapia refrigerantia, ex syrupo violato, nenupharino cum aquis endiuię, cichorii.

Frigida verò intemperies rarò nuda est, quia cruditas mox congenerem materiam accersit, itaque pillulis cocciis aut de agarico corpus non semel repurgetur, ex iis paretur massa, de qua capiat ℈i, pro dosi luna decrescente, parcendum venæ, nisi febris aut plethora ita suadeant. Errhinis &

nis & maſticatoriis cerebrum depleatur: frigidis enim morbis magis conueniunt quàm calidis: cucurbitulę non adeo proſunt morbis frigidis capitis ac calidis, ne priuatione ſanguinis magis magíſque refrigeſcat. Topica ſint litus capitis ex oleis calefaciẽtibus, à leuiorib⁹ ad fortiora vt oleum de euphorbio vel de caſtoreo paulatim progrediendo. Tandem bene faciet etiam ceratum de euphorbio, in affectibus frigidis, potiſſimùm in hemicrania, tantoperè laudatum à Galen. κατὰ τόπους. ℞. olei camom. ℥ ij. euphorbij ʒ ij. cum cera quantum ſatis, fiat ceratum, quod extendatur ſuper aluta & applicetur ſyncipiti detonſo vel raſo, ſi placet ℞ cuiuſuis olei vt liliorum, lauri, anethi ℥ j. euphorbij & caſtorei añ. ʒ ß. cum ceræ quantitate ſufficienti fiat vnguentum pro litu frontis & temporũ: Priuſquam ad ſumma illa remedia veniatur, tentanda erit depulſio morbi, litu, frontali calfaciente, fotu, ſacculis, ſuffitu integumentorum capitis cucufa ſolet reſeruari pro extremo remedio.

Obſtruitur cerebrum flatu vnde ſternutatio immoderata, vel humore pauco eóque tenui & diſsipabili, vt qui acceſsiones epilepticas breues reddit, vel multo, craſſo, viſcido, à quo epilepſię longiores paroxyſmi: ab eodem lethargus & apoplexia.

Poteſt etiam obſtruens cauſa vel ab inferis partibus vt à liene, vtero, vẽtriculo ferri ſurſum vnde epilepſia per conſenſum, vel in ipſomet cerebro generari: generatur autem vt plurimũ intemperie frigida: Nam cerebrum frigidius

ſuum alimentum malè coquit, & coctionis reliquias peius excernit, inde pituitæ congeſtio, quæ retenta neque per nares & palatum conuenienter excreta, frigidos morbos producit, tandémque anteriores, medios, poſteriores vel omnes ſimul ventriculos obſtruit.

Quibus pro magnitudine cauſæ ſuccurrendum eſt: magno enim pedi malè quadrat paruus calceus. Quoties vapores craſſos aut humores à præcordiis efferri ſurſum ſuſpicio erit, fiétque morbus per conſenſum, vt in vertigine, & epilepſia nonnunquam accidit, reuellantur clyſteribus frequentibus & purgatione conueniẽte, vt lienari ſi lien, vterina ſi vterus in cauſa eſſe videatur.

Quod ſi intemperies ipſa cerebri paulatim humores accumulet qui ſupra modum aucti tãdem obſtruant, ad obſtructionem anticipandã materia vacuetur purgatione primùm generali vt catapotiis: deinde particulari, vt errhynis maſticatoriis, gargariſmis, Intemperies verò cõtrariis alterantibus corrigatur, vt cerato de euphorbio ſi inueterata & contumax, quæ leuioribus remediis non ceſſerit: Quandiu enim illa permanebit, tandiu materiam obſtruentem proferet: Intemperiei longę & contumaci, frigidæ potius quàm calidæ, vtiliter cauteria præſcribuntur, veſicatorium quoque & dropax.

Vtendum hîc aſsis potius quàm elixis, iuſcula alterentur hyſſopo, thimo, pulegio, edulia condiantur aromatis, vinum etiam concedatur, quin etiam maluaticum, aromaticum, vt medi-

camentum potius quàm vt alimentum, hydromel vinosum : potest parari vinum medicatum hoc modo: ℞ Theriacæ aut mythridatij veteris ℥ ij. conseruæ cephalicæ cuiusuis ℥ ß. pulueris diambræ vel diamoschi ℈ ij. macerentur in ℔. j. vini diluti pari quantitate aquæ cephalicę, colentur deinde per manicam, quotidie huius vini ieiuno stomacho capiat vnum aut duo cochlearia, cuius loco potest etiam vti opiata præscripta vel pomo odorato. Hactenus de intẽperie tam calida quàm frigida, & de obstructione.

Tumores fiunt in cerebro quemadmodũ & in quauis alia parte, congestione, aut fluxione frigidi vt oedema, aggregata paulatim pituita, calidi sanguine propriè dicto, quantitate potiùs, quàm qualitate vitioso: bilioso, pituitoso, melãcholico, per venas cerebri apertas, ruptas, aut exesas effuso. Non dubito, quin humores in cerebro vt aliis in partibus nonnunquam permisceantur, fiátque illic phlegmone erysipelatosa, vel erysipelas phlegmonodes, œdema quoque phlegmonodes, à quo lethargum fieri quidam affirmarunt, vel plegmonem œdematosam, à quibus infiniti effectus procedunt quorum ars non meminit, quia excresceret in immensum si singula minutis punctis colligeret, satis est si pituitæ effectus cognoscantur, vt somnolentia, ingeniũ plumbeũ, hebes, stupidum: Bilis, ἀγρυπνία, insomnietas, vtriusque coniunctione nascitur coma peruigil: melancholiæ, ridicula phantasmata à quib⁹ lęditur phãtasia siue imaginatio.

Phlegmones generatio, vena in brachio sæpius secta si fieri potest impediatur, necnon clysteribus, purgatione, frictionibus supernè, deorsum: Repellente aliquo, vt oxyrodino, vel frõtali refrigerante admoto syncipiti. Quod si assequi non possis, tentanda erit resolutio. Vacuãda materia coniuncta apertis venis particularibus, vt vena frontis, temporum, ranulis. Resoluunt litus syncipitis ex oleo camamelino, gallus viuus per spinam dissectus & admotus syncipiti: tepore enim, sanguinis feruorem contemperat, deligatur albus potius quàm ruffus, quia sanguinem habet frigidiorem: Galli penuriam supplebunt pulmones adhuc calẽtes, alioquin merguntur in decoctum cephalicum, vt anethi, meliloti, betonicæ, potest etiam parari cataplasma resoluens hoc modo. ℞ florum camomeli & melitoti añ. m. ß. radicis liliorum ℥ j. florum anthos betonicę & stœcad. añ. p. j. fenugręci ℥ ß. fiat decoctio. Residentia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ hordei & fabarum añ. ℥ j. pulueris rosarum & camomeli añ. ℥ ß. cum oleo camomelino fiat cataplasma admouendũ fronti & syncipiti. Non desunt qui primo die fieri inflammationem contendunt, ideóque secundo die vtendum esse resoluentibus, abstinendũ repellentibus, alij differunt ad tertium vsque diem.

In erysipelate Galenus parcit venæ, contentus vehementi purgatione vt diapruni solutiui drachmis sex, vel diacrydij ℈ ß. cũ pauca conserua violarum, nenupharis, quod consiliũ pro-

batur Arabibus: negant enim in morbis à bile ſecandam venam, quia ſanguis fit frænum bilis ſuo tepore feruorem bilis contemperat, verùm etſi demus hoc Galeno in externo eryſipelate, certè in interiore concedi non poteſt, quia ipſemet ſcripſit nihil tàm refrigerare quàm venæ ſectionem, accedat eryſipelas fieri potiùs à ſanguine bilioſo, quam à bile: Paretur ergo frontale præmiſſis generalibus, vt clyſtere, venæ ſectione, & purgatione, ex conſerua nenupharis & populeo, litus ex oleo nenupharino, proderit etiam odoratus narcoticorum, non tantùm, vt refrigeres, ſed etiam vt concilies ſomnum, paretur decoctum ex floribus nenupharis, & papaueris cum ſemine lactucæ, in quod linteum immergatur quod ſubinde olfaciat, attrahatur etiam naribus: poteſt ex eodem fieri fotus cum ſpongia ſyncipitis & temporum, vel liniantur nares oleis nympheę & papaueris, ſupponatur puluinum, non plenum pluma, quia calefacit, ſed roſis, violis, floribus nenupharis, aut ſi per tempus non ſuppetunt, furfure aut palea hordei integatur vndula (quam vulgus vocat Camelotum, aut eo corio quod Galli *marroquin* indigetant. Balneum ſuo tepore feruorem ſanguinis bilioſi valdè contemperat. Quid multa? cùm cauſa ſit à fluxione, fluxionis terminus à quo vena caua & hepar, non tantùm ſtudēdum eſt capiti refrigerādo, ſed toti corpori, aſſumptis admotis iniectis, cætera etiam proderunt quæ intemperiei calidæ iam ſunt præſcripta, quemadmodum ad œdema quæ intemperiei frigidæ:

differunt enim quòd materia vacuata permaneat intemperies, deinde suo contrario alteranda; œdemate verò aut erysipelate percurato nihil supersit, intemperies dispareat.

SVPERIORIS METHODI exercitatio in symptomatis primi generis, seu accommodatio ad actiones læsas cerebri.

Imprimis ad Principes.

PRoponatur tibi stultus aut fatuus ad sanandum, illi est abolita, huic imminuta ratiocinatio. Considerabis primùm si vitium sit in cõformatione, vt si pusillum vel acuminatum habeat caput. Esto benè conformatum, interrogabis num fatuitas illa sit congenita, aut à parẽtibus contracta: naturæ enim & parentum vitia quia in principiis radicalibus semine & menstruo fundamentũ habent, funditus & è radice tolli non possunt. Faciamus ergo esse aduentitiam, accusabis intemperiem frigidam & humidam: si non totius cerebri, saltem verticis, vbi sedes est rationis, proinde pituita, non tantùm catharticis vehementibus, vt pillulis cocciis, tro chiscis alandal, sed etiam masticatoriis vacuãda: quæquidem propter mentis stuporem si refugiat, liniantur nares vnguẽto ex Turbith, agarico, vel harmodactylis exceptis melle mercuriali, scyllitico, syrupo rosarum pallidarum, quo-

qu dem poteris etiam os & palatum perfricare. Topica valdè calfaciant & ſiccent vt ceratum de euphorbio miſtum cum emplaſtro de betonica. Tandem veſicatorium, cauteria in capite, in brachiis: non auſim conſulere, trepanū, ne iam frigidius cerebrum magis magíſque refrigeſcat.

Sequūtur exempla rationis deprauatæ, phrenitis & melancholia. Diſcurrunt enim melancholici, ſed inordinate & abſque legitima rerū & verborum conſecutione, Hippocrates quotquot delirabant, phreneticos appellabat, hodie medici definitius phreneticos appellant qui delirant cum febre, melancholicos qui ſine febre, qua nota facilè diſcernentur phrenetici à melancholicis. Diſtinguenda verò imprimis phrenitis, à paraphrenitide quòd phrenitis ſit primarium & continuum delirium à phlegmone aut eryſipelate cerebri, cui idcirco continua febris ſemper aſſiſtit, paraphrenitis verò delirium epigenematicum & temporarium, ſuperueniens alteri morbo, vt febribus continuis, necnon aliquando intermittentibus in vigore paroxyſmi, quæ exacto illo vigore ſponte diſparet: in eo cenſu fortaſſis haberi poteſt delirium ſuccēdens inflammato ſepto tranſuerſo, quamquam Trallianus hoc neget, quæ diſputatio non eſt huius loci, quia de primaria phrenitide ſermonem inſtituimus, cuius efficientes cauſas phlegmonem dico, aut eriſipelas meningum qui percurarit, ille eâdem opera effectum, hoc eſt delirium cum febre, ſu-

stulerit, si phrenitis fuerit cum risu, vt phlegmone, vacuantibus potiùs quàm alterantibus: si cum furore, vt erysipelas, alterantibus potiùs quàm vacuantibus sanetur, satis sit digitum ad fontem intendisse, hæc tantùm præsagia obiter adiiciam: signum esse funestum si phreneticus fuerit peruigil, neque profuerint hypnotica: si purgatus nihil aut minimum deiiciat, si linquatur animo, nares illi stillare malum: si stilla nigra fuerit, lethale, quemadmodũ cùm vrina fuerit alba, bilis enim à qua coloratur vrina, tota rapitur ad cerebrum. Cæterum si phreniticis refrigerantia applicari debeant tepida, an actu frigida controuertitur? In vsu est admouere tepida, ne difflatio prohibeatur. Auicẽna tamẽ & Hali suadẽt vt in ferina phrenitide applicentur actu frigida, quia sic ardor bilis citius mitescit, & meningum φλόγωσις melius contemperatur, verùm quotidiana constat experientia si in aquam feruentem, tepidam affundas, mox illam deferuescere, remitti feruorem affusione tepidæ. Pergamus ad genus delyrij sine febre quod melãcholia morbus, à causa materiali nominatur, pessimus humor, cuius efficiens, vtrique vitæ principio inimicissima intẽperies, nẽpe frigida sicca, si non totius cerebri, saltem anterioris, necnon verticis, quia cum imaginatione vt plurimùm lęditur discursus. Phantasiæ autem sedes ante, vt memoriæ pone cerebrum: rationis in vertice cõstituitur ab Arabibus, hinc topica ad rationem læsam, fastigio capitis: ad imaginationẽ, syncipiti, ad obliuionem & me-

moriam læſam occipiti iubent applicari, Galeno reclamante, qui ad ſuturas præſertim circa fontanellam mauult admoueri, quo faciliùs ad cerebrum vis medicamenti peruadat, ſed ille nõ putat facultates principes diſcludi locis, ſed per totam ſubſtantiam cerebri diſperſas, tamẽ vſus inualuit ad obliuionem topica ſupra lambdoidem applicare: Perge; Melancholia triplex, vna primaria, cuius ſedes in cerebro, aliæ duæ per conſenſum: aut enim compatiente cerebro delirium accedit, in hypochondriis contento ſucco melancholico, vt in liene, in meſenterio, in vtero, vnde vterinus furor. Quæ melancholiæ ſpecies, à minera ſeu foco illic exiſtente, hypochondriaca nominatur, aliquando flatulenta, quòd iſtius modi melancholici, ſeu hypochondriaci, præ cæteris omnibus ſint flatulenti: humor enim frigidus, quem lien ad ventriculum eructat, peruertit coctionẽ, à cruditate flatus. Galenus obſeruat dyſcraſias, ſiue contrarias intemperies, quæ longum & difficilem morbum efficiunt, φλόγωσιν ſiue incendium magnum in liene, in meſenterio, aliquando in pyloro, perfrigerationem verò in ſtomacho. Oritur altera ſpecies melancholiæ per conſenſum, cùm æger totus eſt melancholicus, ſiue temperamento talis ſit, ſiue accidente, vt vſu ordinario ciborum melancholicorum, bubula, hœdina, aut mœrore longo & inſigni triſtitia dominari etiam ſolet melancholia ætate inclinante, vt autumno, quo tempore ſolet cerebrũ trahi in conſenſum.

Hypochondriacam discernes his signis quæ ex Diocle commemorat Galenus tertio de locis affectis, vbi remedia omnia ad tria summa capita reducit, clysteres frequentes, venæ sectionem, & balneum aquæ dulcis, aperiatur lienaris seu basilica sinistra, quia illic præsertim subest focus morbi. Galenus non meminit purgationis, quia vehementiora cathartica nocent inflammatis visceribus. Minoratiuo, siue blando cathartico contenti esse debemus, vt catholicone, syrupo regis Sabor vtriusque ℥ j. dissolue in aqua buglossi, fiat potio.

Elegans est comparatio apud Mesuem, cap. de melancholia, cathartici vehementioris cum igne, Vt ignis paleam vrit intacto tigno, Ita diacridium, colochyntis, elleborus, cùm sint ignea, humores tantùm tenues trahunt, relictis crassioribus. In primaria tamen & pertinaci melancholia, cogimur vti eleboro, tum propter morbi & humoris contumaciam, tum propter affectæ partis distãtiam. Sanè ellebori præsertim albi substantia est periculosa. At nigri cortex infusus, aut decoctus tutò dari potest. ℞. foliorum sennæ, polipodij, & epithymi cretensis sub finem additi añ. ℥ ß. Corticis ellebori nigri, seminis anisi, fœniculi añ. ʒ j. bulliant in aquarũ buglossi, betonicæ & nenupharis ana ℥ ij. (Buglossum respicit humorem, betonica partem affectam, nymphea est alexipharmacum ellebori) In colaturæ ℥ iiij. dissolue syrupi regis Sabor ℥ j. fiat dosis, capiat manè ieiuno stomacho. Possis etiam exhibere pillulas indas, aut de lapide lazuli.

Conuenítne phlebotomia? distinguo: si in magnis venis sanguis niger abũdare videatur, proderit, alioquin nocebit, quî sciam hoc dices? explorabis, inquit Gale. aperta vena: nam si primũ vasculum sit plenum crasso & fœculento sanguine, audenter tria vasa implebis, alioquin, in primo consistendum. Melancholicis si varices, aut hæmorrhoides superuenerint, sanatio, proinde si restiterint hæmorrhoïdes, vt menses mulieribus arte prouocentur. Balneum videtur omnibus melancholicis conuenire, propter humoris & corporis siccitatem, verùm peculiariter hypochondriacis, propter φλόγωσιν. Omnibus etiam vtilis erit opiata ex conseruis violarum, buglossi, boraginis añ. ℥ j. cum puluere lætitiæ Galeni & pauca cõfectione Alchermes, errhinum quoque solidum primariæ melancholiæ conuenit, ex puluere ellebori nigri excepto melle in formam parui suppositorij, aut eodem liquidiore liniantur & inungantur nares, aut bulliat elleborus, si mauis folia sennæ in aquis buglossi, boraginis & betonicæ, colatura seruetur pro errhino.

Authore Aretæo poteris vertici admouere cucurbitulas, malim ego vesicatorium ad vacuationem humoris frigidi, aut emplastrum ex pice quod est μετασυγκριτικὸν, ex alto foràs trahit. Ad intemperiem verò frigidam siccam, quæ facit & fouet morbum, foueatur sinciput decocto calfaciente & humectante, quale hoc erit ℞ radicum altheæ & liliorum añ. ℥ j. Buglossi & maioranæ añ. m. ß. florum camomeli & meliloti,

violatum, an̄. p. ij. Seminis lini & fenugręci an̄. ℥ ß. foliorum sennæ mundatorum ℥ j. ellebori ʒ ij. fiat decoctio, addendo sub finem vini albi quartam partem, colaturæ libræ duæ seruentur pro fotu capitis præsertim anterioris, fiat fotus cum spongia, cum filtro vel cum linteo. Metus & tristitia sine manifesta causa, sunt præcursores atque etiam assessores melancholicorum omnium: Illi enim omnia tuta timent. Cur ita? dices; An quia natura frigidi sicci sunt meticulosi, quēadmodū biliosi, audaces & interriti? An quia interdiu idem illis accidit quod cæteris in tenebris? nam propterea quod habent spiritus atros, viuunt in perpetuis tenebris. Quid ni spiritus habent claros & perspicuos? quia spiritus animalis fit ex vitali, vitalis ex naturali, id est ex vaporibus sanguinis: atqui sanguinis nigri vapores sunt atri & caliginosi. Itaque spiritus animales quorū ministerio anima suas principes obit functiones, non possunt illis esse lucidi. Sunt etiam propositi tenaces. Cur ita? quia impressio facta in re duriore est firmior & constantior. Sed cur à nonnullis melancholia dicta est contagiosa? quia vnus melancholicus totum consessum reddit melancholicum.

Maniaci. Maniaci differunt à melancholicis quòd sint interriti, ruunt in medios enses, igneos habent spiritus, ideóque scintillant & micant illis oculi: fit enim mania à bile per vstionis gradus paulatim in atram degenerante, tales perhibentur à tragœdis Aiax post Achillis arma Vlyssi adiudicata, & furiis agitatus Orestes pro-

pter interfectam matrem. Hinc cholagogis, vt diapruno potius quàm melanagogis purgandi ſunt, audentius & liberalius illis mittendus eſt ſanguis, committendi ſunt balneo, denique ſumptis & admotis, refrigerandi. Febricitántne? Sanè dum humor vritur: poſtquam verò vſtus eſt, atque ita dicam incineratus non ampliùs febriunt.

DE IMAGINATIONE læſa.

IMaginatio ſimul cum aliis functionibus aboleri poteſt & imminui, vt apoplexia, vix vnquam ſola, aliis integris eripitur, quia nunquam otiatur, etiam per ſomnum profundum operatur, dum ſomnia fingit ſæpe ridicula: neque vnquam in fatuis, maniacis, phreneticis, melancholicis feriatur, ſed in illis, vt in dormientibus viget ſepulta ratione. Deprauatur ſimul cũ ratione phreneticis & melancholicis, ſola & per ſe vertiginoſis & incubo vexatis: ſalua enim & incolumi ratiocinatione illi falſam opinionẽ concipiunt, vertiginoſi exiſtimant omnia in circum verti, quibus accedit aliquãdo viſio tenebroſa, caligant illis oculi & veluti tenebræ obuerſantur, inde σκότωμα & σκοτόδινος à Græcis dicitur; vnde falſa illa imaginatio & opinio? à flatu, qui vt plurimũ ab inferis partibus, liene, vtero ventriculo, ſurſum aſcendens, reflectitur à cranio, atque illic vertiginem, veluti ventus in angiportu turbinem, excitat: non enim refert

ad imaginationem conuersionis, si res foris an spiritus intus conuertatur. Quemadmodum enim quibus aures tinniunt, foris sonos se audire falsò opinantur: ita quibus flatus & vapores in capite conuertuntur, obiecta omnia verti putāt. Quod si rotā aut aliquid simile aspiciant, paroxysmum mox incurrunt, quia obiectum mouet potentiā, spiritus ad conuersionem iam paratos facilè rota cōmouet. Priusquam de remediis cogites, considerabis si affectus sit primarius, an per consensum, deinde à qua causa, calidáne, vt à vaporibus sanguinis, quod accidit mulieribus quibus subsistunt mēses. An frigida, vt ventriculi cruditate, si lien in causa esse videatur, illius malè affecti certa extant signa: si ab vtero assurgant fumi, supressi sunt menses: si à ventriculo malè coquente, aderunt signa ἀπεψίας & incoctionis, vt ructus acidi, tum parti mittenti consulendum est, vt ventriculo, frequenti vsu pillularum de hiera, Assaieret, de mastiche, mirobalanis conditis, tabellis aromatici rosati, sirupo de absynthio, vel de mentha, puluere digestiuo ex coriandro, aniso, fœniculo, cornu cerui vsto, corallo, cum triplo puluere rosato, puluis sumatur à pastu, vt impediatur ascensus vaporum. Qui si fortè per arteriam exteriorem ascendere videantur, primùm admouebis temporibus emplastrum ex mastiche, aut emplastrum contra rupturam, vt astrictis viis impediatur ascensus. Oxyrodinum quoque repellit: si nihilominus perseueret vertigo, incidatur arteria ponè aut supra aures,

Aristot. in probl.

qua parte vehementius pulſabit, Galenus cum Hippocrate arteriam vrit, vt via obſtruatur. Si à liene fumi aſſurgant, reuellantur clyſteribus frequentibus, purgatione lieni accommodata, ſecta lienari. Si ab vtero, prouocandi erunt menſes pillulis de hyera, Syrupo de arthemiſia cum aqua hyſſopi, inciſa ſaphena. Quid ſi vertigo fuerit primaria, habeátque ſuam originem & cauſam in ipſomet cerebro? arteriotomia tum eſt inutilis, quemadmodum cùm per arterias interiores, vapores ſurſum efferuntur, nulláque foris inſigniter pulſat arteria. Purgentur ergo frequenter vertiginoſi maſſa pilularum, ſine quibus, non neglecta phlebotomia, cùm ſanguis videbitur vaporoſus, proſpiciendum verò capiti topicis, qualia intemperies calida, vel frigida ſuadebit, non neglectis errhinis & maſticatoriis. Marcellus empiricus ſuadet, vt betæ ſucco tempora liniantur & puluis abrotani cum vino tepidè ſumatur. Quidam commendant puluerem vermium qui ſericum faciunt, eóque caput detonſum aliquoties reſpergunt, hæc empirica experieris aliis non neglectis.

Incubus ſeu ephialtes.

AD imaginationem læſam etiam pertinet ephialtes ſeu incubus, quo malo qui vexatur, ſe ab aliquo pectori incubante premi & propemodū ſuffocari exiſtimat, quæ inanis phantaſia accidit propter impeditā reſpirationē. Impeditur verò, quia vocales & reſpiratorij nerui obſtruūtur, quod accidit initio ſomni cū primùm vapores alimēti ad cerebrum aſcendunt, vix vn-

quam aliis quàm ſupinis, quia calefactis renibus per ſpinam vapores feruntur ad cerebrum, vnde obſtructio neruorum prædictorum: Cùm ergo thoracem attollere non poſſunt, propter neruos obſtructos per quos ſpiritus facultáſque animalis à cerebro deſcendit, imaginantur ſe ab aliquo impediri, hinc ſuſpicio incubonis. Corpus non ſemel phlegmagogis repurgandum, plenitudo venæ ſectione minuenda, clyſteres iniiciendi frequentes; denique leuiora quæ ad epilepſiam deinceps præſcribentur conuenient incuboni: eſt enim epilepſia nocturna, quæ ſi perſeueret, quemadmodũ & vertigo, degenerabit tandem in veram epilepſiam, recurrendum ad caput de obſtructione.

LAESA MEMORIA.

HActenus ratiocinationis & imaginationis læſiones; ſequitur obliuio, ſeu iactura memoriæ: Aboletur verò & minuitur ſemper intemperie frigida, verùm aliquando frigida & humida, aliquando frigida ſicca, frigida humida, obliuioſi erunt ſomnolenti, naréſque habebunt humidiores: à frigida ſicca peruigiles & emunctæ naris, ſi in vtroque teneant modum, à frigida ſimpliciter ortum habet. Itaque conuenient tam generalia, quàm ſubalterna quæ præceſſerunt ad intemperiem frigidam, pro topico Gordonius laudat primùm oleum de caſtoreo, deinde de euphorbio, dat verò per aliquot dies confectionis ex anacardis

ʒ ij. cum decocto radicis apij & fœniculi. Verum ſatis erit ʒ vna: miſceatur cum pari quantitate mithridatij aut Theriacæ: ex quibus etiã vtiliter parabitur linimentum. Si placet ℞ conſeruæ acori ℥ j. mythridatrij veteris ℥ ß. Cõfectionis ex anachardis ʒ ij. nucis moſcatæ conditæ vel zinziberis conditi ℈ iiij. cum ſyrupo de ſtœcade fiat opiata, de qua capiat manè & ſerò quantitatem auellanæ. Proderit per ſe ſyrupus de ſtœcade datus quotidie manè mẽſura vnius cochlearis. Cinnamomum etiam quouis modo ſumptum creditur iuuare memoriam, propterea quidam illius aqua ſtillatitia vtuntur, eiuſdem oleo caput inungunt.

De ſomno & vigilia.

MVltis cauſis præceſſerunt læſiones principum functionum; inſtat vt ſenſus & motus vitia eadem arte percurramus. Senſus autem quidam interior ad quem exteriores quinque ſuorum obiectorum ſpecies immaterialéſque qualitates tranſmittunt, à phantaſia ſola ratione diſtinctus, ad quem pertinent naturalis ſomnus & vigilia: Ideo enim ſomnus ſenſuum omniũ vinculũ ab Ariſtotele definitur lib. de ſomno, quia ſenſus interior à benigno alimenti vapore præpeditur, ſublato illo impedimẽto, ſeu diſcuſſa benigna illa anatmiaſi, ſuccedit vigilia. Atqui contraria nata ſunt afficere idem ſubiectum, ergo immoderatus ſomnus, & vigilia immodica, non poſſunt commodiore quàm hoc loco explicari.

Si veternum fuerit cum febre lethargus dicitur, coma primarium seu κατάφορα pigra: si sine febre, carus, nisi placeat cum Ægineta κάρον nominare κῶμα superueniens febribus pituitosis, quæ inde comatosæ nominantur: assimilare possis carum paraphrenitidi, quod quemadmodum paraphrenitis succedit febribus à bile, ita κάρος febribus à pituita: Quo sensu non requirit propria remedia: disparebit enim cum febre, nisi placeat ea imperare quæ à profundiore somno excitant quàm mox explicanda.

Lethargici verò purgentur dragmis duabus pilularum cocciarum, aut de agarico solutis in aqua saluiæ: catapotiorum enim forma nō deglutirent, additur autem dupla quantitas, quia sensus sunt sopiti, excretrix sepulta, tum quia pillulæ dissolutæ minus habent virium quam solidæ: virtus vnita maior est quam diffusa, adde quod solida diutius in ventriculo morantur.

Phlebotomia hîc conuenit ratione febris non morbi: febris autem accedit, quia pituita quæ committit lethargum est putris, à putredine incendium; fortassis etiam ratione morbi: est enim, œdema cerebri phlegmonodes, à sanguine pituitoso: Carus verò est œdema simplex aut intemperies frigida cum pituita, proinde in caro parcendum venæ: at in lethargo, post apertam cephalicam, aperiri potest vena frontis: occipiti enim dolenti, incisa vena frontis confert: occiput autem in lethargo potissimùm laborat: nàm lethargici sunt imme-

mores, petunt matulam ad meiendum, qua oblata non meiunt, cucurbitulæ cum ſcarificatu eadem cauſa bene facient ad deriuationem materiæ coniunctæ. Clyſteres acres & acria ſuppoſitoria omni ſomnolentiæ conueniunt, cum ſit excretrix languida, Errhina liquida, maſticatoria, gargariſmata fruſtrà imperarentur, liniãtur nares, & perfricetur palatum melle mercuriali, vel ſcillitico, cui aliquid Turbith, agarici, aut pyretri ſit immiſtum, vel diaphenico, benedicta laxatiua, theriaca, mythridatio veteri. Sternutatoria hîc non ſunt omittenda, quòd ſi non ſternutent, lethale: Topica ſint litus ex oleo de caſtoreo cum ſucco rutæ, fœniculi: creduntur enim iſta profundiorem ſomnum interrumpere proprietate, fortaſsis caſtoreum ſuo fœtore à ſomno excitat, ℞. Caſtorei ʒ j. ſucci rutæ & fœniculi añ. ℥ ß. diſſolue in aqua betonicæ, vel ſaluiæ, fiat potio ad eundem vſum, Meſue ex Tralliano conficit vnguentum ex pilis humanis vſtis, vt à ſomno excitet. ℞ pulueris pillorum hominis vſtorum ℥ j. excipiantur oleo de caſtoreo, vel oleo irino, cum pauca cera fiat vnguentum, quo caput raſum perfricetur, quæ quidem, vtpote calidiora, caro primario melius conuenirent quàm lethargo; œdemati ſimplici, quàm phlegmonoſo: hinc caros eſt longè profundior ſomnus quàm lethargus, adeo vt à quibuſdam exiſtimentur apoplectici: caro detentos ſanarunt qui apoplecticos ſe ſanaſſe gloriantur, tam profundus eſt ſomnus, vt etiam puncti non

ſentiant, ſolo ſtertore & difficultate ſpirandi differunt ab apoplecticis; reliqua curatio repetenda ex intemperiè frigida humida, ſiue pituitoſa, quam ſimilem eſſe diximus œdemati, neque fatui ab his longè differunt.

Non eſt prætereundum ſoporem nonnunquam à vermibus excitari, vaporibus ad cerebrum aſcendentibus: nam Alexander Benedictus vidit iuuenculam quæ per ſeptem dies veluti mortua iacuerat, ſuppoſita glande excreuit 40. vermes in modum globuli ſine fæcibus, qua excretione mox conualuit.

Cæterùm lethargus intra ſeptem dies terminatur, quem ſi excedat, deſinit eſſe lethalis; diarrhæa autem ſuperueniens ab Hippocrate 3. de morbis funeſta iudicatur. Item ex phrenitico fieri lethargicum lethale, contrà in bonis habetur, ſi lethargicus fiat phreneticus, ex ſomnolento peruigil: frigida enim intemperies eſt peior calida.

De Vigiliis immoderatis.

De modo conciliandi ſomnum.

VT ſomnolenti calfacientibus ſunt excitandi: Ita peruigiles refrigerantibus ad ſomnum cogendi, quæ ab effectu ὑπνώτικα ſomnifica, vel καρώτικα ſoporifera nominantur, eiuſmodi ſunt ſucci & olea violarum, nymphეæ, papaueris, lactucæ, ſyrupi quoque de nymphea & de papauere.

℞ cuiuſuis ſyrupi ℥ j.ß. diſſolue in decocto lactucæ, & florum cordialium fiat potio ſumen-

da hora ſomni, ſi placet abluatur facies decocto parato ex foliis lactucæ, floribus nenupharis & ſemine papaueris albi. Imperetur frontale refrigerans, ex conſerua nenupharis, papaueris, abluantur pedes decocto foliorum lactucæ, ſalicis, vitis. Iuuat etiam fons artificialis, ſupponatur capiti puluinum plenum floribus violarũ, & papaueris albi, nenupharis, tandem detur ℥ j. philonij, aut requiei Nicolai, cum aqua betonicæ: aut pillularum de cynogloſſo ad ſummum ℈ j. ex quo fiant pillulæ duæ. Memineris tamen diligenter obſeruare vires, quia narcotica non debent dari fractis viribus, licet tantùm hordeatis incoquere ſeminis papaueris albi contuſi ℥ ij. minori periculo admouentur quàm ſumũtur. Itaque poteris opij aliquot grana (ſcilicet duo aut tria) diluere oleo violato, vel ſucco lactucæ, vnde frons & tempora liniantur, vel coto iiſdem intinctus indatur in narem, vel ſpongia inebrietur, & offeratur odoranda. Ex floribus nenupharis, & ſemine papaueris pulueratis, & ladano exceptis, paretur pomum odorandum, conſideranda tamen cauſa: nam ſi æger eſſet pernox ratione doloris, anodinis eſſet placandus dolor. Si intemperies ſicca vigilias induceret, humectantia conuenirent, vt oleum amigdalarum dulcium, violaceũ, liliorũ, lac, lana ſuccida. Quoties æger quocũque morbo laboret, vt febre billoſa, phrenitide, fuerit peruigil, hinc repetes artem conciliandi ſomnum: omnia enim ſemel & vno loco in arte docenda ſunt.

De stupore.

SVnt quinque sensus externi, visus, auditus, odoratus, gustus & tactus, prioru quatuor lęsionem, postea suo loco & ordine: tactus autem est primus & communissimus omnium, quippe per totum corpus diffusus, & sine quo nullum animal possit viuere, proinde imminui quidem potest, sed vita superstite aboleri omnino non potest, nisi fortè ad tempus, vt apoplecticis, catalepticis, & caro detentis, qui tantum abest, vt obiecta proportionata percipiant, cum neque improportionata quidẽ, verùm actus sentiendi duntaxat illis eripitur, non facultas, at stupore facultas ipsa minuitur: est autem via ad paralysin, differúntque tantùm intẽsione & remissione. Quanquam si propriè loquendum sit, membrum tum demum dicetur resolutum, quando priuabitur suo motu arbitrario. Stupidum, quando obtusiùs sentit, hoc est qualitates tractabiles, tam primas, vt calorem & frigus, quàm secũdas, vt durũ imperfectè discernit.

Purgetur humor peccans pillulis de hyera cum agarico, aperiatur vena partis sanæ, stupidum membrum exerceatur, fricetur, mergatur in mustum, aut in vulnus bouis recens iugulati, consulendum capiti, vt parti mittenti, neruo torpido, aut resoluto, vt excipienti. Priores enim enim affectus erant cerebri, & in cere bro veluti in subiecto: Stupor verò, paralysis, conuulsio, tremor, sunt affectus ner-

uorum, procedentes tamen à cerebro veluti à fonte, hinc remedia nerualia maximam cum cephalicis habent affinitatem, quemadmodum nerui cum cerebro : ſuas enim tunicas accipiũt à tunicis cerebri, Medullam verò ab eiuſdem ſubſtantia. Oleum de cinamomo, ſi credimus Valeſco, non habet par ad ſtuporem & paralyſim ; Auicenna plurimi facit oleum de nuce moſcata, quatuor vnguenta nerualia, de althæa, Aragonium, Martiatum, & Agrippæ vtrique affectui ſtupori & paralyſi benefaciunt. Vulpes farciatur nerualibus, vt iua arthritica, primula veris, betonica, ſerpillo, verbena, maiorana, addendo catulos caninos minutim inciſos, deinde buliant in oleo cum vini quarta parte, ad conſumptionem vſque vini, huic oleo poſſis immiſcere medullam cerui, aut pinguedinem taxi: poſt litum, ſtupidum membrum aut reſolutum inuoluatut pelle eiuſdem vulpis, interim vtatur biſcocto, ſumat manè hydroticum, ſecundum decoctum ſit pro ordinario potu, inedia corpus maceretur, vtantur aſſis potiùs quàm elixis, præſertim auiculis, vt alaudis, cerebrum leporis valdè commendatur, benefaciẽt etiam ſtuphæ ſiccæ, papilione, aut magno dolio concluſi, ita vt reſpirare poſſint, excipiant toto corpore vaporem vini maluatici proiecti in tegulam ardentem, aut vini in quo nerualia bulierint, alioquin illius vapore perfumetur pars reſoluta, vel ſtupida: vtilis etiam erit opiata ex conſeruis cephalicis cum mithridacio, aut theriaca: denique quæcumque pituitam

discutiunt, corpus desiccant, neruos & cerebrũ roborãt erũt ex vsu, plura mox cùm de paralysi.

De dolore capitis videtur priùs transigendum: est enim symptoma primi generis, pertinétque ad actionem læsam, quandoquidem definitur tristis sensus, à Peripateticis refertur ad tactum, veluti illius obiectũ improportionatum: membrum stupidum, quia sensificus neruus torpet, non percipit dolorem, quòd nulla in eo sit sensatio rei contristantis: stupefacientia, siue narcotica dicuntur tollere dolorem, quia tollunt sensum doloris: suo enim frigore natiuum calorem obtundunt, cuius ministerio fit tactus: qui Aristot. opinione est per aliorum sensuum organa diffusus, neque dolorem sentiunt, nisi quatenus participant tactu. Recens & leuis dolor κεφαλαλγία dicitur, inueteratus, contumax & obfirmatus, κεφαλαία, dolor dimidij capitis ἡμικρανία, vnius tantum particulæ μονοπληγία seu clauus.

Considerabis primùm si sit primarius, an per consensum. Stomacho enim cum cerebrum compatiatur per neruos sextæ coniugationis, sæpe à ventriculo dolor capitis excitatur, qui non est continuus, ingrauescitque post pastum ascendentibus fumis. Succurrendum autem parti primùm per se laboranti.

Considerandum etiam atque etiam si sit externus, an internus, externus, dura frictione capitis percipitur: internus, qui ad radicem & cauitatem oculorum pertingit, propterea quòd neruus opticus à tunicis cerebri suas accipit.

Distinguendus etiam dolor calidus à frigido: nihil enim dedecet æquè medicũ quàm calidũ pro frigido curare, discernentur, quia acutissimi dolores solent esse calidi, frigidi, obtusi: non tamen semper & necessariò, quia dolores tensiui sunt acutissimi; tenduntur autem sæpe meninges flatu aut humore flatulento & pituitoso, pulsatorius dolor capitis est calidus, ostendítque copia sanguinis arteriam premi. Punctorius ad meningas pertinet, si internus: si verò externus ad pericranium.

Remedia.

Calidis doloribus venæ sectio est præsentissimum remedium: Frigidis vehemens purgatio: Anodinis enim omnis dolor placandus est. Anodinorum autem tria sunt genera, primo genere continentur, quæ tollunt causam doloris, eáque sola propriè sunt ἀνώδυνα, quia dolor semel expulsus, non reuertitur. Secundi generis sunt tẽperata, aut mediocriter calida, vt lac, vitelli ouorum, & ex his oleum, camomelum ex eo aqua stillatitia, lana succida, axungia humana, cùm enim dolor sit tristis sensus, hæc autem quia ἀνάλογα natiuo calori, iucundum sensum ad ferunt, haud dubiè dolorem mitigant. Tertij generis anodyna sunt narcotica, propterea quòd impediunt, ne dolor sentiatur, qualia sunt, non ita pridem commemorata, carotica siue hypnotica. Hippocrates sexto epidem. In anodynis primi generis recenset imprimis venæ sectionem, & purgationem, non tantùm generalem, sed etiam particularẽ: Quæ enim errhinis, masticatoriis, cucurbitulis cum

cum ſcarificatu, veſicatoriis ſenſibilis fit euacuatio materiæ dolorificæ, eſt anodyna primo modo. Quinetiam reſolutio inſenſibilis quæ per ſuturas admotis topicis, vt emplaſtro, cucufa: ideò enim tollunt dolorem, quia dolorificum humorem diſcutiunt.

Faciamus ergo quempiam acerbiſſimo capitis dolore vexari, quem ab effectis vt ἀγρυπνία, pulſatione, à iuuantibus & lædentibus, calidum eſſe ſuſpiceris, clyſteribus reuellendi fumi, vena non tantùm in brachio ſemel & iterum, ſed etiam in fronte & temporibus incidenda.

Doloribus calidis præſentiſſimum remediũ eſt, phlebotomia ait Gal. Cucurbitulæ cum profunda cutis inciſione ſcapulis admouendæ, oxyrhodino ſynciput liniendum, quod paretur ex nenupharino & pauco aceto, applicetur frontale refrigerans: Eſto dolor frigidus, purgãdum ſæpe & vehementer: frigidos enim dentium & capitis dolores ſæpe vidimus vnica purgatione ſedatos, quemadmodum calidos prima phlebotomia; imperentur deinde errhina & maſticatoria, litus capitis ex oleis liliorum & camomeli, aut ex oleo in quo verbena ſerpillum bulierint, deinde emplaſtrum de betonica, cucufa, frontale calefaciens, quale ex conſeruis cephalicis præſcripſimus, veſicatorium, cauteria in capite, in brachiis. Abſtinendum narcoticis cùm dolor eſt frigidus ne augeatur intemperies, & carus aut fatuitas inducatur, in calidis doloribus magna religione illis vtendum propter dignitatem partis naturâ frigidæ, quæ calore ſuo a-

nimalem spiritum, animalium omnium functionum auctorem efficit, ille crassescit frigore, & ad motum ineptus redditur: In causa calida, exhibebis ʒ j. requiei Nicolai cum aqua betonicæ In frigida philonij tantundem cum vino diluto aqua saluiæ. Malim in cephalea pertinaci & dolore inueterato, quales solent esse frigidi, impetrare olea, vnguenta, cerata, emplastra valdè calfacientia, vt oleum de euphorbio, pro litu frontis, temporum, cuius aliquot guttæ vtiliter in aures instillantur.

℞ olei camomelini ℥ iij. euphorbij ʒ iij. cum cera quantum satis fiat cerotum, quod Galenus plurimi facit ad hemicraniam inueteratam, & Ischyadicos dolores; Ætius iubet in hemicrania vt tempus ex aduerso, non quod dolet, liniatur, & oleum in aurem oppositam instilletur. Notabis quoties dolor capitis est periodicus, cuius generis solet esse hemicrania, toties exacerbationem esse anticipandam purgatione & venæ sectione, si ita morbus iubeat.

Hoc enim sit præceptum generale in omnibus morbis qui per circuitus veniunt, præueniendum esse paroxysmum. In monoplegia pyroticum est singulare remedium: sic enim patet via causæ morbificæ, vt auræ venenatæ, dolor qui tot remediis non placatur, si fuerit cum febre, mortem minatur, si sine febre iacturam oculi, aliquando solutus est pure per oculos, nares vel aures excreto, vt est aphorismo decimo lib. sexti. Non est prætereundum κεφαλαῖαν à lue Indica, propriis amuletis esse oppu-

Præceptum generale.

Galen. lib. de venæ sectione.

Avicenna.

gnandam, vt epilepſiam epilepticis, arthritidem arthriticis, fingamus quendam poſt hydrargyroſim, dolore capitis vexari, an iterum iiſdem remediis ſymptoma expugnandum? minimè verò, ſed pilleolus parabitur ex emplaſtro. Deuigo cum mercurio: Accipe illius ℥ ij. extendatur ſuper aluta, & in modum pilleoli, raſo capiti applicentur. Aliis omnibus fruſtra tentatis, expertus ſum hoc remedium ſingulare, quo etiam vſus ſum feliciter, cùm nulla eſſet ſuſpicio luis venereæ. Sanè in eodem affectu longè præſtat oleo Sabinæ tantopere laudato, cuius olei ſequitur deſcriptio ℞ Sabinæ ℔. j. triduo maceretur in ℔. ij. olei camomeli, quarto die coquatur ad medias, & exprimatur, vide interim ne oleum incendatur hactenus læſiones ſenſus.

Motus verò aboletur, minuitur aut deprauatur, aboletur inquam, vel in toto vt ἀποπληξία & κατάληψι, vel in parte, vt παραλύσει deprauatur conuulſione, tremore, ſubſultu.

De Paralyſi.

PAralyſis quædam generalis non admodum differens ab apoplexia, niſi quod caput inflectitur, reliquo corpore immoto, hinc principes actiones eiuſmodi paralyticis manent integræ, quæ depereunt apoplecticis, accidit primarum vertebrarum luxatione aut inſigni obſtructione, éſtque affectus non minùs acutus & periculoſus quàm apoplexia, quorum affectuum

& nominum tanta est affinitas, vt Hippocrates membrum resolutum sæpenumero appellet apoplecton. Particularis verò, si dimidij corporis ἡμιπληγία, dicitur, si vnius tantùm membri, vt brachij, παραπληγία nominatur, præsertim cùm terminat leuem ἀποπληξίαν, materia morbifica à cerebro in brachium excussa: cæteræ resolutiones exprimuntur nomine generis cum parte afflicta, vt παράλυσις ani, vesicæ, linguæ, digiti, Accidit quoties animalis spiritus à cerebro per neruos motorios, vtpote frigore incrassatos, obstructos, compressos peruadere non potest. Quæsitum est si sit affectus nerui motorij, an potius musculi, cùm sit præcipuum motus voluntarij instrumentum, Responsum, Pati musculum per neruum, affici in sua parte neruosa non carnosa. Generalis quidem resolutio est affectus valdè acutus, at particularis est morbus longus & propemodum insanabilis. Senes potiùs quàm iuuenes, hyeme potiùs quàm æstate prehendit: senes numquam perfectè conualescunt, iuuenes difficillimè, eòque minùs si inueterauit.

Quando membrum paralyticum extenuatur & ἀτροφίᾳ contabescit, & natiuum colorem amisit, non sanescit: quia non tantùm animali, sed etiam vitali & naturali facultate priuatur, adde quòd indicationes sunt contrariæ. Extenuatū enim membrum vult humectari, resolutum desiccari. Si membrum propter incisum neruum perdiderit suum motum, est irrecuperabilis: neque istius paralysis suscipienda est cu-

ratio. Paralyſis dignoſcetur quòd membrum ſeſe erigere non poſſit : quinimo, ſi ab altero attollatur, mox pondere ſuo cadit, deinde quòd quemadmodum membrum conuulſum retrahitur, ita reſolutum extenditur, relaxato, atque vt ita dicam, mollificato neruo.

Quæſitum eſt ſi paralyſis fieri poſſit à bile. Ita videtur, quia ſuccedit aliquando febribus bilioſis criticè, materia ad neruorum principium tranſmiſſa. Reſpondetur fieri quidem à bile, ſed per accidens, quia permiſta pituitę illam fundit. Propterea phlegmagogis corpus non ſemel repurgandum, cùm ſit morbus longus, hyeme ergo præſcribatur maſſa pilularum, æſtate ſyrupus ſolemnis.

℞ maſſæ pillularum fœtidarum (quæ attrahũt humores putres & fœtidos) pilularũ de ſagapeno, pilularum de hyera cum agarico añ. ʒ ij. cum ſyrupo de ſtœcade fiat parua maſſa, de qua capiat bis aut ter in menſe ʒ j. pro doſi : Ætius, Trallianus & Auicenna ſuadent vt à venæ ſectione curationem ordiamur : vena autem partis ſanæ aperiatur non reſolutæ, & ſanguis parciore manu mittatur, ne nerui magis magíſque refrigeſcant, conſulendum imprimis capiti vt parti mittenti, ſacculis, litu, cucufa ad roborandum & exſiccandum. Tandem cauteria multa in capite, ad fontanellam, in inio, maſticatoriis non neglectis & errhinis. Membro verò reſoluto applicabis dropacem, atque etiam ſynapiſmum, vt ſpiritus & calor eò attrahantur, tentatis primùm leuioribus, qualia ad ſtuporem præ-

cesserũt, vt oleo de cynnamomo, de nuce moscata, costino, vulpino, vnguentis nerualibus, præsertim martiato, sinapismi sit hæc formula. ℞ ficuũ ℥ ij. macerẽtur vno die in aqua, deinde terantur addẽdo synapi ℥ j. in naturis robustis & inueterata paralysi, adde sinapi parem quantitatem, in pueris & mulieribus ℥ ß. tantùm, fiat sinapismus vt incalescat membrum resolutum. Si placet ad eundem finem, affiges siccam cucurbitulam, primum origini nerui motorij, deinde partibus consequentibus descendendo paulatim ad partem resolutam. Aqua Theriacalis benefacit paralyticis, quotidie mane sumant vnum cochlear, cuius inopia ℞ florum, anthos ℔. j. Theriacæ veteris ℥ j. aquæ saluiæ ℔. ij. distilla in balneo mariæ, vtere vt aqua Theriacali, balneum sulphureum à plerisque commendatur, paratur ea proportione vt pro libris aquæ cẽtum, sumantur sex sulphuris. Malim thermas sulphureas, vt spadenses aut Niuernenses: natura enim præstat arti, non tantùm aquæ sumi debẽt, sed corpus in balneum immergendum, lutum parti resolutæ applicandum forma cataplasmatis. Memineris interdicere vino, præsertim ante decimum quartum diem, cuius loco vtatur mulsa in qua maioranæ nodulus bullierit, parabitur ea proportione vt pro ℔. j. aquæ sumatur vncia vna mellis, bulliant dum mel despumarit, hoc est ad consumptionem tertiæ partis.

De ΑΠΟΠΛΕΞΙΑ.

APoplexia est subita priuatio sensus, motus & principum functionum, cum difficultate respirandi, qua nota à veternosis & catalepticis, distinguitur, quo difficiliùs spirant, eo periculosiùs ægrotant, quia maior obstructio indicatur, propter quam animalis spiritus ad respiratorios neruos transmitti non potest. Apoplexiam fortem soluere impossibile est, lenem difficilimũ, distinguntur stertore, & spuma. Rasis admonet quoties apoplectici spumant, deserendos esse sine auxiliis.

Memineris obseruare imprimis pulsum, vt apoplexiam à syncope discernas. Nam apoplecticorum pulsus est plenus & fortis, sub syncopə paruus & languidus. Cognito morbo priusquam de remedio cogites distingue sanguineã à pituitosa. Ego non semel dissecto cranio apoplecticorum, obseruaui copiam sanguinis per cerebrum effusam aperta aut exæsa aliqua vena, non tantùm cerebrum secundum omnes suos ventres implebat, sed illius totam substantiam madefaciebat; de pituitosa idem sentiẽdum est.

Sanguinea laborant iuuenes, sanguinei, vere aut æstate, quibus etiam sanis facies est rubicũda, venæ frontis & oculorum tument, & qui merum liberaliùs bibunt: vinum enim moderatè sumptum, auget quidem natiuum calorem, sed copia illum obruit, crapula refrigerat cerebrũ; propterea popinones maximè omnium sunt a-

apople-

poplexiæ obnoxij, de quibus obiter notabitur hic Aphorismus quintus lib. quinti, si quis ebrius obdormiat, neque expergiscatur quo tẽpore vini vapores excuti solent, conuulsus morietur, nisi febris accesserit: multis, quos videbam indormire mensæ, prædixi mortem repentinam, inquit Valescus, non defuit euentus. Sed cur præ cæteris apoplexiæ sunt obnoxij homines pingues quibus collum est breue? quia non est liber commeatus vitalis spiritus à corde ad cerebrum. Carotides illis facilè obstruuntur Si quibusdam pituita arterias soporarias obstruat, non aliter quàm si laqueo collum premeretur, strangulati moriuntur. Sed cur tàm studiosè apoplexia sanguinea à pituitosa distingui debet? quia in sanguinea vnicum & singulare remediũ à phlebotomia expectandum est, incidẽda mox etiam non iniecto enemate, vtraque cephalica, deinde venę frontis, & temporum: iugulares ausi sunt quidam secare pro extremo remedio. In pituitosa licét-ne venam aperire? non videtur, ne cerebrum priuatione sanguinis magis magísque refrigescat, veruntamen apoplexia est symptoma tam acutum, vt primo die sępe iugulet, proinde à purgatione, maius fortassis, non æquè pręsens auxilium: ante perfectam operationem cathartici, fortassis æger morietur commotis non purgatis humoribus. Propterea Ætius: phlebotomia, inquit, aut apoplecticos seruat, aut citò perimit: seruat si fuerit sanguinea, perimit si pituitosa. Et Celsus si à venæ sectione non redeant apoplecticis sensus, motus, mens,

vox, aut spiratio liberior, desperatum est, nihilque ab aliis auxiliis sperandum: verùm si venæ sectione aliquantum leuatus videatur, iteretur: vix enim aliud remedium proderit, si hoc non prosit: fiant frictiones totius corporis deorsum si subnixus non possit ambulare, Clysteres acres sæpe & sępe iniiciantur, quorum hęc sit formula. ℞ beton. salu. maior. hysopi, thimi, pulegij chamomeli añ. m. j. foliorum sennę mundatorum, & turbith añ. ℥ ß. fiat decoctio in colaturæ ℔. j. dissolue mellis mercur. ℥ ij. benedictæ laxatiuæ, aut hyeræ colochintid. ℥ ß. fiat clyster sine oleis. Possis hyeræ colochint. ℥ ß. aut pilularum cocciarum ʒ ij. dissoluere in aqua saluiæ, aut betonicæ, per infundibulum propinare. Amara enim non sentiunt, vtiliter etiam, in frigida potiùs quam in calida, exhibentur aqua vitæ, theriacalis, imperialis, aut mythridatium, & theriaca, aquis saluiæ, calendulæ dissoluta: olea chimica, cariophylorum, nucis moscatæ, thimi, vitrioli, in os & nares immittantur ad eliquandam pituitam. Si placet nares, & palatum fricentur diaphœnico, benedicta laxatiua: admouendum capiti emplastrum, ex synapi, melle, aut caricis: si malis paretur ex synapi, castoreo, pyretro euphorbio, exceptis cera & mastiche liquatis in oleo aliquo cephalico, cuius loco sartaginem ardentem propè suturam admouebis, sed hæc, vt pituitosæ apoplexiæ prosunt, ita sanguineæ & calidæ nocent.

Cataleptici non aliter, quàm apoplectici, aut caro detenti sensu, & motu priuantur: verùm ab

apoplecticis facilè distinguntur, quòd liberè respirent; à veternosis, quòd oculis apertis præsentes intueantur. Quidni dices illis palpebræ clauduntur? quia cataleptici à frigido sicco, superiores affectus à frigido humido : atqui frigore sicco ita tenduntur nerui, vt claudi non possint: frigore humido relaxantur, dicuntur etiam à Galeno catochi & κατεχόμενοι, congelati, apud quem commentario secundo ad primum prorheticῶn legere possis historiam cuiusdam cataleptici, quem leui admodum catalepsi laborasse existimo: nam audiebat, videbat, præsentes discernebat, quinetiam soluta accessione, quæ solet esse trium aut quatuor dierum, meminerat eorum, quæ dicta aut facta erant: catalepsi autem cùm afficiatur cerebrum parte posteriore (vbi principium est neruorum) si vehemens fuerit, vix potest integra manere memoria. Fernelius vidit duos priuatos omni sensu & motu, neque cernebant, neque audiebant, neque puncti sentiebant: permanserunt in eo statu in quo erant cum primùm affectus inuasit, vnde nomen symptomati, ἀπὸ τοῦ καταλαμβάνειν: si te scribentem præhendat, calamum retinebis manu. Sanè non potest meliùs exprimi congelatio, siue catalepsis, quàm à Theonesto libro quem scripsit de veterinaria. Italiam petentes (inquit) cùm Alpes superassemus, repentè tanta vis niuium circiter horam primam decidit, vt passim milites veluti congelati morerentur, equites distenti, & rigidi manebant equo superstite, qui omnes suo loco & ordine incedebant:

omnes enim, veluti agglutinati ſuis equis, vix poterant auelli. Quòd ſi equus aliquis obriguiſſet, perſtabat, & vndique fixus in veſtigio manebat. Cauſa igitur cùm ſit frigus ſiccum, vel externum, & immateriale: vel internum, vt vapor quidam humoris melancholici, cerebrum, & neruos motorios obſtruens, remediis cerebrũ, & neruos valdè calefacientibus opus eſt, vt oleo liliorum, vel camomeli, cum caſtoreo, aut euphorbio: niſi malis ſolo oleo de caſtoreo, vel de euphorbio neruos ſpinam & cerebrum illinere. extra paroxyſmum, qui, vt dixi, non ſolet produci vltra tres aut quatuor dies, purgetur humor melancholicus, à cuius fumis frigidis & ſiccis catalepſis excitatur, niſi habeat externam & manifeſtam cauſam, vt aëris frigidam ſiccam intemperiem.

DE MOTV VOLVNTARIO deperdito & deprauato, ac primùm de Conuulſione.

ADHVC de motu abolito, deprauatur autẽ conuulſione (ad quem pertinent ſpaſmus cynicus ſeu oris tortura, & epilepſia: Tremore quoque & iectigatione, ſiue ſubſultu, de quibus ſupereſt vt diſſeramus.

Conuulſio eſt contractio inuoluntaria muſculi verſus ſuum principium, tenſio neruorum dicitur à Celſo, quia muſculi per neruos, ſua parte neruoſa, diſtenduntur. Eſt autem generalis

aut particularis, vtraque à repletione & inanitione: per ſe, aut per conſenſum: conuulſio totius eſt triplex, emproſthotonos, cũ corpus ante, & opiſtotonos cum ponè conuellitur, & Tetanus ſeu rigor, veluti ex vtraque conſtans conuulſio, cum ceruix manet rigida & immota, neque æger collum, aut corpus in iſtam, aut illam partem pro arbitrio inflectit.

Cõuulſio à ſiccitate ferè ſuccedit febribus ardentibus, hæmorrhagiæ immoderatæ, diarrheæ longæ, vigiliis, inediæ, denique cauſis inanientibus, & neruos deſiccantibus, quæ etiam ſi ſit inſanabilis, quemadmodum quæ ab elleboro: tamen pronuntiato euentu, vt leniatur malum, & dulciùs moriatur, conuulſus mergatur in balneum ex hydreleo paratum: fit autem hydreleũ ex oleo cocto cum aquæ ſex partibus. Si placet parabitur ex lacte: Interim tota ſpina aliquo oleo relaxante & calaſtico, vt liliorum, amygdalarum dulcium, butyro recenti liniatur. At conuulſis à repletione mox incidatur vena, & liberaliter mittatur ſanguis ex aduerſo, propter morbi magnitudinem, eóque liberaliùs, ſi ſuccedat inflammationi. Purgentur pilulis fœtidis addẽdo ſingulis dragmis caſtorei ℈ j. Nam Galenus cap. de Caſtoreo ad conuulſionem à repletione non habet maius aut promptius remedium. Itaque detur dragma illius cum hydromelite quotidie, aut cum aqua ſaluiæ, betonicæ: addendo ſyrupi de ſtœcade cochlear vnum. Si placet in generali conuulſione caput, & ceruix oleo de caſtoreo inungantur, in particulari, origo nerui

retracti cum membro conuulso, vt septima vertebra retracto brachio, os sacrum cõtracto crure. Aut vesicæ eodem oleo semiplenę membro conuulso vicissim applicentur calidè: refrigerata enim omnia remedia nocent. Rhasis magni facit oleum costinum, benefacit etiam vnguentum de althea, statim à litu, membrum conuulsum aut resolutum inuoluatur pelle vulpis, aut lupi (si fieri potest) recens occisi, alioquin inunguatur oleo costi, aut de castoreo, deinde conspergatur ex floribus anthos, stœcados añ. p. j. nuce moscata, caryophilis. Hippocrates commendat affusionem frigidæ, vt subito occursu frigoris calor retractus in viscera conuellentem humorem coquat & resoluat, sed remedium est plenum periculi, non vsurpandum nisi media æstate in corpore eusarco: potuit Græcis prodesse, Gallis non æquè. Item conuulsis à repletione febrem superuenire, bonum, quia dissoluit causam: neque propterea arte febris excitari debet. Vtiliter membrum conuulsum vt resolutum immittitur in vulnus bouis recens occisi. Perfumetur pars conuulsa fumo sequentis pulueris, ℞ florum anthos, stœcados, betonicæ añ. p. j. nucis moscatæ, cariophilorum, & castorei añ. ʒ j. fiat puluis crassus, cuius portio proiiciatur in prunas, æger interim vaporem recipiat membro conuulso, nisi ma lis vini in quo nerualia bullierint, aut aceti scyllitici vaporem dropax vtilis est obstinato malo, pix fundatur in oleo costi, adde aliquid castorei.

Vt ℞ picis ℥ ij. plùs minùs pro partis magni-

tudine, liquetur in quarta parte olei costini, adde semunciam castorei fiat dropax: ad originem nerui quidam applicant cucurbitulam siccam, alij cauteria præferunt. Si retracta sint crura coxis & vltimæ vertebræ, si manus primæ vertebrę dorsi applicentur, in spasmo cynico ponè aures & in ceruice, in tetano, ceruici & scapulis: hæc de conuulsione primaria. Accidit autem aliquãdo per consensum, vt morsu animalis venenati, scorpionis, serpentis, vel puncto neruo, aura maligna ad principium neruorum sublata, qualem non tantùm ab externa, sed etiam ab interna causa excitari demonstrat Galenus tertio de locis affectis præceptoris sui Pelopis testimonio: Conuellebatur enim per longam inediam stomacho à bile demorso. Huic dato vomitorio succurrendum est, illi cardiacis, vt data theriaca & admota, suctu, cucurbitulis, vt venenum foras attrahatur, cauterio actuali, vt putredo & venenositas omnis tollatur: Ignis enim domat omne genus veneni. Cæterùm, vt notat Paulus, quando solum labrum, vel palpebra, vel lingua conuelluntur, quia partes sunt exiguę, vulgò leuis affectus videtur, est tamen grauis, & plenus periculi, quia aliquid grauius, vt apoplexiam, minatur.

DE SPASMO CYNICO.

SPasmum Cynicum vulgus appellat torturam oris, ac si maxillarum sola conuulsione, seu neruorum & musculorum maxillarium con-

tractione perpetuò os intorqueatur. Verũ certũ est hanc faciei deformitatẽ sæpius accidere paralysi, seu eorundem neruorũ, & musculorũ relaxatione: plurimùm autẽ refert vnum ab altero discernere, ne applicentur remedia parti sanæ non ægræ. Distinguentur autem quinque notis, prima quòd sub paralysi pars sana (vt pote siccior) trahit ad se ægram (vt pote laxam, & sequacem) at sub conuulsione pars ægra cùm sit tensa, rigida, contracta, trahit ad se sanam: secunda, quòd sub paralysi multa est, & frequens saliuatio, cum fiat ab humore tenui. Sub spasmo cynico, & canina cõuulsione, nulla, eò quod fit ab humore crasso, & sicco. Tertia, quòd sub spasmo meliùs os clauditur, quàm sub paralysi. Quarta, quòd maxillæ resolutæ nullus aut perexignus insit sensus, nullus dolor. Conuulsæ manet suus sensus, vrgétque dolor. Postremò quòd spasmo afficiũtur nerui parte externa: paralysi, interna, id est in medulla: humor enim crassus, & siccus qui conuellit neruum, illius interiora seu medullam subire non potest: Qui verò committit paralysin, cùm sit tenuis, & fluidus facilè per medullam sese insinuat.

Ad spasmum præmittantur generalia, vt purgatio ex pilulis fœtidis cum castoreo, venæ sectio, primũ in brachio, deinde sub lingua. Admoueantur ceruici cucurbitulæ, moueatur sternutatio insufflato castoreo, masticet saluiam, pyretrum, teneátque sæpe in ore nucem moscatam conditam, aut zinziber conditum, aut aliquid opiatæ ex cõseruis nerualibus saluiæ an-

thos stœcados cum pauca nuce moscata condita, vtatur gargarismo ex syrupo de stœcade, vel oxymelite scyllitico cum aqua saluiæ, aut betonicæ, maioranæ. Olea, & vnguenta nerualia, vt costi, & de castoreo pro litu colli & faciei imperentur. Tandem cauteria ponè aures, & in ceruice, vide ne topica admoueas parti sanæ.

DE EPILEPSIA.

PRæter tres differentias generalis conuulsionis quædam est periodica, quæ per interualla inuadit cum mentis & sensuum læsione, quæ epilepsia nominatur, morbus sacer, & planè Herculeus: ex omnibus conuulsionibus cum sola epilepsia statos habet paroxismos, hac sola nota, à cæteris potest distingui. Primariæ accessio inuadit obstructis anterioribus ventriculis cerebri: obstructionis causæ intemperies frigida quæ materiam paulatim congerit: congregatus humor in cerebro tandem opplet ventres, inde paroxysmus.

Morbus est pueris familiaris propter ingluuiem, & cerebri humiditatem, verum aucto calore per ætatem, resiccatur cerebrum, & spõtè, saltem leuissimis auxiliis sanescunt, quòd si non terminetur intra annum 25. commorietur: epilepsiam enim per consensum, non primariã sanarunt qui se quadragenarios epilepticos persanasse gloriantur: quando eò processit malum, vt cadentes clament, dentibus strideant, spument, aut semen inuoluntariè emittant, conclamatum est. Aliquando accessio est, tam leuis, vt ab Auicenna spasmus insensibilis dicatur, sed

hunc credibile est fieri per consensum à vapore aliquo ex partibus inferis, vt liene, aut ventriculo ad cerebrum translato: nam epilepsiæ primariæ solent esse longi paroxysmi, quo signo imprimis discernentur, deinde quòd primariam præcedant grauitas, & dolor capitis, caligéntque oculi.

Remedia generalia, hyeme purgatio, ex pilulis fœtidis cum castoreo, aut de hyera cum agarico, æstate syrupus solemnis: venę sectionem in brachio laudat Aurelianus (si cætera consentiant) Celsus præfert saphenam. Notabis à recentioribus, vt apoplexiam, sic epilepsiam quoque sanguinam obseruari, in qua licet audenter mittere sanguinem, detur per aliquot dies ʒ j. castorei cum ℥ ſ. oxymelitis scyllitici, dissolue in aqua, aut decocto seminis & radicis pæoniæ, errhinis, & masticatoriis depleatur cerebrum, applicentur scapulis cucurbitulæ, cauteria in cauo occipitis, aut ad fontanellam, cerebrum sacculis plenis milio, & sale, cucufa, emplastro de betonica desiccetur: Paretur opiata ex conseruis cephalicis cum mytridatio veteri addendo epileptica, quæ iuuant proprietate, vt vngulam alces, cranium humanum, viscum quernum, aliquid pulueris diambræ, aut diamosci: ambræ enim griseæ frequens odor imprimis à Syluio commendatur: Galenus 10. simplicium, laudat coaguli leporis quantitatem erui, sumptam ex aceto. Alij ramentorum eboris ʒ ij. quotidie manè sumptas, cum hydromelite, alij gestant vngulam alces pala an-

nuli inclusam.

Mihi præ omnibus probatur hoc Gordonij magisterium, ℞. ambræ griseæ, seminis pæoniæ, & styracis, calaminthæ añ. ℥ j. ladani, mastiches, cariophilorum, & ligni aloes añ. ʒ iij. moschi gr. vj. fiat confectio cum aqua rosarum, quæ diuidatur in tres partes. Ex prima fiant pilulæ sumendæ noctu, scilicet pilula vna. Ex secunda, pomũ frequenter odorandum, ex tertia trochisci, quorũ vnus proiiciatur in prunas epilepticus inspiret vaporem. Ceterùm alia sunt morbi, alia paroxysmi remedia, Castoreum olfactum, aut ruta naribus admota, ab accessione releuant, vnguibus occiput scalpendum, vel cadentis sanguine labra oblinenda. Valescus auctor non contemendus affirmat se multoties expertum epilepticos mox resurgere, si ter in aurem hæc insusurrentur.

Gaspar fert myrrham, thus Melchior, Baltasar aurum
Hæc tria, qui secum portabit nomina regum
Soluitur à morbo Christi pietate caduco.

Non est prætereundum aliquando à vermibus epilepticos insultus aduenire, quibus deturbatis, disparẽt. Aliquando ab aura putri, & venenata quæ assurgit ex aliqua parte, vlcere fortassis carioso, liganda tum erit pars supra mineram siue focum : applicetur verò parti cauterium, vt via pateat auræ putri & venenatæ, simúlque putredo sistatur.

De sternutatione.

STernutatio tam affinis est epilepsiæ, vt illam quidam paruã epilepsiam appellarint. Sub vtroque affectu cerebrũ sese vehemẽter cõprimit vt noxium excludat, bonum signũ ex mala causa: Bonum signum, inquam, quia expultricis robur indicatur: Ideo enim instante morte nunquam sternutant ægri, quia languet excretrix. Quòd si sternutatorio aliquo insufflato, vt pipere aut castoreo non sternutent, morientur. Ex mala causa, nempe humore, aut flatu mordaci, suáque qualitate, vt acrimonia, excreticem irritante, fortassis apud nos inualuit hæc consuetudo, vt bene precemur sternutantibus, ac si rogemus Deum, vt liberet illos ab epilepsia; parturientibus quidem vtiliter accidit, quia facilitat partum. Hippocrates iubet, vt arte prouocetur ad excludendam secundinam morantem: at infœliciter aliquando aduenit, vt initio catharri, quia caput replet, eóque infeliciùs, si materia cruda in thorace fuerit collecta: Hemorrhagiæ quoque nocet plurimùm: distinguenda causa, quæ immodicè, & intempestiuè sternutationẽ commouet, vt vnicuique suum remedium opponatur. Esto causa humoris alieni in cerebro contenti acrimonia, vel sternutatorium acrius, vt ex elleboro insufflato, refrigerantia naribus admouebis, vt oleum rosaceum, violaceum, nenupharinum, vel offeres odorandum linteum, aqua stillatitia aut decocto rosarũ, violarũ, flo-

rum nenupharis intinctum, aut oxycratũ attrahat naribus paratum ex aqua rosarum, & pauco aceto. Causæ verò frigidæ, vt pituitæ putri & flatulentæ oppones decoctum ex cephalicis calidis, betonicæ, maioranæ, & floribus chamomeli: Oleum etiam chamomelinum in aurem vtiliter instillatur, Basilisci herbæ frequens odoratus creditur proprietate sedare sternutationem: Holerius tamen inde natum scorpionem in cerebro obseruauit, vulgi remedium est perfricare interstitium quod in radice nasi vtrique oculo interiicitur, frontem, collum, oculum: frictione enim cerebrum incalescit, & flatus discutitur. Cæterùm vehemens sternutatio non tantùm est deprauatus, & violentus motus cerebri, sed etiam colli & thoracis: illius enim musculi cooperantur ad vehementem sternutationem. Propterea, vt dixi, nocet initio distillationis in pulmonem, quia materia adhuc cruda frustrà commouetur.

De Tremore.

TREMOR est motus deprauatus propter imbecillitatem aut obstructionem neruorum, senes sunt tremuli, neruorum & motricis imbecillitate, qui tremor est insanabilis, quia cũ ætate augetur illa imbecillitas: accidit etiam neruis perfrigeratis, & debilitatis venere immodica aut crapula, necnon potu frigidæ, balneo aut aëre frigidiore. Denique omnibus quæ debilitant & refrigerant neruos, cui causæ succur-

rendum est remediis quę ad stuporem præcesserunt: Tremor enim & stupor sunt præcursores paralysis, in eámque degenerant, si perseuerent. Tremori à crapula peculiariter medetur oleum paratum ex trifolio vulgari: Alia occasione tremunt membra videlicet ministris aurificum inauratoribus, propter assiduum contactum argenti viui, aliquando etiam propter luem veneream diutius, aut copiosiore hydrargiro inuncti, toti tremunt horréntque, quibus singulariter medetur oleum de sulphure, quod ita parabitur: sulfur feruefiat in aqua vitæ, vsque dum enatet liquor, quem oleum appellant, qui excipiatur cochleari pro litu articulorum, aliquoties cõmutãda erit aqua, dum satis olei collectum sit: Quidam conseruis cardiacis rosarum violarum, buglossi, boraginis, melissæ, immiscet puluerem auri, & inde paruum bolum conficiunt. Certò enim experimento aurum ad se attrahit argentum viuum, parcendum hîc venæ, sed multò magis in superiore causa, siue immodica venere, nisi cõplicatus aliquis morbus, vt angina, aut pleuritis hoc suadeat. Est altera causa tremoris, nempe obstructio neruorum, propter quam facultas motrix à cerebro per spinam ad neruum motorium liberè non appellit: Est enim tremor, motus compositus ex animali & naturali: anima, id est, animalis facultas, conatur membrum attollere, sed cùm satis potens non sit, à natura. i. pondere suo, deprimitur: de hoc tremore scripsit Hippocr. lib. 6. aphor. aphor. 26. febribus ardentibus aliquando super-

uenire tremorem, materia febrifica ad neruorum principium siue ad spinam translata, qui, vt ait Galenus libro De tremore, vacuato illo humore febrili sanescit, tremori ab obstructione vtilis est venæ sectio, verùm quæ vena secanda? Hippocrates puerperæ tremulę quod lochia nō liberè erupissent, aperuit saphenam; sed causa tremoris erat manifesta, & quoties à supressis mensibus tremor adueniet, imittandum erit Hippocratis consilium, alioquin aperienda erit basilica, sed parciore manu mittendus erit sanguis, quàm morbus postulet: Præstat enim in affectibus neruorum vt paralysi, conuulsione, tremore infra subsistere, ne refrigescant nerui iam per se frigidi; accusetúrque remedium alioquin perutile. Cucurbitulas etiam admouebis spinæ, siue ad fōtem fluxionis, ipsíque cerebro, vt parti mittenti prospicies, nisi, vt dixi, euidens sit causa, vt suppressi menses, aut lochia, aut materia febrifica ad spinam translata. topica sint nerualia, quibus obstruens humor resoluatur & imbecilli nerui roborentur, purgentur pillulis fœtidis, vel de sagapeno, benefacit etiam hydroticum, vt decoctum ligni sancti, Thermæ Spadenses, Niuernenses, balneum sulphureum Paulus tremulos à neruis desiccatis, vt cùm tremor succedit febribus ardentibus, mergit in hydreleū non aliter, quàm cōuulsos à siccitate.

De Iectigatione siue subsultu membrorum.

SVbsultus valdè affinis est tremori. Tremunt enim membra, sed longioribus interuallis, accidit multoties febrientibus, significátque materiam rapi ad cerebrum, neruos aut partes neruosas, vt meningas vellicari à fumis mordacibus, obseruaui non semel ingentem subsultum instante crisi: metuebant assidentes ne quid sinistri contingeret, sed consecutus est generalis & calidus sudor, qui febrem perfectè terminauit. Potest referri ad palpitationem: partes enim molles & dilatabiles, dum à flatu attolluntur, simul totum membrum extollunt, quæ mox suo pōdere recidūt: adeò vt subsultus videatur palpitatio generalis, vt palpitatio subsultus quidā particularis, partium mollium & dilatabilium tam externarum, vt frontis & genarum, quàm internarum, vt cordis, ventriculi, vteri, intestinorum. Conclusus flatus intra tunicas ventriculi palpitationem efficit, Remedia sunt vt humorem peccantem purges, & flatum discutias, purgabis pillulis de hyera cum agarico, resolues flatum, litu ex oleo carminante, vt lauri, anethi, rutæ, habebunt singulæ palpitationes, vt cordis, ventriculi suo loco sua remedia.

Quoties generalem subsultum in febribus obseruabis, toties ægrum audenter purgabis, vt diapruni solutiui ʒ vj. datis, ad reuellendam bilem, & à cerebro retrahendā, alioquin periculum est delirij.

De excretorum retentorúmque ametria exercitatio tertia.

PRæceſſerunt ſymptomata primi generis quæ ad actionem læſam pertinent: Inſtat vt de ſecundo genere diſſeramus. Immoderatio in excretis contingit, quoties cerebrum, vel quantitate materiæ grauatum, vel eiuſdem qualitate, vt acrimonia, irritatum, onus in totum, vel in ſubiectas partes deponit, vel in patentes & ordinarios ductus, nares, os, & palatum, vel occultos: neruos, venas, arterias: hinc cerebrum non abſurdè omnium morborum parens perhibetur, fluxione facta in oculos per tunicas, quæ à menyngibus oriuntur, aut per neruum opticum, fiunt ἀμάβρωσις, vulgo gutta ſerena, repentina obſtructio nerui optici, quę viſum eripit: ἐπίφορα quoque ſeu lachrimatio inuoluntaria, ſuffuſio ſiue cataracta. Si per nares liberalius tenuis humor deſtillet coriza dicitur, quę acrimonia ſua aliquando nares exulcerat: ex vlcere ſimplici ſæpe fit putre, quod ozena dicitur. Inde etiam eſt polypus, excreſcentia carnis in naſo. Quod ſi diſtillatio deſcendat in os, propriè tum catharrus dicitur, quanquam & ῥεῦμα ſeu deſtillatio omnis quandoque, ita generaliori nomine nuncupetur. Si in fauces, raucedo ſiue branchus, ſi in gurgulionem ſtaphyli, quod ſi à faucibus per aſperam arteriam deerret in thoracem, morbos thoracicos inducit, vt pleuritidem, phtiſim,

Hip. lib. de glandulis.

Aſthma. Si per œſophagum deſcendat in ventriculum, illum relaxat, appetitum, & coctionem peruertit, diarrhæam deinde parit, lienteriam, colicum dolorem. Quod ſi per venas diffluat, febrem excitat catharralem, ἀδῳφίαν, καχεξίαν, λευκοφλεγμασίαν, tota maſſa ſanguinis à catharro contaminata. Si per arterias tranſmittatur compatiente corde per aortam, frequens vrgebit ſyncope, difficilis palpitatio. Si per neruos feratur, naſcentur neruorum affectus nouiſſimè commemorati ſtupor, tremor, paralyſis, conuulſio. Fernelius ab exteriore cerebro exiſtimat oriri arthriticos dolores. Sanè à cerebro ferè ſemper oriuntur, ſed ab interiore, facta fluxione per venas, arterias, & neruos. Quibus ita conſtitutis patet duobus modis à medico diſtillationem conſiderari, per ſe, vt eſt ſymptoma ſecundi generis (quo ſenſu hîc à nobis conſideratur) & vt cauſa morbifica: nihil enim prohibet quin ſymptoma aliquando ſit cauſa morbi: nam dolor ſæpe fluxionem accerſit, à qua tumores præter naturam excitantur: Quoties cerebrum cauſa alterius morbi videbitur, toties pro morbi iſtius depulſione in duo animum cogitationémque defiges, in partem affectam, vt excipientem, & in cerebrum, vt partem mittentem. Nos catharri, vt ſymptoma eſt, primùm cauſas, deinde remedia arte & methodo iam conſtituta perquiramus.

Immoderationis omnis in excreto cauſa eſt, actio quædam læſa. Catharri quæ? animaliſne ne an naturalis? Nam cerebrum præter a-

nimales (quas habet, vt instrumentum) habet etiam naturales functiones, vt similare: nutritur enim, vt quæuis alia pars, naturæ suæ congenere, hoc est pituitoso sanguine : quē idcirco ad se trahit, retinet, assimilátque : alimenti verò reliquias in sanis dum bene habet, per patentes ductus, atque etiam per suturas excretricis robore expellit, verùm si qua intemperie laboret, malè coquit; hinc prouentus excrementorum, quibus non potest facilè sese expedire, tandem grauatum quantitate, aut qualitate irritatum, retentricis imbecillitate, qua potest sese exonerat, catharrum igitur producit actio naturalis læsa, non animalis, quæ tātùm ex consequenti læditur. animales enim functiones solito peius obit cerebrum intemperatum, & humoris alieni copia onustum, naturæ functiones omnes lædit intemperies aliqua; quæ? frigidáne semper, an aliquando etiam calida? Sanè, vt plurimùm cerebri intemperies frigida est causa catharri, non semper. Veruntamen calida cerebri intēperies alio modo catharrum facit, quàm frigida : calor enim vndique vapores ad se trahit, caput figuram habet cucurbitulæ: si accedat flamma seu alienus calor, haud dubiè non aliter, quàm cucurbitula humores, ad se rapiet vapores, qui à cranio reflexi, aquescunt, inde catharri materia. Auicenna ad figuram, & calorem cerebri adiungit intemperiem hepatis calidam; catharro enim præ cæteris sunt obnoxij quicunque habent iecur præcalidum: Eiusmodi enim iecur, facit sanguinem præcali-

dum, proindéque vaporosum, quiquidem vapores siue attrahantur, siue calore & leuitate sponte sursum ferantur, materiam suggerunt distillationi. Calidam fluxionem ostendit pruritus nasi in coriza, aut oris, in catharro, aut palati, & pectoris in raucedine, cui singulariter phlebotomia succurrit: sola enim distillationes calidas repressit, quòd si accesserit calor hepatis, non est dubium audentiùs, & liberaliùs tum mittendum esse sanguinem, quia sanguis feruet, At in frigido, & pituitoso catharro, abstinendũ missione sanguinis, nisi, aut febris fuerit coniuncta, aut insignis plenitudo. purgandum frequenter phlegmagogis quæ materiam catharri vacuent, vt pillulis cochiis, de agarico. In materia calida ad ℥ ij. cassiæ, adde rhabarbari ℈ iiij. Purgabis enim astringendo. Cùm purgaris, sequitur scopus alter curationis, nempe vt sistas fluxionem, quod fiet patentiores vias claudendo, & tenuiorem humorem incrassando: Itaque catharrosi quotidie hora somni capiant duo cochlearia, plus minus, syrupi rosarum siccarum, & iuiubini. Prior astringit, posterior incrassat, aut præscribe tantũdem diacodij. Si placet ad veterem, & liquidam, conseruam rosarum: adde boli, terræ sigillatæ, vel coralli, tantillum, de qua capiat quantitatem nucis iuglandis hora somni, quo tempore catharrus solet commoueri. Vel ℞ conseruæ rosarum & symphyti añ. ℥ j. coralli rubri, boli armeni, terræ sigillatæ añ. ℈ j. cum syrupo rosarum siccarum fiat opiata, de qua capiat dormiturus ʒ j. pro dosi: vel

℞ coralli rubri, terræ sigill. & boli an. ℈ j. excipiantur saccharo in aqua rosarum soluto; fiant paruæ tabellæ, quarum vnam sæpe contineat ore, vel ℞ seminis papaueris albi, seminis lactucæ, & portulacæ, sacchari cãdi, pœnidiorum, diatragacanthæ an. ℥ ß. opij gr. duo cum syrupo iuiubino, fiant pillulæ tenendæ sub lingua, quæ inde hypoglotides, seu hypoglottia nominãtur. Ad eundem finem excipiat naribus (si coriza molesta fuerit) vel ore si branchus, vel catharrus) vaporem aceti proiecti in tegulam ardentem, vel pulueris sequentis. ℞ rosarum rubrarum, mastiches, & succini an. ʒ ij. fiat puluis ad eundem vsum. Auicenna sandaracæ magnam vim tribuit in sistendis omnibus distillationibus: est autem sandaraca Arabum, vernix vulgaris, cui⁹ poteris addere ʒ ij. superiori pulueri: vt diuertas fluxionem, admouebis brachiis cauteria inter bicipitem & deltoidem: capiti etiam prospicies iam commemoratis remediis, litu, fotu, sacculis, cucufa, emplastris, vt intemperies corrigatur, & humor per suturas vacuetur. Quin etiam iecori refrigerando studebis, si fortassis catharrum fouere videatur. Auicenna non tantùm præscribit iecoraria (vt syrupos de endiuia, de chicorio, aquas, atque ex his epithemata) sed etiam balneum, corpore diligenter repurgato: ad sanguinis, & hepatis feruorem temperandum. Cæterùm Trallianus reprehendit Galenum, quòd etiam in destillatione calida vesicatorium admouerit capiti, quia calefaciunt quæcunque vesicas excitant, augént-

que intemperiem calidam. Verùm Galenus non vt alterans præscribit, sed vt vacuans.

Nos & vesicatoria & cauteria iuxta suturas ad eundem finem applicamus.

Recentiores annotarunt, quando iecur est primus fons catharri, aut ventriculus malè coquens, ad reuulsionem, vtiliter admoueri cauterium cruribus, vt fontanellę ad vacuationem: brachiis ad diuersionem quoties à cerebro originem habet, victus sit tenuis, quia repletio est nutrix catharri, cænandum parcè, abstinendum vino, saltem mero. Gestandus pilleolus (vt sis diu senex, sis citò senex) qui caput frigidum, defendat ab aëris iniuriis, poterit inferciri puluere cephalico, benefacit hydroticum, quinetiam pro ordinario potu vtantur per aliquot dies secundo decocto. Prosunt etiam laconicum, & stufæ siccæ, nisi catharrus manifestè sit calidus, & iecur plus satis incaluerit, fugiet aërem frigidum, & humidum, ne diu dormiat, quia longior somnus humectat, & fumis replet caput, Vigiliæ verò desiccant: Esuriãt, sitiant, vigilent, qui rheumata curant. Imprimis somnum fugiãt meridianum: solis enim senibus conceditur: Ita enim Homerus de Nestore.

Vt lauit sumpsitque cibũ, dat mẽbra sopori,
Námque hæc iusta seni.

Nocet supinus decubitus quia calefacit renes vnde per spinam multi vapores assurgunt ad cerebrum, dormiant elato capite, præsertim qui sunt obnoxij destillationi in pulmones.

Quemadmodum cùm retentricis imbecilitate, aut excretice à causa morbifica lacessita, exeunt de cerebro, retinenda, quia intempestiuè fluunt & maiore impetu: infiniti morbi in toto, & in subiectis partibus oriuntur: Ita quando in cerebro ipso retinentur excernenda, in ipsomet cerebro tanquã in subiecto nascuntur iam cõmemorati affectus, Apoplexia, epilepsia &c. Retinentur verò, vel obstructis viis, vel excreticis impotentia. Quibus causis opposuimus errhina, & masticatoria, quæ vim haberent detergendi & aperiendi: Topica quoque resoluentia, quæ naturam onustam per suturas liberarẽt, cerebrúmque ipsum roborarent. Sanè qui ex retentorum, & excretorum ametria non tãtùm cerebri, sed omnium ferè morborum causas repetiuerit tanquam ex primo fonte, ille cum ratione fecerit: Nam à retentis fiunt in cerebto, ab excretis à cerebro, in toto, vel in subiectis partibus ferè omnes morbi.

PARTICVLARIS
METHODI MEDENDI
Sectio secunda.

Enumerantur morbi oculorum, eorumdémque curandorum primum generalis, deindepar-ticularis methodus explicatur.

CAPVT I.

CVLI, vt sunt naturæ mollis, & delicatæ, ita leuissima occasione offenduntur fumo, puluere, splendore, aquilonio flatu, tetro vapore qualis è minera exhalat, hoc tamen habent proprium, & peculiare, quòd non congelent quia sunt ignei, & constant aëria pinguedine. Patiuntur omne genus morbi, similare, organicum, commune: vt partes similares laborant omni intemperie, calida, quoties à fumo aut puluere conturbantur, quæ perturbatio procedens ab externa causa propriè τάραξις nominatur, rubor oculi phlogosi similior, quã phlegmonæ, quia rubet absque tumore. Intemperies frigida hebetat visum: humida dilatat pupillam: sicca, vel totus oculus, vel pupilla corrugatur,

ſiccatur, extenuatur, vt accidit extremo ſenio, & venere immodica inde φθίσις & ἀτροφία oculi (appello φθίσιν extenuationem pupillæ, cùm ſit anguſtior , & obſcurior) ἀτροφίαν verò, cum totus oculus manifeſte minuitur, inopia alimenti. Vt inſtrumentum verò patitur morbos numeri, magnitudinis, ſitus, conformationis : conformationis (inquam) in figura, meatu, & aſperitate. Eſt vitium in magnitudine, quoties ſunt iuſto maiores & eminentiores : præſtat eſſe minores, quia virtus coacta maior eſt quàm diſperſa, minúſque patent externis iniuriis; Inde fit, vt qui à natura habent exiguam pupillam acutiſſimè videant, non ſi ex accidenti, vt ſi immoderata venere extenuaretur ; tunc enim res videntur maiores quàm ſint: huc referri poſſunt ἐγκανθὶς, & quæ illi opponitur ῥυὰς: contraria enim ſunt eiuſdem generis. Ἐγκανθὶς eſt excreſcentia eius carnis, quæ eſt in maiore cantho. ῥυὰς verò quando eadem caruncula eroſa veluti hiatus apparet. Ad morbos numeri pertinent ὑπόχυμα ſeu ſuffuſio (vulgo cataracta) eſt humor concretus inter corneam & vueam. Item πτερύγιον, quod eſt Sebet Arabum, ὄνυξ ſeu vngula & ὑπόπυον. Πτερύγιον eſt membrana neruea, quæ, vt plurimum, à magno angulo procedit ad pupillam vſque, tandémque aliquando totum oculum tegit.

Ὄνυξ verò ſeu vnguis eſt cicatrix ab vlcere, quæ vnguis refert imaginem. Ὑπόπυον eſt pus ſub cornea collectum, quale ſuccedit inflammationi ſuppuratę & χήμωσι, ὑποσφάγματι, ſeu

cruentatis, & sugillatis oculis, quales sunt cùm sanguis liuet aliqua vena aperta, rupta aut exesa.

Ad morbos situs pertinet ἐκπιεσμὸς, cùm totus bulbus extra suam orbitam egreditur, quod accidit relaxatis musculis qui opticum neruum obuoluunt, qui πρόπτωσις, seu prolapsus oculi dici potest. Quamquam Paulus appellet πρόπτωσιν, cùm erosa cornea, vuea procidit, cuius προπτώσεως diuersa sunt nomina: Primum enim cùm eminet vuea, quia velut caput muscæ refert, μυοκέφαλος appellatur. Cùm verò ampliùs creuit, & acinum vuę repręsentat, σταφύλωμα nominatur. Cùm plùs increuit, & occalluit, quia capitis claui refert similitudinem, inde clauus nominatur, vterque affectus est morbus in situ, verùm prior est totius oculi; posterior vnius duntaxat particulæ, nempe vueę. Morbi conformationis sunt, cùm naturalis oculi figura peruertitur, vt strabismo seu conuulsione, μυδριάσει seu pupillæ dilatatione: Morbi quoque in via, vt obstructio repentina nerui optici, quæ ἀμαύρωσις nũcupatur. Æger nihil omnino videt, cùm tamen in oculo nulla appareat causa. Oculorum tunicæ quæ debent esse læues, tersæ, politæ, aliquando interna, vel externa causa, vt puluere, fumo, exasperantur.

Morbos communes frequentissimè patitur, vt vlcera, & tumores contra naturam, imprimis phlegmonem, quæ ὀφθαλμία dicitur: illa dignoscitur tumore, rubore, & dolore. Vlcera verò se manifestãt pruritu, dolore, & sanie, verùm nõ tantùm adnata, sed etiam cornea quandoque

vlceratur, vtra ſit vlcerata, hoc ſigno facilè diſcernes, quòd vlcerata cornea, in nigro oculi veluti punctum album appareat cum vlceris prædictis ſignis: Vlcerata verò coniunctiua, in albo oculi veluti punctum rubrum appareat, horum morborum curandorum artem priùs expediam, quam deſcendam ad ſymptomata.

Præceptum eſt Platonis in Charmide familiare Galeno. Quemadmodum fruſtrà medetur capiti, qui priùs toti non proſpexerit: Ita temerè remedia oculis præſcribi, niſi prius capiti fuerit conſultum, vbi eſt origo, & oculorum, & fons omnium ferè morborum qui fiunt fluxione. Itaque imprimis purgandum eſt corpus pillulis lucis maioribus in cauſa frigida, minoribus in calida: vel ſenna & agarico, quæ bullierint in decocto, aut aquis ſtillatitiis fœniculi, & euphraſiæ, quibus veluti vehiculis vis purgatrix ad oculos deferatur, adde quòd agaricum cerebro, ſenna oculis ſpecialiter prodeſt.

Venæ ſectio vtilis calidis, nõ frigidis morbis, neque enim tenere vulgo perſuaſũ eſt, phlebotomiã viſum debilitare: nam exhaurit animales, proindéque vi ſuos ſpiritus, quia vapor ſanguinis ſeu ſpiritus naturalis eſt materia ſpiritus vitalis, vt hic animalis: oculi autem debent eſſe ignei, & pleni animali ſpiritu.

Maſticatoria haud dubiè proſunt ad deriuationem humoris morbifici à cerebro. Verùm errhina nocent, præſertim vehementiora, quia trahunt ad partem affictam: maximus enim eſt narium cum oculis conſenſus: manifeſtum

foramẽ ab oculo in narem est, cuius operculum est caro lachrymalis: verùm dicet aliquis, Aëtius pręscribit errhina, distinguo: leuiora, neque fiente, sed iam facto morbo, humore iam fixo, non fluente. Cucurbitulæ scapulis admotæ ab oculis fluxionem reuellunt, quemadmodum Setum, & cauterium in inio. De Vigo hirudines, & vesicatorium applicat ponè aures. ℞ fermenti acris ℥ j. cantharidum, & seminis synapi ʒ j. misce pro vesicatorio.

Ibi Fernelius iubet applicari cauterium, subiungit rationem, quòd inde ramus à vena iugulari introsubeat, & ad opticos neruos vtrinque excurrat.

Quoties tumentes venæ frontis fluxionem esse externam indicabunt, tumorémque descẽdere à pericranio, à quo oritur coniunctiua, toties vtilitet sistetur adstringente aliquo frontali, quale parabitur hoc modo. ℞ Emplastri contra rupturam, desiccatiui rubri añ. ℥ j. malaxentur cum oleo myrthino, aut rosaceo, extendantur super linteo, fiat frontale, quo etiam tempora cingantur, vel ℞ farinæ volatilis ℥ j. ß. boli armeni, & sanguinis draconis añ. ʒ ij. agitentur cum albuminibus ouorum, & oleo rosaceo fiat frontale, non erunt negligenda topica admouenda capiti.

Hoc enim est præceptum generale, quoties morbi fiunt fluxione, non tantùm prospiciendum parti excipienti seu laboranti, sed etiam mittenti. Præterea humor tenuis incrassandus est, & viæ laxiores adstringendæ, hoc postremũ

præſtabit frontale præſcriptum: primùm verò cephalica iam commemorata.

Vſus vini euphraſię imbecillos, & male affectos oculos confirmat, vel puluis ex euphraſia, & fœniculo dulci an̄. ℥ j. cū duplo ſaccharo ſūptus à paſtu. ℞. Coriandri pręparati ℥ j. euphraſiæ, & fœniculi an̄. ℥ ß. cinnamomi ʒ j. macis ℈ ij. cum duplo ſaccharo fiat puluis quotidie vtendus à paſtu ex cochleari; ſi placet excipiatur melle cocto cum ſuccis fœniculi, & euphraſiæ, inde fiat confectio, de qua capiat manè & ſerò quantitatem iuglandis.

Pro generalibus topicis, deſcribam duo collyria, vnum in morbis calidis initio fluxionis præſcribendum, vt repellas: alterum in ſtatu & declinatione morborum calidorum, In frigidis verò quolibet tempore vſurpandum. Prioris collyrij ſit hæc formula. ℞ mucaginis ſeminis pſylij, & cydoniorum extractæ in aqua roſarū, vel plantaginis an̄. ℥ ß. cum eiuſdem aquæ ℥ ij. fiat collyrium liquidum, vulgare eſt ex albumine oui recentis agitato cum aqua roſarum, vel plantaginis.

Reſoluentis verò ſit hæc formula. ℞ mucaginis fœnugræci extractæ in aqua euphraſiæ, vel fœniculi ℥ j. fiat collyrium, vel cum eiuſdem aquæ ℥ ij. fiat collyrium liquidum. Pauca mucilago præſcribenda eſt, quia citò aceſcit.

Debéntne collyria tam calida inſtillari, quàm tolerari poterunt, vt placuit Scribonio: An frigida, vt Meſuæo: an tepida, vt Galeno? Me iudice inſtillanda ſunt tepida. niſi affectus aliud

postulet: nam oculis valdè calentibus frigidam affundimus, valdè refrigerantibus debentur calida: alioquin mediocriter calefacta semper vsurpantur.

EXERCITATIO IN PROPOSITIS OCULORUM MORBIS.

INtemperies nuda alteretur suo contrario. Calidiores oculos refrigerabit qui quotidie illos abluet frigida, vel aquis rosarum, Plantaginis. Frigidiores verò mediocriter calefaciet, qui aquis euphrasiæ, fœniculi, rutæ, chelidoniæ sæpe illos abluet. Humidiores siccabit, si tuthiã in iisdem aquis macerarit.

℞ Tuthiæ ʒ j. infunde in aquæ euphrasiæ ℥ ij. fiat colyriuem: sicciores humectabuntur sæpe instillato lacte muliebri, aut fotu ex decocto maluæ, bismaluæ, violariæ. Quòd si intemperiei iuncta fuerit materia, resoluatur collyrio ex mucagine fœnugreci extracta in aquis prædictis, vel fœnugrecum frigida aliquoties ablutum coquatur, decocto, foueatur oculus cum spongia, vel saccul⁹ fœnugreco plenus bulliat in aqua, & calidus applicetur oculo. Hactenus de morbo similari; sequuntur organici, & imprimis magnitudinis.

Si iusto maiores, aut minores fuerint oculi à prima conformatione, inutilia sunt remedia: Si accidente, vt fluxione à cerebro, totum corpus sæpe purgetur, hydrotico desiccetur, capiti humidiori cephalicis prospiciatur, etiam

admotis cauteriis humor alienus exhauriatur pro topico, linteum intinctum in aqua rutæ, chelidoniæ vel euphrasiæ, infusionis tuthiæ, applicetur: aut sacculus plenus fænugreco, aut ex decocto ipso hydrotico infusionis tuthiæ fiat collyrium.

E'γκανθὶς nascitur dum sanguis copiosior ad carunculam pro alimento confluit, qui assimilatus eam in molem iusto maiorem attollit, aliquando tanta est, vt non sinat palpebras claudi. Vratur auro, vel ferro candente, vel incidatur, vel quod exuperat, filo abscindatur, media caruncula, acu cum filo traiicitur: deinde sensim ligatur, destituta alimento omnis excrescentia sponte cadit, hoc remedij genus veteres ἀναβρόγχισμον appellabāt. Si æger delicatus refugiat chirurgiam, quod exuperat exedatur allumine vsto, aut oleo de vitriolo, oleo de calchanto, sed rosacea, aut lacte diligenter corrigatur propter partis sensum exquisitum, interim dum hæc vsurpantur, defensiuo aliquo oculus muniendus est, ne fiat fluxio.

P'ύας sæpe succedit epiphoræ, si planè fuerit exesa caruncula, curationem non admittit, si tantùm ex parte, regenerari potest caro, insufflando sarcotica, vt tuthiam, aloem, thus, vel eadem in succo granatorum infunde, colaturam in maiorem angulum guttatim instilla, verùm dices, Tu misces adstringēs nempe succum granatorum sarcoticis, quod Galenus prohibet, ne excrementum siccum retineatur in parte.

Respondeo: carnem lachrymalem alterius esse generis, nempe, vtcunque spermaticam, proinde illi regenerandæ non aliter quàm cuti astringens conuenire, quod epulotico fortassis similius est, quàm sarcotico. hactenus de morbis magnitudinis; sequuntur morbi numeri.

DE PTERYGIO.

PTerygium nascitur ex crassiorum lentorúmque humorum affluxu. Incipiens, molle, album, curatur vt albugo. Dioscorides commendat collyrium ex cochleis, vruntur integræ, puluis excipitur melle: Ex osse sepiæ vsto aut pumice simile cõfici potest cum melle: si velis fortiùs, misce aliquid salis Ammoniaci: Prius foueatur oculus decocto fœnugræci. Aëtius semẽ plantaginis vrit, pulueri addit myrrham, quin etiam squammam aut florem æris, verùm metallica non debent admoueri oculo nisi vsta & lota: vstione enim & lotione acrimoniam suam & mordacitatem deponunt, sicque fluxionem non excitant, à qua metus est. Vti etiam posis oleo de vitriolo, sed lacte diligenter correcto. Veruntamen notabis magna, aut inueterata pterygia, non aliter quàm chirurgia curari. Talia sunt quæ nigrum oculi & pupillam tegunt. Crassa, nigra, valdè dura & quæ tempora per cõsensum afficiunt, quia iam accedũt ad naturã cancri, memineris non esse attingenda. Item si suffusionis incipientis sit suspicio, existente iam pterygio, etiam albo & molli, abstinebis exedẽtibus,

tibus, quia generarent & augerent suffusionem. Chirurgiam explicat Aëtius, Celsus, atque imprimis Paulus Ægineta lib. 6. cap. 28. duplicem modũ illic exponit, primùm, vt pterygiũ cũ filo extẽsum scalpello excorietur, secundũ, vt traiiciatur acu quæ filum & setam contineat, filo suspensum seta veluti serra incidatur iuxta pupillam, quod reliquum erit iuxta lachrymale, scalpello abscindatur.

DE HYPOPIO.

QVia Hypopium sequitur ad ὑπόσφαγμα oculos cruentos rupta aperta aut exesa aliqua vena, quod αἱμάλωψ etiã dicitur, quia sub hoc affectu omnia videntur rubra, idcirco oculis sanguine suffusis quàm citò succurrendum est, ne per moras sanguis liuescat, deinde suppuret & in hypopium degeneret: Idem enim accidit oculo: quod cuti ex ictu, sanguis sub cutem effunditur qui ecchymosin committit, cuius species est ὑπόσφαγμα: deinde liuet, túmque sugillatio dicitur. Postremò nisi sanguis resoluauatur putret & in pus conuertitur: túmque πύωσις suppuratio dicitur, cuius species est ὑπόπυον. Itaque ad ecchymosin oculi laudatur instillatus sanguis columbæ, vel turturis: Celsus præfert sanguinem hirundinis. Benefacit etiam mucago fœnugreci extracta in in hydromelite. Expertus sum verum quod affirmat Archigenes apud Galenum, quod si hyssopi coma nodulo inclusa buliat in aqua, & tepidè nodulus oculo cruen-

to applicetur, tam manifestè sugit sanguinem, vt linteum ipsum sanguinolentum videri possit, collyrium ex decocto aut mucagine fœnugreci, etiam sugillatis oculis, quinetiam hyppopio recenti singulariter conuenit. Si non cedat, vtere remediis pyulcis, quæ pus exugunt, quale est illud Pauli Æginetæ. ℞. Aloes croci & myrrhæ an. ℥ j. vini quadrantem, mellis optimi ℔. ß. Crocus primùm teratur in vino, deinde aloe & myrrha, vbi crassitudinem acceperint, adde mel, confectio in vase vitreo reponatur & deligetur oculo, quotidie bis aut ter renouetur. Quod remedium si frustra tentaris chirurgia est opus, De Vigo iubet fieri incisionem sub cornea qua parte iungitur coniunctiuæ. Aëtius acu cauata & aperta quæ mucronem habeat graphij, aut scalpelli, iubet oculum aperire, & ab oculario chirurgo pus exsugi, de qua operatione legendus etiam Celsus & Ægineta. Galen. scribit quendam empyricum vehementi succussione capitis pus à pupilla dimouisse, & à loco nobili ad ignobiliorem trāstulisse. Coma prehensa illum suspendebat & succutiebat.

Suffusio notha imprimis distinguenda est, appello notham quando fit vaporibus à ventriculo ad oculos ascendentibus, veram que habet materiam in oculo ipso consistentem: distinguentur autem tribus signis, primo quòd notha tantum per interualla fatigat, presertim à pastu dum fit coctio: primaria enim cōtinenter affligit, neque habet dilucida interualla. secundò quòd notha vtrunque simul oculum &

peræquè afficit: nam quid est causæ cur à ventriculo ad vnum oculum potius quàm ad alterum vapores efferantur? sub primaria verò vterque oculus simul non laborat, saltem vterque non æqualiter: tertiò, quòd si à quatuor mensibus æger conqueratur de muscarum circa oculos volitantium falsa imaginatione, neque quidquam in oculo tenebrosum appareat, est notha: nam intra quatuor menses subsistens humor, oculum obtenebraret: sed cur tàm diligẽter spuria à legitima distingui debet? quia notha minimis auxiliis sanescit, vt inedia aliquot dierũ, vsu frequẽti pillularũ de hyera, ablutione oculorũ ex aquis fœniculi & euphrasię. Primaria verò si iam confirmata fuerit, humórque in tunicam concreuerit, non potest aliter quàm chirurgia curari. Incipiens tardè & difficillimè, Incipit cùm primùm muscæ vidẽtur oculis obuersari, quod signum, vt dixi, est commune nothæ & legitimæ, verùm in legitima continenter affligit, in notha per interualla: In legitima vnicum duntaxat oculum, saltem vtrunque inęqualiter: sub notha vtrũque simul & æqualiter.

Ita Galen. 14 methodi & Celsus Quæ inueterauit manu curanda est. Inter initia nõnũquã discutitur, curari potest, inquit Paulus, sed non omnis.

Ad incipientem præmittenda sunt generalia, vt purgatio frequens ex pillulis lucis quin etiam venæ sectio, masticatoria, cucurbitulæ frictiones capitis, cucupha, cauteria in brachiis, vel in inio, pro topico Dioscorides laudat succũ Anagallidis flore rubro coctum cum melle optimo, quod remedium est rusticis familiare. Quidam vrunt caput hirundinis & puluerem immiscent melli, aut dissoluunt aqua ex melle

diſtillata, aut cerebro ipſo hirundinis oblinunt oculum. Potentius eſt quod ſequitur ℞ fellis capræ vel perdicis ℥ ß. ſucci fœniculi depurati ℥ j. Aquæ mellis ℥ ij. Collyrium quod ſequitur mihi ſolet eſſe inſtar omnium ℞. fœniculi, rutæ, verbenæ, euphraſiç, betonicæ, tormentillæ, roſarum, endiuiæ ſylueſtris, anagalidis flore rubro, pimpinellæ, marrubij, chelidoniæ, pœoniæ, foliorum vitis, agrimoniæ & caprifolij añ. partes æquales, omnia ſimul trita infunde in vino albo per totum diem, deinde in vrina pueri impubis, tertiò in lacte muliebri. Poſtremò in melle optimo, quo tempore diſtilletur. Hæc collyria, vt iam monui, duntaxat cõueniunt incipienti non confirmatæ, quæ non poteſt aliter quàm acu deturbari. Neque omnis ſuffuſio confirmata operationem admittit: maturam enim eſſe oportet, hoc eſt nec nimiùm fluidam nec induratam, quia diffluens humor etiamſi acu deturbetur, mox recurret. Tunica iam ſiccior & durior pupillam ſecum trahet. Quî ſciam, dices, ſi ſit matura nec ne. Scies primum ex colore: nam quæ vergit ad candorem ſine ſplendore, quæque eſt colore gypſi vel grãdinis, non eſt matura: Quæ verò vel aquæ, vel plumbi, vel ferri colorem præ ſe fert eſt matura, & tutò poteſt acu deturbari, ſecundò, quòd mollior, oculo perfricato, mox diſſiliat, neque citò reuniatur, durior permaneat: at quæ oculo perfricato diſſipatur quidem, ſed mox in vnum coit, eſt matura. Quanquam Celſus aliter ſenſerit, expectandum, inquit, vſquequò non

dissiliat frictione, Galenus sanabilem affirmat quoties clauso oculo sano oculi suffusi pupilla dilatatur: à contrario, si non dilatetur, desperatum est. Cæterùm multę sunt cautiones priusquàm acu deturbetur: nam corpus debet esse diligenter repurgatum ad pręcautionem inflãmationis, æger triduo ante operationem parcè ac tenuiter viuat, deligatur cœlum serenũ, neque luna tum debet esse plena, neque æstate aut hyeme, sed vere potiùs, aut Antumno deturbetur. Præterea si quod vrgeat symptoma, vt dolor non tantùm oculi, sed etiam capitis, priùs demulceatur, quam ad operationem veniatur.

Hactenus morbi magnitudinis & numeri, sequuntur morbi in situ; oculus verò vel totus mutat situm, quoties extra suam orbitam egreditur, vel illius tantùm portio, vt cum vuea procidit. Quia totus ꝓminet relaxatis musculis qui opticum neruum inuoluunt, idcirco imprimis desiccandum cerebrum, admouendæ cucurbitulæ præmissa purgatione & venæ sectione; foris verò applicanda sunt repellentia, vt ex rosis, plãtagine, & cidoniis coctis in vino, fiat fotus, ex residentia cataplasma, vel ex mastiche & carne cydoniorũ emplastrũ, proderit etiã lamina plumbi aut ferri, admota ad formã palpebrę.

Ad vueam egredientem eadem est indicatio nempe, vt suo loco reddatur, sed quia procidit propter corneam vlceratam, idcirco cùm primum illam suo loco restitueris, de vlcere cucurando cogitandum est, subiungam mox vlceris remedia: vt reponatur, præter superiora

proderit hæc aqua quæ vtilis etiam erit dilatatæ pupillæ. ℞. boli Armeni, sanguin. dracon & tragacanthæ añ. ʒß. pulueris capitum hyrundinum vstorum ℥j. infunde in aquæ rosarum & vini granatorum clarificati añ. ℥ iiij. distilletur aqua, vel bulliant lento igne in balneo Mariæ, deinde colentur, colatura seruetur pro collyrio, quinetiam linteum eadem madidum applicetur: repellet enim & suo loco restituet ragoidem siue vueam procidentem. Eadémque opera vlcus persanabit.

Sed memineris istos morbos esse immedicabiles, si iam vnum annum excesserint, nisi fortè placeat chirurgia ex paulo, Æëtio, Celso repetenda, decorem potius quàm visum restituere. Auicenna mauult relinqui quàm attingi ferro, quia humor refluet ad oculum sanum. Constat inter omnes clauum, id est, quando induruit, vt clauus, non esse attingendũ metu cancri. Vidi adolescentem cui vuea prociderat supra magnitudinẽ auellanæ, ipse nihilominus eo ipso oculo videbat, sed hoc faciem reddebat illi valdè inuenustam, propterea postulabat sibi abscindi, aut ligari; malui tamen sequi Auicennæ consilium.

Sequuntur morbi conformationis. Peruertitur autem oculi figura strabismo & mydriasi. Si à natiuitate pupilla fuerit iusto latior, inutilia erunt remedia: si accidente difficillimè sanescet, quia membranosa cùm sit vuea, si semel extendatur, inquit Aëtius, contrahi vnquam vix poterit. Sub hoc affectu obiecta emi-

nus, non videntur, eáque minora apparet quàm sint, quemadmodum sub phtisi & atrophia maiora: Idem enim illis contingit quod oculis sanis dum res longissimè dissitas aspiciunt, radio dissipato. Hic affectus potissimùm aduenit his qui nigros habent oculos: solent enim habere magnas pupillas, faciléque dilatabiles: pueris familiarior est, propter cerebri & oculorum humiditatem: consulatur primùm capiti omníque arte desiccetur, initio instilletur aqua statim descripta pro staphylomate ad restringendum, deinde mucago fœnugræci ad humorem superuacuum resoluendum.

Angusta pupilla à conformatione visum reddit acutiorem, quia virtus vnita maior est quàm dispersa, quę talis redditur accidente, est insanabilis, quia vel accidit vuea corrugata, vel crystalino resiccato. Resiccatur autem priuatione humoris alibilis, nempe albuginei à quo nutritur: Itaque φθίσις non recipit curationem, nisi velis ea præscribere quæ ad intemperiē siccam. Obiter hîc explicandum, quod de mydriasi quæri solet quando accidit, ex ictu sitne sanabilis. Hoc enim quidam defendunt, alij pernegant, videtur mihi ita distinguendum, si ex ictu pupilla dilatetur, vt graphij cuspide, non est sanabilis: At si maneat integra, & ex fluxione sola quam ictus attulit dilatetur, remediis prædictis est sanabilis, nempe repellente primùm, deinde resoluente.

DE STRABISMO.

STrabiſmus eſt muſculorum mouentium oculos deprauatus motus, oculorum conuulſio : quæ naturalis, eſt inſanabilis. Accidentaria vix vnquam ſaneſcit, niſi fortè in infantibus: oculus enim, exempli gratia, conuulſus ad læuam reducetur, ſi à dextris apponatur candela in quam conuertat oculum. Raſis & Auicenna commendant ſanguinem turturis inſtillatum. Pica etiam vtiliter editur, & puluis in collyrium refertur. Sunt qui veſpertilionis caput vſtum & puluerатum. Alij qui caput hirundinis inſufflant.

DE AMAVROSI SIVE *gutta ſerena.*

OBſtructio nerui optici eſt inſanabilis, quia remedia eò non pertingunt; veruntamen nondum cōſiſtente humore, auctore Aëtio, viſus eſt qui admotis cucurbitulis cū ſcarificatu, viſum recuperauit, non ſunt negligenda remedia : purgatio frequens ex pillulis cocciis cum troſcichis, alandal, hydroticum, maſticatoria, errhina etiā vehementia : Nam in hoc ſolo oculorum affectu conceduntur. Cerebrū cucupha exſiccandū, cauteriis deplendū, quæ ad aurem, in radice applicentur propter cauſam ex Fernelio memoratam, & in inio ad reuulſionem, caue ne omittas cucurbitulas.

Exaſperatus oculus liniatur butyro recenti, lacte muliebri inſtillato, mucilaginibus quoque pſyllij, cydoniorum fœnugreci, tragagāthæ læuigetur, extrahantur in decocto maluæ, biſmaluæ, violariæ. Hactenus morborum ſimilarium deinde organicorum curatio: ſequuntur morbi communes, ὀφθαλμία & vlcus. Ο'φθαλμία propriè eſt inflammatio adnatæ, quæ illius tumore, calore, rubore, dolore, tenſione dignoſcitur. Quando eſt rubor ſine tumore, pręſertim à cauſa externa, vt puluere & fumo, τάραξις propriè dicitur: Quando album oculi vſque adeo ſuper nigrum intumuit, vt hiatus cuiuſdam ſpecies appareat Chemoſis appellatur, quo modo Ariſt. in meteoris oriri caſma in nubibus oſtendit, ſubſidet nigrum albo eminente: Vtrique tumori ſuccurrendum, vena non tantùm in brachio, ſed etiam in fronte & in temporibus inciſa, Galenus ſcribit aliquando neceſſariam eſſe ſectionem arteriæ. Chemoſin enim duo ſymptomata comitantur rubor oculorum ex inflammatione, & ectropi, contorſio ſeu peruerſio palpebrarū, malum phymoſi contrarium: ſub hoc enim affectu, oculi aperiri non poſſunt, ſub illo, non poſſunt claudi: non eſt negligenda purgatio, quia ophtalmicis diarrhæam ſuperuenire bonū eſt: iuuant etiam frictiones deorſum, ligaturæ fortes, cucurbitulæ cum ſcarificatu affixæ ſcapulis ad reuulſionem: frontale aſtringens ad intercipiendam fluxionem, ſi externa videatur. Collyrium initio repellens vt impediatur generatio phlegmones ex mucagine pſillij & cydo-

niorũ, deinde resoluens ex mucagine vel ex decocto fœnugreci diligẽter abluti ne mordicet. Abstinẽtia vini initio necessaria est, in declinatione tamen vinum conceditur, quemadmodũ balneum aquæ dulcis ad contemperandum sanguinem, denegatur in principio, ne fundat humorem, & fluxionem augeat.

Vlceratur oculus à causa interna, nempe erosione alicuius tunicæ: vel externa, vt casu: eroditur, vel à re mordaci, vt flaua vel ab atra bile quæ vlcus facit cancrodes. Priusquam de topicis cogites, memineris inflãmationi, si quę sit, succurrendum: quin etiam dolorem non tantùm partis, sed etiam capitis demulcendum, vomitũ quoque, sternutationem & vociferationem nocere. Præmissis generalibus nempe venæ sectione & frequenti purgatione ex iis quæ bilem vacuant, vt pillulis aureis, sine quibus, diapruno, electuario de succo, admotis cucurbitulis, quin & in inio cauteriis; ad reuellendam fluxionem. si vlcus præcedant pustulæ, quæ Græcis φλυκ]αίναι, Arabibus botor dicuntur, resoluantur, si fieri potest, collyrio ex mucagine aut decocto fœnugreci. Si non possit resolui, aperiãtur. Quod succedet vlcus, mũdetur syrupo rosarum siccarum aut aqua mellis: Mundum (tale autem est cum dolor disparuerit & oculus nitidus apparebit) incarnabis collyrio de thure aut tuthia insufflata, deinde obduces cicatrice collyrio de plumbo, quo in vlceribus malignis vtendũ est cum oui albumine, cuius sequitur descriptio ℞ plumbi vsti loti, tuthiæ lotæ, æris vsti,

gummi traganganthæ añ. dragmam vnam, opij, grana iiij. cum aqua pluuia fiat collyrium.

℞. huius collyrij ℥ ß. cum oui albumine instilletur in oculum vlceratum. Benefacit etiam vlceribus oculorum mucago tragranganthæ extracta in aqua euphrasiæ, aut insufflatus puluis ex tuthia, aloe lota, thure, foliis chamædrios. Prodest etiam plurimùm ad detegendum linctus à ieiuno præmansa euphrasia, fœniculo, marrubio, Ioannes De Vigo hãc aquam mirificè commendat, ℞. fief de thure, fief de plumbo añ. ℨ j. myrobolani cytrini, tuthiæ & antimonij añ. ℨ j. ß. aquæ rosarũ & plantaginis añ. ℥ j. ß. myrrhæ & aloes hepaticæ añ. ℨ j. distillentur in alãbico vitreo. Purgabit vlcus & obducet, etiamsi fuerit malignũ. Eadẽ aqua proderit absumendis excrescentiis, vt pterygio & vngui.

Non est prætereundum vlcus in cornea vix vnquam sanari. Prædicendúmque ex eo imminere periculum ne albugineus humor effluat. Galenus vidit vlcus corneæ sanatum, sed in puero in quo partes spermaticę restaurari possunt, & in vlcere quod succedebat vulneri, non erosioni. In adultis quod fit ab interna causa, est insanabile, in coniunctiua difficillimè sanescit: hactenus de morbis oculorum, sequuntur symptomata.

Perquiruntur symptomata primi, secundi, & tertij generis.

Visus, vt quæ libet alia actio, læditur tribus modis, aboletur, minuitur & deprauatur.

Abolitus visus cęcitas dicitur, atqui à priuatione ad habitum non est regressus. Distinguo, si priuatio includat absentiam facultatis: nam fieri potest, vt functio eripiatur ad tempus, sublato autem impedimento, vt acu deturbata suffusione, aut eroso magno pterigio quod pupillam tegebat, visus in integrum restituitur.

Imminutio visus ἀμβλυωπία dicitur pręsertim quādo nō est euidēs causa, senibus visus minuitur facultatis impotentia, spirituum inopia, & crassitie tunicarum: siccitate enim corrugantur, siccescunt humoris alibilis defectu, quæ visus obscuritas est insanabilis. Aliquando à cerebro ipso repetenda est causa tam aboliti quàm imminuti visus, vt cum apoplectici & detenti caro non vident. Aliquando à spiritu visiuo partim qui ingenitus est oculo, partim qui influit à cerebro per neruum opticum, vt illius perennem dissipationem reparet. Quî sciam, dices, si in cerebro ipso sit causa hebetioris visus, an in oculo? Hoc tibi certum erit signum, si cum visu alij sensus obscurentur: est enim cerebrum primùm & commune sensorium, à quo veluti riuuli de fonte emanant quinque sensus particulares. Quemadmodum enim nerui visorij, auditorij, gustatorij, olfactorij, & tactorij à cerebri substantia ortum ducunt: Ita facultas visiua, auditoria, gustatoria, olfactoria, tactoria à vi & facultate, animali cerebri: particulares enim istę facultates sunt tantùm influxus communis. vitio autem optici spiritus minuitur visus, vel quia sit parcior, & rarior ideóque dis-

ſipabilis, vel quia craſſior, hebetior, obſcurior: debet enim eſſe multus, tenuis, mobilis, lucidus, denique igneus, participans potiùs naturam lucis quàm flammæ. Et miramur adhuc ſi tanta ſit in hebetudine viſus ſananda difficultas, cùm tot concurrant cauſæ immateriales, in quas materialia medicorum remedia nullum, aut perexiguum, habent imperium. Hebetioris viſus ſpecies quædam ſunt μυωπία & νυκταλωπία. Myopes verò ſeu luſcioſi dicũtur qui à natura cominus tantùm vident oculis conniuentibus, remota, quamuis magna, diſcernere non poſſunt, Quod accidit facultatis impotentia, vel ſpirituum inopia, qui affectus, quia naturalis, eſt inſanabilis. Nyctalops verò dicitur qui ex morbo talis euaſit, vel qui interdiu videt media luce, occidente ſole obſcuriùs, noctu nihil, etiam accenſa candela, ideo cęcitas nocturna poteſt nominari: quod illis accidit, vel propter imbecillius cerebrum, vel propter craſſiores ſpiritus, vel propter albuginei humoris & corneæ denſitatem: His enim cauſis accidit, vt candelæ lumine ſufficienter oculi non illuſtrentur. Equidem certè in genere animalium quædam vident interdiu & noctu, etiam in mediis tenebris, vt feles & capræ. Alia noctu non interdiu, vt veſpertiliones: Illis enim oculi tam ſunt infirmi, vt diurnum lumen ferrè non poſſint, nocturnum facilè, quinetiam fulgore ſuo illuſtrant obſcurum aërē, vt ſquammæ piſcium, & vermes qui nent ſericum. nullum eſt animal, quod ſciam cui à natura tributum ſit interdiu videre,

non noctu, quod Nyctalopibus accidit propter tres causas commemoratas. Ecce sunt aboliti & imminuti visus differentię, sequuntur exempla visus deprauati in quibus παρόρασις seu hallucinatio primum locum tenet. Hallucinantur verò quibus oculorum tunicę alieno colore tinctę sunt: nam vt per vitrum viride omnia videntur viridia, per rubrũ rubra: Ita sub hyposphagmate omnia putãtur rubra, sub aurigine oculus suffusus bile omnia existimat flaua.

Deprauatur visus etiam iis quibus pupilla est iusto latior, omnia enim vident minora quàm sint, quemadmodum quibus angustior, omnia vident maiora. Item qui habent pupillam diuisam res duplices intuentur quẽadmodum in fracto vitro tot imagines repræsentãtur, quot sunt frustula. Faciamus enim cristalinum humorem sursum, vel deorsum intorqueri, à parte vueę, à qua deflectit, in duas partes scinditur, proinde vno intuitu duo radij ad idem obiectũ diriguntur: Quid multa? siue visus fiat emittendo, siue recipiendo, duplices illis se ostendunt Thebæ. Ad hallucinationẽ referri potest muscarũ circa oculos volitantium falsa imaginatio, incipiente suffusione tam notha quàm legitima. Oculos etiam malè habet affectus, non prætereũdus qui yppos dicitur, continua oculi nyctatio, assiduus ísque tremulus & instabilis oculi motus, quem Arristoteles scribit esse indicem inconstantis ingenij: obseruaui quibusdam solam pupillam assiduè moueri tremulo motu, hactenus de actione læsa.

Ἐπίφορα seu lachrymatio inuoluntaria est immoderatio in excreto, veluti catharrus oculi. Celsus vocat cursum pituitę, solet fluxio fieri sub pericranio, & in maiorem angulum gliscere: medici generaliùs rheumatismum vteri appellant eiusdem ἐπίφοραν, cùm tamen simpliciter & sine adiuncto effertur, est rheuma oculi.

Ad affectus simplices seu qualitates præter naturam immutatas pertinent, nebula & albugo quæ differunt tantùm intẽsione & remissione, est enim nubes, leuior & superficiaria tantùm albugo, verum quid sit albugo non satis constat, vulgò creditur cicatrix ab vlcere quibus onix videtur esse paruum ippopium referẽs vnguis similitudinẽ; mihi verò videtur onix cicatrix in cornea, aut coniunctiua, succedens alterutrius vlceri, quæ fortassis ob duritiem vnguis dicitur: albugo verò est vitiligo in oculo λεύκωμα, leuce oculi, macula alba contaminans oculum & lædens visum, præsertim si fuerit in cornea: nam quæ inficit coniunctiuam non nocet visui. Huc etiam pertinent alieni colores, vt cum sub aurigine flauescit, sub hiposphagmate rubet totus oculus, vel si crystalinus humor mutetur in colorem glaucum (fit autem mistione albi & viridis) quod vitiũ γλαύκωσις seu γλαύκωμα nuncupatur, cristalini superficies siccitate induratur & exuperatur, fitq; inæqualis, quæ debet esse nitida, pellucida, æqualis. Cur γλαύκωσις à senio? quia siccessit & concrescit siccitate, affectus est insanabilis, quemadmodũ & cæteri morbi ab immodica siccitate contra-

cti. Ergo cæterorum ſymptomatum remedia percurramus.

Amblyopiæ ſiue viſui imminuto, conueniũt quæ proprietate viſum roborant, cuiuſmodi ſequentia perhibentur, iecur capræ. Interim dum aſſatur, fumus oculis recipitur, pinguedo ſeruatur pro collyrio, Iecur ipſum editur. Laudatur etiam fel capræ, perdicis, gruis, diluuntur aquis euphraſiæ, rutæ calendulæ, quæ omnibus morbis oculorum prodeſſe dicitur à quacunque cauſa. Cinis capitis viperarum vſti commẽdatur ab Aëtio, aut pica auis, teſtaceo vaſe crematur & in cinerem reducitur: cerebro hyrundinis & veſpertilionis quidam pares vires attribuunt. Raſis affirmat oculum cancri etiam appenſum collo malè affectis oculis prodeſſe, eaſdem vires Plinius tribuit oculo fellis, alii oculo picæ, alii lupi: cornicum oculos quidam ad cœlum extollunt, ſi placet miſceantur cum euphraſia, ruta, fœniculo chelidonia calendula & inde aqua deſtilletur. Huc refer puluerem ex fœniculo, euphraſia, ſumendum à paſtu, aut vinum euphraſiæ & alia quæ primo capite commemorauimus.

Turcæ geſtant inaures ad claritatem viſus, oculi videndo laſſi aſpectu iucundi coloris recreantur; Ariſtoteles præfert viridem. Galenus cœruleum: ſmaragdum & ſaphyrum ſæpe aſpicere & iiſdem oculos attingere, iuuat.

Fugienda imprimis lactuca, hoc quidem habet commune, cum cæteris valdè frigidis, vt portulaca, quod frequenti vſu cerebrum & oculos

culos refrigeret, proinde animales & visiuos spiritus hebetiores reddat. Verùm præterea videtur habere quiddam visui inimicum. Valescus annotauit cucurbitulas sæpius admotas scapulis tandem debilitare visum.

Myopes ex morbo & nyctalopes vtantur lacte asinæ & cibis boni succi qui humectent, vt regenerandis spiritibus materia suppetat, caput perfundatur oleo violaceo vt siccius cerebrum humectetur, oculus confirmetur iis quę ad ambliopiam præcesserunt.

De dolore oculorum.

QVIA oculorum sensus est exquisitus, dolore tā acerbo cruciātur vt neglecto morbo ad tempus cogamur illi subuenire, equidem verè sunt anodyna quæ tollunt causam doloris, purgatio, venæ sectio, & collyria morbo contraria, vt calida in frigido, frigida in calido, sed tardior est eorum operatio. Propterea illis non neglectis anodyna, secundi, generis imperabis, vt lac mulieris ab vbere instillatum: interim de lacte hoc obiter annotatum volo non esse miscendum collyriis nisi tēpore vsus, quia citò acescit.

Anodynum est pomum coctum sub cineribus, deinde tritum cum lacte & forma cataplasmatis admotum, addere possis vitellos ouorum, nisi mitescat his duobus anodynorum generibus, ad tertium velut ad extremam anchoram confugiendum, Trochiscorum albi rasis cum o-

pio ʒ ß. diluatur lacte mulieris, & instilletur, aut opij granum vnum diluatur pauco lacte. Vt epiphoræ subuenias, cerebrum quin etiam totum corpus quacunque poteris arte desiccato, purgationem frequẽter instituito, inediam, hydroticum, masticatoria, cucurbitulas, sacculos, cucupham, cauteria, setonem. Hippocrates lib. de locis in homine sistit fluxionem cauterio ad os vsque sincipitis adacto, aut multis incisionibus profundis, Paulus libro sexto magni facit περιχύπσμον. Incidit caput infra suturam coronariã ad os vsque, deinde interiectis linamentis vulneris labra diducit, cicatrix tandem exoritur, quæ fluxionem intercipit. In inueteratis fluxionibus aliquando Galenus secat arteriam ponè aures, topica sint succus granatorum coctus ad dimidij consumptionem, puluis vuæ acerbæ, vel ex ossibus mirobolanorum in oculi maiorem angulum insufflatus, aut thus, bolum vel aloem infunde in succi granatorum, aquæ rosarũ & plantaginis æquis partibus, colatura in maiorem canthum instilletur. Cæterum quibus à natiuitate lachrymantur oculi, ne explicata quidẽ ex paulo chirurgia sanabuntur. Pergendum ad affectus simplices. Si albugo sit cicatrix ab vlcere, recens, vt pterygium curetur, durior sinatur. Quemadmodum si onix sit paucum pus sub cornea, curetur vt hypopium. Macula verò incipiens, in pueris detergenda & eluenda est succis chelidoniæ agrimoniæ fumariæ coctis cum melle & pauca aqua vsque ad consumptionem aquæ, vel butyrum lauetur in aqua euphrasiæ,

pro ℥ j. misce tuthię ʒ j. inueterata, profunda dura non sanescit, vt neque vitiligo confirmata.

Flauus color qui sub aurigine fœdat oculos, eluetur si vapor aceti in tegulam ardentem proiecti, oculis recipiatur, rubor disparebit sanguine columbæ, turturis aut hirundinis instillato, quia sanguinem discutit. Glaucosis est insanabilis.

Morbi & symptomata aurium. Sect. 3.

OCVLVS & auris sunt duæ portæ intellectus, auditus est sensus disciplinæ. Cur naturâ surdi sunt muti? quia sermo ex auditu, cur surdi vt plurimùm anhelosi? quia per asperam arteriam auris cum pulmone communicat, qua causa qui duriùs aures scalpunt, tussiunt, & peripneumonicis aures madent, & illis parotides superuenientes sunt in bonis. Accidit partium istarum sympathia propter operis communionem: Pulmo enim loquitur, sermo verò ex auditu,

Omni morborum genere vexantur, verùm de intemperie nulla est querela, nisi aliquo se prodat symptomate, vt calida doloris acerbitate, humida auribus humidioribus, purulentis, frigida tinnitu. Obstruuntur sordibus, pituitâ, grumo, pure, vel re aliqua in meatum auditoriũ ingressa, vt lapillo, pulice.

Phlegmone non raro tentantur, à venis meningum eo confluente sanguine, qui colligitur

intra duram matrem, & eam membranulam quæ audiendi meatui prætenditur, ſuppuratam phlegmonem vlcus comitatur, quod etiam humoris alicuius acrimonia primò per ſe inuadit, ex his morbis procedunt omnis generis ſymptomata: Auditus enim aboletur ſurdis, minuitur ſurdaſtris, deprauatur iis quibus aures tinniunt: imprimis conſulendum morbo, deinde ſymptomati, prouidendúmque ne ex ſurdaſtris fiant ſurdi. Obſtruens cauſa quæ auditum lædit imprimis conſideranda eſt, vt illi ſuum remediũ opponatur. Eſto pituita: repurgato corpore ex pillulis cociis vel de agarico; ad deterſionem inſtillabitur in aurem ſuccus allij, cepæ, vel porri, aut oleum in quo allium bullierit, aut fel cum ſucco allij. Ad euacuationem verò penicillus indatur in aurem ex veratro aut colocynthide exceptis melle. ℞ vtriuſuis ʒ ß. aut añ. ℈ j. cum melle fiat penicillus ſiue parua glans, quæ ſinatur in meatu auditorio per tres aut quatuor dies. Dioſcorides contentus eſt fibris ellebori.

Si illapſum in aurem fuerit liquidum, vt aqua vinum, acetum, per calamum vel arundinem exugatur, aut per ſyringuam retrahatur, aut ſpõgia ſicca in modum tentæ immiſſa, abſorbeatur. Si verò fuerit ſiccum (feſtuca, vel lapillus) candela cerea oblita viſco, glutine, Therebinthina erit inuiſcandum: interim ſternutatio & tuſsis moueantur, nares claudantur, vt diuertãt ſpiritus ad aures & noxium excludant. Animalcula iniecto aliquo acri, vt aceto in quo paucum

ſel capræ diſſolutum ſit interficiantur, aut vino in quo colochyntis bullierit: Poſtea auris aliquo detergente vt hydromelite abluatur, ſi à prima conformatione quædam carnis excreſcentia obturet meatum, vel cicatrix ab vlcere, conſiderandum eſt penicillo indito ſi altè penetret: Tùm enim non eſt attingenda: ſi ſit ſuperficiaria, aut exedatur vt pterygium, aut chirurgia tractetur vt ἐσχαρώδης, quam explicauit Paulus libro ſexto, & Celſus libro ſeptimo.

Inflammatio dignoſcetur dolore pulſatorio cum ardore partis & febre continua, quo interior, eo periculoſior, propter nobilitatem partis: pertingit enim ad menyngas. ſingulare & vnicum remedium in venæ ſectione, non neglecta purgatione, & clyſtere frequenti: Itaque phlebotomia repetatur & liberaliter ſanguis mittatur, vt impedias ne fiat inflammatio: Ad eum finem inſtillandum eſt in aurem oxyrhodinum per ſe, aut cum oui albumine agitatum, aut mucago pſilij, cydoniorum extracta in aqua roſarum vel plantaginis. At hæc repellunt, dices non licet autẽ à parte ignobili ad nobilẽ repellere, ab ore ad cerebrũ; licet ſanè, quãdo ex doloris acerbitate manifeſtũ imminet mortis periculum: ſenes aliquando ſeruãtur, iuuenes raro. Fluxio ſimul retrahẽda eſt, admotis dorſo cucurbitulis cum profũdo ſcarificatu. Quod ſi his remediis generatio plegmones nõ poſſit impediri, tẽtãda erit reſolutio, inſtillata mucagine fœnugræci, extracta in lacte, aut excipiendus per infundibulum vapor decoctionis altheæ, maioranæ, camomeli. Eadem materia impleri poſſunt

duo parui ſacculi qui bulliant in lacte, & viciſſim calidi applicentur auri dolenti. Si non poſſit reſolui, iuuetur ſuppuratio iniecto baſilico, in vſu diſſoluatur oleo liliorum aut camomeli, pinguedo etiam anſeris vel gallinæ poterit inſtillari, aut cataplaſma pepticum, ex farinis lini & fœnugreci coctis in hydreleo, ſed memineris hîc q̃ citiùs fieri poſsit abceſſũ aperiendum eſſe ne ſanies per moras aut erodat, aut retrocedat.

Suppuratam phlegmonem ſequitur vlcus, aliquando per ſe primò inuadit eroſione: detergendum imprimis hydromelite, aut ſi calor abſit œnomelite, niſi malis agrimonię, aut marrubij ſuccos coctos cum melle, aut ſyrupos roſarum ſiccarum, vel de abſynthio inſtillare, deinde verò ad incarnandum & cicatrice obducendum ſuffitus ex thuris & myrrhæ æquis partibus vel diluatur œnomelite. Quòd ſi vlcus fuerit malignum (quod ſanies multa, putida, tenuis, aliquando etiam liuida demonſtrabit) Vnguentum apoſtolorum, quin etiam Ægyptiacum, aut paſtilli muſæ diluantur aqua vitæ, aut aceto: vel ſcoria ferri aceto, vel vino ſepties abluatur, deinde in eodem coquatur donec acquirat craſſitudinem mellis. Non eſt prætereundum Marcelli empirici experimentum, miſce, inquit lactis canini ℨ ij. cum ℨ j. mellis & infunde, mox lana aurem occlude, etiamſi vlcus ſit crancrodes, nihilominus ſaneſcet. Valeſcus hoc remedio aures ab octo iam annis putres & purulentas ſanauit, non neglexit empiricum inſignis empirici remedium.

Hactenus morborum; sequitur symptomatum curatio: natura surdis frustra præscribuntur remedia: surdastri non sanantur si inueterarit malum, vt si iam duos annos excesserit, vix vnquam si æqualis sit surditas: Inæqualis enim, quia vt verisimile est fit à flatu, facilè sanescit. Quæ accedit morbis acutis, sanatur superueniente diarrhæa, aut hemorrhagia: Ita enim Hippocrates. Quibus in febribus aures obsurduerunt, sanguis ex naribus fluens, aut aluus turbata soluit morbum.

Vt ex arte & cum ratione surdastros percures, læsi auditus diligenter perquirenda causa: aliquando enim à cerebro ipso humidiore repetenda est: nam cerebrum est sensorium primum & commune, ex quo vt ad oculum videndi, sic ad aurem audiendi vis influit per neruum auditorium, qui à quinto pari deriuatur: Quiquidem est audiendi primarium instrumẽtum, vt cristaloides videndi, quo neruo malè affecto vt intemperato, auditus minuitur: eodem, indurato, aboletur, consideranda inquam causa: Nam si interior carnis excrescentia, aut cicatrix ab vlcere meatum obstrueret, irrita essent remedia. Esto cerebrum humidius causa auditus imminuti, desiccandum erit vt in epiphora. Sipituitæ meatum obstruentis suspicio fuerit, præter iam commemorata remedia, vti etiam possis oleo amygdalarum amararum, aut de castoreo, in quibus cum vini pari quantitate bulliant colochyntis & elleborus ad consumptionem vsque vini, colatura instilletur. Galenus ex

Andromacho pro ſurditate magni facit hoc remedium ℞. veratri & caſtorei añ. ℈ j. dilue aceto aut vino, & lana exceptum infunde. Aëtius maiult veratrum excipi melle, & forma glandis demitti in aurem. Holerius deſperatis aliis auxiliis, præſcribit per aliquot dies decoctum ligni ſancti, & applicat toti ceruici emplaſtrum Ioannis de Vigo cum Mercurio.

Confértne ſurdis & ſurdaſtris venæ ſectio? Cõfert in cauſa calida, aut corpore plethorico, alioquin, vt cerebro frigidiore & humidiore, vel obſtruente pituita, nocet, hæc de auditu abolito & imminuto.

Deprauatur tinnitu. Tinniunt aures membranula quæ ſpiritum auditorum includit à flatibus impulſa: non enim refert ſi quid ſtrepat foris an intrò. Quibuſdam videtur falſa imaginatio, quemadmodum de vertiginoſis & ſuffuſis dictum eſt. Flatus aliquando ab inferis partibus, vt à liene aut ventriculo aſſurgũt, aliquando à cerebro ipſo ad aurem tranſmittuntur, qui tinnitus dicitur fieri per conſenſum. Primarius in ipſamet aure cauſam habet, diſcernuntur quod primarius ſit continuus: per interualla verò affligit qui per conſenſum, tum parti primò laboranti ſuccurrendum eſt, vt ventriculo, vſu frequenti pillularum de hyera, vel elephanginarum. At primario tinnitui ea conueniunt quæ ſurditati: nam cum perſeuerat, neque cedit ordinariis remediis, minatur ſurditatem, primùm forti cathartico corpus repurgetur: nam diarrheam ſuperuenire bonum eſt, deinde ℞

ſucci cæpæ, alliorum vel porrorum ℥ ß. bulliant in oleo amygdalarum amararum vel caſtorei, vel anethino, laurino, rutaceo, vel cum adipe anſeris, aut vini, aut aquæ vitæ pari quantitate. Serapio & Auicenna plurimum commendant oleum de ſcorpionibus, Zoar quotidie guttam vnam olei de ſynapi inſtillat. Si diſpliceant pinguia quia obſtruunt, fiat decoctio ex maiorana, floribus camomeli meliloti añ. m. j. Baccis lauri, ſemine aniſi fœniculi; adde, ſi vis, parum caſtorei euphorbij vel colochintidis, huius decocti vapor excipiatur aure tinniente per infundibulum: poſſis eodem modo vti vapore aceti ſcyllitici, aut vini in quo caſtoreum aut elleborus bullierint. Si placet prædicta materia impleantur duo parui ſacculi qui auri tinnienti viciſſim applicentur.

Memineris olea, ſuccos, decocta inſtillanda eſſe pauca quantitate, vt duas vel tres guttas quæ exceptæ cotone tepidè inſtillentur (aures enim neque valdè calida tolerant, neque valdè frigida) proinde quæcunque in aurem iniiciuntur tepida ſunto, mox auris lana occludatur, nec nouũ prius immittas, quam deterſa fuerit, aut repurgata.

Quidam iubent ne vltra tres horas contineatur, alij etiam octo horis contineri volunt, quia non putant tres horas ſufficere ad iuſtam operationem medicamenti.

Memineris etiam, cum primum liquorem inſtillaris, ægro præcipere, vt iaceat in aurem ſanam, cum tres horæ plus minus effluxerint, vt

facilè iniectum effluat, iube vt caput obuertat, & reclinet in alteram partem.

Sternutatoria hîc valdè prosunt; cófert etiam habere perpetuò aures occlusas cotone muscato, ne ventus subeat & flatus augeat: cæterùm tinnitus ab ictu est insanabilis, quemadmodum & confirmatus, vt qui iam duos annos excessit.

De dolore aurium.

AVris dolor sæpe tam acerbus est propter neruum auditorium, vt sæpe cum febre continua delirium, quinetiam mortem inducat: Itaque mox placandus est, si fieri potest forti & frequenti purgatione, in frigida, venæ sectione in calida causa: topica accommodentur causæ, si ab inflammatione oxyrodinum instilletur: si à flatu membranas distendente, oleum anethi, lauri, castorei, de synapi. Quando dubia est causa, ea conueniunt quæ iuuant proprietate, vt oleum de scorpionibus. Dioscorides Plin. Cels. Auicenna magni faciūt vermes terræ coctos cum axungia anseris. Alij extollunt oleum in quo cochleæ, aut blattæ bullierint. Galenus laudat oleum in quo bullierint scarabei, quibus si nihil proficitur, imperentur anodyna secundi modi, vt lac ab vbere instillatum, vesicæ semiplenæ lacte tepido vicissim admotæ, in quo lacte, maiorana & flores camomeli bullierint, quæ duo simul coquantur, & vapor aure dolente excipiatur per infundibulum. Si neque hoc neque illo anodinorum genere demulceatur, præscribantur nar-

cotica, qualia in dolore oculorum, ℞ trochiscorum albi rasis cum opio, aut philonij ℈ j. dissolue in lactis muliebris ℥ j. instilletur, aut granum opij dilutum lacte: prouidebis ne longiore vsu narcoticorum ægrum surdastrum relinquas: hactenus de auditu læso, sequitur ἀμετρία in excreto.

Sanè expedit pueros habere aures humidiores, & multa scabie fœdatum caput: hæc enim duo in infãtia habere, caput scabiosum, & aures humidas bonũ est auctore Hipp. liberant eos à magnis morbis, præsertim ab epilepsia: à contrario qui priuantur hoc naturæ beneficio, magnis morbis obnoxij sunt. Si tamen post annum pubertatis perseueret, corpore diligenter repurgato nec non cauterio brachiis admoto humor vacuandus: in suo fonte hydroticorum vsu & admotis cephalicis siccandus, pro topico cotonem qui maduerit in decocto astringente, vt vino decoctionis malicorij balaustiorum, vel aluminis desiccato: eóque fluentes & humidas aures obturato: sequũtur morbi narium & symptomata.

Narium morbi & symptomata.

AVerrois nares appellat odoratus deferens instrumentum: processus mammillares eiusdem sensiterium, os ethmoides, siue os cribratum, est medium per quod nares odores transmittunt ad papillas: nares obsident morbi in numero, vt polypus, est caruncula modò alba modò rubra, quæ narium ossi adhæret, &

facilè iniectum effluat, iube vt caput obuertat, & reclinet in alteram partem.

Sternutatoria hîc valdè prosunt; cõfert etiam habere perpetuò aures occlusas cotone muscato, ne ventus subeat & flatus augeat: cæterùm tinnitus ab ictu est insanabilis, quemadmodum & confirmatus, vt qui iam duos annos excessit.

De dolore aurium.

AVris dolor sæpe tam acerbus est propter neruum auditorium, vt sæpe cum febre continua delirium, quinetiam mortem inducat: Itaque mox placandus est, si fieri potest forti & frequenti purgatione, in frigida, venæ sectione in calida causa: topica accommodentur causæ, si ab inflammatione oxyrodinum instilletur: si à flatu membranas distendente, oleum anethi, lauri, castorei, de synapi. Quando dubia est causa, ea conueniunt quæ iuuant proprietate, vt oleum de scorpionibus. Dioscorides Plin. Cels. Auicenna magni faciũt vermes terræ coctos cum axungia anseris. Alij extollunt oleum in quo cochleæ, aut blattæ bullierint. Galenus laudat oleum in quo bullierint scarabei, quibus si nihil proficitur, imperentur anodyna secundi modi, vt lac ab vbere instillatum, vesicæ semiplenæ lacte tepido vicissim admotæ, in quo lacte, maiorana & flores camomeli bullierint, quæ duo simul coquantur, & vapor aure dolente excipiatur per infundibulum. Si neque hoc neque illo anodinorum genere demulceatur, præscribantur nar-

cotica, qualia in dolore oculorum, ℞ trochiscorum albi rasis cum opio, aut philonij ℈ j. dissolue in lactis muliebris ℥ j. instilletur, aut granum opij dilutum lacte: prouidebis ne longiore vsu narcoticorum ægrum surdastrum relinquas: hactenus de auditu læso, sequitur ἀμετρία in excreto.

Sanè expedit pueros habere aures humidiores, & multa scabie fœdatum caput: hæc enim duo in infãtia habere, caput scabiosum, & aures humidas bonũ est auctore Hipp. liberant eos à magnis morbis, præsertim ab epilepsia: à contrario qui priuantur hoc naturæ beneficio, magnis morbis obnoxij sunt. Si tamen post annum pubertatis perseueret, corpore diligenter repurgato nec non cauterio brachiis admoto humor vacuandus: in suo fonte hydroticorum vsu & admotis cephalicis siccandus, pro topico cotonem qui maduerit in decocto astringente, vt vino decoctionis malicorij balaustiorum, vel aluminis desiccato: eóque fluentes & humidas aures obturato: sequũtur morbi narium & symptomata.

Narium morbi & symptomata.

AVerrois nares appellat odoratus deferens instrumentum: processus mammillares eiusdem sensiterium, os ethmoides, siue os cribratum, est medium per quod nares odores transmittunt ad papillas: nares obsident morbi in numero, vt polypus, est caruncula modò alba modò rubra, quæ narium ossi adhæret, &

modò ad labra pendens, narem implet: modò retro per id foramen quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò creſcit, vt poſt vuulam conſpici poſsit, aliquando ſtrangulat, potiſsimùm Euro aut Auſtro flante. Polypus albus fit à ſanguine pituitoſo: ruber à ſanguine propriè dicto. Tentantur etiam vlcere ſimplici, vel putri, quod ozena dicitur, vlcus ſimplex fit corizæ acrimonia, quod niſi prouideas degenerabit in ozænam, hæc in carcinoma. Laborant etiam plerumque vitio conformationis, vt cùm adeo ſunt depreſſæ, vt impediatur reſpiratio: reſimi nō mūgunt liberè, mucus retentus putret, vnde cæteris, quinetiam ſibi ipſis ſordent, idem accidit quoties os cribratum multo muco oppletur: Intercepta enim via odoribus, manifeſtè olfactus læditur, & pituita tandem putreſcens fœtorem parit intolerabilem.

Senſorium oportet eſſe temperatum, proinde quibus proceſſus mammillares ſunt humidiores, ij odores malè diſcernunt, quemadmodum cùm grauedine laboramus, humidæ nares malè diſtingunt odorum differentias, propterea qui ſunt emunctæ naris, acrioris iudicij putantur, contrà parū ſapere dicuntur quibus aſſiduè ſtyria pendet de naſo.

Qui nares habent humidiores, cerebrum habēt humidius, genituram liquidiorem: inexplicabile eſt, cur quidam delectentur putidis odoribus, ſuaues verò refugiant, malum eſt picæ analogum. Grauidæ primis quatuor menſibus geſtationis appetunt carbones, cretam, lutum, edulia boni ſucci aſpernantur, magnitudo naſi

in bonis habetur, vt paruitas in malis, inde nasuti prudentes censentur:

Nasutus sis vsque licet, sis denique nasus.

Instat vt morborũ propositorum remedia explicemus initio ducto à polypo, cuius curationem priusquam suscipias, cum speculo nasi eius colorem explorabis, quia albus duntaxat, aut ruber est capax remediorum: niger verò quia iam accedit ad naturam cancri, neque ferro incidendus, neque caustico exedendus, sed succo solani, aut eiusdẽ aqua in qua aliquid tuthię maceratũ fuerit, illi blandiendũ est, hoc est cura nõ vera, sed palliatiua tractari debet: Si ad nigrorem accedant durities & dolor, sine dubio est cancrosus: oportet esse mollem, indolentem, album, vel rubrum, qui medicamentis, vel chirurgia tutò curari possit: Antequam medicas manus tali polypo admoueas præmittantur generalia purgatio & venæ sectio præsertim in polypo rubro, masticatoria, ad deriuationem: frontale adstringens ad intercipiendam fluxionem, vita frugalis, deinde experire leuiora etiamsi tardioris sint operationis, qualia sunt Galeni duo remedia, vnum ex succis granatorum cuiuscunque generis, acidorum, dulcium & dulciacidorum: expressos succos diu agita in mortario æneo cum pistillo æneo donec acquirat consistentiam mellis: hoc vnguento intinctum pœnicillum qui attingat polypum indito, aut specillo sæpe attingito, quia medicamentum à grauedine diluitur.

Alterum constat ex cerati myrthini ℥j. ß. &

Probatum remedium.

Ægyptiaci tertia aut quarta parte, quo remedio ſoleo vti feliciter in abſumendis excreſcentiis, vt callis, verrucis & condilomatis: verùm quia ceratũ myrthinum non extat in officinis, parabitur in rem præſẽtem ex olei myrthini ℥ j. pulueris myrtilorum ʒ j. & ceræ rubræ ſufficienti quantitate, huic vnciæc erati, miſce ʒ ij. Ægyptyaci, hoc vnguento attingendus ſæpe polypus, aut turundæ extremum quod attinget polipum, eodem vnguento inebrietur. Fortiora ſunt, & citius operantur cauteria potentialia, vt oleum de vitriolo, aqua fortis, aqua vitæ infuſionis vitrioli, puluis Mercurij. Poterunt ratione partis deſtillationi obnoxiæ, & cauſa ſternutationis, quæ cõmota impedit actionem remedij, iſta cauſtica aqua roſarum, vel plantaginis temperari. Chirurgia verò eſt breuius & tutius remedium: lato ſpecilli mucrone abſcinditur polypus, mox radix cauterio clauali vratur. Quando non aliter quàm penſilis verruca extra nares deſcendit, foras attrahatur, deinde forficibus prope radicem abſcindatur, mox radix cauterio vratur. Non deſunt qui incidunt narem, mox bolum cum albumine ſuperponũt ad ſiſtendam hæmorragiam. Sic conſpicuum polypum, cultello incidunt, deinde vrunt, tandem vulnus ſuunt, quod in ruſticis fieri poteſt, qui non metuunt faciei deformitatem. Eſt cum deſcendit in fauces per foramen naribus & palato commune, quantum fieri poterit attrahatur forcipibus, mox incidatur, vratur, vel equi ſeta incidatur veluti ſerra, eo modo quem co-

pioſè declarat Meſuæus cap. de polypo. Aliquando polypus vlceratur ſuccedítque vlcus malignum: vlcus verò ſiue huic, aut alteri morbo ſuccedat, ſiue primarium fuerit, dignoſcetur ex moleſta cruſtula, quæ mungendo excluditur, quam ſanguinis putris, aut ſaniei aliquot guttæ comitantur.

Primùm errhino detergente & ſiccante curetur, quale hoc fuerit, ℞ agrimoniæ & marrubij odorati añ. m. ß. roſarum rubrarum & hordei añ. pug. j. bulliant in hydromelite, colaturæ ℔. j. ſeruetur pro errhino, deinde hoc vnguento illinatur quod Aëtius ex Oribaſio deſcribit ℞ ceruſæ & lithargiri añ. ʒ vj. plumbi vſti & loti ʒ iij. myrrhæ & aloes añ. ʒ j. Gallarum ʒ j. omnia vino & oleo myrthino excipiantur, fiat vnguentum. Paretur etiam candela ex cera rubra addendo aliquid maſtiches vel myrrhæ, fumus attrahatur naribus in camera bene clauſa. Ad eundem vſum poterunt parari trochiſci hoc modo. ℞ maſtiches myrrhæ, Benioim, ſtyracis calaminthæ añ. ʒ iij. Sandaracæ & auri pigmenti añ. ʒ j. cum therebynthina fiant trochiſci, quorum vnum manè proiiciat in prunas, & fumum naribus captet. Ad maligna vlcera ex lue indica inſufflatur puluis ligni ſãcti cum melle Hiſpano vſto. Chirurgi ſolẽt maligna illa vlcera attingere aliquo cauſtico, vt oleo de vitriolo, aut aqua forti, ſed tũ vt præmonui generalia ſunt premittenda, & defenſiuo aliquo, vt frontali adſtringente impedienda fluxio, continenda, interim: ore aqua frigida ne quid acre in fauces delaba-

tur per foramen communis.

Ad obstructionem ossis cribrati vtere errhino detergente quale initio ad vlcus præscriptũ est.

Nares simæ à natura, non recipiunt curationem: si verò accidente aliquo, vt ictu, casu sint depressæ, indito tubo plumbeo, suæ figuræ & integritati, in tenella ætate, cùm malum est recẽs restitui poterit. A morbis pergendum ad symptomata. Odoratus aboletur cerebro aut præcipuo sensorio humidiore: minuitur polypo, grauedine, obstructione ossis cribrati: deprauatur ozena, & inexplicabili intemperie sensorij: Si vox simul cum odoratu lædatur, vitium est in naribus: si verò integra voce solus odoratus lædatur, extra nares: vel in cerebro, vel in sẽsorio, denique in facultate ipsa odorãdi: cui malo succurrẽdũ est, olfaciendo sæpe res odoratas quæ siccẽt & roborẽt humidiores cerebri ventriculos & processus mãmillares vbi sita est facultas odorãdi: Itaque castoreũ aceto scyllitico dissolutũ sæpissimè odoretur, quinetiam assumat ʒ j. castorei cum mulsa, aut gestet pomum odoratum. cuius formula præcessit, vel sacculus impleatur puluere ex rosis, maiorana, nuce moscata, cariophylis, singulis morbis, vt ozenæ, polypo, obstructioni simitati, propria descripsimus remedia.

Ad excretorum ametriam pertinent coriza, & hæmorrhagia, coriza sistetur inspirato vapore aceti proiecti in silicem ardentem, vel lapidem molarem. Si placet vt acquirat astringendi vim maiorem in aceto bulliant galla, malicorium

rium vel nuces cupressi.

Hæmorrhagia critica imprimis distinguenda est à symptomatica, quia critica sinenda est nisi manifestè deiiciat vires, aliquando tres aut quatuor libræ sanguinis fluunt manifesto sanitatis cõmodo, & dolores capitis acutissimi superueniẽte magna hæmorrhagia soluũtur. Critica dicitur quæ aduenit die critico vt 7. & 14. præcedẽtibus signis coctionis cum εὐφορίᾳ, ex ea æger melius habet, minuitur morbus & omnia morbi accidentia. Sinenda etiam est hæmorrhagia consueta: nam consuetudo est altera natura, neque temerè reprimẽda est quæ accidit mensibus, aut hæmorrhoidibus suppressis, quia metus est ne repulsus sanguis, aliò, vt in pulmones, diuertat, ibique peripneumoniam aut hæmoptoidem excitet, proinde interrogabis an menses sint suppressi necne, si hæmorrhoides fluere consuetæ destiterint.

Esto symptomatica, vena in brachio è directo naris cruentæ incidenda est exiguo foramine. Quid si ex vtraque nare profluat? præferatur basilica dextra, cum subest plenitudo, alioquin cephalica. Deinde admouebis scapulis cucurbitulas cum scarificatu, quinetiam ad hypochondrium quod est è directo, vt sistatur in suo fonte. Confert etiam frontale adstringens, quia non semper sanguis ab inferis, aliquando à superis partibus defluit. Vnguentum comitissæ emplastrum contra rupturam, aut cataplasma adstringens ex plãtagine, cẽtinodia, rosis balaustiis frõti, collo, temporibus vtiliter applicatur,

vel ſucci plantaginis, roſarum centinodiæ bulliant in oleo roſarum vel myrtilorum, quo ſucco intinctum linteum applicetur collo qua parte aſcendunt iugulares, olfaciat etiam linteum oxycrato imbutũ, ſimile admoueatur teſtibus, hepati, ſcapulis, vel aceti in tegulam candentem proiecti vapor inſpiretur, os poſca frigida coluatur propter venas quæ à faucibus ad nares feruntur, artus arctiſſimè ligentur, corpus deorſum fricetur ad reuulſionem. In aſſumendis ſunt ſyrupi & trochiſci adſtringentes, vt ſyrupi roſarum ſiccarum, cydoniorum myrtilorum, granatorum, iulep roſatum. Trochiſci de bolo, de terra ſigillata, de carabe, de ſpodio, ℞ cuiuſuis ſyrupi ℥ j. cuiuſuis trochiſcorũ ℈ ij. ad ſummum, cum aqua roſarum, plantaginis vel centinodiæ fiat iulep.

Pauperes bibant poſcam frigidã parua quantitate, iuuat etiam corpus repurgare expreſſione ʒ ij. rhabarbari infuſi in aqua plantaginis addendo iulepi roſati ℥ j. vel ℞ mirobalanorum, citrinorum & tamarindorum vel prunorum acidorum an̄. ℥ j. fiat decoctio, dentur colaturę ℥ iiij. ad purgandam bilem ad ſtringendo, non enim ſemper hæmorrhagia excitatur à plethora, ſed aliquando à cacochymia præſertim billioſa. Confert tandem penicillus intinctus albumine in quo bolus armena aut ſanguis draconis diſſoluta ſint. Perſeuerante malo parabitur bolus ex conſeruis adſtringentibus, vt roſarum & ſymphiti maioris addendo prædictos trochiſcos, exempli gratia;

℞ conseruæ rosarum & symphiti an̄. ℥ ß. trochiscorum de carabe & coralli rubri an̄. ℈ ij. cum syrupo cydoniorum fiat bolus, interim alterentur iuscula refrigerantibus quæ incrassent sanguinē tenuiore, vt lactuca, portulaca, vtatur cibis glutinosis quia inspissant, aqua calybeata cum iulepo rosato sit illi pro ordinario potu: vino enim planè interdicendum est, nisi vires sint valdè languidæ, cerebrorum galli & gallinarum sit vsus frequens, iaceat supinus, non in molli pluma quæ renes calefacit, sed in stramine potius, non aspiciat res rubras. Quod si prædicta remedia non iuuerint imperabis narcotica, vt philonij ʒ j. cum aqua plantaginis aut pillularum, de cynoglosso ℈ j. Aut quæ ad conciliandum somnum non ita pridem descripsimus: nam somnus omnes fluxiones sistit excepto sudore: Non sunt negligenda quę creduntur proprietate sistere sanguinem.

Vt succus porri & stercus asini, recens diluitur pauco aceto, deinde exprimitur, coquitur cum saccaro ad formam syrupi qui datur sæpe ex cochleari, aut siccatur puluis, & insufflatur per arundinem vel excipitur melle rosato vnde fit turunda indenda in narem, quæ etiam ex linamētis eodē succo inebriatis potest pręparari.

Considerabis tamen diligenter quonam modo fluat sanguis non tantùm de naribus, sed de quauis alia parte, (hoc enim præceptum volo esse generale) si aperta rupta, an erosa vena, quia apertæ conueniunt astringentia, vt succi & aquæ plantaginis, rosarum, centinodiæ, oxycra-

tum. Ruptæ glutinantia, vt bolus cum albumine agitatus, vel sanguis draconis subagitatus cum mucagine cochlearum. At erosæ sola cathæretica benefaciunt: paretur priapiscus ex linamenris imbutis succo plantaginis qui puluere vitrioli respergatur & in venam fluentem indatur, nisi placeat hoc cauterium potētiale, imperabis actuale. Cæterùm notabis quoties ex arteria fluit sanguis, toties ægrum versari in magno discrimine, quemadmodum cùm fluit de magnis venis, quod si descendat à venis meningū aut retis mirabilis, hęmorrhagia est lethalis.

MORBI ET SYMPTOmata oris.

CAP. V. Sect. I.

ORis partes precipuæ & effatu dignæ, sunt dentes, gingiuæ, lingua, palatum, fauces. Singulæ habent suos morbos, de quibus sigillatim nobis disserendum est, quia frequentissimè de illis medici consuluntur.

Dentes erodūtur deinde putrēt, relaxātur, neque stabiles in suis alueolis manēt, stupent, malè colorātur, dolore intolerabili cruciātur qui nulli alteri cedit, est acutior dolore capitis, inquit Gale. etsi nō adeo periculosus. Quibusdā placet dētes ipsos nō dolere, eo quòd sint ossa, & limari possint indolēter. Sanè dolor communicatur denti per neruum, qui à tertio pari in radicem cuiusque dentis inseritur, verùm de dolore mox eroso & putri denti nil tàm cito succurrit, quàm ignis, omnem enim putredinem sistit. Ad cariem

ossis nullum tam prę̄sẽs remedium; verùm quia cauterium actuale plurimi refugiunt, Galeno authore colluatur os aceto decoctionis corticis radicis capparis, nigellę, vel zinziberis. Si placet zinziber coquatur in aceto, deinde teratur & in cauernam dentis immittatur, sunt qui eam implent caphura vel ℞ capitis leporis vsti & puluerati ℥ ß. myrrhæ ʒ j. aluminis ℈ j. excipiantur melle, fiat confectio qua quotidie putres & erosi dentes perfricentur.

Si gingiuarum laxitate dentes vacillent, quod accidit inunctis tempore saliuationis, huic malo succurrendum est decocto adstringente, vt vino in quo malicoriũ, balaustia, cornu cerui, saluia, vel allumen bullierint, quia tamen galla & & malicorium denigrant dentes, his omissis vtere cæteris, vel ex corallo rubro, puluere ossiũ dactylorum vstorum, sale gemmæ, cornu cerui vsto fiat puluis quo dentes perfricentur, Albucasis docet mobilem alligare fixo denti cum filo aureo. Interim vtantur alimentis liquidis siue sorbitionibus, quia solida non perferunt, vitellis ouorum, pulticula, iusculis.

Ad aimodiam seu stuporẽ dẽtium Arist. commẽdat portulacã mãsam, confert etiam os vino calido colluere. Stupent autem humoris acidi appulsu non aliter quàm rerum acidarum esu.

Vt malè colorati dentes dealbentur, primùm ablues os vino, deinde sequenti puluere dentes perfricabis ℞ testæ ostreorum vstæ ℥ j. Coral-

li, cornu cerui vsti, salis gemmæ añ. ℥ ß. pumicis & ossis sepiæ ʒ ij. fiat puluis pro dentifricio, ad gratiam possis addere moschi duo aut tria gr. aut parum nucis moscatæ.

Dolor dentibus accidit aut propter fluxionem factam in neruum qui inseritur in illius radicem, aut in gingiuas, vtrique enim causę dẽs, alioquin indolens, compatitur. Si in gingiuis subsit causa doloris, manifestè tument, vt cum parulide tentantur, saltem si non intumuerint, his, etiam leuiter, compressis dolor geminatur: si verò causa delitescat & neruũ occupet, pressis gingiuis non augebitur dolor, potiúsque secundùm dentis longitudinem extẽditur, quemadmodum cum à gingiuis secundùm latitudinem. Quando causa doloris consistit in gingiuis, quia superficialis, faciliùs tollitur: si in neruo quia latet nec facilè remedia eò peruadunt, difficiliùs. Errant, inquit Valescus, qui vno & eodẽ remedio omnes dentium dolores se sanare posse gloriantur: Nam est cum à calida, est cum à frigida causa excitatur. Propterea Gordonius vtitur hac distinctione, in causa frigida, colluatur, os vino in quo radix Tythimali bullierit, in calida, decocto seminis aut foliorum Iosciami. Verùm imprimis purgandum corpus pillulis cocciis vel de agarico Quòd si fluxio calida videatur, vt si tumore, rubore, dolore gingiuarũ inflammatio significetur, liberaliter mittatur sanguis, cucurbitulæ applicentur scapulis cum scarificatu. Hæc enim sunt anodyna primi generis quæ tollunt causam morbificam quemad-

modum & masticatoria, vt ficus, passulæ, mastix, radix pyretri, & authore Galeno, staphisagria siue pituitaria. Verùm, dices, trahunt ad partem affectam. Respondeo idcirco imperari, vt humorem in profundo delitescentem forâs trahant, quæ singula prosunt masticata, verùm efficaciora sunt cocta in aceto & gargarizata, quia citiùs & faciliùs penetrant ad radicem vsque dẽtis. Dicet aliquis, acetum neruis & partibus neruosis est inimicum? & Aëtius damnat aceti frequentem vsum, quia gingiuas & dentium alueolos erodit. Respondet Guido acetũ per se solum non cõuenire, sed aliis permistum, vt sit vehiculum.

Galenus commendat acetum decoctionis gallæ, & acetum decoctionis corticis radicis capparis, quo vtendum tam calido quam ferri poterit, Auicenna præfert acetum decoctionis colochintidis, quia trahit ex alto potentiùs causam dolorificam, possis eodem modo vti radice pyretri, vel staphisagria. Interim vt intercipiatur fluxio quæ à vertice per tempora, vt plurimùm descendit, iuuabit temporibus applicare emplastrum, ex mastiches & desiccatiui rubri, aut emplastri contra rupturam æquis partibus malaxentur cum oleo myrthino. Oleum quoque de castoreo vel lumbricorum, vel in quo ranæ bullierint vtiliter in aurem denti dolenti oppositam instillatur. Vulgus imponit brachiali allia contusa aut batrachium, flammulam aut simile vesicatorium è directo dentis dolentis ad diuersionem, hæc si non iu-

uerint veniendum ad narcotica quæ priuant neruum sensu, cuiusmodi sunt non tantùm valde frigida, vt granum j. opij, croci, castorei totidem granis correcti, excipiuntur cotone, & in dentis cauernulam, si fortè fuerit erosus, induntur, alioquin pauco lacte, vel oleo rosato diluatur opium, eóque radix dentis dolentis perfricetur, non modò valdè frigida stupefaciunt, inquam, sed etiam valdè calida, vt olea chymica cariophyllorum, nucis moscatæ, thimi, de vitriolo : hæc enim caustica vrunt neruum, eúmque priuant sensu. Quando est erosus & facilè attingi potest, ego mallem cauterium actuale, exrremum est remedium dentem putrem euellere.

De morbis gingiuarum.

Gingiuas malè habēt inflammatio quę parulis dicitur, & carnis excrescentia, vt plurimùm succedens vlceri malè curato, quæ ἔπουλις dicitur. Monet Aëtius gingiuis malè affectis acetum valdè nocere. Propterea quando prohibebat aceti vsum in dolore dentis, distinguēdum, si fuerit dolor à gingiuis. Initio parulidis vt repellas & phlegmones generationem impedias mittatur sanguis de cephalica, admoueātur cucurbitulæ, colluātur syrupi granatorū, rosarum siccarum diamoro vel succo ipso mororum dissoluto, aqua plāginis vel rosarum, aut decocto rosarum, plantaginis, balaustiorum, nucum cupressi. Si nihilominus facta fuerit in-

flammatio. Vt resoluas colluatur os secundo decocto fœnugręci: est enim ad hoc singulare, si non possit resolui, abcessus aperiatur scalpello, deinde vlcus hydromelite colluto mundetur. Aliquando abcessus est primarius qui non aliter sanescet quàm incisione. Aëtius iubet vt incisio sit lata, alioquin periculum esse ne abcessus degeneret in fistulam. Cæterùm dolor gingiuarum collutione lactis præsertim asinini demulcetur.

Epulis abscindatur, vel caustico exedatur oleo de vitriolo, aqua forti, alumine vsto. Si placet flos æris in aceto per aliquot dies maceretur, cui exsiccato permisce puluerem gallæ, eóque excrescẽtem carnẽ consperge: monebis interea ægrũ ne transglutiat saliuam. Ecce sunt dentium & gingiuarum, sequuntur linguę, palati & faucium affectus.

Lingua laborat intemperie præsertim humida & sicca, humidiorẽ consequuntur relaxatio & paralysis: relaxatur humidioribus ligamentis. Resoluitur, id est vtroque vsu, loquendi scilicet & gustandi, priuatur; ambobus neruorum generibus impeditis: etenim neruis septimæ coniugationis (qui non longè à principio spinæ exorti ad radicẽm linguæ propagantur) fluxione remollitis, amittit motum: neruis verò obstructis, aut perfrigeratis quos habet à tertio pari, perdit gustandi saporésue discernendi beneficium: Isti effectus erunt signa suæ causæ. Linguam sicciorem, qualis est per febres ardentes, comitantur, asperitas, excoriatio, conuulsio seu

retractio versus suum principium, ad morbos communes pertinet ranula, est tumor sub lingua, ex eo nomen habens quod ranulæ, seu venæ quæ sunt sub lingua, sub hoc morbo manifestè tument: vel quòd qui hoc affectu laborant, inter loquendum coaxant, veluti ranæ, vel quòd ranæ similitudinem præ se ferat.

Relaxationis & resolutionis communia ferè sunt remedia: purgetur corpus ex senna & agarico quæ bullierint in decocto cephalico: caput cephalicis desiccetur, quin etiam totum corpus, dato per aliquot dies decocto sudorifico. Cauteriis diuertenda fluxio quæ in inio atque etiam sub mento applicentur, colluatur sæpe vinum decoctionis saluiæ, maioranæ beto. cariophylorum, nucis moscatæ, zinziberis, cinamomi, teneat sępe in ore zinziber conditum, aut nucem moscatam conditam, & vtatur sequente opiata: ℞ conseruæ salu. anth. stœcad. acori, an. ℥ ß. mythridatij, vel theriacæ veter. ʒ ij. nucis moscatæ conditæ, vel zinziberis conditi ʒ j. cum syrupo conseruationis cytri fiat opiata, de qua capiat manè & serò quantitatem auellanæ. Totum collum oleo de cinamomo, vel de castoreo, vel aliquo vnguento neruali inunguatur, castoreum ipsum per aliquot dies sumatur ʒ vnius pondere cum hydromelite, quę quidem remedia resolutæ quoque maxillæ conueniunt, quæ paralysis est molestissima, quia masticationem peruertit.

Omnia enim animalia, excepto crocodylo, masticant cibos mouendo mandibulam infe-

riorem. Aſperitas linguæ lenienda eſt continē-do in ore oleum ſeu ſuccum amygdalarum dulcium, cremorem lactis, mucaginem pſyllij, cydoniorum extractā in lacte: lingua perfricetur, teneat in ore tabellas diatragracanthi frigidij, penidia, pillulas albas, bechicas. Semen portulacæ excipiatur mucagine tragracanthæ fiant hypoglottia, ſiue paruę tabellę tenendæ ſub lingua, quæ conuenient etiam linguæ, ardore & nimia ſiccitate excoriatæ: retractæ verò ſiue conuulſæ imperentur humectantia, vt decoctū amygdalarum dulcium, paſſularum, ficuum glicyrrhiſæ iuiubarum, ſebeſten cum ſyrupo violato iuiubino de glicyrrhiſa.

Sed memineris conuulſionem à ſiccitate eſſe lethalem, quemadmodum & paralyſim linguæ: Apoplexiam enim minatur, pauci euadūt. Pro ranula Paulus ſingulare conſtituit præſidium in apertione ranularum, priùs purgetur corpus, vena in brachio incidatur, præſertim ſi fuerit tumor phlegmonodis, generatio phlegmones impedietur, initio colluendo oxycratum, ſi non poſſit generatio illius impediri, tentanda reſolutio, colluendo decoctum origani, malicorij & ſalis: ſi tendat ad ſupurationem quàm citò aperiatur effluet humor albugineus ſimilis albumini, ſiue aquato oui.

Notandum verò quod aliquando ranula non eſt humoralis, ſed adnata caro ſub lingua veluti rana aut altera lingua, quæ ſi fuerit alba, vel rubra, mollis, indolens, vt de polypo dictum eſt, exedatur cauſtico, vt oleo vitrioli: Si ve-

rò ſubnigra, dura, dolorémque faciat, neque ferro neque cauſtico irritetur metu cancri.

Chirurgiam docét Paulus Celſus & Albucaſis, hamo præhenditùr, vndique à lingua ſeparatur, ſic tota carnis excreſcentia facile euellitur, vt de pterygio dictum eſt.

De palati affectibus.

IN palato, infantibus ex calidiore lacte nutricis, adultis ex bilioſiore ſanguine, erumpunt aliquando puſtulæ, quibus ruptis ſuccedũt vlcuſcula quæ aphtę nominantur, quibus ſuccurrendum eſt colluendo aquam hordei, roſarum, plantaginis cum melle roſato, ſyrupis roſarum ſiccarum, granatorum, myrtillorum, diamorom, quod eſt in omnibus oris vlceribus ſingulare: Itaque infantibus os eodem, cum baculo perfricabis (quandoquidem per ætatem gargarizare nequeunt) interim nutrici prouideatur purgatione & venę ſectione, refrigerantium vſu: vel alia quæratur cuius lac ſit temperatum. Adultis quoque purgatio & venæ ſectio conueniunt, deinde diamorum diſſolutum aqua hordei & plantaginis. Si vlcuſcula reddantur maligna, attingantur aqua aluminoſa, quin etiam forti, ſed in pueris multa aqua plantaginis temperata. Prodeſt etiam in malignis os abluere omphacio, aut aceto, decoctionis malicorij nucum cupreſſi, vel gallarum.

De Tonsillarum morbis.

IN radice linguæ sitæ sunt glandulæ vtrinque vna quæ tonsillæ vulgò amygdalæ nominantur, quas duo morbi obsident, phlegmone & scyrrhus; Paulus appellat Paristhmia cùm inflãmantur; Antyades verò cùm scyrrhescunt, quo nomine vocari à Græcis induratas ex inflammatione tonsillas Celsus annotauit.

Inflammationi conuenit sectio venæ primùm in brachio, deinde sub lingua, non neglectis cucurbitulis: colluat os oxycrato, vel in aquis rosarum, plantaginis, dissoluãtur diamorum, syrupi adstringentes, rosarum siccarum, cydoniorũ, granatorum myrtillorum, cum iisdem aquis fiat gargarismus. Ad resoluendum vtere vt priùs decocto secundo fœnugræci, abcessu facto cuticula facilè rumpitur, erumpítque pus in os & fauces, hinc vlcus sordidum graue olens. Aliquando oboritur vlcus primarium: distillationis enim acrimonia eroduntur tonsillæ nulla præcedente inflammatione, qualia vlcera sæpè adueniunt lue venerea infectis. Pro duritie tõsillarum hæc etiam sit cautio, vt si iam dolorem faciat, sinatur, metu cancri: alioquin quod superfluum est impedítque deglutitionem & respirationem, abscindi potest. Si totam glandulam funditus & è radice vellere coneris, inquit Aëtius, operatio erit plena periculi.

Tunica palati aliquando inflammatur, eáque inflammationis species ab Aretæo lorum siue

crapedon nominatur, tunica à tumore extenditur instar alarum vespertilionis, quod genus plegmones non semel obseruaui, ídque non aliis remediis quàm alias oris inflammationes persanaui.

De Inflammatione & relaxatione vuulæ.

GArgareo inflammatur quandoque, sed rarò nec sine periculo, frequenter relaxatur distillatione, & ita pendet vt quoties ægri vel saliuam transglutiunt carnis aliquod frustulum se vorare opinentur, à quo veluti strangulantur obsessus inflammatione, eo quod racemi præfert speciem, σταφύλωμα à Græcis, à Latinis vua seu vuula nominatur. At quando fluxione laxior, veluti gracili cauda dependet, inde tum columella quasi parua columna nominatur. Staphylomati seu inflammato gargareoni succurrendum iis remediis quibus tonsillis inflammatis & faucibus. Ad columellam verò seu relaxatum pendulúmque gargareonem, Scribonius myrrham & piper excipit melle, quo illum oblinit. Asclepiades apud Galenum myrrhæ & & piperi immiscet gallam & alumen, vt à calfacientibus eliquescat pituita, & eadem opera ab astringentibus suo loco reddatur. Ioannes De Vigo piperi commiscet myrobolanorum cytrinorum parem portionem, eúmque puluerē cum spatula pendulo gargareoni bis quotidie supponit. Asclepiades etiam insufflat per arun-

dinem puluerem ex anethi vsti partibus duabus & ireos Florentię parte vna: Mesue ex Galeno vt retrahatur suadet ęgrum ex coma suspendere. Si his artibus non possit reddi suo loco, aut ligetur aut incidatur, eóque audentiùs vtrumque præstabis, si caudam habeat gracilem, Volsellis pinsitur, mox forficibus abscinditur, deinde adstringens aliquod gargarizatur, vide tamē vt tantùm quod excedit & superfluum est abscindas, quia cùm totus gargareo abscedit, vox eripitur & vitales partes refrigescunt.

Notabis ex Celso nunquam incidendū quandiu inflammatione tenetur, neque si cancrosus videatur. Albucasis etiam monet non esse incidendum nisi pendeat è cauda gracili, metu hæmorrhagiæ.

Inflammationi nonnunquam succedit gangræna, tùm qui priùs rubebat incipit liuescere, quod est Gangrænæ principium: hoc viso citiùs quàm fieri poterit scarificetur, quin etiam parum Ægyptiaci dissolutum oxycrato gargarizetur, aut sal cum posca: Si nihilominus putrescat, Guido per canulam eum attingit aqua forti, spatio dimidiæ horæ, sic sponte cadit; abscindi etiam potest, vt pendulus.

De Inflammatione faucium.

FAVCES appello internum oris spatium vbi gulæ & asperæ arteriæ extrema concurrunt, vtrumque seorsim & coniunctim potest inflammari: faucium inflammationem Latini

vno nomine Anginam appellarũt, Græci distinctiùs inflammationem laryngis siue gutturis cynanchem: inflammationem verò œsophagi Synanchem nominarunt, imò verò Paulus maioris distinctionis causa, cùm afficiuntur interiores musculi qui laryngem mouent ad vocẽ efformandam, cynanchem, cùm exteriores paracynanchem appellat: Quemadmodum cùm gulæ interiores musculi phlegmone tenentur, Synanchem; cùm externi parasynanchem: Discernuntur actione læsa: nam inflammata gula deglutitio aboletur manẽte respiratione: inflãmato gutture vox & respiratio valdè læduntur: cibus interim etsi cum difficultate transglutitur: omnis enim Angina deglutionem plus minus lædit. Quo maior est deglutiendi aut respirandi difficultas, eò angina periculosior, quia inflammatio pertinet ad partes interiores. Periculosissima angina, inquit Hippocrat. cùm depressa lingua, in faucibus nullus apparet tumor, ægri nihilominus coguntur erecti spirare, isti primo die vt plurimum è viuis tolluntur, alij intra diem quartum. Quando anginosi spumant, non minùs sunt deplorati, quàm spumantes apoplectici, súntque sine auxiliis deserendi, mortem certam esse & in propinquo, significandum est.

Vena primùm cephalica secanda est, quia pręsens requiritur auxilium, quin etiam iterari phlebotomiam magnitudo morbi postulat, iniectis interea clysteribus acribus, quales in apoplexia descripti sunt: deinde ranulæ aperiantur:

tur: Nam Galenus non semel annotauit ranularum sectione sæpe anginam fuisse persanatã: si æger possit deglutire, laborétque cynanche non synanche, detur potio purgans bilem. ℞. expressionem ℥ ij. rhabarbari infusi in aqua cichorij cum ℈ j. santali cytrini, in qua dissolue syrupi rosarum pallidarum vel de cichorio ℥ j. diapruni solut. ℥ iij. fiat potio, quæ in synanche esset inutilis, quia ne aqua quidem transglutitur.

Topicorum eædem sunt indicationes quæ fuerunt in aliis inflammationihus oris, initio repellendum, vt prohibeatur generatio phlegmones: si non possit impediri, tentanda resolutio: abcessus factus aperiẽdus si fieri potest scalpello, alioquin alligetur carnis frustulum filo, & detur comedendum, mox retrahatur: idem fiet si alligaris filo spongiam. Gargarismi lenis ad repellendum sit hæc formula. ℞ aquæ rosarum & plantaginis añ. ℥ iiij. dissolue syrupi granatorum, rosarum siccarum, cydoniorum myrtillorum cuiusuis ℥ ij. fiat gargarismus. Erit vehementior ex decocto balaustiorum, malicorij, nucum cupresi dissoluendo diamorum, aut dianucum: adstringentibus ratione doloris immisceri debent lenientia, vt iuiubæ passulę, ficus, glicyrrhisa. Exempli gratia, ℞ malicorij ℥ iij. balaustiorum & glicyrrisæ añ. ℥ ij. passulas decem ficus & iuiubas añ. numero quatuor fiat decoctio, in colaturæ ℔. j. dissolue diamorum vel dianucum ℥ ij. fiat gargarismus, vt demulceatur dolor qui anginosos cruciat, per in-

teruall a gargarizent lac asinæ, capræ, vaccæ, aut serum lactis in quo parũ calliæ ad leniendũ dissolui potest, vt resoluas vtere secundo decocto fœnugręci, in quo dissolue diamorũ compositũ: Tale autem redditur addendo ad simplex parum myrrhę & croci, si neque resolui neque repelli potuerit, abscessus quàm citò fieri poterit arte dicta aperiatur. Cæterum quia scripsit Hippocr. in Angina, si tumor in collo appareat, bonum, idcirco omnibus artibus procurandum vt materia forâs attrahatur, cucurbitulæ sub mento & circa fauces admoueantur, inquit Celsus, id quod strangulat euocetur, ad eum finem vulg⁹ pattam leonis applicat collo, forma cataplasmatis, miro profectu, cuius loco vti possis synapismo aut vesicatorio. Collum lana succida, imbuta oleo aliquo calastico siue relaxante, vt camomeli, liliorum, inuoluitur. Quæ omnia remedia adiuuant manifestis qualitatibus anginosos, at proprietate inexplicabili iuuant tam sumpta quàm admota quę sequuntur, ideo dicta cynanchica. Stercus canis album (tale autem redditur si per duos dies canis nihil præter ossa comederit) siccum teritur, cribro traiicitur, deinde melli syrupo, vel diamoro permiscetur. Item hyrundinum vstarum, cochlearum, vel cancrorum vstorum cineribus eodem modo vti possis: pulli ipsi hirundinum vtiliter eduntur, aut vruntur, & puluis edendus datur cum mulsa: vel ℞ nidum hirundinis, subigatur cum melle fiat cataplasma applicandum collo, quæ omnia sunt auctoritate Galeni

firmata, deinde Aëtij, Pauli, Celsi testimoniis comprobata. Dioscorides vrit millepedes, puluerem immiscet melli pro litu colli. Sunt qui pro extremo remedio, vt in apoplexia, incidunt iugulares, à quibus fluit sanguis qui anginam facit.

Hactenus de vera & exquisita Angina, quæ fit à sanguine vt plurimùm bilioso, id est, tenui & feruido: Quæ enim fit à sanguine pituitoso est quidem vera, non exquisita: at notha fit à pituita, potiúsque ad œdema quàm ad phlegmonem referri debet: habet quidem multa communia cum vera, vt sensum angustiæ siue compressionis, difficultatem spirandi & deglutiendi, verùm abest febris, nullus vrget dolor, propterea non est adeò periculosa. Purgatio, si deglutiri possit, præscribatur ex senna, turbith, agarico quæ bulierint in decocto cephalico, clysteres acres: applicetur collo cataplasma resoluens, quale hoc fuerit, ℞ radicis liliorum ℥ j. altheæ cum radice m. j. florum chamomeli & melil. añ. p. j. seminum anisi, lini, fœnugræci & fœniculi añ. ʒ ij. fiat decoctio. Residentia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ fabarum & nidi hirundinis añ. ℥ j. vel ℞ pulueris cancrorum vstorum, stercoris canini añ. ʒ vj. cum oleo camomeli fiat cataplasma applicandum collo, gargarizetur decoctum hyssopi, thymi, pulegij, atque imprimis calamenthæ, in quo dissoluatur oxymel. ℞. Calamenthæ m. j. fiat decoctio, in colat. ℔. j. dissolue cochlearum vstarum ℈ iiij. oxymelitis Galeni ℥ j. fiat gargarismus. Quando

impedita gula anginosi nil omnino deglutiunt, sorbitiones per cannulam siue gutturnium induntur, vel cucurbitula primis colli vertebris applicatur, vt gula dehiscat: Interea exhibentur cibi liquidi.

Non est omittendum abcessu rupto fieri vlcus, quod imprimis hydromelite aut aquis vel decoctis hordei, ligustri, caprifolij, agrimoniæ, detergendum, deinde diamoro replendum & obducẽdum, maligna vlcera in faucibus: vt aliis in partibus, attingi debent aqua forti, aluminosa oleo de vitriolo.

PARTIVM ORIS ENVmeratarum symptomata, primi, secundi & tertij generis.

COmmemoratis partibus velut instrumentis natura vtitur ad respirandum, ad loquendum & ad gustandum. Propterea illis malè affectis, istæ actiones læduntur, equidem pulmo est pręcipuum vocis instrumentum, sed ad vocem dearticulandam concurrunt præterea bronchia seu trachiarteriæ propagines per pulmonem dispersæ veluti fistulæ, lingua, gargareo, guttur, dentes, nerui recurrentes, qui propter istum vsum vocales nominantur: Loqui non possunt quibus lingua inutili ligamento veluti filo constricta tenetur, quo forcipibus inciso incipiunt loqui. Sunt etiam muti quibus lingua est resoluta, aut quibus impediti

sunt, vt obstructi, incisi, perfrigerati vocales neruí. Loquuntur quidem balbi, sed deprauatè, quemadmodum Trauli qui t, & r, non possunt pronunciare, quod de Demosthene & Alcibiade ferunt historiæ. Vox etiam deprauatur raucedine siue distillatione in fauces: aër enim per materiam catharri veluti per aquam delatus raucum edit sonum, instrumenta musica, vt fides cytharæ, debent esse sicca, proinde fluxione humectatis vocalibus instrumentis vox raucescit. Raucedo in valdè sene est insanabilis. In cęteris si vnum annum excesserit, vix vnquam sanescit. Si anteriores dentes suis acetabulis emoti locutionem impediant, sufficiantur in eorum locum eburnei. Ecce sunt causæ præcipuæ vocis impeditę: Aboletur gustus impeditis neruis gustatoriis à tertio pari, vt motus præpeditis motoriis, à septimo pari. Deprauatur verò lingua alieno humore infecta: nam sub aurigine perfusa felle, iudicat omnia amara, quę vitia frequentiùs contrahit ex inferis partibus quibus veluti spongia incumbit: indéque ascendentes vapores excipit. De respiratione opportuniùs sectione sequenti. Age verò, ponamus quempiam de abolita, imminuta aut deprauata voce apud nos conqueri, tacita mente excurremus per commemorata vocis instrumenta, vt cuius vitio hoc accidat dignoscamus, & remedium causæ morbificæ accommodemus.

Hippoc. in Aph.

De Raucedine.

ESTO vox rauca à distillatione in fauces, quę idcirco raucedo nominatur: purgandum erit corpus cassia cum rheo, atque si fluxio calida videatur, mittendus sanguis.

Obiter tamen notandum est quod Valescus in commentarios retulit, si rauco à destillatione mittatur sanguis quo tempore catharrus commouetur, aucta distillatione amissurum esse vocem. Consulendum capiti vt parti mittenti, gargarismo vtendum est repellente, ex syrupis & aquis adstringentibus, aut ℞ diacodij ℥ ij. capiat hora somni duo cochlearia ad sistendum catharrum. Aut ℞ gummi arabici tragracanthæ, glicyrrisæ rasæ, amygdalarum, penidiorum, seminum cucurbitæ, cucumeris & portulacæ an. ʒ iij. croci ℈ j. fiant pillulę tenendæ sub lingua. Cubebæ, vulgò grana paradysi, sensim trãsglutitæ, vel sumptæ cum aqua mellis, creduntur proprietate mederi raucedini, quod sequitur vocem claram efficit.

℞ Croci myrrhæ & thuris an. ʒ j. coquantur cum passio, siue musto decocto ad consistẽtiam mellis, sumat manè & serò instar castaneæ. Quòd si abolita sit vox aut imminuta ob paralysim linguæ, iam præcesserunt remedia: si à neruis vocalibus incisis est malum immedicabile: si ab eisdem resolutis, obstructis, perfrigeratis, non tantùm collum liniatur oleo de castoreo, costi cinnamomi, vnguento neruali,

ſed etiam quartæ vertebræ, vnde exoriuntur, eiuſmodi topica applicentur: non neglectis iis quæ ad paralyſim linguæ nouiſſime dictata ſũt ſi propter arteriam exaſperatam vox lædatur, ſyrupis, & eclegmatis lenientibus læuigetur, vt ſyrupo violato, iuiubino, de glicyrriſa, de tuſsilagine, tabellis diatragacanthi & cæteris: quę ad exaſperatam linguam præceſſerunt, vt pillulis albis, bechicis.

Si vitium ſit in pulmone vt ſi phtiſicus fuerit aut aſthmaticus, iſti affectus habebunt ſtatim ſua remedia. De mutis & balbis locus hic poſtulat vt pluribus diſſeramus: neque enim in arte poſsis commodiore loco.

Imprimis notandum quia ſermo ex auditu eſt quotquot naſcuntur ſurdi, eoſdem neceſſariò eſſe mutos: at ſi fuerint ſurdi aliquo accidente, vt aure obſtructa, nihil obſtat quin loquantur: multi reſoluta, aut inutili ligamento conſtricta lingua ſunt muti, qui arte, quin etiam ſponte aliquãdo ſaneſcunt: Nam Athis Crœſi filius cùm videret enſem iam diſtrictum ad interficiendũ patrem, qui nunquam antea locutus fuerat & pro muto habebatur, cœpit, exclamare, O homo ne occidas Crœſum, vnde tam repentina mutatio? an diſrupto linguæ ligamento, an percurata momento paralyſi, quia calor & ſpiritus magno animi impetu ad linguam alioquin ignauam & torpentem confluxerunt: quoſdam enim paralyticos qui per aliquot annos in lecto iacuerant, cùm domus conflagraret, aut depoſcerentur ad necem, audio eadem cauſa in pedes

domo effugisse. Maximilianus Frederici tertij imperatoris filius, cùm pro muto haberetur, quia ante nonum annum non erat locutus, euasit tandem in virum eloquentissimum, vt hinc obiter intelligat medicus non esse desperandũ etiamsi quibusdam pueris tardè adueniat loquendi beneficium.

Balbuties vt plurimùm accidit cerebri & linguæ nimia humiditate. Qua causa pueri & ebrij balbutiunt, eadem ratione scripsit Hipp. balbos alui profluuio sæpe corripi. Quocirca cephalicis desiccandum est cerebrum, quin etiam totum corpus, sumpto per aliquot dies hydrotico, cætera etiam peragenda quæ ad mollitiem linguæ dictata sunt: conserua saluiæ ore detenta imprimis commendatur.

Traulis conueniunt illa eadem remedia, nam credibile est illos τ & ρ malè pronuuciare propter mollitiẽ linguæ; ideo enim fit vt lingua prioribus dentibus malè innitatur, humidiores linguæ musculi non possunt linguam firmiter stabilire, quod tamen necessarium est ad harum literarum pronuntiationem. Ecce sunt læsæ vocis, sequuntur deprauati gustus remedia. Considerabis primum à qua parte ascendant vapores quibus lingua inficitur, si à ventriculo, an ab hepate, vt parti primò laboranti subuenias: Si ab aurigine lingua felle perfundatur, percurata aurigine, lingua suæ integritati restituetur, interim paretur gargarismus detergens ex decocto hordei, agrimoniæ, marrubij, vel ex aquis stillatitiis caprifolij, ligustri cum pauco melle rosato.

Ad Ametriam in excreto pertinent multa & frequens ſpuitio,nec non ſcreatus ſanguinis, aperta aut eroſa in faucibus aliqua vena,à ventriculo enim & hepate ſanguis profluit vomendo : à pulmone tuſſiendo, ab ore & gingiuis ſpuendo: à faucibus ſcreando. Immodica ſaliuatio aut contingit à perenni & tenui diſtillatione,aut à ventriculi cruditate. Nam malè coquente ventriculo multa pituita colligitur quæ aſcendit in os per tunicam communem ori & ventriculo. Qui natura & temperamento ſunt melancholici ſolent eſſe ſputatores : Verùm maximè omnium hypochondriaci, fortaſſis quod lien eructet humorem acidum in ventriculum à quo refrigeſcit. Itaque vt huic ſymptomati ſuccurras, conſiderabis diligenter vnde procedat,ſi à cerebro,ventriculo,aut à liene vt vnicuique cauſæ ſuum accommodes remedium,cerebrum exſiccandum,ſiſtendus catharrus, ventriculus roborandus & iuuanda coctio remediis ſuo loco explicandis: Lieni verò proſpiciendum remediis quæ poſtea ad melancholiam hypochondriacam deſcribentur. Screatus verò ſanguinis ſiſtetur aliqua detenta in ore cõſerua adſtringente, vt roſarum, ſymphiti maioris, quibus immiſcere poſſis aliquid terræ ſigillatæ,boli,vel coralli rubri:vel gargariſmo ex ſyrupis aſtringentibus diſſolutis aqua quapiam aſtringente,roſarumplantaginis centinodiæ: addere etiam poſſis nõnihil trochiſcorum de bolo, de carabe, de terra ſigillata, de ſpodio. Denique conueniunt quæ ad hæmorrhagiam præ-

cesserunt, & quæ deinceps ad hæmoptoidem.

Ad affectus simplices referri potest oris fœtor, cuius imprimis recognoscenda causa, procedátne ab ore ipso, vt à dente putri, an à ventriculo malè coquente, an à pulmone vlcerato, an ab ozæna: nam si fœtor procedat à dente putri, experienda remedia quæ ex Galeno ad putres & erosos dentes dictata sunt, tandem euellatur: Si à ventriculo malè coquente, frequenti vsu pillularum de hiera aut de aloe corruptus humor vacuetur. Si ab vlcere putri pulmonum quia phtisis est insanabilis, satis erit fallere fœtorem, teneat itaque sæpe in ore cariophylum vnum, tau aliquid nucis moscatæ conditæ: Nam suspecta sunt suauius olentia, vt moschum Posthume non bene olet qui bene semper olet. Cæterùm de aspera arteria memorabilis est historia apud Cardanum quæ hîc videtur coronidis loco inserenda. Mediolani nebulo quidam adiudicatus cruci nunquam potuit laqueo strangulari, quod cùm vulgus haberet pro miraculo, relegatus fuit à iudice in cœnobium, vbi vitam finiuit, cuius euentus causam vt inuestigaret Cardanus, operum naturæ scrutator diligentissimus, postulauit sibi dari corpus dissecandum, inuenit asperam arteriam illi fuisse osseam; tam duram vt nullo fune comprimi potuerit.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI Sectio II.

De morbis qui thorace continentur. Imprimis de morbis pulmonum.

VLMO patitur omne genus morbi: Laborat enim intemperie calida, frigida, humida, ſicca, nuda, cum materia, ſępe obſtruitur à pituita craſſa & viſcida quæ aliquando reſolutis partibus tenuioribus in lapillos concreſcit: poteſt enim in fiſtulis pulmonum non minùs quàm in renibus, aut in cyſti fellis pituita lapideſcere. Vlceratur etiam à diſtillatione ferina vnde phtiſis: inflammatut à copia ſanguinis bilioſi quo nutritur, quæ inflāmatio pulmonis à parte affecta peripneumonia nominatur. Patitur etiam abſceſſus non tātùm in ſe, ſiue in bronchiis collecta materia purulenta, ſed in arteria venoſa, aut vena arterioſa, qui exigui abſceſſus tubercula nominantur.

Calidiores pulmones arguunt genæ rubræ, aſcendentibus fumis, ardor thoracis, & ſitis ingens quæ non miteſcit potu, ſed frigidi aëris in-

ſpiratu. Quî fit vt ſitiant, dices, cùm ſitis cauſam Galenus attribuat ſuperiori orificio ventriculi? an quia pulmoni calfacto ſtomachus compatitur? an quia fauces areſcunt à calidiore pulmone?

Frigidam intemperiem contraria ſigna demonſtrant, frigidum pectus, ſitis nulla, & quòd calido aëre recreentur, frigido offendantur, pulmonem aridum vulgus appellat flaccidum. Quo malo afflicti paulatim tabeſcunt, tabidorum facta diſſectione nullam tabis & mortis cauſam obſeruare potui præter pulmones veluti in camino exſiccatos: motus, fames, vigiliæ & quæcumque exſiccant huic hominum generi ſunt infenſiſſima: pulmonem humidiorem tuſſis humida comitatur, vt ſicciorem tuſſis ſicca cum aſperitate arteriæ.

Refrigerabis calidiorem pulmonem vſu frequenti caſſiæ, miſſione ſanguinis, abſtinentia vini, cuius loco vtatur ptiſana pro ordinario potu aut aqua hordei, hordeata ſint in vſu frequenti & amygdalata, quin etiam panis ex hordeo conficiatur, ſyrupo violato iuiubino, tabellis diatragracanthi vtatur, aliquando inter paſtus liniatur thorax oleo violaceo: Nam frigida quæ adſtringunt vt roſaceum & myrthinum nocent, quia reſpirationem impediunt. Lac aſinæ ardorem ſimul & ſiccitatem pulmonis contemperat. Frigidiores verò calefacies ordinario vſu hydromelitis in quo hyſſopi coma nodulo incluſa bullierit, ſyrupis de praſsio ſiue de marrubio, de hyſſopo, tabellis diairis,

litu thoracis ex oleo irino, anethino vnguento resumptiuo, quod etiam aridis & exuctis pulmonibus benefacit, vt syrupus resumptiuus, seu de testudine. Crocus perhibetur anima pulmonis, propterea ex ouo sorbili sumi potest, & linimentis immisceri, vt oleo amygdalarum amararum, butyro; immiscebis quoque potulentis vt iusculis. Frigidiores & humidiores purgabis sæpe addendo ad Cassię aut catholici ℥ j. turbith vel agarici trochiscati ℈ iiij. si malis diaphœnici aut diacarthami ʒ ij. fiat bolus, capiat ex cochleari cum syrupo capilli veneris. Est-ne mittendus sanguis in frigidis & humidis morbis pulmonum? Minimè verò, nisi manifesta sit plenitudo, túmque licet ad causam antecedentem non ad coniunctam. In longis morbis quales solent esse frigidi & humidi, possis imperare syrupum solemnem ex bechicis, in quibus turbith aut agaricum bullierint hac formula. ℞ radicis enulæ campanæ, serpentariæ & ireos florent (ad incidendum pituitam crassam viscidam) añ. ℥ ß. polipodij querni, glicyrrhisæ rasæ passularum mundatarum añ. ℥ j. tussilaginis cum radice, scabiosæ morsus diaboli, pimpinellæ adyanti. Hyssopi añ. m. j. iuiubas & sebestem num. 10. Seminis carthami & bombacis añ. ℥ ß. florum violarum pug. ij. fiat decoctio, in qua bulliant ℥ iij. Agarici nodulo inclusi cum ʒ ij. ziziberis, in colat. ℔ ß. dissolue sachari ℔ ß. fiat syrupus perfectè coctus, de quo capiat ℥ ij. pro dosi cum aquis scabiosæ pimpinellæ adyanti, vel cum ptisana magistrali. Si ad hunc syrupum

adieceris cassiæ ℥ ij. pulueris diairis, vel conseruæ enulæ campanæ, capilli veneris añ. ℥ ß. fiet opiata pectoralis laxatiua.

Auicenna plurimi facit ius galli decrepiti, farciendus est hordeo, passulis, ficubus, glycyrriza, iuiubis, sebestem, in colaturæ ℔ ß. dissolue mannæ calabricæ ℥ ij.

Memineris quoties morbis pulmonum coniuncta erit destillatio, vt frequentissimè cõiuncta est, toties omni arte procurandum vt sistatur, alioquin inutilem fore nostram operam, cephalicis ergo exsiccandum caput, vtendum hora somni diacodio, aut hypeoglottiis: ad diuersionem verò admouenda erunt brachiis cauteria.

Agè verò à morbis similaribus, de quibus nõ est admodum frequens querela, pergamus ad organicos in quibus præcipuum locum tenet obstructio: Angustæ enim pulmonum fistulæ congesta ex intemperie frigida pulmonis, vel à cerebro destillante pituita, sæpe obturantur: Tùm æger difficulter respirat, tussit, & in thorace manifestam sentit oppressionem.

Huic malo subuenient incidentes & detergentes syrupi, vt capilli veneris, de hyssopo, de marrubio, oxymel simplex diureticum, scylliticum, tabellę diairis simplicis & diairis Salomonis, iuscula cicerum, & caulium rubrorum, vnde looch de caulibus, expressus succus & depuratus coquitur cum melle, vel cum sacharo candi ad consistentiam syrupi, quo vtendum ex cochleari, vel cum baculo glycyrrizę, vel cum a-

quis prędictis ſcabioſæ, pimpinellæ, adianthi.
Veſperi quo tempore catharrus commouetur, capiat ſyrupi roſarum ſiccarum & iuiubini cuiuſque, vel diacodij, duo cochlearia. Manè vt quod nihilominùs influxit in pulmones & per aſperam arteriam deerrauit, expectoretur: vtatur ſyrupis incidentibus & detergentibus commemoratis. ℞ ſyrupi capilli ven. & de hyſſopo añ. ℥ j. aquarum pimpinellæ & ſcabioſæ añ. ℥ iij. fiat iulep in duas doſes, vinum conceditur aut eius loco hydromel in quo coma hyſſopi nodulo incluſa bullierit. Benefaciet quoque ſyrupus magiſtralis iam deſcriptus, aut caſſia cum agarico, litus thoracis ex oleo irino, anethino, amygdalino cum croco: opiata ex conſerua capilli veneris enulæ campanæ, ireos, cum puluere diairis, diatragrancanthi: non ſunt prætereunda remedia, quę ideo aſthmatica vocantur, quòd proprietate iuuent aſthmaticos vt millepedes, vtendi modus ex proœmio huius operis repetendus, puluis millepedum vſtorum miſceatur opiatæ prædictæ, exempli gratia, ℞ conſeruæ capilli ven. ℥ j. conſerue enulæ camp. & ireos añ. ℥ ß. pulueris millepedum vſtorum ʒ ij. diairis ſimplicis ʒ iij. cum ſyrupo capilli veneris fiat opiata, de qua capiat quantitatem nucis iuglandis mane antè paſtus, ſuperbibendo parum aquę ſcabioſæ, aut capilli veneris. In obſtructione contumaci, qualis eſt aſthmaticorũ, Galenus laudat diaſulphur quod conficit ex ſulphuris, piperis & ſynapi æquis partibus, vt frigida & craſſa pituita eorum ca-

lore eliquescat, datur ex ouo sorbili à ℈ j. ad ʒ j. aut therebinthinæ permiscetur ℞ pulueris prædicti ℈ ij. therebinthinæ ʒ ij. fiat bolus, therebintina ad omnes obstructiones est singularis, Arabes exhibent solum sulphur cum ouo, chymici, flores sulphuris, alij dant quotidie tabellã vnam diatragrancanthi conspersam oleo anisi chymici.

Hactenus morbi similares & organici, sequuntur communes, imprimis vlcus, deinde inflammatio, cui propter affinitatem coniungemus inflammationem musculorum intercostalium, quæ mentitur pleuritidem: vlceratur autem pulmo vt plurimùm ferina destillatione cui malo multis causis est obnoxius: Primò quòd habeat carnem mollem, pro inde vlcerabilem: Secundò quia subest cerebro, à quo per amplum & patentem canalem facilè fluxionem excipit, aliquando biliosi sanguinis acrimonia eroditur, vlcus pulmonũ hectica febris comitatur, vnde macies totius corporis seu tabes quæ proprio nomine phtisis appellatur: neq; enim omnis tabes ab vlcere pulmonis: nã omnis febris hectica emaciat corpus, sed tabes ab vlcere pulmonis propriè phtisis appellatur. Sed cur vlcus pulmonũ hectica febris consequitur? quia pulmo est flabellũ cordis, aëris inspirati qualitate, ardorem cordis contemperat, eiusdem substantia spirituum vitalium materiam illi suggerit: Atqui vlcerati pulmones cum aëre fumos putres ad cor transmittunt, quin etiam aërem ipsum contaminant. Itaque cor vsque adeo

tan-

tandem inficitur, vt inde febris hectica necessariò oriatur, quæ consumptione humidi primigenij tabem inducit. Dignoscetur ab antecedentibus, vt si precesserit sputum sanguinis: ab adiunctis vt sputo puris, quinetiam cum vlcus inueterauit, excretis pulmonis aut asperæ arteriæ fistulis, à consequentibus, vt corporis totius extenuatione: quæ tria vno aphorismo Hippocrates comprehendit. A sanguinis sputo puris sputum, à puris sputo tabes: Indicationes eædem sunt quæ aliorum vlcerum: si vlcus impurum & sordidum fuerit, detergendum, deinde si cauum, carne replendum: quod si mundum & superficiariũ fuerit duntaxat, minimè profundum: quàm citò fieri poterit cicatrice obducendum: quod fiet vsu frequenti syrupi rosarum siccarum vel granatorum cum aqua chalybeata. Auicenna vsum longum & frequentissimum sacchari rosati, seu vulgaris conseruæ rosarum, adeo commendat, vt illius solo vsu vlcera coaluisse affirmet: Inspiretur aër siccus: dici enim vix potest quanti momenti sit aër in morbis pulmonum: multi ea causa in Ægyptum nauigarunt, & furnaria sui furni frequenti halitu vlcus pulmonis tandem desiccauit. Pulmo vulpis pulmonibus malè affectis creditur proprietate subuenire, sed imprimis vlceratis, quia maximam vim habet desiccandi; Curatio autem vlceris desiccatio est: Itaque illius puluerati ʒ vna exhibeatur quotidie cum hydromelite, aut permisceatur veteri & liquidæ conseruæ rosarum, ℞ con-

seruæ rosarum ℥ ij. pulmonis vulpis preparati, vt decet, hoc est abluti vino in quo hyssopus bullierit, aut aqua scabiosæ, pimpinellæ, adyāti, deinde exsiccati, ℥ ß. pulueris diatragacanthi frigidi ʒ vj. cum syrupo de glicyrrhiza, fiat opiata, de qua capiat sæpe inter pastus vel pulmo assetur sine ferro, & in pastu edatur. Celsus parem vim attribuit iecori vulpis. Verùm faciamus non esse recens & superficiarium, sed cauum, sordidum vel inueteratum vlcus: imprimis prædices esse insanabile, cóque minùs iam si adiunctam habeat inflammationem, aut hecticam febrem. Cur ita? quia id à quo vnicum & singulare præsidium sperari potest, est illi nocentissimum, non enim potest aliter purè expurgari, quàm tussiendo: Atqui tussi dilaceratur, inflammatio magis magísque augetur. Quid ergo facies? blandiendum malo, & arte procurandum, vt minore cum molestia moriatur.

Hoc prestabit lac asinæ. Nam suo sero detergit, caseosa substantia consolidat, butyrosa nutrit: quod est necessarium ratione emaciationis. Sumi poterit ad ℔. ß. cum saccharo rosato, tribus horis ab assumpto lacte, capiat vitellum vnius oui. Villanouanus extollit aquam de sanguine humano distillatam, quam non dubito extenuationi profuturam, non vlceri.

Valescus sequentem puluerem ex Hali mirificè commendat: eo enim se phtisicos persanasse affirmat, qui ab omnibus pro desperatis habebantur.

℞ papaueris albi ℥ x. Gummi arabici, amili, tragachanthi an. ℥ ij. Seminum portulacæ altheæ & maluæ an. ℥ v. Seminum cucurbitæ melonis cytrulli, cucumeris, mundatorum an. ℥ vij. Spodij & ſucci glicyrrhizæ an. ℥ iij Penidiorum ad pondus omnium, fiat puluis, de quo capiat quotidie ℥ ij. cum ſyrupo papauerino, aut iuiubino. Eodem puluere, inquit, iubebam, vt conſpergerent hordeata & amygdalata (quibus ſæpe vti debent phtiſici) & benè habuerunt. Pro bellariis Marci panes, paſta regia, piſtacia quoque paſſulæ & amygdalæ: Cæterùm proni ſunt ad phtiſim, quibus collum eſt longum & gracile. Item qui pectus habent depreſſum, vel elatas ſcapulas, hi pterigodes ſiue alati dicũtur: Illi ſaniodes: Huic malo obnoxij ſunt, adoleſcentes potius quàm pueri, aut ſenes, propter feruorem ſanguinis bilioſi, & qui carne ſunt molliore. Præcedunt autem tuſſicula inanis ſiue ſicca, quæ vulpina dicitur vulgò. Titillantur fauces, & ſentitur punctura in thorace, cum vrinis tinctis, tum prouideto ne vlcus fiat, quia factum, eſt immedicabile, cruſtula ad tempus quandoque obducitur, ſed quæ poſt aliquot menſes, aut annos tuſſi excluditur, & vlcus recrudeſcit.

Prophylactica ſunt, ſiſtere catharrum & cauteriis diuertere, quia vlceri iam facto parum proſunt, præſertim iam emaciatis. Caſſiæ cum Rheo, ſit vſus frequens, vt quolibet menſe ſemel, luna decreſcente, vtatur tabellis diatragaganthi, mittatur ſanguis ſaltem ſemel, quot

annis ineunte vere.

Vlcus asperæ arteriæ curetur pauco bolo, thure vel mastiche exceptis mucagine tragragãthi aut aquato oui, inde fit looch quo vtatur sæpe ex cochleari, vel cũ baculo glicyrrizæ: Ita enim fiet vt ad hæreat aliquid vlceri.

Scribit Aristoteles septimo Topic. post Platonẽ in Sophista, vnũ esse ex principiis humanę sapientiæ rerũ dissimiliũ, similitudines & similiũ dissimilitudines cognoscere: Hoc enim posse est tantùm periti artificis. Atqui peripneumonia & pleuritis multa habent similia inter se, multa dissimilia. Itaque placet vna fidelia duos parietes dealbare. Vtrique communia sunt: febris continua, difficultas spirandi, tussis, sputum cruentum, dolor, verùm sub pleuritide sentitur pungens, vt plurimum in alterutro latere, non semper, at in peripneumonia dolor grauis in toto thorace: pulmo enim est indolens, non habet sensum nisi grauitatis, quia neruus illius substantiam non penetrat, per mẽbranam solam diffunditur. Quæret aliquis, cùm dolor pulsans consequatur magnas inflammationes, quidni pleuritidem? quia illic nulla arteria. Cur dixisti non semper dolorem pleuriticum alterum latus premere? quia pleura per totum thoracem extenditur. Inflammatio mediastini, à quibusdam vera pleuritis dicitur: dolores acutissimi qui in dorso sæpe contingunt, sunt pleuritici: nam si partes externas affligant ad notham, si pleuram ipsam ad veram pleuritidem referuntur, ante vel ponè non refert.

Peripneumonia fit à ſanguine quouis, potiſsimùm tamen à pituitoſo, quia pulmo per ſyſtolem excludit bilem, vtpote tenuem & mobilem: pituitoſum verò ſanguinem retinet, quia eſt craſsius & tenax. At pleuritis ferè fit à ſanguine bilioſo: pleura enim craſsior eſt quàm vt pituitoſum, aut melancholicum ſanguinem tranſmittat. Sanguis qui committit pleuritidē, à vena ſine pari, impetu & maiore copia defluit: Qui peripneumoniam, à vena caua ad dexrum ſinum cordis, atque inde ad pulmonē per venam arterioſam. Peripneumonia aliis morbis aliquando ſuccedit, vt anginæ & pleuritidi, materia à faucibus vel à pleura tranſlata ad pulmones, quæ peripneumonia eſt lethalis. Pleuritis aliquando fit à catharro.

Pleuritidi hemorrhagiam ſuperuenire bonū eſt, peripneumoniæ malum. Peripneumonia terminatur ſuperuenientibus parotidibus, non pleuritis, quanquam rhaſis decimonono continentis & Meſue ex Galeno annotarunt, aliquando pleuritidem ſalutariter terminari ſanguine liberaliter fluente ex aure quæ eſt è directo lateris dolentis: Peripneumonia eſt acutior & periculoſior quàm pleuritis: ideóque citiùs in melius, aut in peius terminatur. Peripneumonici halitum habent longè calidiorem, propterea aere frigido magis recreantur quàm Pleuritici.

Communia ferè remedia: vnicum enim præſidium in venæ ſectione, quia ſunt morbi à ſanguine, clyſteres frequentes, purgatio ex caſsia

e manna, gallo decrepito, aut catholicone, bechica, partim quæ leniant, vt syrupus violatus, de Glicyrrhiza de tussilagine. Iuiubinus, partim qui incidendo & detergendo facilitent sputum, vt syrupus, capilli veneris & oxymel. Citò enim & facilè spuere bonum est: non spuere (cruda pleuritis tùm dicitur) malum: nam nisi materia pleuritidis intra dies quaruordecim ex purgetur, fiet empyema, quia Anaxion primis diebus non spuerat, vt est tertio epidem. morbus productus est ad diē trigesimūquartū, quod si primis quatuor diebus æger liberè spuat, pleuritis terminabitur intra diem septimum.

Quæ vena in pleuritide sit secunda, dici vix potest inter doctos quanta contentione certetur, placet Arabibus in principio dum adhuc humor est in motu, siue quandiu fit fluxio, ad reuulsionem, aperiendam esse primùm saphenam, deinde basilicam lateris oppositi. Tandem ad euacuationem materiæ morbificæ, basilicam lateris dolentis. Huic opinioni fauit Curtius, quam opugnauit Brissotus, quem hodie sequitur schola Parisiensis, quia frustrà fit per plura, quod fieri potest per pauciora, atqui secta basilica lateris dolentis, quia reuellit, deriuat & vacuat simul, promptiùs adfert auxilium, vena lateris oppositi incisa, pleuriticos nihil aut minimum iuuat, inquit Gal. Itaque frustra æger toties cruciatur. Scaliger, tantum abest, vt fateatur par commodū aduenire pleuriticis secta initio vena è directo, cum affirmet

quoties hanc opinionem ſecutus eſt, toties ægros deceſſiſſe, omnes ferè ſeruatos Arabum conſilio. Veſalius contendit in omni pleuritide ſemper aperiendam eſſe baſilicam dextram, quia hac parte ſit truncus venæ ſine pari: nam eſto pleuritis ſiniſtra, fiet reuulſio de fonte: ſi fuerit dextra, non tantùm fiet reuulſio, ſed etiam deriuatio & vacuatio. Holerius obiicit ſanguinem lateri ſiniſtro impactum, non poſſe retrahi inciſa hepatica, quia ſi vena azygos calamo inſuffletur, ne ſpiritum quidem ad cauam tranſmittat, multo minus ſanguinem. Sit ita ſanè: nihil enim tale adhuc comperi: donemus materiam affixam lateri ſiniſtro reuelli & retrahi non poſſe, At quæ fluit, antecedens cauſa quæ facit & fouet morbum, quidni ſiſtetur, reuelletúrque? in pleuritide dextra non tantùm initio ad reuulſionem, ſed etiam toto morbi decurſu ad euacuationem materiæ coniunctæ aperienda eſt hepatica: In ſiniſtra verò quandiu ſit fluxio, ad reuulſionem aperienda videtur hepatica, vt reuulſio fiat de fonte ſiue de trunco, deinde vt impactus humor educatur, baſilica ſiniſtra: Saphena verò aperiatur, cũ hęmorroides viris, menſes mulieribus ſubſtiterint. Cæterùm quidam negant poſt diem quartum pleuriticis tutò mitti ſanguinem, verùm Hipocrates Anaxioni pleuritico vndecimo die morbi aperuit venam: Itaque quandiu dolor premit, licet venam aperire: pacato dolore, parcendũ venæ, ne fruſtra deiiciantur vires: nam ſalus pleuriticorum

& peripneumonicorum tota dependet à viriũ robore. Quando dolor abest manente febre cum difficultate respirandi, credibile est iam factum abscessum, proinde tum inutilem esse phlebotomiam. Conuenítne purgatio pleuriticis? Sanè cum dolor vergit ad iugulum, tota spes in phlebotomia: at cum vergit ad hypochondrium, Hipocrates etiam purgat elleboro, quia cacochymia magna indicatur, quæ tendit deorsum, quia dolor eò vergit: vbi autem dolor, ibi morbus. Ibi causa morbifica: sumus autem nos naturæ ministri. veruntamen hodie contenti sumus minoratiuo, vt cassia & manna ℞. Cassiæ ℥ j. fiat bolus cum saccharo, capiat ex cochleari cũ syrupo violato, mox assumat iusculum galli decrepiti, in quo vnciæ duæ mannæ dissolutæ sint: metuendum enim à diarrhæa, quia si accidat pleuritico fractis viribus est lethalis, non adeo periculosa in principio dum adhuc constant vires. Topica initio sintoleum violaceum, cui immisceri potest mucilago seminis phyllij extracta in aqua scabiosæ misce, fiat liminentum, vel oleum amygdalarum dulcium, deinde camomelinum. Quibus inebriata lana succida, toti thoraci applicetur. Deinde vt resoluas, coquas, & dolorem lenias, ex oleo liliorum & mucilagine fœnugræci extracta cum iisdem aquis, fiat alterum linimentum. ℞ olei liliorum & mucilaginis fœnugræci extractæ in aqua pimpinellæ añ ℥ j. misce pro litu thoracis, dolor demulcetur vesicis semiplenis lacte tepido, applicantur la-

teri dolenti viciſsim. Ad eundem finem, omentum arietis quod maduerit in oleo amygdalarum dulcium plurimum laudatur. Vel hoc cataplaſma; ℞. radicis liliorum ℥ j. biſmaluæ cum radice, tuſsilaginis cum ſua radice añ. m. j. florum camomeli & meliloti añ. pug. ij ſeminum lini & fœnugræci añ. ℥ ß. fiat decoctio in lacte: reſidentia teratur, & cum oleo chamomelino fiat cataplaſma, addendo duos vitellos ouorum. Vitanda ſunt acria, ſalſa, acida quæ exaſperant fauces, vtendum hordeatis amygdalatis gelatina, conſummatis, expreſſis, iuſculis, bibatur aqua hordei, vel ptiſana cum ſyrupo aliquo bechico, vt violato, vel de glycirrhiza, bibat ſæpe & parum, vt per vias lubricas faciliùs ſputum procedat, nunquam bibat actu frigidum, quia frigus inimicum pectori expuitionem impedit: tepidum verò iuuat, quia coquit, maturat, & de parte inflammata aliquid ſemper reſoluit. Michaël Seti affirmat iuſculũ pauonum pleuriticis occulta proprietate conuenire, cuiuſmodi remedia peculiari nomine pleuritica nuncupantur, in eo cenſu habentur pudendum cerui, vel tauri, raſura dentis apri, puluis corticis auelanarum, datur ʒ j. cum ℥ iij. aquæ cardui benedicti, & ſem vncia ſyrupi alicuius bechici, vt de glicyrriſa de tuſſilagine. Quidam magni faciunt papauer rheas, vtendi modus varius: aliqui enim flores macerant in aqua non aliter quàm roſas aut violas, atque inde cũ ſacharo conficiunt ſyrupũ. Alij pulueris exhibẽt ʒ j. cum aqua cardui.

Quod medici quidam improbant, quia Galen⁹ primo de ratione victus, prohibet ne pleuriticis dentur narcotica, propterea quòd suo frigore impediunt exspuitionem. Fortassis iuuat proprietate, & præterea confert ad dolorem placandum: nam Auicennas quoties vigiliæ infestant, & dolor, iubet dari cum hordeatis, aut iusculis, seminis papaueris albi contusi duas, aut tres ʒ. Itaque vtere audenter hac opiata ℞ conseruæ ex floribus altheæ vel capilli veneris ℥ j. pulueris papaueris rheas ℥ ß. rasuræ dentis apri & pudendi cerui añ ʒ ij. cum syrupo de glicyrrhiza fiat opiata, de qua capiat omni hora duas, aut tres ʒ. nam quæ iuuãt proprietate, omni tempore possunt exhiberi.

Mediastinum quoque, seu septum quod lobos pulmonis disiungit, phlegmone tentatur, quæ omnia habet cum vera siue exquisita pleuritide communia. Febrem continuam, difficultatem respirandi, tussim, sputum sanguinis, dolorem, verùm dolor ad sternum sentitur, non ad latus, aut in toto thorace, præterea semper tussis est sicca, quia pus illic veluti pixide conclusum tenetur, quod si erosa tunica tandem erumpat, nihilominus tabidi moriuntur, remedia eadem quæ pleuriticis & peripneumonicis, vena sæpe & sæpe incidenda, vt impedias generationem phlegmones, quandoquidem facta, est insanabilis.

Inflammantur etiam musculi intercostales tam interni qui replent spatia costarum, quàm externi qui illis incumbunt: Internorum in-

flammatio mentitur pleuritidem, vacat tamen periculo, quià etiamsi suppuret, pus foras erumpit. Distinguitur à vera pleuritide quod fit sine tussi, siue sputo, siue pulsu duro, non adeo acuta febris, neque tam difficilis spiratio, nisi cum exsufflant: mesopleurij enim seruiunt exsufflationi: Locus contactus indolescit, eóque magis cũ inflammatio ad musculos externos attinet quæ non tantùm tactu dignoscitur, sed etiam visu, dolor non est pungens, vt in pleuritide, nec grauis vt in peripneumonia, sed pulsatorius propter arterias à copia sanguinis compressas: Aperienda vena, admouendum initio repellens, vt oxyrodinum, deinde resoluens, vt oleum chamomelinum, aut cataplasma ad pleuritidem. Factus abscessus scalpello vel cauterio aperiatur.

Vrget etiam aliquando dolor in dorso, cuius causa siue sit foris, vt in musculis dorsi, siue intra, vt in ipsamet pleura quæ totum thoracem vndique cingit, non aliis eget auxiliis.

Est etiam cum inflammatur diaphragma, tum trahitur cerebrum in consensum, quia in suo centro est neruosum, consentit autem cerebrum neruis & partibus neruosis, vnde delirium, cuius causa veteres diaphragma φρένας mentem, nuncuparunt: priuatione enim cognoscitur habitus. Atqui malè affecto septo transuerso mens turbatur, itaque ab illius incolumitate videtur quodammodo animæ sanitas dependere. Solus Trallianus pernegat delirium succedere inflammato diaphragmati.

Hactenus de inflāmationibus quæ partibus thoracis tam externis quàm internis aduenīūt, sequitur abſceſſus, ad quem refertur empyema, collectio puris in capacitate thoracis. Cum ſic pus, inquit Hippocr. hoc eſt cum inflammationis generatio impediri non potuit neque reſolui, ſed ad ſupurationem tendit, omnia ſymptomata ingraueſcunt, febris intenſior, dolor acerbior. Tuſsis & difficultas reſpirandi maior, pure facto omnia ſunt mitiora: aliquando ante confectionem puris vomica rumpitur, & ſanguis effluit è pleura: ſi in capacitatem thoracis, debet expurgari tuſsiendo intra dies 40. Alioquin ſuppurati, confecti tabe morientur, quia pus cor & partes omnes vitales longiore mora corrodet, ſuborietur febris hectica, inde tabes. Quod ſi in pulmonum fiſtulas pus, aut ſanguis impetu & copia magna irruat, repentè ſuffocantur: Hæc mala vt deuitent prudentiores medici, quoties obſeruant pleuritidem crudam, in qua primis ſeptem diebus nihil expuitur, vt materiam attrahant foras, efficiántque, vt abſceſſus rumpatur foris non intrò, applicant thoraci cucurbitulas cum ſcarificatu, veſicatorium, ſynapiſmum, dropacem, ℞ picæ naualis ℥ ij. liquetur cum quarta parte olei chamomelini, vel liliorum, fiat emplaſtrum applicādū lateri pleuritico, quod eſt μεταςυγκριτικὸν, trahit ex profundo. Poſsis ad eundē finē admouere cataplaſma ex patta leonis, quemadmodum in Angina: venæ enim pulmonum

in exteriora terminantur, hic abſceſſus quia ſuccedit inflammationi, epigenematicus appellatur. Aliquando in ſinum & capacitatem thoracis irruit multa deſtillatio, pituita illic coquitur & formam acquirit puris.

Ita enim Hippocrates: Deſtillationes in vẽtrem ſuperiorem, intra viginti dies ſuppurantur, hi abſceſſus ſunt primarij, qui imprimis diſtingui debent ab epigenematicis: ex antecedentibus, videlicet quòd ſuccedant catharro, non inflammationi, diſtingui debent, inquam, quia non ſunt periculoſi, vidi qui materia iſta purulenta multas pelues impleuerunt, non ſine aſsiſtentium terrore, qui tamen ſaburra illa & colluuie expurgati omni difficultate ſpirandi, qua priùs premebantur perfectè liberati ſunt. Legitimum pus fit pepaſmo ſanguinis: ex pituita putri & cocta, fit aliquid πυῶδες puri ſimile. In vtroque abſceſſu commune eſt remedium bechicis expuitionẽ adiuuare, qualia pleuriticis imperata ſunt, vt ſyrupi, capilli veneris de hyſſopo, oxymel.

Empyema dignoſcitur ſenſu fluctuationis: nã quoties æger in lecto ſe reuoluit, ſentit in thorace veluti inundationem. Hippocrates ſuppuratis concedit 40. dies pro puris expuitione, quo tempore exacto niſi perfectè ſint expurgati, minatur tabem, An expectãdum eſt dum hoc totum tempus præterierit antequam thorax aperiatur, vt pateat via puri? Reſpondeo, ſi materia videatur copioſior quàm vt expurgari poſſit, priùs aperiendum eſſe tho-

racem, quia metus est ne toto illo tempore, aut vires frangantur, corde à fumis putribus inquinato, aut pus pulmonem erodat, vt non sit postea tempus. Itaque tum puri facienda via, quod fiet duobus modis, primò, si aperiatur thorax intra tertiam & quartam, vel intra quartam & quintam costam, appello quartam incipiendo à veris costis & procedendo sursum, foramen respondeat materiæ educendæ, distétque saltem tribus digitis à spina, neque sinas pus confertim effluere, quia vt est in aphorismo, siue suppurati secentur, siue vrantur, si pus confertim fluxerit, morientur.

Notabis obiter quòd aperto thorace si pus exeat laudabile, & febris suppuratum eodem die reliquerit, haud dubiè illum euasurum; alioquin periclitari. Sequitur alterum remedium cuius in aphorismo Hippoc. meminit, sc. vstio, fit autem vstio cauteriis, actualibus, aut potentialibus. Paulus lib. 6. applicat 13. cauteria, Aëtius 15. quæ etiã asthmaticis imperat, Celsus supra omoplatas admouet duo, quæ vetat obduci donec tussis conquieuerit: lege Hippocratem secundo & tertio de morbis.

Empyemati & abscessui affinis est hydrops pulmonis: Abscessu primario thorax oppletur pituita crassa, sub hidero pituita tenui, sero acri: nisi iam conclamatum videatur, vt cum sub ascite tussis vrget, aquis ad vitales partes ascendentibus, thoracis apertione, vel cauteriis purgetur.

Symptomata primi & secundi generis.

HActenus morbi pulmonum & thoracis, sequuntur ſymptomata. Reſpirationis inſtrumenta ſunt pulmo, qui cum thorace dilatatur & deprimitur: Thorax verò attollitur, ſubſidétque opera muſculorum intercoſtalium. Diaphragma enim eſt inſtrumentum lenis reſpirationis, thorax verò cum ſuis muſculis, vehementis, quæ fit cum exſufflatione, proinde reſpirationis læſæ cauſa in aliquo horum inſtrumentorum perquirenda, niſi fortè motrix facultas quæ à cerebro tranſmittitur ad thoracem per neruos reſpiratorios impediatur, vt in apoplexia.

Eſto reſpiratio crebra & difficilis ſine febre, quæ aſthma propriè dicitur: nam peripneumonici & ſuppurati, difficilè quidem & crebrò ſpirant vt aſthmatici, ſed cum febre. Cauſa non aliunde quàm in pulmone ipſo perquirenda, cum propter obſtructas fiſtulas natura non poteſt ſemel & vno inſpiratu cor abundè refrigerare, materiámque vitalis ſpiritus illi ſuggerere, nec fuliginem excludere ex ſpiratu, anhelitu crebro & veluti ſuſpirio hunc defectũ cogitur compenſare, inde aſthmatici, ſuſpirioſi & anhelatores nuncupantur. Quod ſanus & liber pulmo facit vnica reſpiratione, obſtructus, pluribus cogitur efficere: creber iſte anhelitus ſiue aſthma, fieri poteſt fiſtulis pulmonũ ſeu bronchiis à pituita viſcida, vel à tu-

berculo obstructis: discernuntur quod si obstruantur à pituita, adest stertor à tuberculo, non ita: notat Galenus Antipatrum asthmaticum fuisse à tuberculo, erat paruus abscessus cum sua cysti in arteria venosa, qui (compatiente corde) pulsum reddebat inæqualem & intermittentem, quæ causa asthmatis est periculosior quàm pituita. Priusquã remedia exponam notate asthma esse periodicum, statos habere paroxysmos, quoties pituita copiosior congeritur: congeritur autem in thorace ex intemperie frigida pulmonum, vel à cerebro impetu & copia distillat, commouetur pituita obstruens, atque inde asthma exacerbatur, fitque noua accessio. Propterea quædam remedia debentur morbo nempe obstructioni, quædam paroxysmo, vt de epilepsia dictum est. Paroxysmo Auicennæ consilio conuenit sectio basilicæ potissimùm sinistræ, quia tum sanguis feruet in corde, propterea quòd frustratur euentilatione, verùm si suppressi essent menses, aut hæmorrhoides desiissent fluere, aperienda esset saphena, iniiciendi clysteres acres, liniendus thorax oleo amygdalarum dulcium, vel pinguedine, vt relaxetur: iubendum vt æger sedeat, eo enim situ bronchia meliùs & liberiùs dilatantur, frigidum aërem inspiret nudo pectore, quia paucus aër inspiratur ad refrigerationem cordis, & retenta fuligine cor obruitur, Galenus tum exhibet diasulphur, alij salis communis semi vnciam, loco nitri aut aphronitri, quibus veteres in eo casu vtebantur:

dabant

dabant enim in mulsa alterutrius iij. ʒ. victus tum debet esse tenuissimus. Transacto paroxysmo cogitandum est de illius causa, nempe obstructione tollenda: Mathiolus suadet, vt quotidie manè ieiuno ventriculo edantur tres ficus quæ tota nocte maduerint in aqua vitæ. Rhasis cap. de experimẽtis, exhibet decoctum, vtriusque aristolochiæ. Valescus dat peraliquot dies aristolochiæ pulueris ʒ j. cum hydromelite, habeo remedium singulare, inquit Aetius, pro asthmaticis, tussiculosis, pleuriticis, suppuratis ex quatuor rebus æqualiter permistis, styrace, therebyntina, sandaraca & mastiche, cuiusque ʒ j. inde fit suffitus, cuius vsus inquit mihi longa experientia innotuit. Galenus 7. κατὰ τόπους in eo solo thoracis affectu præscribit cathartica vehementissima, cuius auctoritate freti, Paulus & Auicenna præscribunt colocynthidem. Rasis elaterium, ℞ trochiscorum alandal, ad summum ʒ ß. misce alicui conseruæ conuenienti, vt enulæ camp. ireos, capilli veneris, fiat bolus, capiat ex cochleari cum syrupo capilli veneris, deinde sumat hydromelitis ℔. ß. iteretur bis qualibet hebdomade. Galenus ita trochiscos conficit ℞. synapi ʒ j. salis communis ʒ ß. elaterij grana xv. terantur cũ aqua & fiant octo pastilli, quorũ vnus exhibeatur alternis diebus superbibendo mulsæ ℔. ß. nos contenti sumus pillulas cochias, vel de agarico dare semel quolibet mense luna decrescente, aut potionem ex turbith, aut agarico. At veteres erant audentiores quàm nos,

aduersus rebelles morbos vehementioribus remediis & frequentibùs pugnabant, hinc empiricorum miracula: In chronicis enim morbis exhibent antimonij quinque, aut sex grana cum pauca conserua, aliquando fœlici successu ℞ diaphœnici ℥ ij. trochiscorum alandal ℈ ij. fiat bolus. Cęterùm Trallianus reprehēdit Galenum quòd solis calfacientibus medeatur asthmaticis. Calidam enim intemperiem sæpe augent (inquit ille) propterea Mesue, Errant, inquit, qui omne asthma frigidum esse existimant. Mihi cum Galeno videtur fieri semper à pituita, quæ tamen conclusa, putret, incalescit, febrem accendit, hinc anhelitus asthmaticorum in exacerbatione percalidus: nam ab obstructione lōga & contumaci putredo, prohibita difflatione, à putredine, alienus & febrilis calor.

Ingrauescens asthma inducit orthopnœam, fiúntque asthmatici tandem orthopnoici, non possunt aliter quam recti decumbere: Itaque orthopnoicis, non alia debētur remedia quàm asthmaticis. Extrema sunt remedia (præter vehementiora quæ ad obstructionem dictata sunt) vesicatorium, synapismus, cauteria multa in pectore, in dorso, in collo prope asperiam arteriam, qualia suppuratis, hydropi pulmonum, conuenire dixi.

De tussi.

DVbitari potest si tussis ad actionē læsam pertineat, cùm sit vehemens conatus pul-

monis, an ad ametriam in excreto, quia irritatur ad excretionem à causa morbifica: vtrumque enim tussis hac sua definitione includit: Est vehemens conatus pulmonis, vt excludat noxium. Cur boues non tussiunt, quia saliuari fluxione repurgantur, cur homo frequentiùs, tussit quàm cætera animalia? an quia asperam arteriam habet sicciorem? An potius quia destillationi maximè omnium est obnoxius? Est quædam tussis sicca, quædam humida. Appello tussim siccam, quando nil expuitur, quo sensu pleuritis cruda dicitur sicca, & Hippocrates morbos cerebri appellat siccos, quando ægri, neque spuunt, neque mūgunt. Tussis siccæ multæ sunt causæ, humoris crassities & visciditas, vt in asthmate: pituita enim viscida, tenax, incuneata, non patitur se excludi. Tenuior quoque destillatio, pulmonis & spiritus conatum eludit, efflatione enim comprehendi non potest: Asperitas arteriæ: ideo enim febribus ardentibus coniuncta est tussis sicca, quod exasperetur arteria, & à fumis acribus pulmones offendantur. Ponamus aliquem frustra tussire propter cruditatem, aut crassitiē humoris, coquendus erit & detergendus syrupis pręscriptis in asthmate, vt capilli veneris, oxymelite, tabellis diairis. Si tenuior distillatio eludat conatum pulmonis, incrassetur syrupo violato iuiubino, de tussilag. pillulis albis, sistatur simul & incrassetur diacodij ℥ j. vel Philonij ʒ j. vel ex pillularum de cynoglosso ℈ j. fiant pillulæ duæ.

Arteriæ asperitas leniatur syrupo de glicyrrhiza, pœnidiis, tabellis diatragaganti frigidi. Quod si externum frigus tussim mouerit, aër calidus inspiretur, thorax linteis calidis muniatur, tepidum bibatur, vt aqua cocta cum saccharo candi. Si pueri tussiant, vt frequenter tussiunt propter vermes, deturbentur aqua infusionis rhei, aut puluere contra vermes. Si pars aliqua malè affecta suis fumis pulmones & partes vitales inficiens tussim moueat, aut morbus aliquis, vt pleuritis, peripneumonia, abscessus, empyema; illi propriis remediis consulatur.

De dolore thoracis.

THorax quia totus osseus & nerueus, acerbis doloribus sæpe diuexatur. Quidam sunt punctorij, vt pleuritici, proprij membranarum, alij grauantes, vt peripneumonici. Alij pulsatorij siue inflammatorij, vt qui adueniunt inflammatis musculis intercostalibus. Alij tensiui, vt cùm flatus inanibus spatiis musculorum, vel intra tunicas conclusi eas diuellunt vnde tensiui nominantut, qui pleuritidem sæpe mentiuntur, propterea Hippocrates iubet fotu explorare, non morbum, aut speciem doloris, sed causam dolorificam: nam si dolor à flatu excitetur, haud dubiè mitescet fotu tam humido quàm sicco: si ab humore, distinguendum: nam si fiat ab humore calido augebitur fotu, túmque desistendum & inci-

denda vena, si verò à frigido resoluta humoris dolorifici portione, aliquantum sedabitur. Fotus humidus fiat ex lana, aut spongia oleis carminantibus insuccata, camomeli, anethi, rutæ, lauri, siccus ex furfure, frigitur in sartagine, vino interim conspergitur, sacculi implentur qui vicissim lateri dolenti applicantur. possis furfuri permiscere puluerem camomeli fœniculi fœnugræci ad resoluendum: Hæc enim sunt anodyna primi & secundi generis.

De hæmoptoide, siue sputo sanguinis.

AB actione læsa pergendum ad ἀμετρίαν in excreto, vt sputum sanguinis, de quo Hippocrates. Sanguinem supra j. per os ferri malum, & alio aphorismo. A sanguinis sputo, puris sputum, à puris sputo tabes:

Cernis vt è molli sanguis pulmone remissus,
Ad Stygias certo tramite ducit aquas?

Notat tamen Auicenna hæmoptoidem non esse semper metuendam, quia aliquando est critica, & liberat à magnis morbis, accidit tum cum ægri εὐφορία absque febre: cum febre vero semper hæmoptois est lethalis. Si procedat sanguis de thorace, aperta illic, rupta, aut erosa est aliqua vena, túmque non imminet tãtum periculum, ac si à pulmone procederet, discernuntur, quod à pulmone copiosior exit, & tenuior sine dolore, à thorace paucus crassus, cum dolore & cum tusi vehementiore. Notat etiam Auicenna aliquando sanguinem

de capite descendere in sinum thoracis, atque inde excludi tussiendo spumosum, acsi de pulmone ipso procederet, attamen redditur sine vitæ discrimine. Sed cur spumosus? quia ad generationem spumæ concurrunt humor flatulentus, vt materia, calor vel motus, vt efficientes causę; Atqui nõ tãtùm ad sanguinem qui de pulmone ipso exit tussiendo, sed etiam ad eum qui in sinum à cerebro deerrauit, omnes istæ causæ concurrunt, veruntamen potiùs dicendum est à pulmone spumosum, à cerebro cum spuma prodire: Propterea sanguis in pelui agitandus est baculo, vt discernantur. Quomodo distinguam, dices, si à capite fluxerit in pulmonem? Titillabitur palatum, inquit Areteus, non aliter quàm ab acri catharro, quin etiam palatum ipsum cruentum, & sordidum videbitur, creber erit screatus, addit Auicenna, præcedit grauitas capitis: à sputo autem illo consequitur leuitas.

Faciamus ergo de pulmone, aut de thorace procedere. Galenus 5. methodi suadet, vt bis eadem die incidatur basilica dextra per ἐπίχειρον. Quinetiam sequenti die, vt eiusdẽ venæ sectio repetatur: frictionibus quoque & ligaturis crurum, fluxio reuellatur. Trallianus & Auicenna videntur præferre saphænam, quia reuellunt è longinquo: mulieri sanguinem vomenti si menses superueniant, sanatio: aperta vena in brachio, videtur potiùs sanguinem sursum attrahere, quàm retrahere. Propterea Rondeletius deficit à Galeno, mauúltque fa-

uere Tralliano, tamen quia basilica secta citius & amplius de fonte ipso, nempe de vena caua, trahit, videtur præferenda nisi menses restiterint: tum enim plethora videtur sedem habere infra iecur: fortassis in accessione saphena præferenda extra paroxysmum basilica. Purgentur hæmoptoici cassia cum rheo, vel expressione ʒ ij. rhabarbari infusi in aqua plantaginis in qua dissolue iulepi rosati ℥ j. vt bilis vacuetur quæ sua acrimonia solet aperire, aut exedere venas, tum vt purgetur astringendo. Clysteres quoque reuellunt, deinde imperanda quæ ad hæmorrhagiam dictata sunt, vt syrupi & trochisci & conseruæ astringentes, ex corallo, cornu cerui vsto, terra sigillata fiat puluis, quo pulticula conspergatur, hordeata quoque & amygdalata, edat etiam lutea ouorum cum eodem puluere, qui excipiatur cũ saccharo, in aqua rosarum soluto, fiant paruę tabellæ tenendæ semper in ore. Aimathites perfusus aqua plantaginis fricetur, succus lingitur magno profectu, aut eiusdem lapidis pulu erati dentur ℈ ij. cum aqua plantaginis, aut cum ouo sorbili: vtatur malis cotoneis, mespillis, sorbis, granatis, prunis, cerasis, moris, fugiat piperata omnia, & quæcumque calefaciunt, vt vinum, cuius loco vtatur aqua chalybeata cum iulepo rosato, aut syrupo aliquo astringente, vt granatorum, cydoniorum, applicentur thoraci primùm litus ex oleo rosato, cydoniorum mespilorum, deinde ex carne cydoniorum & mastice emplastrum, pręmissis tamen generalibus,

imprimis venæ ſectione, alioquin vt ſapienter admonuit Galenus, admota aſtringentia nocerent, applicat thoraci pattam leonis, ſinit per tres horas, deinde remouet.

De morbis cordis.

NOn eſt mirum ſi natûra definiatur motu: res enim omnes fiunt, & conſeruantur motu, cor in nobis eandem rationem habet quam ſol in magno mundo, propterea Sol cor mundi nominatur. Atqui irrequieto ſuo motu excitat calorem, cuius vitali influxu vegetant hîc omnia: Itaque cor indeſinenti pulſatione, hoc eſt Syſtole ſua & diaſtole, cum ſpiritu vitalem calorem excitat quo per arterias quoquouerſum influente, minimæ etiam corporis particulæ fiunt, atque conſeruantur, eóque abſente moriuntur: neque enim poteſt vnquam animali ſuperſtite motus cordis aboleri. Si ſol momento quieſceret, illico ſyntaxis mundi ſolueretur. Poteſt quidem ad tempus imminui lipothymia & ſyncope, poteſt etiam deprauari, vt palpitatione, non poteſt aboleri: hæc duo ſymptomata, aut accidunt per ſe primò, aut per conſenſum, per conſenſum cauſa aliunde tranſmiſſa: per ſe, quando in ipſomet corde conſiſtit, aut in pericardio, non eſt dubium cor omni morborum genere tentari, ſimilari, organico, communi, nam ſuas habet intemperies, obſtrui poteſt in ſuis ventriculis & in vaſis, tumorem, abſceſſum, vlcera

vulnera patitur.

Vidi mortuos ex palpitatione cum animæ deliquio, quibus dissectis inueni capsulam cordis plenam sero putri. Obseruaui abscessum in dextro sinu cordis: Itaque quando medicinę proceres scripto affirmant abscessum pati non posse, intelligendum animali superstite. Fernelius obseruauit vlcus in superficie cordis, quod ægrum paulatim ad tabem perduxerat. Quando vlcus, aut vulnus non penetrant ad ventres vsque, aliquandiu durat æger, sed quoties profundum est vulnus, repentè moriuntur. Quid multa? omnibus morbis afficitur, sed quia per arterias partibus omnibus cōpatitur, morbi species difficillimè dignoscitur, neque etiam si cognosceretur sanari possit: Itaque cum de morbis nulla vnquam sit querimonia nisi alterutro symptomate se prodāt, animæ deliquio, aut palpitatione. Mihi satis erit de vtroque disserere, si priùs cardiaca tam calida quàm frigida exposuero, quibus etiam aduersus propinata venena, aut inspiratum aërem pestilētem cor muniatur: Hic est medicinæ campus amplissimus: nam vt nulla pars, nulláque facultas tam necessaria est quàm vitalis: Ita nulla remedia tam frequentia quam cardiaca; frigidis tamen aduersus causam calidam pugnandum, calidis aduersus frigidam. Frigidorum exempla sunto syrupi de limonibus, de acetositate citri violacei, de pomis, de nymphea, electuaria, de gemmis, diamargaritum frigidum, manus Christi perlata, trochisci de caphura. Aquæ

rosarum, borag. nympheæ, oxalidis. Conseruæ, violarum borag. nenupharis, ex quibus cum puluere cardiaco, vt rasura eboris, cornu cerui, vel monocerotis, semine citri, Margaritarum electarum, coralli vtriusque, succini, aut electuariis commemoratis parentur opiatæ, tabellæ, condita. Pro ditioribus addere possis fragmẽta smaragdi, hiacynti, saphyri, ℞. fragmentorum prædictorum, rasuræ vnicornis & Margaritarum electarum añ. gr. 10. excipiantur saccharo in aqua rosarum dissoluto fiant paruæ tabellæ, vel ℞ conseruæ violarum & borraginis añ. ℥ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ ij. Rasuræ eboris & cornu cerui añ. ℈ ij. cum syrupo de parte acida cytri fiat opiata, item in aquis prædictis, scilicet boraginis, nenupharis. Dissolue syrupos commemoratos, & aliquid ex electuariis, vt fiat iulep. ℞. syrupi de limonibus, aut violati ℥ ij. pulueris diamargariti frigidi ʒ ß. dissolue in aquæ oxalidis, vel borag. ℥ viij. fiat iulep. in duas doses. Ex iisdem aquis & pulueribus, parabitur epithema hoc modo, ℞ aquarum oxalidis borag. rosarum & nenupharis añ. ℥ iiij. dissolue pulueris diamargariti frigidi ʒ ij. fiat epithema pro regione cordis. Poterit etiam parari emplastrum ex conseruis & pulueribus hoc modo, ℞ conseruæ violarum & borag. añ. ℥ j. pulueris santalorum an ℈ j. pulueris diamargariti frigidi ʒ j. cum syrupo de limonibus fiat emplastrum applicandum ad regionem cordis, vel ex floribus violarum borag. rosarum santalis, caphura fiat

puluis qui includatur ſacculo & applicetur cordi, idem puluis poterit excipi gummi tragaganthæ, vt fiat pomum odoratum, vel includi nodulo quem ſubinde æger olfaciat. His cardiacis tam ſumptis quàm admotis vti poſſis in febribus omnibus, potiſsimùm tamen in malignis & peſtilentibus, atque cum ſuſpicio eſt propinati veneni calidi, vt arrenici, aut affectio quædam calida cor affligit, vt ſi ſyncope vel palpitatio fiant à cauſa calida. Calfacientibus verò tum vtendum erit, cùm propinati veneni frigidi coniectura erit, vt cicutæ, aut opij, vel affectionis cuiuſdam frigidæ, vt ſyncopes, aut palpitationis à cauſa frigida. Calfaciunt verò cor & vitalem facultatem, roborant quæ ſequuntur. Conſeruæ meliſſæ, ſcabioſæ, buglosſi, florum aranciorum, cortex citri conditus, atque etiam ſyrupus in quo ſolet à pharmacopeis cōſeruari.

Diambra, diamoſchum, lætificans Galeni, confectio alkermes, theriaca vetus, mythridatium. Aquæ: cardui benedicti ſcabioſæ morſus diaboli, meliſſæ, buglosſi, Florum arantiorum: ex quibus omnibus opiatæ, tabellæ, potiones, epithemata, emplaſtra, ſacculi. ℞ conſeruæ buglosſi, ſcabioſæ, meliſſæ, corticis cytri conditi añ. ℥ ß. theriacæ vel mythridatij veteris ʒ ij. lætitiæ Galeni, vel diambræ ʒ j. Confectionis alkermes ℈ ij. cum ſyrupo conſeruationis cytri fiat opiata, poſsis addere cinnamomum, crocum, nucem moſchatam, quinetiam ambræ griſeæ, aut moſchi aliquot grana, niſi mulier ſit hyſterica ℞. Aquarum ſcabioſæ,

buglossi & melissæ añ. ℥ iij. dissolue syrupi de buglosso, vel conseruationis cytri ℥ ij. pulueris diambræ ℈ ij. fiat iulep in tres doses, ex iisdem aquis & puluere fiet epithema ℞. aquarum cardui scabiosæ, buglossi añ. ℥ iiij. possis addere vini maluatici ℥ j. dissolue pulueris diamoschi, aut diambræ ʒ j. fiat epithema pro regione cordis, vel ℞ florum buglosi, Arantiorum & scabiosæ añ. p. j. pulueris diambræ ʒ ij. pulueris ireos florentiæ ℈ ij. fiat puluis, qui excipiatur cotone, & inuoluatur syndone duplici, intersuatur, vt decet, & cum ligaturis applicetur cordi: vel ℞. conseruæ melissæ, buglos. scab. añ. ʒ vj. mythridatij veteris ʒ ij. cum syrupo conseruationis citri fiat emplastrum pro corde, aut paretur pomum odoratum hoc modo:

℞ florum scabiosæ & arantiorum añ. p. j. nucis moscatæ, cariophilorum ireos florentiæ añ. ℈ ij. pulueris diambræ vel diamoschi ʒ j. fiat puluis qui excipiatur ladano, fiat pomum frequenter odorandum. Idem puluis si placet referatur in nodulum quem subinde olfaciat. His velut iactis fundamentis instat vt primum de syncope, deinde de palpitatione disseramus.

De syncope.

SYncope est præceps lapsus virium omnium terrificum symptoma, quia est imago mortis animalis virium, inquam, omnium naturalis, maximè vitalis, differt à lipotymia seu λιποψυχία

intensione, lene enim diliquium quale accidit nonnunquam tempore phlebotomię, sensum omnem non adimit, neque vocem, at syncoptici veluti examines iacent, pulsu propemodũ imperceptibili, cum sudore frigido & extremorum refrigeratione, quæ duo posteriora sunt signa pathognomonica syncopes, nisi sudor frigidus exolutionẽ cõsequatur, λιποψυχία est, non syncope: remedia debentur paroxysmo, aut symptomati, in paroxysmo etiamsi adsint delirium, febris, aut inflammatio alicuius visceris. Quidam nihilominus concedunt cochlear vnum vini, quinetiam aquæ vitæ, theriacalis, aut imperialis, quæ extra paroxysmum, cum de remouenda causa cogitatur, sunt nocentissima. Ego in pari casu offero sugendum panem intinctum vino, saltem diluatur vinum aliqua aqua cardiaca, vt rosarum, borag. Considerandа autem causa, vt remedium ex arte pręscribatur.

Quando ignota causa aliquis sæpe exoluitur, repente morietur. Sanè multum refert si ab inanitione, an à repletione quispiam exoluatur, si à veneno, an ab hysterica passione. Fingamus mulierem quæ ab vtero suffocetur, suppones muliebribus odorata, naribus fœtida, vt castoreum: insufflabis sternutatoria, si non sternutet morietur. Veneno oppones proprium alexipharmacum, si ignoretur, commune, nẽpe theriacum, vel mythridatium, si quis linquatur animo propter doloris vehementiam, quia malum vrget, quàmprimùm exhibebis

Hippoc. in aphorism.

narcoticum, vt philonij ʒ j. cum aqua cardui bened. Si cardialgiæ ſuccedat ſyncope quæ inde ſtomachica nuncupatur, panis toſtus intinctus vino, deinde reſperſus puluere nucis moſcatæ, cariophylorum, applicetur ſtomacho, nō cordi. Exoluatur aliquis interim dum ſanguis vacuatur, detrahendum puluinum, quia ſic minor aſcenſus vaporum à corde ad cerebrum, propterea quòd venæ iugulares & arteriæ soporariæ ſiue carotides iſto ſitu corporis concidūt, vires & ſpiritus promptiùs colliguntur quam recto decubitu, interea aliquid vini exhiberi non eſt mirum, quia nil tam cito reparat ſpiritus quàm vinum: eſt enim vaporoſum, & vapores vinoſi cum ſpiritibus maximam habēt affinitatem.

Inter ea quæ ſymbolo ſubſtantiæ, aut qualitatis communicant, facilis eſt tranſitus. Sed cur acetum offertur odorandum? Fortè quòd pungendo odoratus inſtrumentum, diſſipatos ſpiritus reuocat: Cur facies aſpergitur frigida? vt calor & ſpiritus exilientes forâs, repentino frigidæ occurſu in ſuos fontes recurrant, à circunferentia ad centum retrudantur. Abſtinebis, igitur hoc remedio quoties longo alui fluore fatiſcunt vires, ne fluor augeatur, exhibebis potius theriacam recentem: nam Galenus hoc ſigno eius bonitatem dignoſcit quòd ſiſtat ſuperpurgationes. Verùm eſto ſyncopticus propter ſudorem immoderatum, aqua roſarum etiam caphurata facies reſpergenda, linteis frigidis non calidis corpus perfricandum, exponendus aëri frigido, quinetiam

oleo rosaceo liniendum. Si à causis inanientibus, vt vigiliis immoderatis, venere immodica, inedia longiore (ista fames syncoptica nuncupatur, dicunturq; à Latinis ad singultum famelici) si à motu & exercitatione vehementiore, reficiantur vires & spiritus recreentur anelepticis, liquidis potiùs quàm solidis: nam facilius est repleri potu, seu potulentis, quàm cibo, vt destillato restauratiuo, gelatina, consũmatis, expressis, lacte ℞ destillati restauratiui ℔.ß. aquarum cardui & buglossi añ. ℥ iij. syrupi de limonibus ℥ ij. pulueris diambræ ʒ j, colentur pet manicam fiat iulep, quo vtatur omni hora inter pastus. Imperẽtur quies, somnus, & abstinentia veneris, quòd si animæ deliquiũ contingat à repletione, vt inflammatione alicuius visceris, plethora minuenda est, sanguine per ἀπόκρασιν vacuato: summa enim laus est & perfectio medici distinguere posse vires oppressas à languidis, quia oppressæ leuantur sublata causa oppressionis, nempe plethora venæ sectione imminuta. Languidæ verò, vt iam morbo longo attritæ, phlebotomia concidunt, quia sanguis est thesaurus naturæ ex cuius vaporibus fiunt spiritus vitales. Si venenum fuerit causa exolutionis, resistendum alexiteriis: saltem omnibus, dentur theriacæ ʒ ij. cum aqua cardui bened. vel scab. admoueatur cordi emplastrum ex theriaca, aut mythridatio.

Lege plura apud Galenum 12. metho. & 1. ad Glauconem.

De palpitatione cordis.

QVoties aliquid molestum est cordi siue sit intra, siue extra, vt eo se liberet, succutit sese magna violentia, non aliter quàm cerebrum sternutando, pulmo tussiendo, ventriculus singultiendo, violentum hunc motum veteres palpitationem appellarũt. Fernelius obseruauit tam vehementem palpitationem, vt costas fregerit, aut loco dimouerit.

Primaria palpitatio.

Palpitat per se primò quando causam habet intra se, aut pericardio conclusam: sexagenario cuidam cor vehementer palpitabat, interiit, in dissecto obseruaui capsulam plenam aquis, fit per consensum, éstque palpitatio secundaria sub melancholia hypochondriaca, à liene qui ascendunt fumi ad cor per arterias, sunt illi permolesti, propterea palpitat, vt ab illis se defendat, distinguendum ergo imprimis, si causa palpitationis aliunde procedat, vt non tantùm recipienti cordi, sed mittenti potiùs succurratur: distinguendum etiam sitne causa frigida, vt serum, vel flatus, an calida, vt sanguinis copia siue plethora: Nam Galenus liberauit multos, vena secta ineunte vere, quo tempore sanguis turget, verùm ille ipse 4. de locis aff. in eo remedio iubet nos esse cautos: nam inquit cum quidam iam triennio adiutus fuisset phlebotomia, quarto anno eadem repetita interiit: In causa frigida parcendum venę: blandè purgandum, quia diagrediata siue vehementia

mentia carthartica ſunt infenſa cordi, contenti ſimus caſſia, catholicone diſſolutis cum aquis cardiacis, exempli gratia quando ſuſpicio erit cauſæ frigidæ quam exilis pulſus indicabit.

℞. radicis tormentillæ & dictamni cretenſis añ. ℥ iij. morſus diaboli, ſcab. bugloſſi añ. ℥ ß. ſeminum cardui & cytri añ. ʒ j. florum cordialium añ. p.j. fiat decoctio in qua bulliat agarici trochiſcati ℥ ß. in colaturæ ℥ iij. infunde rhei erecti ʒ i. ß. cum ℈ ß. cinnamomi in expreſſione, diſſolue ſyrupũ de bugloſ, ſi deſit ſyrupũ conſeruationis citri ad ℥ j. vel ſyrupum regis. Sabor, vel ſyrupum roſarum pallidarum ad purgandum ſerum, fiat potio: Rondeletius affirmat caphuram appenſam collo ita vt cor attingat prodeſſe palpitationi à quacunque cauſa. Si placet detur ℈ ß. Ambræ griſeæ, in cauſa frigida, cum aqua meliſſæ: in cauſa calida cum aqua acetoſæ, vel oxalidis. Rondeletius quia caro cordis eſt durior quàm vt facilè coqui poſſit, conſulit vt ex cordibus cerui, porci, bouis cum plantis cardiacis aqua diſtilletur quæ ſubſtantiæ ſimilitudine corroborabit, nõ aliter quàm pulmo vulpis pulmonarios, hepar lupi hepaticos, interior tunica ventriculi gallinarum ſtomachicos, clyſteres dentur frequentes ad reuellendos fumos, confectio alkermes miſta cum pauca conſerua meliſſæ, imprimis commendatur.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI, Sectio tertia.

In qua explicantur affectus partium quæ seruiunt nutritioni.

De morbis œsophagi.

CAPVT I.

PRÆMANSVM alimentum deglutitur, deglutitionis instrumentum gula, vt stomachus appetẽtiæ: ventriculus rectis iísque interioribus fibris attrahit alimentum, œsophagus transuersis quæ sunt in exteriore tunica, illud deturbat comprimẽdo: Stomacho inest sensus indigentiæ communis, appetítque pro conseruatione totius. Propterea accepit à natura neruos à sexta coniugatione per quos exquisitè sentit, attractum ventriculus excipit, comprehẽdit, subsidet in fundo, coquitur, coctione fit χύλωσις. Per pylorum deinde deponitur in intestina, iecur mesenterio veluti manu alibilem portionem sugit, fæcem intestina in aluum deponunt. Ex alimentaria portione iecur conficit sanguinem, qui

purus & defœcatus quoquouersum per venam cauam transmittatur, felle suo repurgatur à cysti fellis quæ subest cauis iecoris, à liene limus attrahitur, Renes de vena magna, siue caua emulgent serum, quod in vrinam transmutatum, deinde per oureteras in vesicam effundunt: Ita defœcatus & purus sanguis à vena caua ascendente ad superiorum, à descendente ad inferiorum partium nutritionem, demittitur. Harum omnium partium nutritioni destinatarum, affectus meditor hac sectione: exordiar autem à deglutitionis instrumento, cuius inflammationẽ synanchem veteres appellarunt. Obstrui autem potest non tantùm tumore, vt prædicta phlegmone scilicet synãche, sed etiam ad nata caruncula, vt plurimùm re aliqua imprudenter deuorata: Holerius vidit puellam quæ cum arietis pulmones liberaliùs comedisset, frustulum vnum euomuit, quod cum in media gula restitisset, vsque adeo intumuit, vt omni alimento viam intercluserit, affixis tamen cucurbitulis supra vertebras colli attractum est, deinde ferramentis extractum, quomodo ossicula imprudenter deuorata extrahentur. Verùm faciamus minutius aliquid, vt spinam piscis impedire ductum, nequeconspici posse etiam cum oris speculo, vt volsellis comprehendatur: oleo amygdalarum dulcium via lubricanda, dato vomitorio ciendus vomitus, sternutatio mouenda, interim dorsum pugno fortiter percutiendum est, vt elidatur, vel spongiæ frustulum appensum filo glutine, tere-

byntina, oblinatur deinde transglutiatur; fortassis cum retrahetur, obstruentem spinam inuiscabit, quid si iam adhæreat gulæ? Albucasis monet in eo casu peptico cataplasmate, emplastro, aut vnguento (quale paretur ex ficubus & remollientibus quatuor) procurandam esse suppurationem.

Aliquando vlceratur distillatione ferina, vel euomito humore acri, vel epoto veneno, vt sublimi, arrhenico, euphorbio, à quacunque causa vlceretur, vlcus est immendicabile, tamē in alimentis omnibus sit medicamentum, nutriatur hordeatis ad detersionem, bibat hydromel ex aqua hordei & saccharo rosato, aut aquam hordei. Paretur pulticula ex farina hordei cocta in lacte cum vitellis ouorum, cui immiscebis puluerem ex corallo, bolo, mastiche vel sanguine draconis. Si placet istum puluerem excipies oui albumine, vel mucilagine tragraganthæ, vt adhæreat, vel ouum integrum agitabis cum saccharo rosato; locus vlceris definitè cognoscetur quoties æger quidpiam acre, vt piper, deuorarit: Nam in parte vlcerata sentit ingentem dolorem.

Paralysis gulæ dignoscetur quòd alimentum deglutire non posit, quia comprimi non potest à fibris transuersis, ista deglutiendi difficultas in acutis morbis solet esse lethalis, tum potulenta in ventriculum veluti aqua in lagenam suo pondere descendunt, non deturbantur inquam compressa gula à suis febris transuersis. Si aduenerit per se paralysis sine acuto

Hippocr. in Prag.

morbo, curetur vt paralysis linguæ, gargarismo ex decocto saluiæ maioranæ, in quo syrupus de stœcadæ sit dissolutus, frequenti vsu conseruæ saluiæ cum theriaca, mithridatio. Aëtius admouet mento cucurbitulas. Topica applicari debét intra duas spatulas siue ad quintam vertebram dorsi vbi incumbit gula.

Affectus stomachi siue orificij superioris ventriculi.

INtemperatus stomachus malè appetit, cóque signo intemperatus iudicatur quod malè appetat. Quemadmodum ventriculus ipse circa suum fundum intemperatus censetur, si malè coquat. Aliquando ita obstruitur, vt ad fundum nihil transmittat. Fernelius vidit à tuberculo duro ita obstructum, vt ne potulenta quidem bimestri spatio transfluxerint, ego in piloro tale quiddam obseruaui, per vndecim menses æger euomuit, extenuatus tandem interiit, inueni pilorum à tuberculo duro ita obduratum, vt vix liquor transiret, coquebat venter, sed coctum postero die euomebat. Aliquando comprimitur à xyphoïde cartilagine, inde dolor, qui vomitu, aut deiectione leuatur, tum vulgus dicit pectus decidisse, & manu sublata illa cartilagine, meliùs habet, si fortè inflammetur, propter tumorem dolorem accerbissimum & febrem continuam, aduenier delirium, compatiente cerebro per neruos sextæ coniugationis. Inflammationem sequi-

tur abscessus, abscessum vlcus, sed cum eiusmodi affectus sint insanabiles, pergendum ad symptomata.

Excessus appetitus animalis, βυλιμία dicitur: defectus verò ἀνορεξία inappetentia, ad quam pertinet ἀσιτία seu ἀποσιτία fastidium ciborum: deprauatur pica seu malacia: Picant mulieres grauidę, primis mensibus gestationis, aliæ carbones, aliæ calcem appetunt pro qualitate humoris quem vterus ad stomacum eructat. Fernelius vidit mulierem quæ calcem pugni magnitudine comedebat sine iactura sanitatis: de appetitu secundùm naturam paucis disserendum est, vt qui contra naturam est, faciliùs intelligatur: Est autẽ quidam appetitus naturalis qui ἔφεσις dicitur ab Aristotele, insitus singulis partibus, cuius beneficio non aliter quàm plantæ conueniens alimentum singulæ partes appetunt & sugunt. Est alter appetitus qui ab eodem Aristotele ὄρεξις nuncupatur. Cuius tres differentias ille constituit, iram, appetitum vindictæ: voluntatem, appetitum honesti aut inhonesti, & cupiditatem, alimenti, aut veneris appetentiam: Alimenti inquam sicci seu cibi, vel humidi seu potus: prior appetitus, fames; posterior sitis nuncupatur. Fames naturalis fit cum ventriculus à vicinis partibus sentit, se sugi: Singulæ enim trahunt & in substantiam suam conuertunt alimentum: trahunt inquã de venis ea consecutione, vt desinat attractio in ventriculo, qui suctu vellicatus, appetit, non tantùm sibi, sed in communẽ

vſum totius: Hic animalis appetitus non eſt inditus toti ventriculo, ſed vt eſt octauo κτ̃ τόπους ſtomacho, cuius idcirco ſenſus eſt exquiſitus per magnos neruos, proinde quoties non appetit, totum corpus tandem ἀτροφία contabeſcit: Si verò, aut plus iuſto, aut deprauatè appetit, inde κακοτροφία mater cacochymiæ & cachexiæ.

Ἀνορεξίαν excitant repletio non tantùm vtilis, ſed etiam inutilis, & quæcumque ventriculum ſubuertunt, vt pinguia omnia, mellitea & tepida. Languentem verò appetentiam exſuſcitant acida & frigida: frigida, inquam, vt potus frigidæ, panis intinctus frigidæ comeſtus prima menſa, aër frigidus: Acida, vt ſucci & ſyrupi limonum, de parte acida citri, de pomis, acetoſus ſiue acetatus, oxyſachar, oliuæ quoque & cappares, acetaria primis epulis: Melancholicus humor, quia frigidus & acidus auget appetitum, non aliter quàm pituita accida quæ parit tandem ingentem famem, ſiue βουλιμίαν. Si humor excrementitius deiiciat appetitum, pillulis ſtomachicis, Ante cibum, vel de hyera quotidie vna hora ante paſtus vacuetur: ab eo enim affectu vulgò guloſę nominantur. Inappetentes etiam efficit relaxatio ſtomachi: relaxatur à cauſa calida & humida. Sed cur laxior venter non appetit? quia non ſentit ſe ſugi, mollificato neruo per quem appetit, fortaſſis hic affectus paralyſis ſtomachi dici poteſt. Cui conueniunt quæ adſtringendo roborant tam aſſumpta quàm admota, vt cydo-

niatum à pastu puluis adstringens cuius hęc sit formula. ℞ coriandri præparati ℥ j. cornu cerui vsti & eboris añ. ʒ j. cum triaplo saccharo rosato fiat puluis de quo quotidie post pastus sumat vnum cochlear, liniatur etiam stomachus aliquo oleo astringente, vt rosarum, cydoniorum, mastichino, absynthij. Humiditas etiam siccabitur sumpto per aliquot dies hydrotico vtendum assis non elixis & iusculis abstinendum.

Βούλιμος siue ingens fames, est affectus inappetentiæ contrarius, qui olim Vitellium imperatotem infamem reddidit, vt plurimum accidit pituita acida ventriculum comprimente, aliquando etiam à latis vermibus chylum exugentibus. Trallianus vidit mulierem quæ sumpta hiera deiecit vermem duodecim cubitorum, quo excreto mox ingens ista fames disparuit. Accidit etiam per niuem longum iter facientibus, vt olim Bruti militibus, si Plutarcho fides debetur: Aqua vorax, inquit Hipp. 6. epid. effectiuè; quia, inquit Gal. appetentes reddit, frigidæ potu ingentem famem excitari experientia demonstrat, nisi summa nascatur intemperies, stomacho veluti mortificato, vt notat Galenus 3. de cauſ. symptom. & Auicenna. Tum enim non sentit se sugi. Cui causæ Galenus medetur alimentis calefacientibus, theriaca quoque & mithridatio veteri, vtatur vino absynthite: nam vt est in aphorismo, meri potio, soluit famem, id est βουλιμίαν, Galenus affirmat se dato mero copiosiore multos persa-

nasse. Aëtius iubet, vt bibant quantum possunt bibere, vt frigida intemperies corrigatur: proderit etiam dare frequentur syrupi de mentha, & de absynthio duo cochlearia. Galenus 6. de sanitate tuenda, dat etiam cydoniatum cõpositum cum pipere, zingibere, nuce moscata, cariophilis. Pituita acida deturbetur pillulis de hyera cum agarico. Conualescentes, vt qui ex longo morbo nouissimè resurgunt, solent esse famelici, qui reficiantur alimentis boni succi & facilis coctionis, denique analepticis, liquidis potiùs, quia celeriùs distribuuntur, paulatim assuescere debent solidis.

Boulimiæ affinis est fames canina, euomitur assumptum alimentum, móxque nouum appetitur, vterque affectus, si perseueret desinit in ἀνορεξίαν, fitque mutatio ab extremo ad extremum, vtrique vitio hoc est commune quod linquantur animo, nisi habeant præsens alimentum. Peccans humor purgetur, dentur quæ appetitum obtundunt & eneruant, vt pinguia, mellitea, tepida.

Picant grauidæ primis mensibus gestationis scilicet 2.3. aut 4. cum effluxit hoc tẽpus, & iam fœtus grandior copiosiùs sumit alimentum, sponte disparet, alioquin cassia cum rheo, aut catholicone, ventriculus repurgetur, aut tepida, vel hydromelite tepido, vomitus prouocetur: Confert enim grauidis vomere. Oliuarum sit vsus frequens initio pastus, sumant quinque, aut sex amygdalas amaras. Terram appetenti, inquit Aëtius, nihil æquè prodest ac amyllum recens.

De Siti.

TRiplici ſubſtantia conſtamus, ſolida, humida & ſpirituoſa, omnium fit perennis diſſipatio, verùm hæc iactura reſarcitur aëre cibo & potu: ſpirituum enim diſſipationem reparat aër qui aſſiduè inſpiratur, humidam potulenta, Solidam eſculenta: penuria humidi contingit ſitis naturalis, vt fames inopia ſicci. Potus igitur ſedat ſitim non quiuis, ſed qui humectat & refrigerat non tantùm potentia, ſed etiam actu: nam aqua calida auget ſitim: ſitis enim non tantùm fit à ſiccitate, ſed etiam à calore, ſi fuerit morbida, vt febrilis, proinde non tantùm quæ humores vacuant, vt vehementiora cathartica, diabete, defectus potionis, ſed etiam quæ inaniunt & ſiccant, vt vigiliç, & vehementior motus non tantùm corporis totius, ſed etiam linguæ & pulmonũ, excitant ſitim: quod vitium eſt cantoribus & cõcionatoribus familiare, quç valdè etiam calfaciunt, vt febris, intemperies calida ventriculi, hepatis, cordis, pulmonum, vel humor calidus, vt humor & pituita ſalſa in ventriculo ſubſiſtens.

Intemperies omnis corrigitur ſuo contrario, ſicca humido, calida frigido: Itaque ſiti à calore medendum eſt potu refrigerante: ſi verò à ſiccitate, humectante, quod ſi à pulmone calefacto ſitis excitetur, refrigerandus erit potius aëris frigidi inſpiratu, quàm potu frigi-

dæ, itaque aër talis arte paretur extincto foco, apertis fenestris, aut pauimento cubiculi frigida, aut foliis refrigerantibus, lactucę, vitis, salicis resperso: inspirandus vapor aquæ frigidæ è pelui, os colluendum frigida: Si à vigiliis æger sitiat, arte prouocetur somnus: humectat enim quia coquit, coctione separatur humor alibilis quo stomachus irroratur, vbi est sitis præcipua sedes: nisi enim compatiatur toti vt in febre, aut parti vt calidiori iecori, vel pulmoni, sitis non excitatur. Iis qui noctu bibere appetunt superdormire bonum est. Cur hydropici sitiunt cùm habeant abdomen plenum aquis? An quia aquæ sunt salsæ & putres, quæ similes vapores ad stomachum transmittunt? An quia reliquum corpus priuatur humido cùm in abdomine retineatur? hydropicorum sitim non sedat aqua, quia materiam auget, neque vinum quia calorem intendit, sed acetum, quia resistit putredini, si multa aqua diluatur, fiátque oxycratum, sedabit sitim à calore, febribúsque omnibus malignis & putridis medebitur, habenda semper causæ ratio in sedanda siti, vt si à calidiore corde vel iecore oriatur, sitis per consensum erit, non primaria (quæ accidit stomacho per se calido non aliunde calefacto) tùm hepar tam sumptis quàm admotis refrigerandum est, vt aquis endiuiæ, cichorij: Epithemata illi admouenda, quemadmodum cordi in febribus: habent enim omnes sedem in corde. Sitim à siccitate sedabunt quæcunque humectant simul & refrigerant, vt ptisana vulgaris, syrupus

violatus de pomis, de nymphea: sitim à calore, frigida etiam sicca, vt iulep rosatum, syrupus de parte acida citri, conserua rosarum agitata cum aqua hordei, quòd si bilis contenta in ventriculo sitim excitet, nisi priùs vacuetur frigidæ potus nocet potius quàm prosit, quia frigus illam condensat & impingit, facit vt tenaciùs hæreat parietibus ventriculi, itaque vomitu vel purgatione vacuetur, quomodo interpretor sententiam Auicennæ: In eo casu aquam tepidam magis cõuenire, quàm frigidam quia tepida vacuat bilem quæ affigitur ventriculi tunicis & contumacior redditur potu frigidæ. Idem dicendum est si pituita salsa in ventriculo consistens excitet sitim, memineris fauces refrigerantibus, vt prisana vel aqua hordei sæpe irrigare ad sedandam sitim: nam febre ardente correpti, si leniter tussiant, non admodum sitiunt, quia à catharro fauces irrigantur, inquit Gal. dummodo catharrus sit dulcis non salsus, propterea iubemus, vt febriẽtes assiduè masticent nucleos cerasorum, hyppoglotia imperamus quorum sit hæc formula, ℞ seminis portulacæ, papaueris, cucumeris, glycirrisæ & tragagãthæ an. partes æquales, subigantur aqua, & ad fabæ magnitudinem reducãtur: Quæritur si agonosticè sit bibẽdum, ad extinguẽdam sitim, an parum & sæpe. Priori sentẽtiæ videtur, fauere Galenus multis locis, iubet enim, vt καυσουμένοις frigidæ largior potus exhibeatur, Auicenna fauet sententiæ posteriori, ne immodico potu frigidæ extingua-

tur calor natiuus. Medicinæ candidatus, cum post vehemẽtiorem potum ad extinguendam sitim è puteo Cænomano frigidam liberaliùs bibisset extincto calore in suo fonte mortuus est hydropicus : Itaque media via videtur tenenda: nam Galenus non omnib⁹ febrientibus, sed ardenti febre tantùm correptis, neque omnis febris tempore, sed tantum in vigore liberalissimam potionem frigidæ concedit, vt ardor summus qui alioquin humorem primigenium populatur, colliquans corpus, à suo aduersario potentiore oppugnetur. Cæterùm sitis, vt fames, potest aboleri, imminui, deprauari, non tantùm augeri. Aboletur & minuitur quoties ventriculus laborat intemperie frigida & humida cum materia, deprauatur, vt pica, veluti si quis cupiat bibere lixiuium & vrinam: Est enim malacia tam humidi quàm sicci, verum quia frequentissimè intenditur, & de hoc solo symptomate medici consuluntur, idcirco aliis missis de sitis excessu duntaxat à practicis præcipitur.

De cardiogmo seu dolore stomachi.

QVò pars est exquisitioris sensus, eò dolore acerbiore diuexatur, stomachi sensus est exquisitissimus per se & propter neruos quos habet à sexto pari : Itaque aliquando tam acerbo dolore cruciatur, vt multi doloris vehementia victi sibi violentas manus attulerint. Qui stomachum habent sen-

ſus exquiſitioris ſuccumbunt dolori, inquit Trallianus, quia eroſionem ferre non poſſunt, è viuis exeunt, hinc ſyncope ſtomachica compatiente corde: Ideo enim veteres ſtomachum καρδίαν, illius dolorem καρδιαλγίαν nominarunt, ſentitur iſte dolor ſub xyphoide cartilagine: vbi autem dolor ibi morbus; definienda cauſa priuſquam remedium pręſcribatur: fieri enim poteſt ab intemperie calida, inflammatione, vlcere, à veneno, à vermibus, à quib⁹, inquit Trallianus, non tantùm ſyncope frequens, ſed etiam mors tandem conſequitur: vt plurimùm à bile mordaci. veneno opponendum eſt alexipharmacum; ſi non proprium, ſaltem commune: nam auctor libri de theriaca, ſingulariter ad cardiogmum commēdat theriacam etiã ſi ab alia cauſa quàm à veneno procedat, vt à putribus fumis malignæ febris, ſi ſuſpicio ſit vermis ſtomachum mordentis detur hieræ picræ ℥ ß. aut pillularum de aloë ʒj. Aut expreſſum rhei, infundantur, ſi placet ʒ ij. in aqua abſynthij cum eiuſdem ſyrupi, ℥ ß. fiat potio: nam abſynthium quoque valdè commēdatur à Galeno in omni cardiogmo, eadem potio proderit, quando bilis mordax affixa ſtomacho illũ lãcinat, quòd ſi nauſeat ventriculus & æger conſueuerit vomere, detur vomitorium, vt hydrœleum tepidum, vel ℞ Radicum Raphani & ſeminis at triplicis añ. ʒij. fiat decoctio in colaturæ ℔ ß. diſſolue ℥ ij. oxymelitis detur tepidè, poſtea digito in oleum intincto lingua deprimatur: clyſteres potenter reuellunt,

quando distendentes flatus sunt in causa tam acerbi doloris, admoueatur ventriculo magna cucurbitula. Miraculo enim omnes dolores à flatu sedat, inquit Galenus, liniatur venter oleo aliquo carminante, vt lauri, rutæ, anethi cum pauco castoreo, quod datum cum hydromelite ʒ j. pondere, benefacit etiam colicis doloribus. Sacculi pleni mentha, absynthio, maiorana, floribus camomeli, seminibus anisi, fœniculi, bulliant in aquæ & vini æquis partibus, & vicissim applicentur: potus frigidæ, quoties summus est ardor, ad tempus cõfert, quinetiam granum vnum opij dari potest cum mithridatij ℈ ß. aut cum syrupo de mentha, vel de absynthio vt corrigatur, detur autem ex cochleari, dari poterit cum iusculo pulli, aut cum pauca conserua, præsertim quando nauseat stomachus. Cardiaca non possunt non prodesse, itaque non erunt hîc negligenda.

Febribus malignis succedit alter affectus affinis cardiogmo, qui cardiaca passio à Latinis nominatur, stomachus à malignis fumis tentatur, inde ægris langor, & summa virium imbecillitas cum diaphoretico sudore, sudant ceruice, thorace, sudor est viscidus, extrema frigent, febres istæ solent esse anxiæ & inquietæ, ęgri assiduè se iactant lecto, vt situm inueniant naturę conuenientem, vix possunt momento vno in loco consistere: Aliquando cor ipsum primò afficitur, aliquando sympathia stomachi. Sed affectus hic est à febre maligna & putri inseparabilis, cardiogmos, vt pluri-

mum sine febre pugnandum semper cardiacis tam sumptis quàm admotis.

Affectus ventriculi.

ALimentum à stomacho expetitum & à gula deglutitum subsidere debet in carnoso ventriculi fundo, vt coquatur: nisi enim vndique comprehendatur, vt si fluitet, coctio peruertitur, quia actio physica fit per contactum. A retentrice igitur in fundo contineri debet & vndique comprehendi arctè, donec in chylum transmutetur, non tantùm ventriculi, sed etiam partium vicinarum calore: Nam omenti defectu nasci cruditatem Galenus annotauit, quibus parat scutum ex cerato stomachico loco omēti. Læditur chylosis vt quælibet alia actio, quia aboletur, minuitur vel deprauatur. Abolitam & deprauatam chylosim, vno nomine ἀπεψίας Galenus designauit, maioris & facilioris doctrinæ gratia, liceat deprauatam appellare κακοπεψίαν: Tardam verò & imperfectam siue imminutā coctionē ille βραδυπεψίαν nuncupauit: aboletur & minuitur, ventriculi intemperie frigida atque etiam humida, nisi in vicinis partibus, vt in omento, iecore, liene manifesta sit causa: deprauatur verò intemperie calida, nuda, vel cum materia vt bile, vel alimenti ipsius vitio, siue peccet in substantia, vt difficilis sit coctionis, siue in quantitate, vt copiosiùs assumatur, siue in qualitate prima, vt calidius sit frigidius, humidius, vel secunda, vt tenuius crassius

rela-

relaxans, adstringẽs, imò verò si in ordine peccatum aliquod committatur, prima coctio deprauatur. Nam cydoniatum prima mensa sumptum astringit, postrema relaxat aluum.

Intemperies frigida cognoscetur vomitu pituitæ, ructu acido, à iuuantibus quoque & lædentibus: calidis enim iuuantur, frigidis offenduntur. Solent esse malè colorati & inappetentes, qui propriè dicũtur stomachici: Calida verò dignoscetur à iuuantibus quoque & lædentibus, ructu nidorulẽto, oris amarore, siti, vomitu bilis. Si deprauetur alimenti vitio, facilis erit curatio, nam si bubulam malè coquat imbecillus venter, nutriatur volatilibus. Si propter intemperiem calidiorem non est adeo longa illius ac frigidæ intemperiei curatio: verùm prudentia siue cautione est opus, ne sumptis aut admotis refrigerantibus, ventriculus ad intemperiem contrariã priori longè deteriorem deducatur. Auicenna enim cruditatem appellat matrem omnium morborum, meritò sanè: nam vitia primæ coctionis secunda non emendat: nisi ventriculus bonum & laudabilem chylum suggerat hepati, non poterit alimentarium sanguinem conficere: Ex prauo autem & impuro sanguine omnes ferè morbi. Itaque de ventriculi intẽperie priùs disseramus quàm ad symptomatum curationem aggrediamur, quandoquidem sublatis causis effectus disparebũt. Veteres, inquit Galenus, solis adstringentibus imbecilliori ventriculo medebantur, ac si omnes illius affectus à relaxatione procederent, verùm

intemperie omni eius actio læditur, imbecillitatem parit quæuis intemperies, potissimùm tamē frigida, proinde ad robur partis ad vitam vsque adeo necessariæa, dstringentia permiscemus, sed vnicuique intemperiei proprium remedium opponimus: calidiorem purgabis cassiæ cum rheo ℥ j. non neglecta venæ sectione, imperabis tabellas diarodon, triasandali, syrupum granatorū, limonū, cydoniorū. Iuscula refrigerantibus alterentur, apozemata refrigerantia: acetaria ex lactuca & chicorio, cerasa, pruna. Admouenda erunt oleum rosaceum, cydoniorum, ex quibus cum pauco cerato sandalino pro cera, fiat linimentum: fuge magis refrigerātia, vt oleum papauerinum, ne ad peiorem intemperiem deducatur; refrigerantia autem applicabis circa vmbilicum, siue circa fundum ventriculi, ne septum attingas, inquit Auicenna: nam vt scribit Gal. octauo methodi, frigida præcordiis admota lædunt respirationem, propter diaphragma. Si bilis redundans nauseam excitet, vomitus prouocetur præsertim consuetis vomere. Qui frigidiore sunt ventriculo, vtantur alternis diebus pillulis de hyera aut elephāginis, myrobalanis conditis, tabellis aromatici rosati, cortice citri condito, vel nuce moscata condita, zinzibere condito, syrupis de mentha, de absynthio, vel conseruationis citri, si placet misce añ ℥ j. & capiat manè cochlear vnum, proderunt etiam vinum maluaticum, aromatites, absynthites, fit ex cētum libris musti, & vna absynthij, vel ♃. aquæ vitæ libram ß. pulueris

ducis ʒ j. (puluis ducis fieri ſolet ex ſacchari ℔ j. & cinamomi ℥ j.) Temperetur aquæ vitæ ℔ ß. libris tribus aquæ roſarum, colentur per manicam bis aut ter, capiat aliquoties in hebdomade cochlear vnum ieiuno ſtomacho, præſertim hyeme: vulgus ſolet vti puluere ducis cũ vino, vel panem toſtum intinctum vino conſpergit iſto puluere: poterit parari opiata hoc modo, ℞. conſeruæ acori, corticis citri conditi & myrobalanorum emblicorum conditorum añ. ℥ ß. pulueris aromatici roſati ʒ ij. nucis moſcatæ conditæ theriacæ vel mythridatij ʒ j. cũ ſyrupo conſeruationis citri fiat opiata. Ante paſtum capiat tabellã vnã aromatici roſati, quo die non vtetur pillulis de hyera aut elephãginis, aut hoc puluere coctionẽ adiuuãte: malo enim ſumi ante paſtũ quæ iuuant coctionem, quàm à paſtu, quia calida, ante perfectam coctionem alimentum diſtribuunt. ℞. Caryophylorum & nucis moſcatæ, cinamomi añ. ʒ ij. pulueris aromatici roſati ℈ iiij. cum quadruplo ſaccharo fiat puluis, de quo capiat quotidie ante paſtus cochlear vnum ſuperbibendo parum vini, vt pręparetur ventriculus ad coctionẽ proximam.

Topica ſint olea de abſynthio, de maſtiche, de nuce moſcata, ceratum ſtomachicum, ſi placet ex prædictis oleis cum pauco cerato ſtomachico pro cera, fiat linimentum, vel addendo parum nucis moſcatæ cum cera fiat vnguẽtum, ſi placet panis oblinatur melle, deinde conſpergatur puluere nucis moſcatæ, cariophilorum, cinamomi, & applicetur toti ven-

triculo. Nam à calidis non est metus vt à frigidis, vulgus pané tostum intinctũ vino conspergit prędicto puluere vel ℞ cerati stomachici ℥ ij. extendatur super aluta, fiat scutũ pro stomacho. Parari etiam potest ex mellis & mastiches an̄. ℥ j. vel ℞. pulueris rosarum rubr. absynthij, menthæ, maior siccæ an̄ ʒ ij. ligni aloes, spicæ nardi, calami aromatici, schęnãthi, an̄. ℈ ij. fiat puluis qui excipiatur cotone, inuoluatur duplici linteo, aut pro ditioribus syndone, intersuatur vt decet, fiat scutum stomachicũ cum suis ligaturis. Memineris litus, vnguenta, emplastra, cataplasmata, non tãtùm antè, sed etiam ponè applicanda esse circa decimam tertiam vertebram.

Humidiorem ventriculum indicat saliuatio frequens, quem resiccabis inedia, nec tantùm potus, sed etiam potulentorum paucitate, non cœnent, vtantur biscocto, assis non elixis, hydroticum & laconicum benefaciunt vt & sequens opiata ℞. conseruæ betonicæ & acori an̄. ℥ j. cornu cerui vsti, coralli vtriusque an̄. ʒ j. cum syrupo de mentha fiat opiata. Pro topico admoueatur sequens emplastrũ, ℞. mastiches ℥ j. cerati stomachici ℥ ß. pulueris menthæ & aromatici rosati an̄. ʒ j. cum oleo de absynthio fiet emplastrum ex quo scutum pro stomacho Ad exrremum Hippocratis & Pauli consilio admouebis tria cauteria, vnum ad xyphoydem, duo paulo inferiùs, forma triangula: non sint profunda, sed cutem solam perforent. Quidam sunt contenti vno magno ad orificium ventri-

culi apposito, quod iubent diu teneri apertum, vt humor noxius hac via expurgetur.

Ventriculi intemperies sicca, analepticis humectantibus percuretur, vt lacte præsertim muliebri, alioquin capræ aut vaccæ cum vitellis ouorum. Syrupo resumptiuo, iusculis testudinis aut eiusdem carne cum amygdalis contusa, hordeatis, gelatina, aqua carnis, succo amygdalarum dulcium, quo etiam ventriculus liniatur abstineat venere, vtatur elixis non assis, aluus subducatur cassia, aut enemate frequenti. difficillimè omnium sanescit, deinde frigida.

Quibusdam vitio conformationis, aut materię inopia tam exiguus est vētriculus vt reliquo corpori sit inæqualis, si emineat, ex circunscriptione ipsa vitium contactu deprehendetur. Si delitescat, hoc signo coniicietur quod pauci alimenti sit capax. Si fortè plusculum cibi assumpserint, coguntur vomere, repletur venter ante satietatem: hi nutriendi sunt cibis boni succi & facilis coctionis, iisque vti debent sæpè & parum.

Obstrui etiam potest in vtroque orificio, obstructo superiore, prohibetur introitus alimenti, obstructo inferiore non est liber exitus. Hæc vitia quamuis dignoscantur, curari non possunt.

Tentatur aliquando phlegmone, quæ tumore, & dolore cum febre acuta eáque continua dignoscitur. Cuius generationem, nisi clysteribus iterata venæ sectione, admoto oxyrhodino impedias, frustra deinde resoluentia maturan-

tia siue peptica imperabis.

Vlcerari etiam potest assumpto veneno, aut humoris acrimonia, ex vlcere, lienteria, aut coëliacus fluor, quamuis credatur intestinorum imbecillitate contingere.

Vxor domini Poussepin consiliarij regij hora decima matutina conqueritur de importuno alui fluore, suadeo vt decumbat, quia motus auget fluoré, & deiectiones referuet. Erant autem similes aquę albæ, chilosæ quidem, sed liquidæ, implebat magnam peluim quoties deiiciebat, territus hoc symptomate, postulaui vt seniores in consilium vocarentur, præscripti sunt litus adstringentes, sacculi, iulepi, expressum rhei pro die sequenti: deiectione frequenti & copiosa vires paulatim collabuntur, admonui tum maritum vt illa rebus domesticis & pietati vacaret, ante mediam nocté interiit, cùm ipsa nihil minus quàm de morte cogitaret: vt explorarem causam mortis tam subitę & inopinatæ, impetraui vt corpus dissecaretur, inueni ventriculum in suo fundo vlceratum. Si quo remedio iuuari possit, iuuabitur potione vulneraria, vsu longo aquarũ Niuernensiũ, Interim vtatur hydromelite pro ordinario potu, bilis mordax expresso rhei repurgetur, vtatur sæpe tabellis diatragacãthi frigidi, trochiscis de bolo, de terra sigillata, vel ℞. conseruæ veteris rosarum conseruæ symphiti añ. ℥ j. pulueris diatragagãthi ℥ ß. boli armeni & terræ sigillatæ añ. ʒ j. cum syrupo rosarum siccarum fiat opiata qua vtatur omni hora inter pastus, vtatur etiam hor-

deatis, ſyrupo roſarum ſiccarum cum aqua hordei, quando faſtidiet hydromel.

Aliquãdo ventriculus inflatur, & tumet multo flatu quod genus tumoris ἐμφύσημα inflatio nominatur, fit autẽ flat⁹ ex humore crudo à calore imbecillo: vt enim ſol meridianus abſumit humorem, ita calor ventriculi immodicus, qualis eſt ſub intemperie calida: vtque hyeme ſol nullos vapores excitat: ita neque frigidior venter, ſed paucus calor ſi humorem craſſum crudum nanciſcatur, cùm illum coquere non poteſt, in flatus reſoluit, vnde inflationes coli, vteri, ventriculi: quibus medendum eſt carminãtibus, qualia nouiſſimè ad cardiogmum à flatu præſcripta ſunt: ſingularis eſt cucurbitula.

Hactenus morbi & ſymptomata primi generis, ſequitur immoderatio in excretis, cuius generis ſunt vomitus ſimplex, vomitus ſanguinis, cholera morbus, cùm ſuſque déque vomitu & deiectione ventriculus excernit, nomen habet à cauſa putata: fortaſsis ſingultus & ructus huius ſunt generis. Differt enim ſingultus à vomitu, quòd vomitu ea excludantur quæ ventriculi capacitate continentur. Singultu quæ tunicis ſunt impacta: Ad vomitum pertinẽt ſupinitas ſeu ſubuerſio ventriculi, & nauſea, inanis vomendi appetentia, quorum ſymptomatum curationem explicaturus, exordiar à vomitu.

Imprimis diſtinguendus eſt criticus à ſymptomatico: aliquando enim prodeſt vomere, vt initio febrilis acceſſionis, imò arte prouocari ſolet, vt materia ad paroxyſmum parata vomitu

vacuetur: Eo enim ſenſu ſcripſit Auicenna vomitum vomitu curari: Cauſa enim quæ excretricem irritat, doto vomitorio vacuatur: Optandum eſt, vt febrientes vomant in principio paroxyſmi, ſudent in fine. Vtilis etiam vomitus arthriticis & grauidis quia reuellit. Vomitus criticus minuit morbum & morbi ſymptomata: fit enim naturæ victoria & excretricis robore, quæ materiam morbificam hac via cõmodiore excludit. Dignoſcetur ægri εὐφορία bona tollerantia, leuantur vomitu & ſolito meliùs habent: præterea accidit die critico præcedentibus ſignis coctionis, & vacuatur materia quæ morbum committebat, vt bilis ſi morbus fuerit à bile. At ſymptomaticus accidit violentia morbi, & copia materiæ morbificæ, minuit vires non morbum. Ille ergo aut ſinendus eſt aut iuuandus, hic verò ſiſtendus remediis quæ ſequuntur: clyſteribus acribus ad reuulſionem, purgatione humoris morbifici cum rheo, myrobalanis, vel pillulis de quinque generibus myrobalanorum: minus enim euomuntur ſolida quàm liquida: Melius pillulæ aut boli retinentur quàm potiones. ℞. rhei electi, pulueris hyeræ & maſſæ pillularum de quinque generibus myrobolan. añ. ℈ j. cinamomi gr. vj. cum ſyrupo de mentha, fiant pillulæ quinque: deinde liniatur venter oleis adſtringentibus, calidis tamen in frigida cauſa, vt oleis de mentha, de abſynthio. Frigidis in calida vt oleo cydoniorum, myrtillorum, roſaceo, vel ℞ carnis cydoniorum quantum ſatis, eius

inopia accipe cidoniatum, coquatur in vino si frigidior sit ventriculus, alioquin in aceto, postea adde pulueris mastiches, balaustiorum coralli rubri añ. ʒ j. cum oleo de absynthio fiat emplastrum pro stomacho, pauperibus satis erit puluerem gallarum aut malicorij, aut boli armeni subagitare cum albuminibus ouorum & pauco oleo rosaceo, stupæ hoc madidæ applicentur & arctè contineantur, aut ℞ pulueris rosarum rubr. & farinæ hordei añ. ℥ j. pulueris gallarum malicorij, boli armeni añ. ʒ ij. æstate bulliant in succis plantaginis, centinodiæ, bursæ pastoris cum pauco aceto, hyeme in oleis adstringentibus rosarum, cydoniorum, mastiches, fiat cataplasma. Cui simile est emplastrum Montagnanæ de mica panis, ℞ medullam vnius panis albi, coquatur in vino rubro, adde pulueris alicuius adstringentis ij. aut iij ʒ. cum pauco oleo rosaceo fiat cataplasma, applicetur ante, & ponè ad decimam tertiam vertebram. Cucurbitula magna infra vmbilicum, atque etiam supra duodecimam vertebram, admota, plurimum potest in sedando vomitu. Si reuomat cibos, interim dum exhibentur admouenda erit vt retineantur, vtantur à pastu cydoniato, aut puluere parato ex corallo, cornu cerui vsto pauca terra sigillata cum triplo saccharo rosato fiat puluis, vitētur pinguia & tepida, quia vomitum excitant, incoquantur iusculis grana cydoniorum & granatorum inclusa nodulo, quinetiam alterentur plantagine. Vulgus admouere solet ventriculo emplastrum ex pice.

℞ picis naualis ℥ ij. coquito in oleo cydoniorum vel de absynthio, adde si placet, pulueris astringentis aliquot ʒ. fiat emplastrum. Auicenna iubet vt manus in frigidam mergantur. Aëtius verò non tantùm manus, sed etiam pedes vult mergi in calidam, sanè vtrique sua ratio: Auicenna suadet frigidam ad vomitum reprimendum: vapor enim frigidæ communicatus stomacho illum constringit. Aëtius verò præfert calidam, quia calor trahit reuellítque. Proinde vrgentiori symptomati promptiùs frigida succurrit: Calida verò confert causæ symptomatis reuellendæ: ad eundem vsum non tantùm vtilis est cucurbitula, sed etiam iuuat extremorum fortis & dolorosa ligatura.

Panis tostus, aceto irroratus & subolfactus benefacit. Posca frigida vtiliter quoque os colluitur, aut pomum acidum manditur, quibus remediis solemus vti post assumptum catharticum ne reuomatur, datur etiam vtiliter cochlear meri.

De Vomitu sanguinis.

SAnguinem supra, id est per os ferri, qualiscunque sit, malum: infra autem bonum, si niger deiiciatur, qualis per menses aut hemorrhoides. Mutilati tamen & qui consuetã exercitationem intermiserunt, vtiliter sanguinem vomunt, quia iecur sine consilio sanguificat, amputato membro tanquam præsenti sanguinem facit, qui cum nõ distribuatur, restitẽtque

in venis cum primùm incipit esse grauis, & molestus naturæ, vomitu excluditur, idem accidit mensibus, aut hæmorroidibus suppressis.

Mulieri sanguinem vomenti, si menses superueniant, sanatio. Itaque incisa saphena vomitus sanguinis reuella tur, aut si hæmorroides restiterint, prouocetur: Astringentia tam sumpta quàm admota, qualia ad hæmoragiam & hæmoptoidem dictata sunt, præscribantur: vt syrupi, & trochisci adstringentes, litus emplastra, cataplasmata restringentia. Considerabis autem num pars aliqua, vt iecur, aut lien sanguinem ad ventriculum transmittat, quod coniicies primò ex tumore & dolore hypochōdrij, 2. quod ex venis ventriculi cum sint exiles paucus sanguis effluit ex iecore ruber, ex liene niger, vtrinque multus, tum è directo aperienda erit vena lienaris, aut iecoraria, quinetiam iecori, aut lieni admouenda erit cucurbitula, hypochondrium oxyrhodino liniendum.

De Cholera morbo.

TRes sunt affectus perperacuti, sine febre, qui etiam eadem die iugulant, Apoplexia Tetanus, & cholera morbus. Quibus idcirco citissimè consulendum, O quantum in subitis casibus ingenium: est autem cholera quædam humida, alia sicca, eo sensu quo admonui ab Hippocrate morbos cerebri humidos, aut siccos, tussim humidam aut siccam appellari:

humida fit ab humore, ſicca à flatu, aut à ſero mordaci, ſed ita impacto, vt excludi non poſſit. Imprimis purganda bilis expreſſo rhei, myrobalanis, quinetiam tabella vna electuarij de ſucco roſarum, aut diapruni ſolutiui ſemivncia, venter liniendus oleis roſarum & cydoniorum, aut applicandum emplaſtrum ex carne cydoniorum, & cætera peragenda quæ ad ſiſtendum vomitum iam dictata ſunt. Aretæus & Meſue commēdant potum frigidæ, iubéntque ſi fortè euomatur, vt continuò noua propinetur. At Rhaſis, Serapio & Haly malūt tepidam exhiberi. Illi preferunt frigidam ad contemperandum ardorem bilis, hi calidam ad ciendum vomitum, quia vomitus vomitum ſedat, vacuata materia vomitum prouocante ſeu excretricem irritante. At Eraſiſtratus, authore Chryſippo, aquæ præferebat crama ſiue vinum frigida dilutum, quod laudant Galen. & Trallianus vt remedium ſingulare, diluit bilem & roborat ſtomachum, confert ſyrupos de mentha & granatorū permiſcere, & ſæpe cochlear vnum exhibere: Vterque enim ſyrupus in hoc affectu eſt ſingularis. Poſſis permiſcere ſingulis vnciis ſyrupi, ʒ j. pulueris diarhodō, vel ſandali cytrini vel ligni aloes: miſcenda enim ſemper aromatica quandoquidem illis ventriculus valdè delectatur, potiſſimùm verò in hoc caſu: frigida iuuant ratione bilis. Conſulendum etiam iecori & lieni, ſi inde humor ad ventriculum confluere videatur, etiam admota illis cucurbitula vt in vomitu ſanguinis. Tandem præſcri-

bantur narcotica, sed parua dosi vt ʒ ß. Philonij, vel semiscrupulus pillularum de cynoglosso, vel granum j. opij cum syrupo de mentha: Nam adueniens somnus immoderatè vomentibus, sanitatem promittit, omnes quippe fluxiones sistit excepto sudore, quòd si sedato vomitu humor peccans totus secedat per aluum, quò natura vergit eò ducere oportet, si modò per loca conuenientia. Atqui inferior via est tutior quàm superior, itaque clysteribus iste motus adiuuandus est.

Ad choleram siccam quam vapores maligni cõmittunt detur lac asinæ, Rhasis commendat balneum aquæ dulcis, si metus sit conuulsionis à siccitate, paretur ex hydræleo, fit autem ex sex partibus aquæ & vna olei, cæterum hederæ folia cocta in vino & forma cataplasmatis admota sedant vomitum, quemadmodum trifolium sumptum & admotum.

De Singultu.

SINGVLTVS est veluti conuulsio ventriculi: Se se enim contrahit vt excludat noxiũ. Conuulsio autem quædam à repletione, altera ab inanitione; ergo & singultus, fit ab inanitione, quando succedit causis inanientibus vt immodicæ diarrheæ aut dysenteriæ, inediæ longiori, vel siccitati, vt febribus continuis & longis, ardore febrili tandem resiccato ventriculo. Hippocrates etiam meminit febris singultuosæ quam scribit esse lethalem nisi superueniant su-

dores critici, æquales somni, & vrinæ crassæ. Non accidit semper primario affectu ventriculi, sed per consensum cerebri, iecoris, ilei, inde aphorismus, singultus ab ileo lethalis.

A cerebro etiam vulnerato singultus sequitur, compatiente stomacho per neruos sextę coniugationis. Inflammato autem iecore præsertim parte caua accidit vehemens singultus, siue quòd aliquid saniei resudet in ventriculũ, siue quòd ventriculus tribus modis compatiatur iecori, propter viciniam, societatem operis, & vasorum communionem: Habet enim ventriculus neruos communes cum tunicis hepatis. In malignis febribus accidit singultus ventriculo compatiẽte cordi, aut eodem recipiente tetros vapores à toto, aliquando excitatur à causa externa, vt assumpto veneno, pipere, allio, aut re quapiam mordaci. Primarij singultus hîc remedia meditamur: Secundarius enim nõ sanescet nisi ad causam & partem mittentem respicias. Tolle hepatitidem, venter non singultiet, oppugna cardiacis cacoethiam febris pestilentis, cessabit singultus. Qui ab inanitione procedit solet esse lethalis, talis est qui succedit longis febribus paulò ante quàm ægri moriantur, tamen qui sequitur longam famem, anelepticis primùm liquidis, deinde solidis percuretur, qualia sępe iam sunt commemorata. Qui fit à repletione, curetur vomitu: nam singultus ab Hippocrate iudicatur malus quem vomitus non sedat: debet enim tollere causam singultus, inquit Galen. si nõn ferant vomito-

tium, dentur clysteres, aut blandum catharticũ vt catholici ℥ vj. cum ʒ ij. pulueris hyeræ, vel pillularum de hyera ʒ j. confert etiam sternutamentum: nam singultienti ex repletione, superueniens sternutatio remedio est: retentus quoque spiritus dissipat flatus, arcta & dolorosa compressio annularis digiti, triste nuncium, aut rei insolitæ narratio. Acrimoniam obtundunt lac asinę & capræ, necnon syrupus violaceus & nenupharinus, Anethum & anisum tam sumpta quàm admota creduntur conuenire proprietate, tamen manifestè iuuant, nempè quod flatus discutiunt, itaque singultientes vtantur sæpe aniso condito, tabellis aromatici rosati, vel sumãt cochlear vnum aquæ vitæ cum tantillo cinamomi. Benefaciunt etiam theriaca, mythridatium, & cõfectio de baccis lauri, detur cuiusuis ʒ j. cum hydromelite.

Imprimis conuenit castoreum quod à Galeno magni fieri in omni conuulsione à repletione aliâs annotauimus. Liniatur venter oleo anethino cum pauco castoreo. Prodest etiam cucurbitula admota ventri, nec non dropax, Ad extremum, vt ad vomitum, sic ad singultum detur narcoticum, vt humoris acrimonia obtundatur & somnus concilietur (parca dosi.)

De Ructu.

SOLVS homo ructat, si credimus Aristoteli, quia ventriculo est humidiore, hinc flatus qui dum sursum erumpunt, ructum efficiunt,

cùm deorſum crepitum eadem ratione frequentiùs ructant quibus venter eſt humidior, tamen non omnes ructus ſunt acidi, teſtes cruditatis. Quidam enim ſunt putres & nidorulenti, qui oui corrupti ſaporem referunt, indices caloris aut putredinis: Itaque ſi quis acidum ructet, vtatur iis quæ ad intemperiem frigidam & humidam præſcripta ſunt: Si nidorulentum, purgetur humor putris & contemperetur ardor. Ructus qui poſt aliquot horas ſaporem aſſumpti alimenti in os refert, magnam cruditatem denotat.

Morbi meſenterij.

NOn ſine cauſa Syluius vocabat meſenteriũ infinitorum morborum parentem, quorum cauſa ignoratur: obſtruitur enim facilè cùm exiles habeat venas, quas craſſior chylus non facilè permeat, itaque illius obſtructio cõiicitur ex deiectionibus chyloſis, tùm frequẽs ſit vſus pillularum de hiera, aut imperetur ſyrupus ſolemnis ex radicibus aperientibus, capillaribus omnibus, qualia deinceps ad iecoris & lienis obſtructionem præſcribentur. Patitur etiam inflammationem: quàm abſceſſus comitatur ſæpe vterque morbus latet medicum priuſquam pus multum per aluum erumpat; à meſẽterio enim procedere cõcludimus remotione aliarum partiũ, neque enim potuit in vẽtriculo, hepate aut liene & inteſtinis fieri abceſſus ſine pręcedenti dolore & febre vehementi: at me-

at mesenterium est indolens, habet quidem vsum, nempe ἀνάδοσιν, distributionẽ chili, nullam functionem manifestam, ex cuius læsione pars affecta dignoscatur. Itaque obliquè tantùm, artificiali duntaxat coniectura concludimus abcessum fuisse in mesẽterio, quoties deiicitur pus multum, nullo dolore, nulla vehementi febre præcedente.

De morbis hepatis.

HEpar laborat omni intẽperie, potissimum calida & frigida: calidam sicca, frigidam humida comitari solet, de intemperie morbosa hîc loquor, quæ eius actionem manifestè lædit: Nam signa intemperati iecoris quæ tradit Galenus in arte parua, sunt signa intemperiei quæ consistit intra limites sanitatis. Iecur calidius assat non elixat, chylum magna ex parte conuertit in bilem: Propterea morbis biliosis solent esse obnoxij quibus iecur est præcalidũ. Si bilis restitet in venis, excitat febres à bile, vt tertianam & causum. Si ad cutem protrudatur, illic efflorescent pustulæ, herpes, erysipelas, impetigo, quæ omnia vt sunt effectus, ita signa retorridi iecoris. Cætera signa ferè illi sunt communia cum ventriculo calidiore, vt vomitus & deiectio bilis, sitis, oris amaror, aluus pigra, fęces aridæ, præcessit potus multi meri, vsus piperatorum siue aromatum, allij, porri, cœpæ, synapi. Frigidum verò iecur sanguinem facit magna ex parte pituitosum & serosum: est enim

ferum pituita tenuis: hinc morbis frigidis à pituita aut sero vexari solent quibus hepar est frigidum, vt quotidiana febre, cachexia, hydrope: iisque coniecturis tanquam τεκμηρίοις & necessariò cõcludentibus, signis iecur esse frigidum, cõcludimus: est cachecticus, totũ corpus habet subtumidũ, & veluti œdematosum, ergo hepar habet frigidum, nisi cachexiæ sit causa euidens, vt si in profundo carcere diu conclusus fuerit, aut in loco valdè humido perdiu dormierit. est hydrops: ergo habet hepar, si nõ per se, & essẽtia sua valde frigidũ, saltem aliũde, vt à scyrrho lienis refrigeratũ: atonia seu imbecillitas iecoris videtur Auicennę vtplurimũ procedere ab intẽperie frigida nõ semper, quia vt ille ait, omnis intẽperies morbosa impotẽtiã parit seu alicuius facultatis imbecillitatẽ, vt attractricis, retẽtricis, alteratricis seu sanguificæ, aut excretricis, potissimùm tamen propter impotentiam alteratricis ex refrigeratione, hepar imbecillum dicitur, atque inde hepatici, quos Galenus ex immutato faciei natiuo colore dignoscebat, vt ex facie subpallida, & ex deiectionibus loturæ carnium recens mactatarum similibus.

Obstructum hepar indicat sensus ponderis in dextro hypochondrio sine manifesto tumore aut dolore, aucto malo decolor fit facies, quemadmodum sub atonia: illic impeditur ἀνάδοσις siue distributio sãguinis, hîc αἱμάτωσις. Quemadmodum verò si iecur non generet sanguinem laudabilem & floridum, non potest esse viuidus faciei calor. Sic etiam si bonũ ge-

neret, si tamen non distribuatur, perinde est ac si non generaretur.

Obstructionem iecoris maximè omnium incurrunt qui vescuntur alimentis crassi succi & difficilis coctionis, vt bubula, suilla, leporina, leguminibus, caseo, lacticinijs, pulticula, pane azymo, eóque magis si statim a pastu exerceantur, quia iecur chylum adhuc incoctum ad se trahit, cuius cùm sint exiles venę, facilè obstruitur, vix vllus morbus tam frequens.

Distinguetur si pars conuexa seu gibba obstruatur an caua, quia obstructa gibba solet premere diaphragma, hinc difficilis respiratio: at obstructa parte caua ventriculo compatiente inappetentia, sitis, fortassis difficultas respirandi accidit, non quia iecur premit septum, sed quia illud trahit deorsum suo pōdere, quandoquidem illi alligatur. Subest cauis iecoris chistis fellis, cuius obstructione varia symptomata contingunt: nam si meatus per quem fel excipit obturetur, inani vesicula, refluet ad venam cauam, & totam sanguinis massam inficiet, inde aurigo si fortè ad cutem protrudatur: Si verò meatus per quem excernitur & in ἔκφυσιν siue duodenum deponitur, vt instar clysteris acris excretricem stimulet obstruatur, vrinæ erunt veluti croco saturatæ, felle refluente ad vias vrinæ.

Præter similares & organicos sunt etiā morbi communes, inflammatio, quæ ἡπατῖτις propriè dicitur abscessus, scirrhus, vlcus, de quibus transigemus, si priùs intemperiei & obstructio-

nis remedia exposuerimus.

Iecur calidius refrigerabis iusculis multo cichorio & acetosa alteratis, acetariis ex eodem cichorio, aqua decoctionis radicis cichorij aut eiusdem aqua stillatitia, syrupo de cichorio, tabellis triasantali, quæ si placet dissoluantur aquis endiuiæ & cichorij fiat epithema pro iecore, Initio casia aut catholicone corpus repurgandum est. Rhabarbarum est quidem vita hepatis, sed calidioris hepatis mors, quia calidum est & siccum ad tertium gradum: deinde secanda vena, nihil enim æquè refrigerat, ex cerati santalini ℥ ij. poterit parari emplastrum ad formam lunæ crescentis, aut exolei rosacei ℥ j. & cerati santalini semiuncia linimētum. Ex succis cichorij, endiuię, scariolę, coctis cum saccharo fiat syrupus quo vtatur cum aqua decoctionis passularū, vide ne quid nimis, ne ad intemperiem deteriorem frigidiorum vsu immodico deducatur.

Frigidum calefacito vsu frequenti pillularum de hiera cum rheo, syrupo de absynthio, aut vino absynthite: Absynthium iecori frigido non minùs prodest quàm ventriculo, purgetur hoc modo, ℞. agrimoniæ m. j. absynthij m. ß. passularum mundatarum & agarici trochiscati an̄. ʒiij. fiat decoctio pro dosi, in qua infunde rhei electi ʒ i ß. cum ℈ j. cinamomi in expressione leui dissolue syrupi de cichorio simplicis ℥ j. Si vis magis purgare, adde diaphenici ut diapruni solutiui ʒ ij. pro qualitate humoris dominantis, in purgando non tantùm opor-

tet respicere ad temperamentum partis, sed totius, quin etiam ad constitutionem anni. Hyeme enim pituita dominatur, æstate bilis.

Parari etiam poterit opiata ex conseruæ cichorij & corticis citri conditi añ. ℥ j. nucis moscatæ conditæ, spicæ, costi añ. ℈ ij. cum syrupo de chicorio fiat opiata. Ex agrimonia absynthio & passulis coctis in vino paretur decoctũ pro fotu iecoris; Si placet foueatur aquis agrimoniæ aut absynthij, aut vino de absynthio, possis dissoluere pulueris spicæ vel calami aromatici ʒ j. vt fiat epithema, aut ex oleo de absynthio & pauca spica, cum cera fiat linimentum. Albucasis vt iecur humidius desiccetur iubet illic applicari cauterium, quemadmodũ & humidiori ventriculo: quamuis pars gibba per vrinas, caua per aluum commodius repurgetur, tamen consilio Galeni si multa sit saburra, diureticis præmittenda purgatio ne materiã ad hepar deducant diuretica, & obstructionem augeant. Itaque cassia cum rheo prima regio expurgetur, inde præscribatur sequens apozema ℞. quinque radicum aperientium in aceto maceratarum, radicum graminis & acetosæ añ. ℥ ß. cichorij, endiuię, scariolæ, hyssopi, marrubij capillarium omnium añ. m. ß. 4. seminũ frigidorũ maiorum añ. ʒ ij. florum cordialiũ añ. p. j. foliorum sennæ mundatorum ℥ iij. fiat decoctio addendo sub finem agarici nodulo inclusi cum ʒ j. zinziberis ʒ x. In colaturæ ℔ j. dissolue syrupi de cichorio compositi, cum rheo pro singulis dosibus ℥ j. vel syrupi capilli

veneris de bizantiis, de duabus, de quinque radicibus, oxymelitis diuretici tantundem, fiat apozema in quatuor doses: aromatizentur cinamomo aut ſpica nardi, quod ſi natura ægri, ætas, & tempus ſinant; ſi febris adſit, ſitis, oris amaror, incidatur cephalica: poſtremò dẽtur trochiſci de rheo, de abſynthio, dialaca, diacurcurma, quod eſt ſingulare remedium nõ tantũ ad hepatis, ſed etiã ad lienis & meſenterij obſtructiones, confértque cachecticis, & iam ad hydropiſim paratis: pillularum de hiera aut elephanginarũ ſit frequens vſus, itẽ ℞. terebinthinæ venetæ ℥ iij. adde pulueris hieræ aut rhei puluerati ℥ j. fiant parui boli qui inuoluantur obeliis vino albo madidis, dentur ex cochleari cum ſyrupo capilli veneris. Quando febris erit coniuncta, memineris abſtinendum eſſe valdè calfacientibus, aut ea refrigerantibus vt cichorio, ſantalo citrino eſſe temperanda. Ad obſtructiones contumaces quales fieri ſolent à pituita craſſa & viſcida, aut à bile vitellina, hãc confectionem plurimum commendat Auicenna quæ poterit eſſe inſtar omnium, ℞. paſſularum mundatarum ℥ i ß. calami aromatici & bdellij añ ℨ ij. Caſſiæ ligneæ & cinamomi añ. ℨ j. myrrhæ ℥ ß. terebinthinæ & ligni aloës añ. ℨ ij. excipiantur ſaccharo cocto in vino albo, fiat confectio, de qua capiat quotidie mane ℨ j. ſuperbibẽdo parum vini albi ſi febris abſit, alioquin aquæ cichorij: per interualla purgetur pillulis de hiera cum agarico. hoc remedium ceterarum partium obſtructionibus proderit ſi in-

ſerantur quæ partem affectam reſpiciunt, vt cetrac pro liene, aut paſſulæ corinthiacæ, pro vtero puluis arthemiſię aut matricariæ : Pro renibus puluis ſeminis alkekengi.

Sequũtur morbi cõmunes: Inflammatio partis cauę mentitur colicum dolorem, vt gibbæ pleuriticum : habet enim multa cum pleuritide communia, febrẽ continuã, Tuſſim, reſudante ſanie in capacitatem thoracis, difficultatẽ reſpirandi cõpreſſo diaphragmate, dolorem lateris, ob tẽſionem membranarum quibus iecur alligatur diaphragmati : diſtinguntur tamen loco & ſpecie doloris : nam dolor ſentitur in hypocondrio dextro, ibique grauat non pungit, ſecũdò quòd in hepatitide tuſsis ſit ſicca, in pleuritide humida, niſi fuerit lethalis. Pręterea niſi ęger valdè obeſus fuerit, ſi cõtactu premas hypocondriũ, percipietur tumor rotundus ad regionem iecoris. Accedat quòd inflãmata gibba vrina pauca redditur, quia ſerum retinet & abſorbet inflammatum iecur, eáque quantulacunque redditur eſt acris propter incendium.

Diſtinguetur phlegmone partis cauæ à dolore colico, primò quòd hic raro coniũctã habeat febrem, ſecundò quòd perpetuò & vehemẽter ſingultiant, quibus iecur parte caua eſt inflammatum, vrgent inappetentia, ſitis inexhauſta, vomitus ſynceræ bilis: tertiò quòd ſub dolore colico aluus ſit adſtricta : diarrhæa verò ſolet cõſequi inflammationem partis cauę, eáque vt plurimùm lethalis, quartò quòd clyſtere carminante dolor colicus demulceatur, qui inten-

ditur inflammata iecoris parte caua.

Narrabo morbi vnius historiam vt sitis deinceps cauti alieno exemplo : Adolescēs quidam dolore simili colico cruciatur, medici primæ notæ clysteribus, litu carminãte, sũpto & dato mithridatio illum percurant, decimo die vocatus cùm iam pacatiora viderentur omnia, in iisdem remediis persisto, iam per cubiculum deambulãtem relinquebam, cùm me discedentem clinica reuocat, reuersus inueni mortuum, os illi erat plenũ pure, vnde facilè collegi præter meam & seniorum medicorum opinionem repentè fuisse ruptum abscessum, dissecto cadauere inueni circa caua iecoris incredibilem puris quantitatem tam putidi vt nemo assistentium foetorem potuerit tolerare.

Similitudo sæpenumerò etiam peritioribus imponit: Redeo ad hepatitidem, clysteres iniiciantur frequẽtes, aperiatur basilica dextra non semel, etiam die septimo, si dolor perseueret vt in pleuritide, si menses aut hemorroides substiterint, incisa saphena prouocentur.

Minoratiuũ hîc sufficit, vt cassia, mãna, catholicum, vehementiora enim trahunt ad partem afflictã, certum est plerumque iuniores medicos, quia in principio non discernunt viscus aliquod phlegmone tentari, datis diagrediatis, vt diapruno, ęgros ad interitũ pręcipitarę. Topica sint oxyrhodinum, aut litus ex oleo rosaceo cum pauco cerato santalino pro cera, fiat linimentũ, aut epithema ex aquis endiuiæ, cichorij, acetosę, rosarum cum pauco aceto, in quibus

dissolue pulueris trium santalorum ʒ ij. admoueatur tepidum ne frigore impediatur transpiratio. Si tot remediis non posit impediri generatio phlegmones, tentanda resolutio, si non posit resolui, iuuanda suppuratio.

Si magnus sit abscessus moriendum est, fieri tamen potest vt pus per aluum, aut per vrinas secedat, tùm conatus ille naturæ adiuuandus clysteribus aut diureticis, alij tamen ita distingunt, si pus colligatur intra tunicam hepatis illius substantia nil patiente, ęgrum vacuato pure euasurum.

Hippocrates in omnem euentum suadet applicari cauterium ad hypochondrium, actuale aut potẽtiale: quod si exeat pus laudabile, benè sperat: Si verò amurcæ simile desperat, quia tale pus indicat carnem hepatis esse iam putrem & corruptam.

Si pus quod excernitur subsistat fortasis intra peritoneũ & intestina, suadet vt supra inguem admoueatur cauterium, eóque audentiùs si tumor aliquis pus illic collectum esse demonstret.

Cæterum abscessui rupto quod succedit vlcus est immedicabile, quemadmodum & quod humoris alicuius acrimonia excitatur, hoc primarium est, illud ἐπιγεννηματικὸν succedit inflammationi suppuratæ, si quæ tamen spes sit in remedijs, ea tota posita est in his quæ ad vlcus ventriculi iam dictata sunt, potisimùm in vsu aquarũ Spadensium aut Niuernensium, potionis vulnerariæ.

De Scirrho hepatis.

SCirrhus incipiens remollientibus curetur, permiſtis tamen hepaticis ad robur partis, exempli loco: præmiſſa purgatione, detur ammoniaci ʒ j. cum Maſtiches gr. viij. per aliquot dies. Ammoniaci ℥. ij. diſſoluantur in oleo de abſynthio, vel de ſpica, ſi malis diachylum cum gummis, vel diachilum ireatum, malaxentur cum prædictis oleis, addendoparum ſpicæ nardi vel abſynthij ad robur, fiat cerotum. Scirrhus confirmatus non ſaneſcit, facilè autem dignoſcitur: nam iecur lapidis inſtar durum ſentitur, neque dolet etiamſi digitis vehementer prematur, hunc ſcirrhum (niſi mors anticipet) tandem hydrops immedicabilis comitatur.

Symptomata primi generis quæ pertinent ad actionem hepatis læſam.

HEpar meſenterio veluti manu chylum trahit, tractum retinet, retentum ſanguifica ſua facultate in ſanguinem conuertit, deinde per venam cauam quoquouerſum tranſmittit ad nutritionem partium ſingularum: harum quatuor functionum præcipua eſt ſanguifica, quandoquidem cæteræ illi miniſtrant, quæ etiamſi omni morbo lædatur, vtplurimùm tamen intemperie frigida: nam miniſterio caloris moderati fit ſanguis à vi ſanguifica, hæc a-

ctio frustrata, arguit ἀτονίαν, imbecillitatẽ, propter quam hepatici nominantur, tum hepaticis iecur roborandum est, cuiusmodi sunt iecur lupi, passulæ, agrimonia, Santali, cichorij genus omne, spica, cochleæ: Itaque hepar lupi siccetur pulueris ʒ j. detur hepaticis quotidie cum vino albo, febrientibus verò cum aqua cichorij. Poterit permisceri melli passulato, passulæ coquantur in vino ad tabem, colaturæ permisce puluerẽ iecoris lupi spicæ, & santali citrini. Sit vsus frequens tabellarum triasantali quadruplicato rheo, aut caro cochlearum mundatarum in aqua agrimoniæ, aut cichorij, teratur in mortario cum prædicto puluere, affundendo paulatim aliquot cyathos vini albi, colatura bibatur, aut ex cochleis, capone, perdice, hepate, nõ tantùm lupi, sed etiã capreoli cum aquis, aut decoctis. Agrimoniæ aut cichorij destilletur aqua restauratiua, quę etiam confert hecticis à iecore retorrido. Cæterùm, vt aluus chylosa denunciat obstructum mesenterium, aut iecoris attractionem languidam, ita loturę carnium similis deiectio, significat sanguificam lædi, aut venam portam insigniter obstrui.

Symptomata secundi generis.

HEpatis ἀτονίαν sequi solet καχεξία, cachexiam hydrops, qui videtur mihi ad ametriam, in retento pertinere, vt diabete, siue hydrops ad matulam, ad ametriam in excreto: hydropicis initio vrinæ subsistunt, soléntque

ſanari ſuperueniente profluuio vrinæ, affulget magna ſpes ſanitatis quoties hydropici plus meiunt quàm bibunt: hinc thermæ Spadenſes & Niueruenſes cachecticis & hydropicis vtiliter imperantur, quia deſiccant ventrem vrinarum copia. Laconicum quoque & hydroticum valdè proſunt, quia ſudoris & vrinæ cõmunis materia, nempe ſerum. Cachecticis prodeſt venę ſectio, quando menſibus, aut hęmorroidibus ſuppreſſis natiuus calor videtur obrui copia ſanguinis in ſuo fonte; nam in eo caſu hydrops phlebotomiam requirit, authore Galeno, quæ alioquin nocentiſſima eſt, quia iecur plus iuſto frigidum magis refrigerat. Cacochimia præſertim pituitoſa, quæ cachexiam facit agarico, turbetho, diaphœnico, vel tabellis triaſandali quadruplicato rheo non ſemel repurgetur, victus ſit tenuis, deſiccans, proinde vtantur aſſis potius quàm elixis, vinum ſit pro ordinario potu non aqua, vinum abſynthites ſumatur quotidie manè ieiuno ventriculo, aliquando etiam theriacæ, aut mythridacij ʒ j.

De Hydrope.

SVpereſt, vt de hydrope copioſius diſſeram⁹, cuius tres ſunt differẽtiæ, λευκοφλεγματία veluti œdema totius corporis, Aſcites quando totum abdomẽ ad modum vtris tumet aquarum copia, & tympanites, cùm flatu diſtenditur, & percuſſum ſonat inſtar tympani. Sub aſcite, quando æger in lecto ſe reuoluit auditur fluctuatio. Aretæus addit quartam ſpeciem, quam appellat ἀνασαρκὰν, quando carne veluti liquata

multa sanies sub cute colligitur: solet tamen sub λευκοφλεγματίᾳ comprehendi. In qualibet specie iecur laborat, si non per se primò saltem per consensum, vt cum scyrrho lienis succedit, aut immodico sanguinis profluuio, longuæ diarrhoeæ. Succedit etiam continuis & longis febribus, quia calor natiuus extinguitur à febrili, mediocris ab exuperante: vidi repentinam hydropisim ex immodico potu frigidæ. Ascites est pessimus hydrops: securissimus, λευκοφλεγματία. Quibusdam placet Tympanitem fieri vitio primæ coctionis Ascitem secundæ, λευκοφλεγματίαν tertiæ.

leucophlegmatia.

Remedia omnia ad tria prima capita reducuntur, ad diætam, chirurgiam, & pharmaciam, In diæta hoc præcipuum vt parcissimè bibatur, & corpus validè exerceatur: Sola enim potus abstinentia quosdam conualuisse Celsus annotauit, aquis interim à calore natiuo consumptis. Ad chirurgiam pertinent vesicatorium, seto, cauterium, cucurbitula, παρακέντησις; vesicatoriis vtimur in Ascite & λευκοφλεγματίᾳ affiguntur crurib⁹ duo, cauteria vtrinque vnũ, & abdomini quatuor, ℞ fermenti ℥ j. cãtharidarũ præparatarũ ʒ ij. cum pauco aceto scyllitico fiat vesicatorium: Exortis vesicis superponantur folia brassicæ, betæ, sinantur fluere per viginti aut triginta dies, si cessent fluere, nouum vesicatoriũ non eidem parti, metu doloris, sed propè applicetur. Magna cucurbitula confert, in solo tympanite admota ventri: cauteria verò tympaniti sunt inutilia, aschiti & leucophlegmatiæ cõ-

uenientissima, hac tamen cautione, ne iam crura intumuerint, quia talia vlcera nunquam sanescunt, succedítque vtplurimum gangræna, tùm ergo vesicatoriis potiùs quàm cauteriis detur aquis exitus. Scrotum tumidum iuuat scarificare vel setone traiicere in ascite, παρακένθεσις in solo ascite vtilis est, quæ tamen, vt plurimum lethalis, frustrà tentatur, quoties hydrops succedit scyrrho, aut ardentibus febribus, aut iam fractis viribus: Auicenna vult vt hydrops absoluta paracenthesi exerceri possit, & inediam tolerare, vt sit mediæ ætatis, neque puer, neque senex, corpore nondum emaciato, neque permittit hoc remedium tentari nisi aliis frustra vsurpatis. Quòd si tantus videatur in abdomine tumor, vt pharmacia tolli non possit, quàm citò dum adhuc vires constant, abdomen perforandum est facto prognostico: est enim remedium plenum periculi, perforetur autem abdomen tribus digitis infra vmbilicum versus latera, & seorsim aquæ educantur. Asclepiades quatuor digitis, supra talum vel maleolum interiorem incisiones profundas fieri iubebat. At Leonidas mallebat incidi scrotum, fœmora & locos supra manuum iuncturas, quod Hippocrates laudat, eáque vulnera sale iubet perfricari, ne coalescant, me iudice in ascite sequendum Asclepadis consilium, in Anasarca Hippocratis & Leonidæ. Albucasis iubet quatuor cauteria superficiaria applicari imo ventri in circuitu vmbilici, totidem supra iecur, totidem supra lienem, totidem

ſupra dorſum. Paulus contentus eſt quinque, duo enim applicat infra vmbilicum, vnum ſupra iecur, vnum ſupra lienem, vnum ſupra dorſum. Pergamus ad pharmaciam quę quatuor primis capitibus à nobis concludetur: hydragogis, hydroticis, diureticis, & topicis, Auicennas addit vomitoria, reuellit enim & vacuat aquas, prouocato vomitu.

Hydragoga leuiora ſunt ſeminis ebuli puluerati ʒ ij. ex vino albo, aut ℥ ß. ſucci ireos noſtratis temperati ℥ j. ß. ſyrupi roſarum pall. diluantur decocto hepatico, cichorij, Agrimo. Paſſularũ: Aqua ex mediano cortice & ex floribus Sambuci deſtillata. Aut ℥ i. ß. ſucci radicis eiuſdem ſambuci, detur cum hydromelite, vel laureola per totum diem maceretur in aceto forti, deinde ſiccetur, puluis detur pondere ʒ j. cum aqua hepatica, aut cum aliqua conſerua ℞. pulueris laureolæ maceratæ in aceto & diacartami an̄. ℥ ß. rhei electi & ſpicæ nardi an̄. ℈ iiij. excipiantur ſyrupo roſarum pallid. fiat confectio de qua capiat bis in hebdomade ʒ ij. ex cochleari cum prædicto ſyrupo: augeri poterit ſecunda doſis ſi prima non ſatis mouerit. Veteres vtebantur pillulis de chamelea & de Thimelea: hodie in vſu eſt frequenti, elaterium: eſt ſuccus cucumeris agreſtis. ℞ elaterij ℈ ß. pillularum de hyera aut elephanginarum ℈ j. cum ſyrupo roſarum pallidarum, fiant pillulæ duæ dentur bis in hebdomade per menſem integrum. Quod ſequitur ſecretum Gordonij poteſt vobis eſſe inſtar omnium.

℞ succi cucumeris asinini, succi laureolæ, succi Ireos flore purpureo, succorum agrimoniæ & absynthij an. ℥ j. Rhabarbari & agarici an. ℥ ß. spicæ nardi seminum endiuiæ scariolæ, mastich. laccæ, tragracãthi, salis gemmę an. ℈ ij. excipiantur omnia melle rosato, & reponantur in vase quod exponatur soli, hac confectione veluti conserua vtatur hydropicus quotidie mane dosis ʒ j. Quidam vtuntur antimonio. Extremis enim morbis extrema remedia, ℞ antimonij & spicę nardi an. gr. vj. misce cum pauco cydoniato vel pauca conserua rosarum súsque déque purgabit.

Diuretica sunt syrupus de duabus, de quinque radicibus, de bizantiis, cum decocto cicerum rubrorum immisceri poterit ℈ j. pulueris cicadarum, grillorum, aut lumbricorum, quin etiam aliquot grana cantharidarum. Serapio eas vrit vt minùs lædant & magis exsiccent: Quando vrina non tantùm hydropicis, sed aliis quibuslibet omnino supprimitur dabis cantharidem vnam integram cum ℈ j. spicæ, miscebis cum aliqua conserua cardiaca aut cum syrupo capilli veneris: deinde iuris pulli pinguis exhibebis ℔ ß. aut lactis cyathum j. vtrumque enim impedit ne vesica offendatur à cantharidibus. Galenus & Auicenna dant quotidie cyathum vnum lotij ad mouendas vrinas. Vt hydragoga & diuretica prosunt aschiti: sic hydrotica leucophlegmatiæ: Serum enim quod sub cute concluditur, vacuant per sudores: Itaque ℞ rasuræ ligni sancti ℥ vj. infunde & bulliant

lento

lento igne in sex libris aquæ ad cõsumptionem tertiæ partis, de colatura capiat quotidie ℔. ß. deinde tectus sudet, poterit vti secundo decocto pro ordinario potu. In Topicis primas tenet vnguentum de arthanita maius, quo si liniatur hypogastrium subducet aluum & aquas educet, Galenus & Aëtius commendant cataplasma ex cochleis integris: cum suis testis teruntur, deinde forma cataplasmatis ventri applicantur, sinantur donec per se cadant: emplastrum de baccis lauri potissimùm valet ad tympanitem, vulgare est cataplasma ex fimo bubulo, caprillo, columbino, friguntur in sartagine, adde si placet sulfuris quartam partem, vt potẽtiùs desicces & aquas resoluas. Non est prætereundum quod medici primæ notæ in commẽtarios retulerũt, Coluber fluuiatilis fune suspẽditur è cauda, supposito vase aqua pleno, ante tres dies eructabit in aquam lapillum, qui totam aquam absorbebit, qui quidem appensus collo hydropicorum ita vt ventrem attingat, totam aquam ex hauriet.

Symptomata tertij generis.

AVrigo est affectus simplex, seu qualitas prę ter naturam immutata: cutis genuinus color mutatus in flauum, quam auriginem, Celsus vocat fellis suffusionem, quia cutem perfundit felle, cuius variæ sunt causæ, obstructio iecoris, aut cystis: refluit enim fel in massam, atque inde ad cutem ablegatur, si non attraha-

tur à ſua cyſti intemperies calida hepatis: hepar enim prętorridum multam bilem generat, quia aſſat non elixat, quæ cum ſit aliis humoribus improportionata, reliquum eſt, vt ad emiſſarium cõmune protrudatur, augent colorẽ hepatis & materiam generandæ bilis illi ſuggerunt, alimenta valdè calida, vt piperata, ſynapi, allium, merum generoſum. His duabus cauſis non eſt difficile mederi, verùm ſi ſuccedat ſcirrho iecoris, aut eiuſdem inflammationi, eſt inſanabilis. Aliquando obſtructio eſt tam contumax, vt manente cauſa non poſſit tolli effectus; exẽpli gratia, ſi cyſtis fellis à concretis illic capillis obſtrueretur. A veneno quoque, vt à morſu viperę aurigo excitatur contaminata maſſa, & in fel conuerſa. Cui reſiſtendum eſt proprio alexipharmaco, vt theriaca tam ſumpta quàm admota, idem enim de vipera quod de ſcorpio dici poteſt, ictus à vipera ab eadem petat remedium: fingamus ab oſtructione natam auriginem, imperabis purgationem & venæ ſectionem, deinde apozema purgans ex decocto aperiente & detergente, balneum detergens, deinde particularia iam dictata: quotidie ʒ j. cornu cerui vtiliter datur ex vino albo. Si intemperies calida auriginem fecerit, ſumptis & admotis iecur refrigerabis, de ſcirrho & inflammatione, idem eſto iudicium, ſed tamen non tantùm difficultas, ſed etiam impoſſibilitas prædicenda. Cæterùm eſt quædam aurigo critica, qualis ſuccedit febri bilioſæ die 7. præcedentibus ſignis coctionis: ſanitatem enim

promittit nisi hypochondrium fuerit durum quia hoc signo visceris phlegmone indicatur. Celsus non iudicat criticam nisi perfectè febrē tollat: Quæritur si ante diem 7. possit esse critica, Hippocrates negat, Auerrois tamen notat salutariter nonnumquam aduenisse die 5. quod nos ita esse non semel obseruauimus. Itaque quidam ita distingunt, febres biliosæ sine iecoris vitio, etiam 5. die terminari possunt fœliciter aurigine superueniente: At cum vitio iecoris non nisi die 7. huc quidam referunt fœdos virginum colores, malim tamen ad icterum nigrū referri, quia vt plurimùm accidunt vitio lienis.

De morbis lienis.

DE sola intemperie rara est querimonia, nisi fortè tumorem lienis mollem seu œdematosum, & intemperiem frigidam humidam cum materia confundas, quod vitium frequẽter incurrunt qui degunt in locis pallustribus, & abstemij viuunt: nam vt mero torretur iecur: ita lien putret frigidæ potu immodico: Hippocrates videtur hoc genus morbi lienem, aut lienes appellasse, quia lien insigni tumore se prodit, eósque lienosos, propterea non absurdè dixeris, quanquam Galenus lib. 9. κτ̀ τόπους ita propriè dici velit quibus lien induruit, humiditate illa excrementitia aliquando ita relaxantur ligamenta, vt lien in hypogastrium procidat, illúdque in insignem tumorem attollat. Galenus comparabat fiscum lieni, quia vt

aucto fisco minuitur ærarium, ita aucto liene macrescit totum corpus. Viuidus color in plumbeum mutatur, adiunctam habet difficultatem respirandi, quia tumidus lien premit diaphragma, à quo tunicam vnam accipit.

Remedia sunt diętetica, pharmaceutica, chirurgica, topica: ratio victus ea esse debet, vt vinum diluatur aqua chalybeata; eam enim habere vim minuendi lienem Celsus hoc demonstrat argumento, quòd canes fabrorum ferrariorum nullum aut perexiguum habeant lienẽ: Dilui etiam potest aqua decoctionis ceterac: est enim Dioscoridis aspleniũ, cui inest vis minuendi lienem. Vasa omnia parentur ex tamarisco vt, dolium in quo vinum reponitur, cyatus in quo bibitur, nam porci qui alimentum sumunt in vasis ex tamarisco paratis, carẽt liene.

Pharmaceutica sunt clysteres frequentes, trahunt enim manifestè de liene, paretur decoctũ ex bismalua, violaria, scolopendrio, buglosso, borag. foliis sennæ: in colatura dissolue catholici ℥ j. aut confectionis hamech ℥ ß. aut pillularum indarum ʒ ij. cathartici sit hæc formula. ℞ radicis capparis & tamarisci añ. ʒ ij. scolopendrij cetrac & fumariæ añ. m. ß. Seminũ anisi & fœniculi añ. ʒ j. florum genistæ p. j. foliorum sennæ mundatorum ʒ vj. fiat decoctio, in colatura pro dosi dissolue syrupi de epithimo aut syrupi regis Sabor ℥ j. fiat potio. Si velis magis purgare adde confectionis hamech ʒ ij. aut catholici ℥ ß. Proderit in prædicto decocto chalybem aliquoties extinguere, poteris etiam

præſcribere pillulas de fumaria, vel pillulas indas quæ conſtant elleboro.

Chirurgica ſunt veſicatorium vel potiùs cauterium ſupra lienem: Hippocrates vrebat cum fungis ardentibus, lege Paulum libro ſexto, capite quadrageſimo octauo: nos loco ignis vtimur cauterio frigido ſeu potentiali. Parabuntur globuli ex elleboro vt attrahatur humor melancholicus. ℞. ellebori ʒ j. excipiatur ceræ nouæ ℥ j. fiant globuli pro cauterio. Quidam traiiciunt cutem hyponchondrij ſetone.

Topica ſint emplaſtrum de meliloto ad reſoluendum, ℞ emplaſtri de meliloto ℥ ij. pulueris ceterac & tamariſci añ. ʒ ij. cum oleo de capparibus, fiat ceratum, quod extendatur ſuper aluta & applicetur ad regionem lienis, vel ℞ corticis radicis capparis & tamariſci añ. ℥ ß. ceterac, ſcolopendrij, cuſcutæ añ. manipulum vnum, ſeminum aniſi & fœniculi añ. ʒ ij. fiat decoctio in oxycrato: Nam vt lien nutritur acido, Ita delectatur acidis, vt aceto: ex hoc decocto primùm foueatur cum ſpõgia aut philtro. Deinde reſidentia teratur, coletur, adde colaturæ farinæ erui & lupinorum, vel cicerum rubrorum añ. ℥ ij. fiat cataplaſma reſoluens & deſiccans.

Ad obſtructionem lienis.

NVllus morbus in liene tam frequens quàm obſtructio, ſplenitides enim ſunt exiles, ſanguis autem quo nutritur lien craſſus, fœculentus. Qui veſcuntur alimentis craſſi ſucci,

vt bubula, fungis, hunc morbum frequentiùs incurrunt: non aliter dignoſcetur quàm obſtructio iecoris, nempe ſenſu ponderis in hypochondrio ſiniſtro, ſine manifeſto tumore: Remedia deoppilantia ſunto, quibus inſit vis detergendi & aperiendi, farciatur pullus capparibus & paſſulis corinthiacis: nam lieni tam benè faciunt, quàm damaſcenæ iecori, ſorbeat iuſculum ieiunus, vtatur capparibus pro acetario, aut eo, quod ex floribus geniſtæ parari ſolet, venæ ſectio in hoc affectu non eſt omittenda: purgatio autem eadem ſit cum ſuperiore, vt ℞ ſyrupi de epithimio & catholici añ. ℥ ſ. diſſolue in decocto radicis capparis & tamariſci in quo ℥ ß. foliorum ſennæ bullierit. Generalibus præmiſſis detur quotidie ʒ j. trochiſcorum de capparibus, aut de ſcolopédrio, quorum inopia ℞ corticis radicis capparis ℥ ß. radicis tamariſci ʒ ij. fiat puluis, cuius accipe ʒ j. pro doſi cum oxymelitis, vel ſyrupi acetati ℥ j. diſſolue in aqua decoctionis cetrach, quo ſumpto æger decumbat in latus ſiniſtrum.

Qui decubitus debet eſſe communis omnibus potionibus quæ ſpleniticis imperantur. Ammoniacum ſumptum & admotum confert ſoluendis obſtructionibus lienis, dentur ℈ ij. pro doſi cum oxymelite aquoſo, in quo cortex radicis capparis & tamariſci bullierit. Memineris obſtructionem lienis eſſe longam & contumacem, vt hoc prognoſtico excuſeris.

Inflammatio lienis eſt rarior quidem affectus. Raro enim calidis, ſæpe frigidis morbis

lien tentatur, ſed plenus eſt periculi, dignoſcetur hypochondrij ſiniſtri tumore & duritie, quia fit à ſanguine craſſo: dolore ob tenſionem & febre continua ob viciniam cordis: Vt impediatur generatio phlegmones incidenda nõ ſemel lienaris, quinetiam fractis viribus, ſaluatella, eſt vena quæ annularem & minimum digitum intercurrit. Clyſteres frequentes, purgatio ex catholicone, topica initio quæ repellant, vt oxyrhodinum, deinde quæ reſoluant, ſolet degenerare in ſcirrhum lethalem, niſi mors anticipet.

Inflatio eſt morbus familiaris lieni: melancholici enim flatulenti, lien diſtentus multo flatu, diuellitur, inde cruciatus, qui leuantur ructu aut crepitu, dignoſcetur ſenſu leuitatis, cùm cæteris morbis ſit coniunctus ſenſus ponderis. Præterea tumor eſt fugax ſi digitis prematur. Succurrendum eſt huic dolori fotu ex decocto radicis capparis, ſeminis agni caſti, rutæ, baccarũ lauri: ſtatim à fotu liniatur oleis, rutæ, lauri, anethi, de capparibus. Cucurbitula admouẽda ad regionem lienis, emplaſtrum quoque de baccis lauri benefacit, necnon confectio ipſa de baccis lauri ſumpta aut iniecta per clyſterem ſumatur etiam ʒ j. cum hydromelite.

De Scirrho lienis.

CONfirmatus ſcirrhus in liene, lapidoſa duritie dignoſcetur, tùm quòd vehementer preſſus digito non ſentit, addit Ægineta os tùm

graue olere, gingiuas putrere, vlcera in cruribus excitari quæ nunquam coalescunt, sequetur hydrops nisi mors illum anteuertat: Incipit verò scirrhus cum tumor quidem durus est, verùm non sine sensu, tum curetur primum purgatione ex catholici ʒ x. & venæ sectione, quæ nocet confirmato, quia accelerat hydropisim, vtantur ammoniaco, cum spleniticis permixto, ℞ ammoniaci dissoluti in aceto scillitico ʒ vj. Radicis cappar. & tamarisci añ. ℈ iiij. lienis equi aut asini ʒ j. fiat parua massa, de qua capiat quotidie ʒ j. Galenus 14. methodi, cap. 5. scribit solum Ammoniacũ dissolutum in aceto, & admotum, lienes induratos persanare ℞ Ammoniaci in aceto scyllitico dissoluti ℥ ij. extendantur super aluta, & applicentur hypochõdrio sinistro, aut ℞. diachili cum gummis, emplastri de meliloto, cerati oesipati añ. ℥ ß. misce cum oleo de capparibus fiat cerotum.

Symptomata lienis.

VT cystis felle: sic lien limo ex officio sanguiné debet repurgare, attracto ipse fruitur, reliquum velut onus partim ad ventriculum amandat, partim in intestina deponit: Si non attrahatur lienis imbecillitate, aut obstructis viis, refluit in venam cauam, inde febres melancholicæ: Si portionem aliquam ad partem quamuis transmittat, illic morbus orietur melancholicus, vt scirrhus, cancer, strumæ, psora, lepra, quinetiam in toto corpore elephan-

tiasis: Quod si ad cutem veluti ad emunctoriũ commune effundatur, efflorescet icterus niger. Si verò excretricis impotẽtiã, aut aliis meatibus impeditis in liene ipso restitet, hinc ipsiusmet lienis morbi commemorati: In tumorem insignem attollitur, obstruitur, scirrhescit, inflatur, inflammatur.

Imbecillum lienem, siue non trahat, siue non excernat, roborabis spleniticis, cuiusmodi sunt splenes asini, equi, lupi, leporis, vulpis, quẽadmodum enim hepar lupi hepaticos, pulmo vulpis pulmonarios. Ita prædicti lienes spleniticos proprietate adiuuant. Arculanus commendat imprimis puluerẽ vespertilionis, assati aliquoties maceratur in aceto, siccatur in furno, puluis datur ex cochleari cum suo aceto.

Icterus niger, vt flauus, si succedat scirrho lienis, aut inflammationi, non sanescet: si obstructioni, tardè & difficillimè: remediis itaque obstructo lieni præscriptis, iisque potentiorib⁹ tractetur, aut iis quæ sequuntur pro virginum fœdo colore. sanè aliquando iecoris, sed vt plurimum lienis obstructionem insignẽ sequitur, nisi ab vtero procedat, vt cum menses sunt suppressi neque legitimo tempore exeunt. In vsu familiari est limatura chalibis præparata, immiscemus splenica quando causa subest in liene, hepatica quando in hepate: alioquin quæ mouent menses, adiungimus & ea quæ defendunt ventriculum à chalybis iniuria, vt mastichem, absynthium.

Exempli gratia pro liene. ℞. Limaturæ cha-

lybis præparatæ, id est, aliquoties maceratæ in acerrimo aceto, deinde exsiccatæ, ℥ j. Radicis cappar & tamarisci añ. ʒ ij. absynthij ℈ ij. fiat puluis, cuius dosis à ʒ j. ad ʒ ij. detur cum vino albo diluto aqua decoctionis tamarisci, aut capparis, aut ceterach.

Pro hepate ℞ eiusdem limaturæ ℥ j. diacurcumæ ℥ ij. cum syrupo de mentha fiat confectio, de qua capiat quotidie ℈ iiij. si placet limaturæ calibis ℔. j. maceretur in ℔. xij vini, vel oxycrati. Vas per 20. dies insoletur, aut si non liceat per tempus superponatur furno, interim subagitetur sæpe, vt exquisitè misceantur, dentur huius vini ij, aut tres ℥. ascendendo paulatim ad ℔. ß.

Annotatione dignum est quod Fontanonus in commentarios retulit, prodesse quidem hũc puluerem obstructionibus, sed mulieres reddere steriles. Quod ego obseruaui falsum: noui enim quæ numerosam prolem susceperunt quamuis perdiu sint vsæ isto puluere.

Affectus renum.

RENES exercet omne genus morbi, intemperies calida, frigida, sicca, obstructio à muco, grumo, arenulis, calculo, phlegmone, ab ictu, casu. Aliquando sequitur intemperiem calidam, quia immodicus calor per emulgentes trahit copiosiorem sanguinem: phlegmonem sequitur abscessus, abscessum vlcus, quod aliquando attractis à calculo renibus excitatur,

aut humoris acrimonia. Intemperies renum ferè ſequitur intemperiem hepatis, qui habent hepar retorridum, ſolent habere renes calidiores, hinc ſitis, quia emulgetur ſerum, mictus frequens, propter acrimoniam lotij, à qua veſica pungitur, excretrix ſtimulatur cum primùm vrina in veſicam deſcendit. Hippocrates meminit tabis renalis quæ ſequitur intemperiem ſiccam, aut vlcus.

Calidiores Renes ſi inueniant materiam idoneam nempe pituitam multā & viſcidam, habeántque meatus anguſtos, efficiūt primùm arenulas, ex quibus pituita inuiſcatis, tandem fit calculus, pariunt etiam exonirogmum, nocturnam pollutionem, ab acri ſemine: Itaque in eorum ardore temperando diligenter laborandum eſt. Temperabitur caſſiæ vſu frequenti, abſtinentia vini, iuſculis refrigerantibus, emulſionibus, lacte aſinæ, ſyrupo violato, nenupharino cum ptiſana, balneo, aut ſemicupio: litu ex cerato Galeni refrigerāte, oxyrhodino, oleo nenupharino cum pauca caphura, tenui lamina plumbi perforata & admota lumbis, clyſteres etiam dentur frequentes qui refrigerent, decoctum paretur ex biſmalua, violaria lactuca, in quo diſſolue looch de caſſia, mellis violati an. ℥ j. olei violati ℥ ij.

Obſtructio ſoluetur diureticis, quorum alia ſunt calida, vt quinque radices aperientes, decoctum cicerum rubrorum & nigrorum, ſyrupus capilli veneris, de biſantiis, de duabus, de quinque radicibus, & qui à Fernelio deſcribi-

tur syrupus de raphano. Alia frigida, vt quatuor semina frigida maiora, semen alkekengi, radix graminis & acetosæ : frigidis vtendum est cum morbus est calidus. Propterea Valescus admonet, ad calculum nil esse præstantius vino alkekengi, aut aqua ex iis destillata, vtendum vino hyeme, æstate aqua : Paratur vinum tempore vindemiarum hoc modò. Racemi & fructus alkekengi miscentur æquis partibus, deinde teruntur, fit mustum, quo vtendum cum deferbuerit. Ratio Valesci hæc est, quòd diuretica calida, quibus vti solemus ad calculum, augent renum intemperiem calidam procreatricem calculi, proinde est bonum præsens, damnum emergens. At diuretica frigida non tãtùm succurrunt pręsenti malo, sed etiam expugnant efficientem, impediúntque arenularum & calculi nouam regenerationem Age verò in hoc amplissimo campo liberè ex patiemur exponamus primum calculi prophylactica, deinde therapeutica : postremò remedia non tantùm morbi, aut causæ morbi, sed vrgentissimi paroxysmi.

Calculi renalis prophylacica.

VT sibi ex arte caueat qui obnoxius est calculo, siue dispositionẽ habeat, à parentibus cõtractã, siue calidã renũ intẽperiem: vnde subsidẽt inmatula multæ arenulæ rubræ, definiẽdę sunt causæ, vt singulis suũ remediũ opponatur, materia calculi est pituita crassa viscida quę arenulas inuiscat, cuius mater, cruditas, cruditatis

repletio, efficiens immodicus calor renum, arenularum rubrarum parens: adiuuat angustiæ viarum.

Fugienda ergo imprimis repletio, & sobriè viuendum est: fugienda quæcumque crassum & obstruentem succum generant, lacticinia panes azimi, zithum; aliquando prouocandus erit vomitus, vt ventriculus pituita liberetur, vel sumendæ pillulæ ante cibum, vt illa vacuetur per aluum & stomachus roboretur. Sit frequens vsus auellanarum: vitãda verò, quæcunque iecur & renes valdè calefaciunt: vt piperara, vinum crassum, vtendum tenui, eóque diluto. Aqua graminis est singularis, saltem illa vinum diluatur, non est dormiendum in lectulo molli, neque luculento foco dorsum exponendum, thorax iuxta lumbos aperiatur, vt refrigerentur renes. Acetaria parentur ex crista marina, vescendum alimentis boni succi & facilis coctionis, vt vitulina, pullis, perdicib⁹, columbis, alaudis, caudæ tremulæ sit frequẽs vsus: Nam proprietate calculosis conuenire medicinæ proceres annotarunt, fortassis est passerculus troglodites, de quo Græci tam multa promittunt. In decursu lunæ vtile erit sumere cassiæ ℥ x. cum syrupo violato, aut de althæa, capilli veneris, de limonibus, deinde per aliquot dies sumẽdum iusculum ex Althęa cum radice & semine, saxifraga, radicibus aperientibus, vt petroselini, fœniculi, ciceribus rubris vel nigris, in quo dissolue butyri recentis quar. ß. loco terebinthinæ, ne sit ingrata, aut

illius olei medium cochlear. Terebinthina per se vtilter datur calculosis, ℞. Therebinthinæ Venetæ ad summum ℥ ß. lauetur in aqua saxifraga, vt ononidis, argentinæ alkekengi parietariæ, fiant parui boli, qui inuoluantur obelliis vino albo madidis, dentur ex cochleari cum aliquo ex prædictis syrupis. Vinum alkekengi est singulare prophylacticum, aut fructus cum saccharo conditus. Aëtius laudat lac asinæ, quia calorem renum contemperat & suo serò detergit, arenulásque deturbat, interdũ vti poterit syrupo de althæa cũ aqua saxifragæ. ℞ predicti syrupi ℥ ij. dissolue in aquæ parietariæ & ononidis añ. ℥ iij. fiat iulep in duas doses.

Therapeutica quæ præsentem calculum deturbant & minuunt.

CAlculi præsentis hæc sunt signa apud Hippocr. libro sexto epidem. In renem dolor grauis, potissimùm cùm cibo repleti sũt, quia tùm premuntur renes, aluo clystere subducta dolor cessat, vacuata materia qua premebantur renes, dicet aliquis, aliquando est dolor peracutus respõdeo id fieri per accidens, quia dum lapis affectat exitum, premit caput oureteris, sensus exquisiti, alioquin renum obtusus est sensus, proinde dolor grauans.

Præterea crus quod est è directo, stupet, & testes retrahuntur, ob consensum quem habẽt crura & testes cum renibus per venas & arterias quæ dorso incumbunt, vide ne moueas

camarinam & irrites crabrones, hærentem sine dolore lapidem in renis cauitate dum saxifragis conaris deturbare, ne cruciatus nephriticos temerè inducas: multi enim indolenter cum calculo renali vitam exegerunt, hoc tamẽ inito consilio, cum tibi fuerit hic scopus curationis, initio præscribes benedictæ laxatiuæ ad summum ℥ ß. pulueris harmodactylorum ʒ j. fiat bolus, postea dentur saxifraga, in quo censu habentur ossis mespilorum ʒ j. ex vino albo, aut nuclei cerasorum, vel gummi pini tantumdem, corticis radicis lauri ʒ ij. Galenus dabat cum vino. Radix quoque damazonij (est plantago aquatica) Galeni experimentis est insignis: hydromel in quo radix eryngij bullierit, valdè laudatur ab Aëtio, sanguis hirci, capræ, leporis, epotus tepidè. Sanguinis hirci præparati dosis est à ʒ j. ad ʒ ij. si detur per se, sumatur autem cum vino albo diluto aliqua aqua saxi fraga, vt ononidis. Serapio ex Philagrij experimentis, affirmat hirci sanguinem etiam illitum lapidem frangere non tantùm in renibus, sed & in vesica: de sanguine vulpis idem Mathiolus pollicetur, liniantur lumbi in calculo renali, In vesicali, pubes & perineum, cineres scorpionum, cicadarum, vermium terrenorum, millepedum, leporis vsti in furno cum sua pelle, valdè laudantur: ex quibus constat electuarium Auicennæ de cineribus. Lapis Iudaicus optimè facit, Serapio valdè extollit lapidem qui in spongiis reperiri solet: In felle bouis reperitur lapis, cuius puluis etiam in ve-

ſica frãgit calculum, ſi Valeſco credimus, quod ſe multoties expertum affirmat Mathiolus; maiores noſtri habebant in vſu frequenti duo electuaria, vnum quod ab effectu liton tribon, ſaxi fragum appellabant, alterum quod Iuſtinũ ſeu electuariũ ducis nominabãt, vtriusque dabant ʒ ij. cum decocto cicerum rubrorum & radicum aperientium, vt petroſel. & fœniculi, adde, ſi placet oxymelitis diuretici, aut ſcillitici ℥ ß. nos vtimur hoc puluere. ℞ pulueris oſſium dactilorum ceraſorum & meſpillorum añ. ℈ ij. lapidis Iudaici, lapidis ſpongiæ, lapidis in felle bouis reperti añ. ℈ iiij. corticis radicis lauri & ſeminis altheæ añ. ʒ ij. cineris ſcorpionum & cicadarum añ. ℈ iiij. fiat puluis, cuius doſis à ʒ j. ad ʒ ij. poterit per miſceri alicui conſeruæ, vt conſeruæ betonicæ: nam betonica tam benefacit renibus quàm cerebro, puluis ſumetur cum decocto cicerum in quo ſi placet radix damazonij bullierit, bolus ſumetur cum ſyrupo capilli veneris ex cochleari. Sed memineris iuſculi, aquæ ſaxifragæ, aut vini albi debere eſſe magnam quantitatem, vt ℔. ß. & dari debere tepidè, non tantùm: vt puluis, aut bolus ad renes deducatur, ſed etiam, vt ad veſicam perducatur & inde lapis excludatur.

Remedia

Remedia calculi renalis tempore exacerbationis.

HIc conuenient anodyna: clysteres, semicupium, litus, cassia, terebinthina, & quæcumque hærentem in via lapillum in vesicam deturbant, viásque leniunt & lubricant, vt oleum amygdalarum dulcium: clysteris sit hæc formula. ℞ altheę cum radice, parietariæ, violariæ, camomeli, berulæ, añ. m.j. seminum anisi & fœniculi añ. ʒ ij. fiat decoctio in colaturæ ℔. j ß. dissolue looch de cassia & mellis violati. añ. ℥ j. terebinthinæ venetæ & olei de scorpionibus añ. ℥ ß. olei camomeli ℥ ij. fiat clyster.

Ad viam lubricandam dentur ℥ ij. olei amygdalarum dulcium extracti sine igne cum vino albo, si placet diluatur aqua ononidis, ad eundem vsum dari possunt totidem ℥ syrupi de althæa cum eadem aqua, vrgente dolore ingrediatur semicupium, cuius decoctum parabitur ex materia clysteris, aucta quantitate: sumat deinde cassiam ex cochleari, liniatur pars dolens oleis camomeli, scorpionis, adipe cuniculi, vnguento de bdellio, vel ex residentia prædicti clysteris cum oleo camomeli, scorpionum paretur cataplasma. Applicetur cucurbitula infra locum doloris vt subsistens lapillus in vesicam attrahatur: metu inflammationis mittatur sanguis, primùm de basilica è directo renis dolentis ad minuendam plenitudinem, postea de vena poplitis aut saphena. Perseuerante dolore,

vehementiore catharctico vtendum erit quale fuit ex benedictæ laxatiuę ℥ ß. & pulueris hermodactylorum ʒ j. sumi poterunt forma boli, vel potiùs dilui aquis parietariæ ononydis decocto cicerum rubrorum. Tandem clysteribus atque etiam potionibus nephriticis quales præcesserunt in therapia, immiscenda erit ʒ j. Philonij.

Notandum si iam magnus sit lapis in rene & inueteratus, frustra illius dissolutionem commemoratis saxifragis tentari. Obseruaui sępe etiam in pueris adeo duros lapides vt non putem vlla arte resolui aut comminui potuisse, quandoquidem vix malleoli ictibus cessissent: Quòd si in fragmenta multa solueretur, consequeretur error peior priorę, cruciatus ingens, vrinæ suppressio inde mors. Prosunt itaque dictata remedia arenulis deturbandis atque etiam lapillis, non lapidibus iam duris & inueteratis, præsertim in vesica subsistentibus.

De Inflammatione renum quæ nephritis dici solet.

QVi natura aut accidente calidiores habent renes nephritidem faciliùs incurrunt, vt plurimum tamen ictu aut casu contingit: rupta enim aliqua vena sanguis per renis substantiam effunditur, dignoscetur partis ardore, dolore pulsante, febre continua, vomitu bilis.

Remedia: clysteres frequentes qui refrigerent venæ sectio, primùm de basilica quæ est è

directo inflammati renis, postea de saphena, Prior fit ad antecedentem, posterior ad coniunctam causam. Fugienda hîc vt in omni alia phlegmone partium internarum, diagrediata nec non diuretica præsertim calida, quia ducũt ad partem afflictam & morbum augent, nisi in declinatione, vt abcessu rupto pus per vrinas vacuetur: cætera initio conuenient quæ ad intemperiem calidam præcesserunt tam sumpta quàm admota. Sumenda sola cassia cum syrupo violato: Admouendum oxyrhodinum, semicupium initio nocet quia auget fluxionem, sed facta fluxione est anodynum, præsertim dùm fit pus (quod indicant horror, febris aucta, & extremorum refrigeratio cæteráque symptomata, vt dolor & ardor, grauiora.)

Valescus sæpe expertus est cucurbitulas admotas clunibus sedare dolores renum, quia venæ eò desinunt, atque vt est in aphorismo nephritidi superuenire hemorroidas bonum est. Inædia hîc nocet, quia vrinam reddit acriorem vtẽdum ptisana loco vini. Cæterum facto pure fit abcessus, quo rupto, multum pus in fundo matulæ subsidet. Tùm naturę conatus diureticis iuuetur, aqua decoctionis radicis graminis, acetosæ, vel iusculo cicerum, hydromelite aquoso in quo radix petroselini aut fœniculi bullierit.

Vlcus Renum.

IN flammationi suppuratæ quod succedit vlcus est magnum & cauum, proinde insanabi-

le: lotij enim continuo transitu impeditur vlceris coalescentia, quæ tota in exsiccatione consistit: Primarium quod calculus asper & inæqualis attritu excitauit, aut humoris alicuius acrimonia, quotidiano vsu aquæ hordei curetur, aut hydromelitis, ex aqua hordei & melle sacchoro rosato: clysteribus frequentibus, purgatione ex cassia cum rheo, vena primùm in brachio, deinde in pede secta, benefacit etiam frequens vsus tabellarum diatragracanthi frigidi, hordeata, amygdalata, quæ parentur cum saccharo rosato loco communis. Initio ad detergendum vtendum est lacte asinæ, deinde capræ ad replendum seu incarnandum: tandem ouis ad consolidandum. Aqua alba benefacit, paratur ex amygdalis contusis affundendo paulatim aquam hordei, quo modo parãtur emulsiones, ℞ amygdalarum dulcium mundatarum ℥ j. seminum quatuor frigidorum maiorum añ. ʒ ij. terantur in mortario lapideo affundendo paulatim aquæ hordei ℔ j. fiat emulsio, prodest etiam vlceribus inueteratis potio vulneraria: sed imprimis partium omnium interiorum vlceribus maximè verò renum & vesicæ, prosunt thermę Spadenses & Niuernẽses: interim dùm occasio sinet istas thermas adire vtatur prædictis, aut hac opiata. ℞ conseruæ rosarum veteris & liquidę ℥ j. conserue consolidæ maioris (siue symphyti) ʒ vj. boli armeni, sanguinis draconis, tragacanthi, terrę sigillatę añ. ℈ ij. cùm syrupo rosarum siccarum fiat opiata, qua vti poterit omni hora. Pro topico vtatur hoc emplastro

adstringente simul & siccante ℞ pulueris rosarum, boli, sanguinis draconis añ. ʒ j. masticheſ & carnis cydoniorum añ. ℥ j. cum oleo rosaceo vel myrthino, fiat emplastrum applicandum ad regionem renis vlcerati. Cæterùm hic aphorismus Hippocratis. Qui sanguinẽ aut pus meiunt iis renes aut vesica vlcerata sunt, non est perpetuò verus, quia inflammationi gibbę hepatis, abscessus qui succedit vacuatur per vrinas, quin etiam annotauit pleuritidem suppuratam aliquando vrinis purulentis terminari, sed cum hac restrictione intelligendus est, si modò in aliis partibus nullus dolor antecesserit, sed in rene aut in vesica: vbi enim dolor ibi morbus. Quo modo distinguam dicet aliquis: si pus procedat à renibus, an à vesica? respõdeo imprimis distingui præcedente sede doloris, secũdò quòd à vesica semper pus exit putidissimum, non ita à rene nisi putruerit: Tertiò quod vlcerata vesica pauca sanies & paucus sanguis effluant, quia illius exiles sunt venæ: à rene copiosior: Quartò quod ingrauescente vlcere & iam profundo, abrasiones rubræ veluti caruncule subsident vlceratis renibus: ita enim Hippocrates si cùm vrina veluti carunculæ subsident, renes esse vlceratos non est dubitandum: Quintò quòd semper dysuria siue difficultas meiendi coniuncta sit vlceri vesicæ non renum: Sextò quod renibus vlceratis sanies aut pus vrinæ permiscentur, vesica vlcerata minimè, sed mox petit fundum. Cauum vlcus iudicatur si cùm pure sanguis exeat, putre, si pus fœtidum.

Symptomata primi generis, id eſt quæ ad actionem læſam pertinent.

RENES ex officio debent attrahere ſerum vt cyſtis fel, lien limum: Attrahitur verò ſanguini permiſtum, quem ſecernũt, ſibíque retinent ad nutritionem, reliquum per oureteras in veſicam effundunt: Si non attrahant, ſerum deponitur in abdominis inanitatem quæ eſt inter peritoneum & inteſtina, inde aſcites, Aut ad cutem effunditur, vnde λευκοφλεγματία ſiue ἀνάσαρκα. Si attrahatur quidem, ſed ſanguis præ imbecillitate non ſecernatur, lotium cruẽtum deſcendet in veſicam, vrina veluti tincta ſanguine apparebit, hîc, concretus ſanguis non ſubſidet quemadmodum cùm effluit aperta rupta aut eroſa vena, aut aliunde ad renes tranſmittitur, quod accidit aliquando mutilatis, necnon iis quibus menſes aut hemorroides ſubſiſtunt.

Imbecilli renes ſumptis & admotis roborentur (debilitari autem ſolent intemperie frigida aut venere immodica) vinum aqua calybeata diluendum eſt, ex eadem aqua, cùm ſaccharo roſato parentur hordeata, pineolis ineſt vis roborandi renes, contunduntur affuſo paulatim lacte ouillo, caprillo, deinde coquuntur adiecto ſaccharo roſato, inde fit pulticula ſimilis amygdalato, eadem pulticula parari poteſt ex caſtaneis aſſis vel elixis, vtantur renibus aliorum animalium ex quibus cum pineolis poterit aqua deſtillari, ſi placet opiatæ immiſcebuntur hoc

modo, ℞ cõseruæ rosarum & symphiti an. ℥ jß. terræ sigillatę ℈ iiij. renum galli gallinacei, capræ, ouis, puluerarorum in furno desiccatorum an. ʒ iij. cum iulepo rosato fiat opiata, lumbi liniantur cerato sandalino cum oleo rosaceo, vel vnguento comitissæ.

Secundum genus symptomatis.

AD ametriam in excreto pertinet diabete: continetur autem vrinæ profluuio tanquam species genere, quandoquidem omnis diabete est immoderatum vrinæ profluuium, non contrà, quia semper diabete coniunctam habet sitim, propter quam dypsacos appellatur, éstque lienteria renum, potus talis meiitur qualis sumptus est: at nonnunquam vrinæ profluuium est criticum: videre enim possis plurimos morbos, vrinarum copia feliciter terminari, tum vrinæ sunt crassæ, non tenues crudę & aqueæ, vt in diabete: neque ægri sitiũt in profluuio critico. Accidit diabetes, eò quòd renes immodicè trahũt non retinent, sed attractum serũ mox in vesicam deponunt, vnde hydrops ad matulam nominatur. Renes autem trahunt sine modo, quoties laborant intemperie calida & sicca: Itaque cassia cum rheo corpus imprimis repurgetur, incipiente malo non confirmato sanguis mittatur, vtatur ptisana pro ordinario potu, iusculis refrigerantibus, hordeatis, lacte asinæ, capræ aut vaccæ, à quo butyrum sit extractum: plumbi lamina lumbis admouenda, cera-

to ſandalino vel cerato refrigerante Galeni, vnguēto roſato, oleo violato, nenupharino renes illinendi, clyſteres dentur frequentes qui refrigerent.

Item ſyrupi granatorum cydoniorum, roſarum ſiccarũ vel iulepi roſati ℥ jß. pro doſi, trochiſcorum de bolo de carabe vel de terra ſigillata ℈ j. cum aqua hordei fiat prima doſis iulepi quæ aliquoties iteretur, denique refrigerantibus cum adſtrictione pugnandum eſt: ſit hoc pro multis exemplum. ℞ ſpodii, roſarum rubrarum, acaciæ, balauſtiorum, gummi arabici tragracanthæ, terræ ſigillatæ, cancrorum fluuiatilium aduſtorum añ. ʒ ij. Seminis papaueris & lactucæ añ. ℈ iiij. cum mucagine cydoniorum fiant trochiſci pondere ʒ j. dentur cum vino granatorum, rarus eſt affectus, quem bis tãtùm Galenus viderit niſi placeat quodcumque profluuium vrinæ diabetem nothum appellare.

De Morbis oureterum.

ALiquando obſtruuntur à calculo, ab eodẽ aut ab acrimonia lotij vlcerantur: partem afflictam ſedes doloris indicabit: conſiſtit enim vreter inter renem & veſicam, ouretere vlcerato veluti filamenta natant in lotio ſine magna difficultate meiendi, quæ vlceri veſicæ ſemper aſſiſtit. Obſtructioni ea cõuenient quæ ad exacerbationem calculi ſeu cruciatus nephriticos iam dictata ſunt, ad vlcus ea quæ vlceri renum præſcripta ſunt & mox quæ vlceri veſicæ di-

ctabuntur, de cuius affectibus restat vt disseramus.

Morbi vesicæ imprimis de calculo vesicali.

OBstruitur, vlceratur, inflammatur: obstruitur calculo, grumo, aut caruncula. Calculũ in vesica ostendunt vrina cruda, aquea, in qua subsident arenulæ albæ, penis assiduus pruritus, eiusdem tensio, in pueris alioquin insolens, guttatim meiunt & laboriosè, quin etiam lotium supprimitur cùm lapis in collum vesicę descendit: Accedat quod quoties meiendi, toties desidendi desiderium illos tenet, quod quidem signum quamuis Brassauolus veteribus fuisse ignotum affirmet, Aëtius tamen & Serapio huius mali pathognomonicum esse adnotarunt, litothomus cathetere faciet nos certiores, aut digito in anum pueri immisso. Peritiores aliquando fefellit catheter, quia lapides inuoluti tunica, aut pituita viscida incrustati ferri contactu nullum edunt sonitum. Paulus affirmat grãdiores esse minus dolorosos, quia ægri iam assueuerunt inflammationi & exulcerationi. Cur pueris frequentiùs in vesica, senibus in rene generantur? Quia pueris latiores sunt viæ, crassamentum multum colligunt propter ingluuiem. Quod facile cùm vrina in vesicam descendit, At senibus angustæ sunt viæ, propterea materia calculi in rene subsistit.

Pro remedio suadeo vt citiùs quàm commo-

dè fieri poterit litotomo cõmittantur, ne saxifragis frustra tentatis puer tandem sectionem non perferat longo dolore fractis viribus. Si quis tamen crudele hoc remedium refugiat, experiatur iam commemorata, vt puluerem lapidis in felle bouis reperti, litum pubis & perinei ex sanguine hirci, capræ, aut vulpis. Præstat, inquit Trallianus, madentem sanguine spongiam applicare, fortitérque deligare, idque per interualla aliquoties facere. Rhasis sequentiũ pillularum longo vsu & iniecto oleo scorpionum, affirmat intra 50. dies frangi posse. Pillularum hæc est descriptio, ℞ carpobalsalmi, seminis raphani, seminis dauci, seminis petroselini, radicis capparis, amygdalarũ amararũ, schœnãthi, cyperi, spicę celticę, cassię, ligneæ, seminis cicutæ, gẽtianæ, Aristolochiæ rotundæ, asari, amomi, sagapeni, bdellij, piperis & acori añ. ʒ iij. oppoponacis ℥ ß. Gummi dissoluantur in vino albo, cætera incorporentur: fiat parua massa de qua capiat quotidie ʒ j. superbibendo decoctum cicerum rubrorum & radicum aperientium, cõtinuet per 50. dies. Poterit permisceri singulis dosibus sexta pars ʒ j. id est ℈ ß. cineris scorpionum: Olei verò scorpionũ sequitur descriptio. ℞ aristolochiæ rotundæ & corticis radicis capparis añ. ℥ j. infunde in ℔ j. olei amygdalarum amararum, & expone soli in quo oleo macerentur decem scorpij, viui an mortui non refert, expone rursum soli per duas septimanas, deinde oleum colatum reserua ad vsum.

De Caruncula.

DE caruncula quæ vtplurimùm ſuccedit Gonorrheæ malè curatæ multa extant remedia apud Alphõſum Ferrerium; vobis tamẽ debet eſſe inſtar omnium quod deſcripſimus in methodo generali, quo loco tractauimus de morbis in numero.

De Grumo vrinæ meatum obſtruente.

DIgnoſcetur ex antecedentibus quòd præceſſerit mictus ſanguinis: Ab adiunctis, vt animæ deliquio, exili pulſu, extremorum refrigeratione, faciéi pallore, adeo vt vulgus miretur tantos effectus à tam exigua cauſa. Reiecto clyſtere & vena ſecta, detur mox Ariſtolochiæ, mumiæ, carabes, vel coaguli leporis ʒ j. oxymelitis diuretici vel ſcyllitici ℥ j. cum aqua raphani aut arthemiſię. Topica ſunt, parietaria frixa cum oleo ſcorpionum, vel emplaſtrum ex bdellio aut ammoniaco ſolutis in vino, addendo parum ariſtolochiæ. Aëtius ſuadet ſi neque aſſumptis, neque admotis, neque per ſyringuam iniecto ſucco limonum grumus diſſoluatur, vt perineum incidatur, prædicenda mors initio: nam Galenus ſexto de locis aff. capite tertio, duntaxat vnicum vidit qui euaſerit: in remediis itaque non eſt procraſtinandum, quia mors eſt cita.

De phlegmone vesicæ.

AD phlegmonē vesicæ, reddito clystere aperiatur vena primùm in brachio deinde in pede, liniantur pubes & perineum oxyrhodino, statim initio prædicenda mors: ita enim Hippocrates, si vesica sit dura, & dolore vexetur, funestum, cóque magis si accedat febris continua. Ad dolorem demulcendum, iniicere possis per syringuam trochiscorum albi Rasis cum opio ʒ j. cum lacte, Abstinendum vino, acribus, piperatis. Vlcus in vesica non sanescit nisi fuerit in collo: est enim carnosum, si dolor ingens circa pubem sentiatur, vlcus est in vesica ipsa: Si in perineo, in illius ceruice, si in pene, in vretra. Item vesicam vlceratā cōiicimus cùm pus vrinæ non permiscetur exquisitè, vt vlcerato rene, multúsque muc⁹ subsidet: vretrā aut colū cū pus exit ante vrinā: iniiciatur serum lactis coctū, cum saccharo, aut melle rosato, ad detersionem: aut dissolue in aqua hordei, syrupos rosarum siccarum, vel de absynthio: possis etiam infundere in eadem aqua tragracanthum, thus, bolum armenam, vel sanguinem draconis, colatura iniiciatur, diapalma emollitum rosaceo foris applicetur: Assumenda sunt quæ ad vlcus renum præcesserunt, vt lac asinæ, deinde capræ, ouis, potio vulneraria, thermæ Spadenses vel Niuernenses.

Symptomata primi & secundi generis hîc quodammodo confunduntur.

QVæritur si vesica attrahat vrinam, an renes eam excernant, placet Galeno excerni à renibus, verùm natura dedit vesicæ fibras rectas quarum munus est attrahere. Itaque respondendum excerni quidem à renibus in oureteres, sed ex illis attrahi à vesica: non trahunt de rene sed de ouretere, eius actio præcipua est excernere. Quandoquidem est inutilis excrementi conceptaculum. Secundaria actio est retinere, debet enim lotium ad tempus contineri ne cogamur omni hora meiere, fortassis non tam vitæ aut sanitatis causa, quàm ciuilis societatis: si non retineatur, vrinę incontinentia dicitur seu mictus inuoluntarius, quo vitio laborãt pueri qui stragulas permingunt & qui paralysi vesicę laborant: Musculus enim rotundus vesicam veluti ligamenta crumenam claudit aperitque: Claudit comprimendo sese, vt retineatur: aperit, sese relaxando seu dilatando vt excludat: excretio verò aboletur minuitur aut deprauatur: Quando lotium omnino non excernitur ἰσχουρία vrinæ suppressio dicitur, quando imperfectè & laboriosè excernitur δυσουρία mictus laboriosus. Quando deprauatur vt cùm guttatim stillat, στραγγουρία seu stillicidium vrinæ nominatur, Celsus vocat substillum: de his omnibus symptomatis disserendum est ab ἰσχουρίᾳ ducto initio.

De Ischuria siue vrinæ ſuppreſsione.

QVOTIES vrina ſupprimitur, ex tactu cõſiderabis ſi veſica ſit inanis, an plena: plenam dignoſces ex circumſcripto tumore: Inanem ex ſubſidentia. Eſto plena, ſuppreſſionis cauſa in veſica ipſa quærenda eſt, non altiùs repetenda, obſtruatúrne an ſit impotens excernẽdi, tacita mente cogitabis, Galenus ſcribit aliquando tam eſſe obtuſum ſenſum veſicę, vt nõ ſentiat ſe ſtimulari, obtundi autem frigore, vtpote cùm veſicæ admota ſunt aut iniecta valdè refrigerantia, quæ ſententia (vt obiter hoc dicã) mihi non admodum placet, quia frigore immodico potius reſoluitur, & vrina præter voluntatem excernitur.

Aliquando poſt ardentes febres, & largum aquæ potum vrina ſubſiſtit, fortaſſis quòd valdè plena ſe comprimere non poteſt: hoc enim imprimis requiritur ad excretionem. Propterea tùm manu comprimenda eſt vt excernat: fingamus quempiam cùm in ſenatu aut apud principem diceret, lotium perdiu retinuiſſe, inde fiet vt poſtea volens meiere non poſſit, quia veſica plena vſque adeò tenditur vt ſe comprimere non poſſit, hunc defectum manus ſupplebit.

Obſtructionis cauſa cathetere perquirenda, atque etiam dimouenda, verùm memineris inutilem eſſe vſum catheteris ſi veſica fuerit inanis, quia cauſa vrinæ ſuppreſſæ eſt in renib9 aut in vrinæ ductibus, inutilem quoque ſi ſuppri-

matur ab inflammatione, quia augetur inflammatio & dolor ingens frustra excitatur.

Remedia accommodari debent causæ, obstructionis causa cathetere dimouenda: clysteres acres addito multo succo parietariæ mercurialis excretricem potẽter stimulant, parietaria frigatur in oleo camomeli & scorpionum, atque pubi applicetur, dentur cassia vel terebinthina, paretur insessus ex quatuor remolliẽtibus, camomelo, nasturtio, maiorana, pulegio, origano: theriacæ ʒ j. datur vtiliter cum decocto cicerum, quando supra vesicam subest causa suppressionis: Phlebotomiæ non est locus nisi sit suspicio inflammationis præsentis aut imminẽtis, cimices positi in ductu penis excretricem stimulant: Dari etiam debent diuretica quæ in ascite iam dictata sunt, vt cantharis vna integra. Cur das integram? quia alæ & pedes sunt ventris alexipharmaca, cùm foris applicantur ad vesicas excitandas, inutiles sunt alę & pedes. Quando assumuntur, debent dari integrę vt quæ ventri inest cacoëthia ab alis & pedibus corrigatur: Tamen quia proprietate vesicam, lædunt & vlcerant, malim in affectibus vesicę isto remedio abstinere. Vritur caput picæ, & pulueris ʒ j. exhibetur cùm vino albo, alij magnam vim mouẽdi vrinas attribuunt erinaceis, caro vritur in furno, puluis exhibetur cum aqua raphani aut parietariæ, cicerum rubrorum aut nigrorum. Quidam vrunt eorum duntaxat intestina, alii dant puluerem trium vermium terrenorum cum hydromelite, alii vrinam porcel-

li, alii pueri, perge.

De Dysuria.

DYsuria videtur tantùm differre ab ischuria intensione & remissione: sub ischuria mictus aboletur. Sub dysuria minuitur, éstque laboriosus, proinde non est opus nouis remediis.

De stranguria.

QVædam primaria, quæ accidit renum, aut vesicæ affectu primario, altera secundaria, vt quæ succedit inflammationi, vel vlceri vteri, aut recti intestini, quia vtriusque tumor vesicam premit, & ad excretionẽ præproperam cogit. Iuuenibus sæpe accidit propter acrimoniam vrinæ, quam illa acquirit renum, hepatis, sanguinis feruore, potissimùm si vsi sint cibis valdè calefacientibus, vt mero copiosiore, piperatis, acribus. Accidit etiã propter lapidem in vesica, tùm propter vlcus renũ, aut vesicæ, quia sanies assiduè pungit, vlcerata vesica non potest diu continere lotium. Senibus aliquando accidit, quia pituita salsa & putris vrinæ permiscetur, solétque illis commori ista stranguria. Recognoscenda igitur causa, vt in sene, senna & agarico pituita repurgetur, vel detur terebinthina lota in aqua plãtaginis. In iuuene Renes, hepar, & sanguis, cassia & missione sanguinis primùm temperentur, ab-

ſtinentia vini, iuſculis refrigerantibus, emulſionibus, hordeatis, vtantur etiam ſyrupo violato, aut nenuphatino cum ptiſana. Iniiciatur mucago ſeminis phyllij cum aqua hordei, aut oleum ex ſemine cucurbitæ, paratur, vt oleum amygdalarum dulcium. Balneum aquæ tepidæ benè facit. Verùm ſi oriatur malum ab vlcere, inflammatione, calculo, propria habent remedia, ignota cauſa iniiciantur clyſteres, detur lac aſinæ, aut capræ, ad dolorem demulcendum, vtantur aqua alba, caue ne diureticorum vſu morbum augeas.

De incontinentia vrinæ ſeu mictu inuoluntario ob paralyſim veſicæ.

Resoluto ſphinctere, aut illius neruis malè affectis qui ab oſſe ſacro oriuntur, vrina præter voluntatem effluit, tum præmiſſa purgatione ex decocto neruali in quo ſenna & agaricus bullierint, præſcribenda opiata ex conſeruis nerualibus, fotus ex iiſdem vino incoctis: impleantur ſacculi primula veris, yva arthritica, ſaluia, maiorana, floribus anthos, ſtecados, chamomeli qui viciſſim applicentur pubi, perineo, necnon lumbis: ſtatim à fotu prædictæ partes liniantur vnguentis, aut oleis nerualibus de caſtoreo coſti, cinnamomi, vulpis, iniiciantur ſæpe clyſteres qui conſtent decocto neruali, quia rectum inteſtinum proximum eſt & immediatum veſicæ. Iniici poſſunt in veſicam ipſam olea & aquæ, ſaluiæ, primulæ veris,

rutæ, stœcados, vel coquantur in vino, dissolue in colatura syrupi de stœcade parum, fiat iniectio per syringuam, circa finem ad robur misce leniter adstringentia, vt parum syrupi de absynthio: memineris ab initio predicere morbum fore longum & difficilem.

De meientibus in lecto.

PRæter imaginationem quæ nobis potissimùm dormientibus operatur, concurrunt musculi rotundi laxitas, vrinæ copia, aut acrimonia, stimulans: Primùm curentur pillulis de quinque generibus myrobolanorum, aut expressione ℥. duarum rhabarbari infusi in decocto neruali, aut aqua betonicæ, saluiæ. Iniiciantur etiam clysteres ex nerualibus, dissolue mel anthosatum, aliquod oleũ neruale: liniantur pubes & perineum oleo de castoreo, quinetiam illius ℈ j. detur per aliquot dies, cum hydromelite: dentur etiam quę proprietate imbecilliorem vesicam roborant, vt vesicę capræ, ouis, suis, tauri, siccantur in furno, puluis datur à ʒj. ad ʒij. cũ vino Galenus tamen 9. κτ' τόπυς exhibet cinerẽ vesicæ ouis cum posca. Aëtius suadet, vt pulmo hœdi assatus per triduũ comedatur à ieiuno sine pane. Prosunt etiam cerebrum & testes leporis, si placet testes coquantur in vino, vinum bibatur & testes edantur. Lingua quoque anseris & guttur galli, aut gallinæ vrãtur, puluis detur cum tepida, vulgare est (tamen Galeni auctoritate confirmatum) farcimen ex muribus.

De morbis intestinorum.

INtestinum continuitate est vnum, substantia & vsu multiplex, hinc tria crassa, totidem tenuia: Tenuibus excipitur, chylus eorúmque calore perficitur: habent enim, vt substantiam eandem cum ventriculo: Ita similem, vim nempe chylificam, si non parem: venæ mesaraicæ sugunt alibilem portionem, crassam & terrestrem relinquunt (primæ coctionis excrementum) ex qua in tenuibus intestinis incipit fieri stercus, perficitur in crassis, tandémque à recto, vt onus graue excluditur. Patiuntur omne genus morbi, similarem organicum & communé. intemperiem quippe omnem, calidam, propter quam thermochylij ab Hippocr. dicũtur, quorum fæces indurantur, aluus sicca, pigra, difficilis. Frigidam quoque, ex qua, vt stomachici, ita cæliaci nominantur: quasi ἀτονίᾳ seu imbecillitate intestiniorum laborẽt, vnde fluor cæliacus. à siccitate, aluus adstricta: ab humiditate, laxa.

Ad morbos numeri referri possunt vermes, quandoquidẽ eorũ ex ortu, expullulat noua & inutilis substantia, eodem referri potest lapis qui nonnunquam in colo, vt in vesica generatur ex pituita crassa & viscida, quæ illic plurima congeritur. Frissimelica, affirmante Capiuatio, post coli longos cruciatus excreuit lapidem qui oui gallinæ magnitudinem superabat, simile quiddam non semel Fernelius ob-

Plura in generali methodo.

seruauit, nisi malis vtrunque, calculum dico, & vermem, ad obstructionem reuocare.

Ad morbum situs pertinent Bubonocele, & Enterocele prolapsus alicuius intestini in inguem, aut scrotum. Quò etiam referri potest procidentia ani. Inter morbos conformationis primas tenet angustia seu morbus in meatu, cuius differentiæ sunt obstructio, coarctatio compressio, coalescentia, subsidentia.

Obstruuntur intestina flatu, pituita, vermibus potissimùm latis, & à calculo. Coarctantur assumptis admotis, aut iniectis nimium adstringentibus. Narrat Fernelius puellam immodico vsu cydoniati, ita coarctasse intestina, vt materia per os refluente intra biduum interierit. Læuigantur etiam & lubricantur oblita multo muco, vnde lienteria.

Morbi communes sunt inflammatio coli, Ilei, ani: non dubito cætera quoque intestina posse inflammari, sed rariùs, nec aliis egent remediis, vlcerantur quoque humoris acrimonia tam tenuia quàm crassa, vt in vera dysenteria: pergemus, ad symptomata cùm de propositis morbis disseruerimus sigillatim.

Qui sunt aluo calidiore, sunt etiam sicciore, propterea refrigerantibus vti debent quæ humectent, vt iusculis ex violaria Althea, lactuca, portulaca, iusculis prunorũ. Prunis damascenis, cerasis, cassia, diapruno simplici. Tamarindis, catholicone, clysteribus emolliẽtibus. In decocto clysteris cõmunis dissolue looch, de cassia, mel violatum & oleum violaceũ. Cœliaci verò

vtātur his quæ ad intemperiem frigidam ventriculi præcesserunt : Aluo humidiori conuenient quæ deinceps fluori alui. Notabis obiter, vt siccitate fæces retinentur, ita humiditate liberaliùs excerni, propterea siccam aluum esse difficilem: humidam verò, facilem & lubricã. Inter morbos organicos primi occurrunt morbi in numero, calculi & vermes : materia autem calculi, nempe pituita, deturbetur acrium œnematum vsu frequenti, in quibus colocyntis bullierit. Ita enim si quis lapis in colo restiterit, tandem attrahetur.

De vermibus.

DE vermibus imprimis quæri potest cui bono generentur, si modò omnia fiant à natura in hominis vsum, eadem quæstio de cimicibus & pediculis moueri solet. Respondent peripatetici, materiam putrem dispersam per aëra, quæ alioquin, cum aëre inspirata homini esset infensissima, absumi & conuerti in ista animalcula : de vermibus idem dici potest, pituita enim putris ex qua generantur, maiora adferret incommoda quàm vermes ipsi : Præstat eam animari (inquit Auicenna) quàm in dies magis putrefieri.

Ascarides fiunt in recto intestino (sunt vermiculi similes iis qui in caseo putri reperiũtur) ἀπὸ τοῦ ἀσκαρίζειν, quia assiduè pungunt anum. Lati vermes in mediis intestinis, longi seu rotundi in omnibus quidem, sed potissimùm in

℥ ij. coquantur in oleo de absynthio cum aceto aut vino, adde pulueris hierę colochintidos ʒ ij. aut trochiscorum alandal ʒ j. fiat cataplasma.

Lati ferè commoriuntur, exucto chylo paulatim corpus emaciant, excreta similia seminibus cucurbitæ non sunt eorum partus, sed partes potius aut excrementa, alioquin plurimi simul gignerentur, cùm tamen rarò duo simul existant, Galenus octauo simplic. puluerem radicis filicis dat pondere semi-vnciæ cum mellicrato. Liniatur etiam venter circa vmbilicum vnguento de arthanita quo interficientur simul & deturbabuntur: detur trochiscorum alandal ℈ j. ex quo fiant pillulæ duæ.

Præcessit morbus numeri; sequitur morbus in situ. Quando aliquod ex intestinis in inguem duntaxat descenderit bubonocele dicitur: Hippocrates enim glandulas inguinum appellat bubones, Celsus tamē vocat bubonocelem quando varices tument in inguine: hic morbus mulieribus & viris communis est: Si verò in scrotum vsque prolapsum fuerit intestinum, enterocele nominatur morbus virorum proprius. Accidunt peritoneo rupto aut relaxato, vtro modo aduenіat imprimis diligenter perquirēdum est, quia hernia ex peritoneo rupto, nullis agglutinantibus sanescit, triplici tamen chirurgia quidam pollicentur se descensum intestini in scrotum impedire posse: Cauterio primùm actuali vel potentiali, deinde filo aureo quo ligant peritonei processum per quem dilatatū,

intestinum descendit in scrotum, Tertius modus est omnium certissimus, nempe amputatio testis, Albucasis exponit quinque modos diuersos ab eo qui legitur apud Paulum libro sexto: Quod si acciderit relaxato duntaxat peritoneo, medicamentis est locus quæ adstringãt & desiccent, ergo ad prognosim. Da imprimis operam vt causam & modum rupturæ discernas. Discernes autem quod sensim & indolenter intestinum procidit relaxato peritoneo: cõfertim verò & cum dolore eodem rupto. Adde quòd præcessit aliqua causa violenta, & quòd intestinum immediatè attingit scrotum quoties ruptum est peritoneum, eodem dilatato minimè, quia ab eo inuoluitur, cæcum frequentiùs procidit quàm cætera. Faciamus itaque exempli gratia, baiulo, qui prius non fuerat de hernia conquestus, cum ingens pondus è terra attollere conaretur, repentè inguem, scrotum, aut ventrẽ intumuisse: est enim hernia quædam vẽtris, non erit dubitandum ruptum esse peritoneũ, tùm satis erit, prolapsum intestinum reponere, repositum subligaculo cõtinere, verùm si paulatim deuolutum sit, primùm in inguem, deinde in scrotum sine violenta vlla caussa, relaxatum est peritoneũ: fortassis etiam interior illius tunica rupta, qua causa infantibus frequentissimè prolabitur: sunt enim humidiores, sed cum ætate paulatim resiccatur processus, aucto calore: huic tantùm causæ, id est dilatato peritoneo destinantur quę sequuntur remedia. Repurgetur corpus expresso ʒ ij. rhabarbari, myrobala-

nis, bolo ex diapruni solutiui & cydoniati, semi vncia, deinde cum philtro aut spongia foueatur inguem vino decoctionis malicorij balaustiorũ nucum cupressi, gallarum, aluminis, à fotu applicetur vnguentum comitissę, aut emplastrum contra rupturam, aut misceãtur cum oleo myrtillorum, renouetur quinto quoque die, tũ foueatur inguẽ decocto prædicto. Quoties remouebitur memineris partem digito comprimere ne descensu intestini meatus dehiscat, contineatur in lecto per dies quinquaginta: Quinetiam quãdo incipiet exire domo, totidẽ diebus gestet emplastrum prædictum, quod arctè subligaculo contineatur, interim Pauli consilio detur quotidie vinum decoctionis nucum cupressi, vel hic puluis Guidonis: ℞ trium consolidarum, altheæ, sigilli sanctę Mariæ, vtriusque plantaginis, valerianæ, pimpinellæ añ. ℥ j. nucũ cupressi, nucis moscatæ cinnamomi, rhabarbari assi, fructus tamarisci, cumini cum aceto præparati, coriandri añ. ʒ ij. sanguinis draconis, thuris, mastiches, mumiæ, terræ sigillatæ, boli armeni, picis, sarcocolæ, tragracanthæ añ. ʒ j. fiat puluis, de quo capiat quotidie ʒ j. cùm ℥ ij. vini rubri. Quidam contenti sunt dare quotidie ʒ j. conseruę consolidæ maioris, alij tantumdem pulueris osmundę regalis, alij pulueris nucleorum dactylorum, alij radicis valerianę, alij herniarię parem dosim exhibent cum vino, si placet ex omnibus commistis paretur hæc opiata. ℞ conseruæ symphyti ℥ ij. pulueris nucleorum dactylorum, pulueris osmundæ regalis & her-

niariæ, radicis valerianæ, an̄. ℥ ß. cum ſucco ſcabioſæ qui in eo affectu miras vires habere creditur fiat opiata, de qua æger capiat quotidie ad ſummum ʒ ij. Ego Guidonis alterum modum omnibus prętulerim: repurgato corpore, per triginta dies ille exhibet quotidie ℈ j. limaturæ calybis cum vino rubro, interim applicat inguini vnguētum apoſtolorum ſubactum cum puluere magnetis: ſic enim fiet vt magnes attrahat ferrum ad locum rupturæ primis quindecim diebus, tùm renouandum erit emplaſtrum: regenerabitur enim ſuper locum carnoſitas quæ erit certum ſignum perfectæ curationis. Huc commodè referri poteſt epiplocele, deſcenſus omenti in inguem aut ſcrotum: diſtinguetur ab enterocele, quod omentum vt eſt mollius inteſtino, ita ſine ſtrepitu reponitur: inteſtinum verò obmurmurat cùm ſuo loco redditur, cæterùm, vt bubonocele mentitur tumorem inguinum, ita retractum teſticulum memineris nonnunquam mentiri bubonocelem, non ita pridem vidi teſticulum quem natura à prima conſtitutione in inguine collocarat, cuius deſcenſum percurauimus fotu, cataplaſmate, ſemicupio, emolliēte. Quod ſi totum inteſtinum deuolutum ſit in ſcrotum (hernia cōpleta tùm dicitur, vulgò crepatura, greuè, ſi reponi non poſſit, fiant fotus qui emolliant & reſoluant, ex quatuor remollientibus camomelo, ſemine lini & fœnugræci, ex iiſdem, aut ex hydrelæo, inſeſſus: interim dum æger in eo ſtabit, chirurgus conabitur illud reponere: aut

elatis cruribus succutietur dato priùs suppositorio, aut clystere acri. Celsi consilio vena in brachio secāda, extremum est remedium incidere peritoneū inædiam trium dierum imperat, si vires ferant, alioquin parcè & per longa interualla nutrit, non probat vehemens catharticum, quia, vt ait, plurimùm ducit ad partem non educit.

De ileosi.

FOrtassis ilei contorsio & reduplicatio quæ voluulus dicitur & conuoluulus ad morbum in situ potius quàm ad obstructionem referri debet Saltatoribus, mimis, aliquando tenuia intestina intorquentur: filiolus domini Petrei medici celeberrimi, voluulo interiit. In dissecto ileū ita replicatū inueni, vt si chirotecæ digitus contraheretur, huic morbo succurritur exhibito globulo plumbeo, vel aureo: pondere enim reducit intestinum in naturalem situm & materiam obstruentem, si quæ sit deturbat. Galenus libro de remediis paratu facilibus in iliaca passione plurimum laudat oleum amygdalarum dulcium, aut amararum per os sumptum. Quidam affirmant sanguinem vespertilionis illitum prodesse: alij laudant oleum rosaceum, in quo bullierit exuuium siue senecta, serpentis.

Eiusdem est generis procidentia ani, quæ cum inueterauit, à vulgo morbus sancti Fiacri nominatur. Procidit autem anus relaxatis duo-

bus musculis obliquis à quibus sursumtrahitur, necnon sphinctere relaxato, aut resoluto, paralysis ani tum dicitur: priusquam reponas, cõsiderabis duo, primum si subsit inflamatio, secundum si multo muco sordeat, quia vtrique prius consulendum est, quàm reddatur suo loco: inflammationi, vena primùm in brachio, deinde in poplite secta, & admoto rosaceo agitato cum oui albumine: Mucus verò hydromelite, aut vrina propria detergendus. Faciamus neutrum adesse, mox reponi debet, verùm si consueuit procidere, ad recidiuam impediẽdam, priùs foueatur aliquo decocto neruali & astringente, vt saluiæ, anthos, stœcados, rosarum rubrarum, balaustiorum, quæ omnia bulliant in aqua fabrorum, si malis foueatur vino decoctionis, Tapsi barbati, plantaginis centinodiæ, gallarum, statim à fotu vtiliter respergetur tenuissimo puluere ex corallo, mastiche, mirtillis, sanguine draconis. Aëtius laudat puluerem coclearum vstarum, postea ad adstrictionem maiorem, ℞ mastiches, thuris ladani añ. ℨ iij. fiat puluis crassus pro suffitu ani: aut excipiat vaporem prædictæ decoctionis nerualis, adstringentis per infundibulum, aut per cathedram perforatam. Poterit ex iisdem parari insessus, si placet, bulliant in aceto, cuius proiecti in lapidem molarem fumum ano excipiat. Quoties æger deiicit, insideat sellæ cuius foramen, non excedat foramen podicis, cucurbitulæ in fine ossis sacri appositæ, vtrinque vna, veluti manu releuant, continéntque prolapsum

rectum intestinum. Iis tentatis & victis remediis Leonidas obducit viam crusta quam inducit actuali cauterio, applicetur sensim & per interualla externæ & inferiori parti ani, quod affirmat fieri posse sine vllo periculo: perfecta operatione superpones lintea imbuta lacte & melle, quæ contineantur fasciis, vt decet, cùm crusta exciderit, vtere cataplasmate ex lenticulis & melle, tandem epulotico, vt diapalma.

Hactenus intemperies, morbi quoque numeri & situs, de obstructione non videtur hoc loco pluribus disserendum, quia si obstruantur intestina à vermibus, deturbari debent descriptis iam remediis, si à flatu, aut pituita quæ potissimùm, in plicis & veluti cellulis coli solent asseruari, vnde colici dolores à flatu, aut à pituita, oportuniùs ad hunc locum remittetur, quia neque de obstruente flatu neque de pituita ægri conqueruntur nisi cùm dolores & torsiones in ventre excitant. Læuitas quoque ad lienteriam pertinet, itaque à morbis organicis pergendum ad communes nempe inflãmationem & vlcus.

Inflammatio ilei à parte afflicta εἰλεός seu εἰλέοσις nominatur quàm indicat tumor supra vmbilicum cum febre & dolore tensiuo: tenditur enim ileum instar chordæ, vnde ileosim chordapsum veteres nominabant, accedit primùm vomitus deinde singultus postea conuulsio & desipientia, quæ, vt est in aphorismo, sunt funesta signa. Notat Galenus non semper iliaco dolori succedere vomit[illegible]n, sed quoties suc-

cedit esse lethalem, propterea à vulgo tùm miserere mei nuncupatur, inflammato colo sentitur tumor infra vmbilicum cum dolore & febre, inflammato recto, præter tumorem, dolorem & febrem vrget tenesmus, inanis & assidua desidendi cupiditas, clyster etiam ex lacte offendit, neque siphonem ægri admittunt, de his omnibus scripsit Hippocrates: dolores ventris sublimes, id est quorum materia est extra peritoneum, mali quidem non funesti, interiores verò lethales. Nam vt ilei, Ita coli & recti phlegmone, exitialis. Colica inflammatoria, inquit Auicenna, exitialis, & Hippocrates alio aphorismo in diuturno & contumaci dolore ventris nisi mors anticipet, expectanda suppuratio: Subest enim phlegmone quæ degenerabit in abscessum, quo rupto sequetur vlcus immedicabile. Omni intestinorum inflammationi vnicum & commune remedium venæ sectio primùm in brachio postea in pede; catharticis enim, aut abstinendum est, aut minoratiuo tantum, vt cassia & catholicone, vtendum: ne ducant ad partem affectam: In ileo iniiciantur remollientes clysteres, quales fiunt ex decocto capitis & pedum arietis. Abscessus & vlcera in tenuibus intestinis, potissimùm verò in ileo, sunt funesta, in crassis non ita.

Vnde obiter quæstio illa soluetur, an dolores iliaci sint acerbiores colicis: nam Galenus 2. κατὰ τόπους scribit multos colici doloris acerbitate victos sese interfecisse. Respondetur iliacos dolores ab inflammatione esse acutiores &

funestiores, sed à pituita, aut flatu replente esse frequentiores in colo & acerbiores, propter pituitæ & flatuum maiorem copiam, à quibus colum distenditur. Obseruaui ileum ex scirrho mesenterij compressis intestinis, siue ergo inflammentur, siue obstruantur, siue comprimantur fæces, per os possunt remeare: nam & ileos ad enterocelem atque etiam ad bubonocelem consequitur. De vlcere oportuniùs cum de dysenteria.

Symptomata primi & secundi generis.

CViusque coctionis suum excrementum, stercus primæ, lotium secundæ, sudor tertiæ, quæ in benè habentibus per loca conuenientia natura expurgat: At cùm morbo vexamur, actionésque præsertim naturales peruertuntur in singulis coctionum officinis, multa alia excrementa generantur quæ natura quâ potest excludit: vtplurimum verò per aluum, quia totius corporis veluti sentina est, expurgando quidem primæ coctionis excremento naturæ primo instituto destinatur, secundariò tamen seruit totius & nobilium partium excrementis excipiendis atque deturbandis: in hanc cloacam totum corpus, atque etiam singulæ partes quæ per morbos colligunt excrementa, deponunt; hinc deiectionum tot differentiæ, diarrhæa, fluor humoralis. Dysenteria, fluor sæguinolentus: Lienteria, alimenti crudi deiectio, Celiacus fluor seu deiectio chylosa. Syn-

thecticus, deiectio pinguis & oleosa ex synthesi & colliquatione totius corporis. Diarrhea rursum multiplex pro varietate humorum qui excernuntur: alia enim est pituitosa, alia biliosa, alia melencholica. Fluor quoque sanguinis multiplex pro dissimilitudine sanguinis deiecti, serosus, biliosus melancholicus. Distinguentur humor & sanguis, quòd sanguis excretus in pelui mox concrescat, humor nunquam: itaque vt species fluoris distinguatur, obseruari debet deiectionis qualitas: si stercus per morbum deiiciatur, inde stercoraria deiectio dicetur, quam Hippocrates scribit portẽdere morbi longitudinem: Si humor, diarrhæa: si sanguis, dysẽteria: si veluti oleum, colliquatiua deiectio: si alba tenuis aquea, cæliaca. Si alba quidem, sed crassa, chylosa propriè nuncupetur.

Cùm ex qualitate excreti hoc modo speciem deiectionis, distinxeris, vbi illius sit fons & origo seu terminus à quo diligenter perquirendum est: Biliosam enim deiectionem ab hepate calidiore procedere: melancholicam à liene: pituitosam, vt plurimum à ventriculo, nonnunquam à cerebro verisimile est: Chylosam verò ab obstructione mesenterij, hepatis attractrice languida, vel à ventriculi & intestinorum imbecillitate: sanguis aliquãdo procedit à magnis venis, vt suppressis mensibus, aut hæmorrhoidibus, aut à mutilatis, dum copiosus, per interualla deiicitur, aliquando à liene, isque crassus & niger profluit, vt ab hepate tenuis, feruidus denique biliosus, ab eodem hepate frigidiore

imbecilliore prodit serosus coctricis & retentricis vitio, si malis, quia non potest serum à sanguine secernere, illius permistione sanguis excluditur aqueus similis loturæ carniũ recens mactatarum. Quiquidem fluor ideo hepaticus nominatur, quòd illius insigni vitio contingat, nihil tam frequens in facienda medicina quàm alui fluor, nihil tamen adeò inuolutum. Efficiam vt methodus tenebras istas discutiat. Imprimis, distinguendus alui fluor criticus à symptomatico, eo quòd criticus leuat ægrum, minuítque morbum & morbi symptomata, item accidit die critico, vt 7. & 14. pręcedentibus signis coctionis, propterea fluor qui accidit primis diebus morbi non potest esse criticus, quia non potuit humor peccans coqui: natura autem excernit cocta non cruda. Symptomaticus verò non accidit robore naturæ seu excretricis, sed vi & copia materiæ, retentricis imbecilitate, proinde minuit vires non morbum, esto igitur fluor criticus, sinendus erit, nisi excedat septem dies, auctore Celso, aut tanto feratur impetu, vt prosternat vires: natura enim non potest semper suos motus regere, idem illi nõnunquam accidit quod ei qui per decliue descendit. Quinimo symptomaticus fluor non est protinus sistendus, quia humor morbificus temerè suppressus inducit morbum priori deteriorem, vt apoplexiam, lethargum, delyrium si refluat ad cerebrum, propterea medici prudentiores in alui fluore humorali solent initio dare catharticum humori peccanti conueniens

ſi magna ſit impuritas, vt iuuent conatum naturæ cuius ſunt miniſtri. In diarrhœa pituitoſa exempli loco dabis catholici ℥ j. cum ʒ j. agarici trochiſcati, in bilioſa catholici & Rhabarbari tantūdem. In melancholica catholici ʒ vj. confectionis hamech ʒ ij. quinetiam etſi non ſubſit magna humorum colluuies, exhibent nihilominus quidpiam quod purget adſtringendo, vt decoctum ſemvnciæ myrobalanorum, vel expreſſionem ʒ ij. Rhabarbari.

In cruenta deiectione cùm manifeſta ſubeſt plethora, ad reuulſionē & vacuationē venā pertūdunt. Eſtne ſemper in dyſenteria vena tūdēda? minimè verò: nam in fluore hepatico parcendū venæ, ne iecur iam plùs ſatis frigidū miſſione ſanguinis refrigeſcat. In aliis deiectionib' cruentis, licet. In dyſenteria vera, ratione inflammationis iam præſentis, aut imminentis, & ad reuulſionem: Audentiùs ſanè & liberaliùs ſi febris coniuncta fuerit. Licétne etiam in ſimplici diarrhœa venā aperire? Diſtinguo: ſi diarrhæa fuerit bilioſa, quia arguitur inde feruor hepatis, licet: Si pituitoſa aut melancholica minimè, niſi fuerit adiuncta febris, ſed tùm potiùs ratione febris quàm diarrheæ, ſanguis mittitur. Hippocrates enim longi & contumacis fluoris, quinque cauſas videtur agnouiſſe: Viſceris alicuius malam diatheſim, propter quam vt perennis fit generatio excrementitij humoris, ita indeſinens fluor; Inſignē obſtructionem. Impedita enim anadoſi ſeu diſtributione chyli, aut alibilis cuiuſuis ſucci, neceſſe eſt, vt refluat

ad aluum. Syntexim siue colliquationem, vt cùm pinguis, oleosus, radicalis humor ab ardēte maligna, aut hectica febre colliquatur: Colliquatione enim durāte fluor permanet: Phlegmonem, à qua tenesmus frequēs, inane tamen, deiiciendi desideriū: & vlcus, à quo vera eáque difficilis & contumax dysenteria. Verùm Galenus lib. de definitionibus medicis diarrhæam definit profluuium alui copiosum & diuturnū, sine phlegmone & exulceratione: vt priore particula distinguatur à tenesmo, inflammatione ani, posteriore à dysenteria. Adeo vt videantur restare tres causæ longæ diarrheæ, partis alicuius mala constitutio, obstructio insignis, & colliquatio: Si partis constitutio sit calidior, magna obstructio, colliquatio incipiens, nihil prohibet quin sanguis mittatur: Si constitutio frigida, leuis obstructio, colliquatio inueterata abstinendum venæ sectione. Quid multa? considerabitur diligenter non tantùm humor peccans, sed pars, quæ facit & fouet diarrhæam, vt illi ex arte prospiciatur, nec tantùm adstringendis roborandisque intestinis consulatur, sed etiam parti mittenti à cuius excrementis fouetur.

Conueniúntne adstringentia omni fluori alui? (hoc enim est à purgatione & venæ sectione tertium remedium.) Conueniunt sanè dummodo rectè & opportunè exhibita: vno casu excepto, nisi fluor sit ab obstructione, vt in diarrhæa chylosa.

Augent enim obstructionem, proinde diar-

rhæam, In cæteris vti possis tuto, generalibus premissis, adstringentibus, vt iulepo rosato cum aqua chalybeata, aut vino chalibeato, saltem diluto aqua ferrata, in causa frigida & ventriculo frigidiore.

Quibus veluti iactis fundamentis de singulis differentiis, sigillatim disseremus, si priùs ex Auicenna hoc adnotauero. Omnem alui fluorem etiã dysentericum & lientericum sisti, si admoueatur ventri magna cucurbitula cum multa flamma & illic sinatur per quatuor horas.

remediũ ... nũ.

Diarrhœa.

SI fuerit pituitosa, aut à ventriculo & intestinis procedit vitio primæ coctionis, aut à cerebro, catharro per gulam in aluũ descendẽte, si spumans & noctu cõmoueatur (diarrhœa nocturna dicitur) præsertim post primum somnum, auctore Hippocr. manat à cerebro, quia fluor iste sequitur motum catharri: Commouetur autem catharrus vesperi, alioquin à ventriculo: Si à cerebro (diarrhœa cephalica nuncupetur) purgetur corpus agarico, vel turbith quę bullierint in decocto cephalico, vt betonicæ saluiæ, addendo syrupi de stœcade ℥ ß. imperentur deinde astringentia potissimùm calida, quibus etiam ventriculus, vt pars excipiens, roboretur: capiti verò vt parti mittenti cephalicis consulendum, ℞ mastiches & emplastri de betonica añ. ℥ j. malaxentur cum oleo costino fiat emplastrum catharri suspensorium, si

placet suffiantur nocturna capitis integumenta ex saluia, betonica, mastiche thure ℞ saluiæ florum betonicæ añ. pug. j. masticches & thuris añ ʒ ij. fiat puluis crassus pro suffitu nocturnorum integumentorum capitis.

Si à ventriculo procedat, purgandum quoque & adstringendum; ventriculus tam sumptis quàm admotis roborandus. Assumptis, vt vino vel syrupo, de absynthio, de mentha, tabellis aromatici rosati: Admotis, vt litu ex oleo mastichino & de absynthio, fotu ex sacculis plenis absynthio, mentha, rosis qui bullierint in aquæ & vini æquis partibus, vel,

℞ mastiches & cerati stomachici añ. ℥ j cum oleo de absynthio, fiat ceratum quod extendatur super aluta & applicetur ventriculo. Vomitus valdè confert quia reuellit, si sponte adueniat, diarrhæam sanat. Pro diarrhæa biliosa initio purgetur corpus leui expressione ʒ ij. Rhabarbari infusi in aqua endiuiæ, cum ℈ j. sandali cytrini, in qua dissolue syrupi de cichorio ℥ j. Postea vt restringas infundatur in aqua plantaginis & fiat expressio fortis, in qua dissolue iulepi rosati ℥ j. pulueris Rhabarbari vstulati ℈ j. mittendus sanguis, vt iecoris calor temperetur, hepati ipsi tam sumptis quàm admotis consulendum, qualia ad intemperiem iecoris calidam præcesserunt. Vt obtundatur mordacis bilis acrimonia quæ torsiones ventris excitat, & dysenteriam minatur.

℞ syrupi myrthini & papauerini añ. ℥ j. cum ℥ iiij. aquæ plantaginis, fiat potio. Conueniet

etiam ad eiusdẽ vsum clyster ex lacte chalibeato vitellis ouorum & saccharo rosato. ℞ lactis cocti & chalybeati ℔ j. dissolue vitellos duorũ ouorum & sacchari rosati ℥ ij. fiat clyster.

Ad diarrhœam melancholicam, primùm purgetur humor catholici ʒ x. deinde adstringentibus intestina roborentur, sumptísque & admotis lieni vt parti mittenti prospiciatur.

Dysenteria.

OMNIS deiectio cruenta, hæmorrhoidibus exceptis, generalius dysenteria nominatur, siue accidat, natura copia sanguinis grauata, vt in mutilatis & iis quibus menses aut hæmorrhoides supprimuntur, aut iis qui cùm exercitationẽ consuetã intermiserint tamẽ lautè viuũt, siue excretice biliosi sãguinis acrimonia irritata: Galenus enim dysenteriæ cruentæ vtrãque differentiã constituit: in vna sanguis peccat qualitate, altera quãtitate. Aliquando hepatis ἀτονίᾳ sanguis deiicitur serosus, tandem similis fæci, quæ dysenteria, cum adiuncto hepatica nominatur, vt superior cruenta: absolutè verò & sine vllo adiuncto dysenteria est deiectio cruenta ab vlcere intestinorum. Distinguitur à superioribus, quia paucus sensim & laboriosè sanguis exit, cùm ventris torminibus, ex quo symptomate vrgentiori à Celso tormina nuncupatur: In aliis duabus differentijs sanguis per interualla deiicitur, multus, confertim, & indolenter.

Dysenteria cruenta quę accidit propter co-

piam sanguinis vt mutilatis) potiùs eget præcautione quàm curatione: Ad præcautioné quotannis aliquoties mittatur sanguis. Quoties venæ erunt tumidæ & totius corporis grauitas aderit, plethoram simul & remedium indicabunt: exerceantur, viuántque tenuiter ne tantùm sanguinis colligatur.

Hepatica, requirit ea quæ imbecillo hepati iam præscripta sunt vt expressum rhei, tabellas triasandali quadruplicato rheo, passulas integras, hepar lupi, oxyrhodinum ad iecur cum cerato santalino.

In vera dysenteria tantisper consistendum est, hæc fit aliquando à pituita salsa & putri, nō semper à mordaci bile, materia discernetur ab excreto, tùm ab ętate, à temperamento, à vita anteacta: Senibus enim frequentiùs accidit à pituita, iuuenibus à bile: biliosis à flaua, atrabilariis ab atrabile, quæ solet esse lethalis, quia in intestinis vlcus facit cancrodes, pituitosis à pituita. Qui bibunt merum multum & generosum vescuntur calidis, vt piperatis, salsis, acribus, qui valdè exercentur, vt quorum vita in perpetuo motu est, biliosa: abstemij verò, Ictyophagi & qui vitam agunt sedentariam, pituitosa dysenteria frequentiùs laborant: vtra peior dysenteria à bile an à pituita? Certè longior est & contumacior à pituita, quia tenaciùs hæret difficiliúsque eluitur ab intestinis: Acutior verò à bile: Nam bilis quæ committit dysenteriam, solet esse æruginosa, cærulea, atra: Illa ab intestinis primum abradit mucū: (natura enim intestina il-

lquit pituita vt ſiccis excremẽtis via ſit facilior.) Deinde pinguedinem inteſtinorũ, potiſſimùm ſi vlcerẽtur craſſa. Diſcernetur pinguedo à muco ſi excretum proiiciatur in prunas, quia à pinguedine nidor effumabit, à muco minimè: Toto iſto tempore incipit dyſenteria: malum eſt in fieri, perſeuerante malo ſecedunt abraſiones interioris tunicæ, túmque facta eſt dyſenteria, vlceratum eſt aliquod ex inteſtinis. An vlcus ſit in craſſo, an verò in tenui inteſtino imprimis diſtinguendum eſt, primò ad prædictionem quia vlcus in tenui inteſtino eſt lethale: Secundò ad curationem, quia aſſumptis potiùs quàm iniectis debet curari vlcus tenuium inteſtinorũ: iniectis verò craſſorum. Diſcernetur autem quatuor ſignis, primo eóque manifeſtiſſimo quia ramenta craſſorum inteſtinorum ſunt craſſiora quàm tenuium: Secundò quod dolor ſentiatur ſupra vmbilicum tenuibus, Infra verò craſſis vlceratis. Tertiò quòd obtuſior ſit dolor craſſorum, acutior tenuiũ inteſtinorum, atque inde febris & ſitis maior. Quartò quòd pus & ſanies permiſcentur excrementis, cùm vlcerata ſunt tenuia inteſtina. Syncera verò & impermiſta exeant vlceratis craſſis: vlcus in ileo eſt funeſtius quàm in vllo alio inteſtino quatuor cauſis, Primò propter aſſiduum bilis appulſum, ſecundò propter viciniam hepatis, Tertiò propter tenuitatem ſubſtantiæ & ſenſum exquiſitum: Quartò ob venarum maiorem copiam.

Remedia ſunt diætetica, chirurgica pharmaceutica. Pro diæta, bibant aquam chalybeatam,

dulcoretur iulepo rosato, nisi iam senex dysenteria pituitosa laboret & sit expers febris, tùm enim vinum, sed dilutum aqua ferrata conceditur: in biliosa, iuscula alterentur lactuca, portulaca, plantagine acetosa quibus bilis, ob tenuitatem fluxilis, inspissetur & fluor restringatur: vtantur hordeatis, amygdalatis, oriza, parentur cum saccharo rosato loco communis, vtantur etiam panatela, pulticula, lacte cocto cùm vitellis ouorum & saccharo rosato, lac capræ, ouis, vaccæ, statim ab vbere sumptum, acrimoniam bilis valdè obtundit cùm abest febris: Nam lac dare febricitantibus malum, in eo casu, consilio Dioscoridis lac coquatur cum tertia parte aquæ ad consumptionem aquæ. Benefaciunt cydonia, corna, mespila, pruna, quia fluorem adstringunt & ardorem bilis temperant, denique fit in alimento medicamentum.

Pro chirurgia iterum hoc quærēdū, sit ne semper mittēdus sanguis? In biliosa licet, in pituitosa non ita, Valescus tamen de hac quæstione ita ꝓnunciat. valdè senex dysenteria per tres mēsēs ferè torquebatur, vocatus in consilium reluctātibus omnibus aliis medicis iussi venam aperiri mox conualuit.

Pharmaceutica assumuntur, vel iniiciuntur: adstringentibus enim admotis medici primę notæ censent abstinendum quia excernenda vt bilem mordacem, saniem, pus retinent: assumatur primùm quod purget humorem peccātem, vt expressum rhei, clysteres lenientes qui bilis acrimoniam obtundant simul & fluorem

sistant. ℞ lactis chalybeati ℔ j. succi plantaginis ℥ iiij. vitellum vnius oui, & sacchari rosati ℥ ij. fiat clyster qui sępe iteretur, plantago quouis modò administrata in dysenteria est singularis, incoquatur iusculis, ex illius aqua destillata cocta cum pauco sacchary rosato fiat iulep, quo vtatur inter pastus si malis cum eadem aqua dissolue syrupum aliquem adstringentem vt rosarum siccarum, granatorum, cydoniorum & myrtillorum: ex conserua consolidarum cum trochiscis de bolo, de terra sigillata, de carabe, de spodio, vel cum bolo, terra sigillata, corallo rubro, cornu cerui vsto, fiat opiata, quę omnia non tantùm symptomati, nempe cruentæ aut purulentę deiectioni, sed etiam causę nempe vlceri subueniunt, præsertim quando est in tenuibus intestinis: nam vt præmonui, in crassis, iuuatur magis iniecto quàm assumpto. ℞ plantaginis vtriusque, centinodiæ, thapsi barbati & rosarum rubr. añ. m. ß. malicorij & balaustiorũ. añ. ℥ ß. fiat decoctio in colaturę ℔ j. dissolue duos vitellos ouorum & sacchari vel mellis, vel syrupi rosati ℥ ij. vrgente dolore dissolui etiam poterit ʒ j. Philonij & pro sedandis erosionibus dissolue cerati Galeni vel vnguenti rosati Mesue, vel seui hirci aut caprę ℥ ß. fiat clyster.

clyster bo[...] ad dysente[...]

alter clyste[...]

Memineris in dysenteria pituitosa initio imperandos esse clysteres detergentes, cuiusmodi hic fuerit. ℞ absynthij agrimonij, & marrubij. añ. m. j. hordei integri & furfuris añ. pug. duos fiat decoctio in hydromelite, colaturæ ℔ j. iniiciatur. Quod si vlcus fuerit putre & sordi-

dum, quod indicabit sanies multa, tenuis, putida, similis ei quæ à cadaueribus exudat: nos, inquit Aëtius, in eo casu solemus iniicere muriam oliuarum aut in hydromelitis ℔ j. dissolue ℥ j. vnguenti diapompholigos, quòd si ab ęruginosa bile fuerit vlcus depascens, malignum, cancrodes, prænunciato vitæ discrimine, consilio Auicénæ & Rasis dissolue trochiscorum, de arsenico ʒ j. vel authore Galeno nono κτ̀ τόπους trochiscos andronis, vel Poliidæ vel Musæ: Ægyptiaci ʒ j. medici vtuntur cum aqua plantaginis. Nos contenti sumus vnguento de plumbo aut diaponpholigos. ℞ aquæ plantaginis ℔ j. infunde boli armeni & sanguinis draconis añ. ʒ ij. Pulueres enim malo infundi quia alioquin mordicant, in colaturæ ℔ j. dissolue vnguenti de plumbo, vel vnguenti diapompholigos ℥ j.

De Lienteria.

QVÆ succedit longę diarrheę aut dysenteriæ est lethalis. Primaria si accidat humoris alicuius aut alimenti corrupti vitio coctionem impedientis, purgetur hieræ ℥ ß. propter amarorem inuoluatur obeliis vino albo madidis; aut ex massa pillularum de mastiche, ex massa pillularum de quinque generibus myrobolanorum, capiat pro dosi ʒ j. Quæ etiam conuenient quando propter summam imbecillitatem vt intemperiem frigidam ventriculus omnino non coquit, sed quale sumpsit ali-

mentum reddit, tùm vtendum sæpè tabellis aromatici rosati, vino absynthite, admouenda etiam quæ pro diarrhæa pituitosa & intemperie frigida ventriculi dictata sunt, quidam affirmāt pudendum cerui lientericis proprietate conuenire, detur ʒ j. cùm syrupo de mentha vel de absynthio ex cochleari.

Notandus aphorismus Hippocratis, si lientericus acidum ructet, inde affulgere spem sanitatis, quia, inquit Galenus, significatur naturam aggredi coctionem.

Fluor Cæliacus.

SVB hoc affectu chylosa quidem deiiciuntur sed liquida, quia ventriculi & intestinorum imbecillitate accidit, saltem alimenta exeūt semicocta, non qualia sumpta sunt vt in liēteria: At chylosæ deiectiones quæ accidunt hepatis attractrice languida, vel mesenterio obstructo sunt crassæ: Sanè iam cōfectus chylus à ventriculo & intestinis, quia non potest distribui, excluditur quidem, sed crassus & coctus, non tenuis & aqueus vt in fluore cæliaco. Itaque si liquidę & albę fuerint deiectiones, quia ventriculi & intestinorum imbecillitatem arguunt, curetur hic fluor vt lienteria: nam authore Galeno, differunt tamen intensione & remissione, verùm si ab obstructione albæ & crassę exeant deiectiones, abstinendum erit adstringentibus nisi in declinatione: Aperientia potiùs ex vsu sunt, vt iuscula radicibus aperientibus alterata.

Decoctum cicerum rubrorum in quo, pulueris diarcurcumæ ℈ ij. dissoluantur pro dosi, vel trochisci, de rheo, de absynthio, vt in hepatis & mesenterij obstructione.

Fluor syntheCticus.

SIVE totius, vt in maligna, ardente vel hectica febre, siue partis alicuius, vt hepatis, fiat colliquatio ab inflammatione, statim prædicenda mors, nisi vt in vrinis aliquando liquatus renum adeps veram colliquationem mentiatur, ita intestinorũ pinguedo fũdatur, ideámque referat colliquamenti. Si quæ tamen sit spes, tota posita est in analepticis quæ refrigerent cum adstrictione: paretur exempli loco destillatum restauratiuũ ex conseruis rosarum, & symphyti, pulueribus triasandali & diamargariti frigidi, coralli, eboris, terræ sigillatæ, diluãtur omnia iusculo perdicis, caponis, si placet alterati iam lactuca portulaca plantagine, acetosa ex quibus omnibus permistis, positis in alambico, destilletur, aqua quæ restaurabit vires, febris ardorem, aut visceris inflammati temperabit, simúlque fluorem compescet.

De tenesmo.

QVi præcurrit dysenteriam fit à pituita salsa, aut bile mordaci sphyncterem assiduè stimulante. Qui verò eandem sequitur, fit ab vlceris sanie: fit etiam à fæcibus

induratis: tum iniiciatur clyster communis: Si verò à pituita, clyster detergens, si à bile, clyster ex lacte cum vitellis ouorũ & saccharo rosato, si ab vlcere quod post dysentericum fluorem manet, nihil inueni præsentius frequenti vsu lactis asinini, cui si non cedat, adeat aquas Niuernenses, benefaciunt enim omnibus vlceribus internis, si tamen vlcus sit in ano, paretur suppositorium ex emplastro diuino, aut emplastro de cerusa, vel iniiciatur vnguentum diapompholigos cum aqua hordei, aut hydromelite, nodulus eodem intinctus indatur; vrgente dolore addere possis suppositorio duo grana opij. Quod si ab inflammatione sphyncteris procedat, aperiatur primùm vena in brachio, deinde in pede: Postea thapso barbato, plantagine, centinodia bursa pastoris, impleantur sacculi, qui bulliant in lacte & applicentur podici. Iidem sacculi conuenient quoties in dysenteria podex hiat: si placet semine psillij & cydoniorum contusis impleantur duo parui sacculi, qui bulliant in lacte & vicissim applicentur, ex iisdem herbis parari poterit semicupium.

Colicus dolor.

RArò fit ab inflammatione, aliquando à bile, vt plurimùm à pituita, aut flatu: Inflãmato colo in ventre sentitur pulsatio, atque etiam non tãtùm fæces, sed vrina retinetur, vrget sitis cum insigni ardore, cui malo succur-

rendum esse vena, primùm in brachio, deinde in pede secta monuimus, prænunciato periculo: A bile non admodùm frequenter excitatur, tùm, carminãtibus tam sumptis admotis quàm iniectis dolor intenditur: itaque Trallianus huic dolori medetur potu frigidę, verùm non est tutum remedium, nisi simus certi non esse dolorem ab inflammatione, quia actu frigida nocent internis inflammationibus, eo quòd humorem densant impingũtque. Rhasis in eo casu miscet catharticis narcotica vt purget simul & dolorem demulceat, vtpote Philonij ʒj. diapruni solutiui ℥.ß. Quomodo minùs nocet narcoticum, quia nõ diu moratur sed catharticum minus purgat, quia obtunditur illius vis à narcotico. Propterea Aëtius dat diaprunum per se, deinde Philonium quantitate fabæ ex frigida. Dentur clysteres qui refrigerent, sine oleis, quia facilè inflammantur, Iusculum pulli infarcti hordeo, in quo bullierint taleolę cytri, vidi exhiberi fœlici admodùm successu.

Ad flatus atque etiam ad pituitam, iniiciantur clysteres carminantes hac formula. ℞ hyssopi, thimi, pulegij, calamenthæ, origani añ. m. ß. Seminum anisi, fœniculi, carui, dauci, rutæ, baccharum lauri añ. ʒ ij. florum camomeli & meliloti añ. pug. vnum, fiat decoctio, in colaturæ quartariis tribus (oportet enim esse paruam quantitatem, quia intestina flatu distenduntur,) dissolue hieræ & benedictæ laxat. añ. ʒ iij. confectionis de baccis lauri ʒ ij. olei rutæ, anethi vel lauri ℥ iij. fiat clyster detur calidus,

quia

quia tepidis flatus augentur: Potest parari clyster ex vini & olei alicuius carminatiui æquis partibus, assumant per os confectionis de baccis lauri, castorei, theriacæ vel mithridatij veteris ʒ j. cum vino albo.

Soleo dare vitellum oui cum tribus granis piperis integri, admoueatur ventri magna cucurbitula, venter liniatur oleis anethi, rutæ, lauri, admoueatur tandem emplastrum de baccis lauri, & clysteres repetantur, detur etiam per os benedictæ laxatiuæ ℥ ß. forma boli, aut cum vino, aut decocto coriandri: vtatur trageta cómuni à pastu. Vsus frequens pillularum de hiera preseruat ab hoc cruciatu, paretur massa ℥ ß. qua vtantur sæpe qui colicis doloribus sunt obnoxij. Cæterùm multa creduntur, huic malo proprietate conuenire. Asclepiades apud Galenum nono κατὰ τόπους gallinarum interanea vrit in furno, pulueris dat cochlear vnum cum mulsa. Alij laudant ʒ j. pulueris vermium, alij ʒ j cornu cerui cum vino, Galenus ad Pisones galeritæ, & mesengi pulueratis easdem tribuit vires: Sunt qui gestant intestinum lupi instar cinguli, Alij vmbilicum infantis linteo inclusum, aliqui gestant argentum viuum lata phiala conclusum appensum collo ita vt vmbilicum attingat: Author libri de remediis paratu facilibus, qui Galeni nomine circumfertur, affirmat si colico dolore vexatus dormientem canem à somno excitauerit & locum in quo dormiebat perminxerit, moriturum canem, sed colicum dolorem mox dispariturum.

Hæmorrhoïdes.

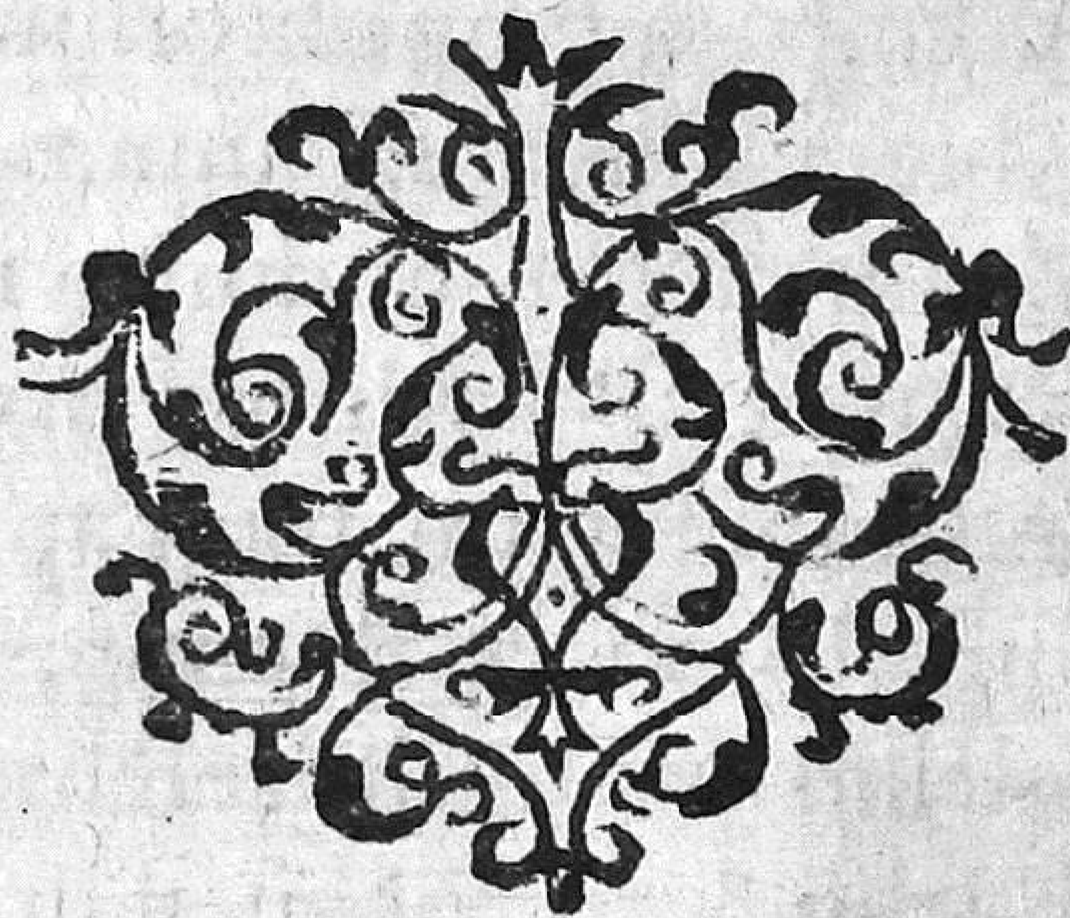
VENAS magnas quæ multum ſanguinem fundunt Hippocrates αἱμόῤῥυς appellat, vnde hæmorrhoides naſi, vteri, ani, ſunt venæ quæ per circuitus in his partibus tument, necnō aperiuntur, venæ quæ potiſſimùm à porta exortæ deſinunt in anum, ſine adiuncto hemorrhoides nominantur: aliæ verò cùm adiuncto hæmorrhois naſi, aut vteri. Quædam ſunt cæcæ aliæ apertæ: appellare poſſis cæcas, quæ deliteſcunt, aut quæ etiamſi ſint conſpicuæ nullum ſāguinem effundunt, apertas verò quæ per interualla ſanguinem emittunt, ſiue ſint externæ, ſiue internæ.

Naturis & morbis melancholicis idem auxilium adferunt quod menſes mulieribus: Liberant enim à magnis morbis, quandoquidem pleuritide non laborāt neque peripneumonia, phagedena, furunculis, lepra quibus liberè fluūt vt eſt ſexto epidimiωn. Melancholia quoque & nephritide liberāt ſi ſuperueniant vt eſt ſexto aphoriſmorum, proinde temerè ſiſti non debēt: non eſt tamen illis aſſueſcendum, niſi inde magnum aliquod bonum vt melancholiæ, epilepſiæ, aut quartanæ longæ ſolutio ſperetur. Itaque cùmprimùm tument incipiúntque eſſe moleſtæ, corpus repurgetur catholici ℥ x. aut ℥ vj. foliorum ſennæ cum ſyrupi de epithymo aut regis Sabor ℥ j. incidatur baſilica dextra, dolor demulceatur, metu inflammationis: ſi fo-

ris appareant, liniantur vnguento populeo, mucagine fœnugræci, aut oleo in quo millepedes aut scarabæ bullierint, insessus confert etiam internis, decoctum paretur ex quatuor remollientibus camomelo, meliloto, similis decocti vapor poterit excipi ano, aut eodem foueri, si placet impleantur sacculi floribus camomeli & meliloti, bulliant in lacte & vicissim applicentur: perseuerante dolore adde folia hyoscyami mandragoræ vel papaueris, succus plumbi est optimum anodynum, oleum ex vitellis ouorũ agitetur in mortario plumbeo cum pistillo plumbeo donec consistentiam vnguenti acquisierit. Verùm faciamus nobis esse consilium eas aperire maioris boni gratia vt melancholicis epilepticis nephriticis, distinctione hîc opus est. Nam si iam emineant tumeántque, aperiantur hyrudine admota, aut phlebotomo, nisi malis foliis ficus aut mercurialis perfricare: si non tumeant, aperiatur saphena, dentur pillulæ de hiera, indatur suppositorium commune acutum ʒ ij. hieræ, aut salis gemmæ, aut mucerdæ: quid si fluant præter modum viré sque deiiciant, aut metus sit ab hydrope propter iacturam sanguinis? tùm sistatur fluor aperta basilica quæ est è directo venæ fluentis, imperentur pillulę de bdellio quæ authore Rhasi ita præparentur. ℞ bdellij & ameos añ. ʒ iij. myrobolanorum omnium vstorum & charabe añ. ʒ ij ß. infunde in succo porri, fiat parua massa, dosis ʒ ij. Quidam addunt scoriæ ferri ℥ ß. conueniẽt etiam adstringentia tam sumpta admota quàm

iniecta, quæ priùs pro alui fluore sistendo iam dictata sunt, cucurbitulæ hypochōdriis & lumbis sunt admouendæ vt reuellatur sanguis & sistatur in suo fonte: fluenti venæ opponatur emplasticum, quale parabitur ex bolo, thure, vel sanguine draconis agitatis cum oui albumine, tandem escaroticum, vt vitriolum.

Cæterùm Hippocrate authore inueteratas hæmorrhoides sananti vna relinquenda est, Aëtius tamen omnes tutò simul sisti posse existimat, dummodo aliquando incidatur vena & viuatur frugaliter. Verùm recentes quidem sanari omnes simul possunt tutò, non inueteratæ, saltem non simul, sed paulatim, interiecto longo temporis spatio.

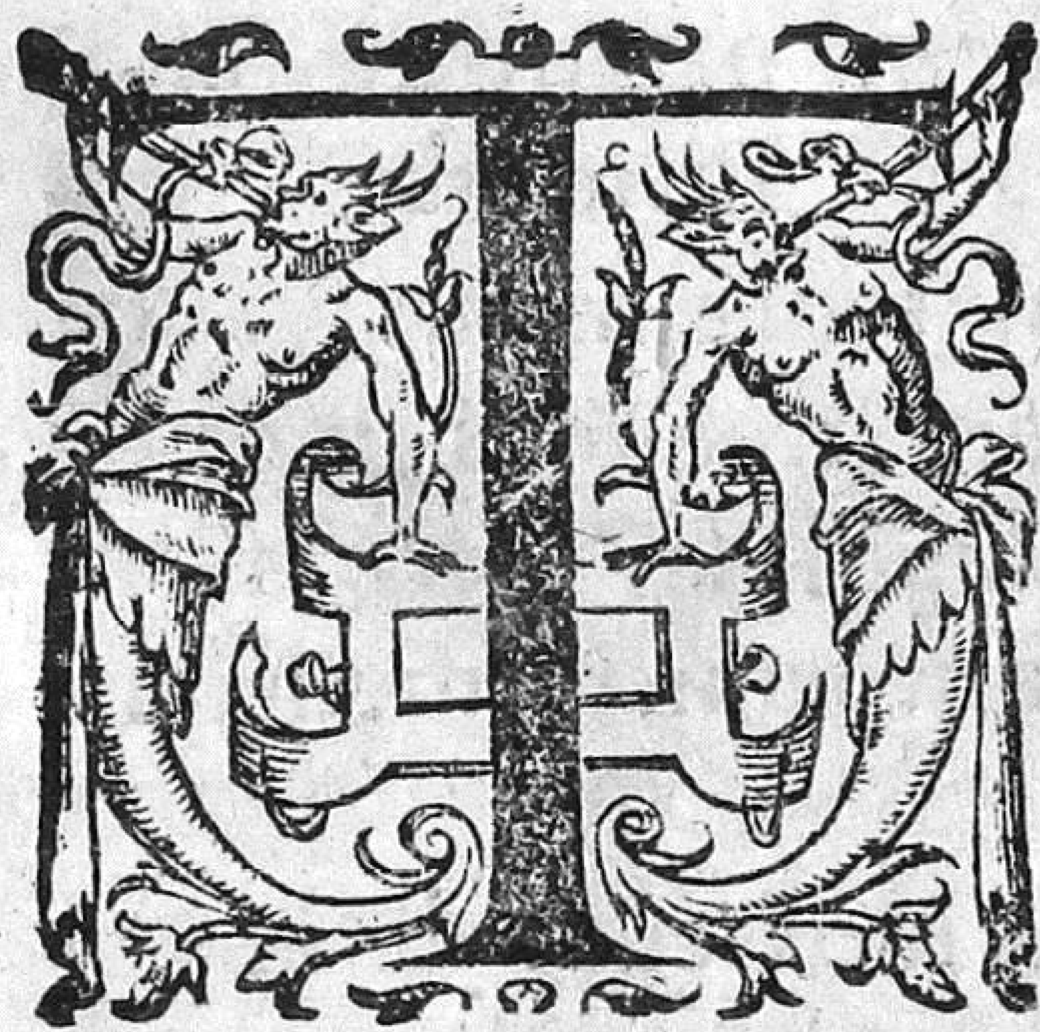

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI, Sectio quarta.

In qua explicantur morbi & symptomata partium quę seruiunt procreationi.

Affectus genitalium viri.

CAPVT. I.

ESTES in generatione primas tenent, deinde penis, quorum inuolucrum commune scrotum. Testes potissimùm laborãt intemperie frigida, ex qua veneris impotentia: In eosdem incidit morbus numeri: debent enim esse bini. Est tamen qui vnicum habet, qui monorchis dicitur, est qui tres, quod cuidam familiæ gentilitium in hac ciuitate Fernelius obseruauit, vidi qui haberet quatuor paruulos, erat salacissimus, nullos tamen liberos suscepit. Peccant etiam in magnitudine, vi-

di qui duos habebat ſed perexiguos : nupſerat, illiúſque vxor pepererat, ſed partum habebat pro ſpurio : hoc motus argumento, quòd poſt longum coïtum nihil præter flatum emitteret, ſi ſpiritus iſte ſine corpulentia ſeminis ſatis potens fuerit ad procreationem, ſcholis diſputandum relinquo : Nam Zeno ſemen finiebat genitorem ſpiritum: multæ aues columbando cõcipiunt.

Ad morbum magnitudinis referri poteſt ſarcocele, eſt caro præter naturam adnata teſti, contactu veluti alter teſticulus deprehenditur, hócque modo à ſcirrho diſtinguetur, ſunt qui appellent non carneam ſed calloſam herniam.

Ad morbum ſitus pertinet retractus ille teſtis à natura qui mẽtiebatur bubonocelem, item indecore penduli teſtes relaxatis cremaſteribus quod obſeruaui ex frequenti natatione, affectus iſte rhacoſis appellatur. In morbis communibus primum locum tenet inflammatio, éſtque morbus admodum frequens, deinde ſcirrhus, teſtis durities lapidoſa. Pergam ad morbos penis ſi propoſitorum remedia in pauca contraxero.

De intemperie frigida mox cùm de impotentia veneris, morbus numeri medicam manum non poſtulat, pro ſarcocele non videtur aliud imperandum remedium quàm teſtis ipſius amputatatio: Fruſtra enim carnis emollitio, deinde reſolutio fotu, litu, emplaſtro, cataplaſmate, ſemicupio tentatur, niſi cùm primùm enaſcitur & caro adhuc mollis contactu percipi-

tur, vidi emollientium & resoluentium longo vsu planè absumptum testem. Quando excrescentia longè latéque serpit, quorundam opinione testis non est amputandus. Contracto testi à natura, imperaui fotum, litum emolliente, cataplasma semicupium ex quatuor emollientibus, sed frustra, naturam pellas furca, tamen ipsa recurret. Ei verò cui ligamentis relaxatis immodicè testes pendebant vtiliter imperaui fotum ex saluia, rosis, maiorana, primula veris, malicorio, & balaustiis, quæ bullierint in aquæ & vini æquis partibus, ex magmate cataplasma Abstinentiam veneris: chirurgiam Paulus explicat libro sexto.

De inflammatione pluribus disserendum, dignoscetur autem tumore duro, calore, dolore, febre, vtplurimùm fit à causa aliqua externa, vt ictu, equitatione dura, immodica venere relaxatis vasis, aliquando etiam succedit gonorrhϾ virulentę, quãdo enim intempestiuè supprimitur, materia refluit ad testes, atque illic phlegmonem excitat. Remedia sunt clysteres frequentes, purgatio ex cassia aut catholicone, vena primùm in brachio, deinde in pede secta, topica: initio cataplasma quod repellat quale hoc fuerit: ℞ farinæ hordei ℔ ß. pulueris rosarum ℥ ij. coquantur in oxymelite cum oleo rosaceo fiat cataplasma, deinde imperetur alterum resoluens ex farina fabarum, & puluere camomeli, fœnugræci coctis in vino, impediatur omni arte suppuratio quia est plena periculi, quando testis detumuit, soleo applicare em-

plastrum de meliloto, ceroneum, vel oxycroceum ad reliquias absumendas & partem roborandam. Scirrhi emollitio & resolutio minore profectu tentatur quàm carnis supercrescentis, sola spes in amputatione testis, quæ tamen, non est sine maturo consilio aggrediendα.

Morbi penis.

VLceratur foris & in vretra, vlcere simplici, aut maligno, quod vulgò caries pudendi dicitur, quale ex fœdo concubitu contrahitur, vlcus, etiam malignum, abluatur primùm aqua plantaginis, superponatur deinde vnguentum diapompholigos, si non cedat, attingatur aqua forti temperata aqua plantaginis, ratione partis. Causticum enim sistit putredinem & cacoëthiæ resistit.

Obstruitur aliquando lapillo qui in via substitit, attrahatur suctu, litu glandis cum oleo scorpionum: creditur enim habere vim attrahendi lapillos. Penis madeat in lacte, in quo quatuor remollientia bullierint, ad ductum dilatandum: iniiciatur oleum amygdalarum dulcium cum oleo scorpionum ad viam lubricandam, tandem ad latus facta incisione, extrahatur.

Φύμωσις & παραφύμωσις vel sunt morbi conformationis, pertinéntque ad figuram vitiatam, aut quod ego malim, ad morbum in meatu: huius enim auctore Galeno quinque sunt

species, coalescentia, coarctatio, compressio, subsidentia, & obstructio : pertinent autem ad coalescentiam : φίμωσις enim seu capistratio dicitur, cùm glans detegi non potest, siue natura, siue accidente, vt callo & cicatrice id acciderit : vidi infantes, cui ad meiendum natura tam exiguum foramen reliquerat, vt perpetua dysuria laborarēt, fuissentque steriles, nisi chirurgia prouisum fuisset, tales ἀτρήτους, imperforatos dixeris, quemadmodum mulieres imperforatas, quibus vteri labra in vnum coaluerunt : Non ita pridem infans prodiit in lucem podice imperforato. παραφύμωσις opponitur φυμώσει hîc glans detegi non potest, illic retegi & coperiri nequit, quod accidit sæpe ex gonorrhęa viruléta suborto tumore aliquo in glande.

Noui qui naturæ & primæ conformationis vitio detectum habent glandem, sine actionis vllius læsione. Iudæorum circuncisio est morbus numeri, defectus vtilis substantiæ, inde Appellæ, recutiti, nominantur.

Priapismus.

PRiapismus est species quædam emphysematis, tenditur assiduè penis ex inflatione nerui cauernosi, qui affectus Heracliū imperatorem olim infamem reddidit : circumferebatur ore omniū Deum in vindictam hunc morbum immisisse, quòd cum nepte illegitimas nuptias contraxisset, quoties meiebat toties lotio vultum conspergebat, hoc morbo quidam

Priapus nomine interiit, vnde morbo nomen.

Refert seneca Se vidisse quendam qui nunquam arrigebat nisi flagris cederetur, sic pellex eum ad venerem incitabat, quod non est à ratione alienum. Nam flagris incalescentes venæ & arteriæ lumborum, multum gignunt flatum, qui ad colem trāsmissus, tentiginem facit. Cur supinus & durus decubitus excitat tentiginem? quia pressæ lumborum arteriæ, incalescunt, hinc multus flatus quo penis tēditur. Quidam inquit Galenus solito arctiùs præcincti, compressione lumbis incalescentibus leuem priapismum incurrunt, est affectus admodùm rarus, sed plenus periculi, vt est apud Gal. 6. de locis affect. vix vnquam aliis accidit quàm iuuenibus iisque sanguineis. Itaque frequentes iniiciantur clysteres qui constēt carminantibus simul & refrigerantibus metu inflammationis, lumbi, perineum & penis, liniātur cerato Galeni, vel vnguento rosato Mesuæ oleo nenupharino cum pauca caphura: mittatur sanguis, paretur semicupium ex carminantibus, adiectis foliis nenupharis: decumbant in alterum latus non in dorsum, bibant aquam in qua coriandrum bullierit, abstinendū enim vino, ratione inflammationis præsentis aut imminentis, proderit blandum catharticum. Quanquam Galenus vomitoriis malit vti, quàm deiectoriis.

Propter affinitatem satyriasis priapismo coniungitur, differunt tamen quòd satyri arrigunt cum appetitu concumbendi, quinetiam

emisso semine leuantur, sed mox recurrit, tentigo. A priapismo vexati, sunt inappetentes veneris cum perpetua tentigine: accedat quod priapismus sit virorum proprius, satyriasis familiarior mulieribus: Salaces enim & lasciuas quæ lassantur viris non satiantur, satyricas non absurdè dixeris ἀπὸ τοῦ σάτειν, sunt appetentissimæ veneris, tales sunt quibus vterus natura est valdè siccus, humectari enim desiderat: famelicus, proprio pabulo vult repleri: Valesc⁹ dignoscit siccum vterum ex fissuris labiorum.

Morbi Scroti.

HVc referri possunt cyrsocele vulgò hernia varicosa, hydrocele hernia aquea, & pneumatocele, hernia flatulenta: Sũt enim tumores scroti: Paulus cyrsocelẽ vocat varices scroti aut inguinum, quanquam quandoque sunt testium, quando videlicet eorundem venæ crasso & atro tument sanguine, huic malo blandiendum est corpore quotannis repurgato, vere & autumno misso sanguine, pars affecta oxyrhodino linienda ad robur, ne tam facilè excipiat: Chirurgiam tamen siquis velit hîc experiri consulat sextum Pauli, vbi herniarum artificialis operatio explicatur. Pneumatocele carminãtibus percuretur, foueatur scrotum decocto anethi rutæ, lauri florum camomeli & meliloti, deinde oleis rutæ, lauri lana imbuta superponatur, aut emplastrum de baccis lauri. Admonebis initio, fore longam & dif-

ficilem curationem, quia per venas & arterias noui flatus assiduè confluunt, neque tamen in hac specie herniæ chirurgia tantanda. At in aquea si non possis emplastris ad ascitem descriptis, emplastro ex minutis cochleis, aquas discutere, (quod propemodum impossibile.)

Tentanda chirurgia: ea autem est varia & multiplex: nam aut setone scrotum traiiciendum est, atque ita paulatim aquæ exhauriētur, aut cauterio actuali vel potentiali contentis aquis facienda via est, aut ferro scrotum incidendum est, postea per canulam sensim aquæ vacuandæ. Non constat inter magistros artis vbi incisio fieri debeat. Quidam sursum versus duobus digitis longè à teste scrotum incidunt, Albucasis tamen & Auicenna iubent, vt potiùs aperiatur scrotum, ima parte: postquam aqua abundè vacuata videbitur, vt vulnus obducatur, admoueatur emplastrum aliquod adstringens, vt diapalma quod subligaculo contineatur. Cæterùm pellucentia non distinguit hydrocelem à pueumatocele, quia vtrique communis est, sed pneumatocele habet adiunctam leuitatem, hydrocele manifestum pondus.

Symptomata primi generis.

IMprimis requiritur in viro virilitas, hoc est non tantùm genitalium robur, sed nobilium partium, quæ omnes ad perfectionem seminis aliquid contribuunt, cerebrum spiritum animalem, cor vitalem, vt formam, iecur sangui-

nem, vt materiam, cuius benignus & halituosus vapor habetur pro naturali spiritu, itaque ineptus est ad prolem, cui aliqua ex partibus deuotis generationi imbecilla fuerit, aut si pars aliqua princeps grauiter laboret, vt pote si frigidum habeat cor à natura, si insigne aliquod vulnus in capite acceperit, si hepaticum ex fœdo faciei colore iudices. Priuatione cognoscitur habitus, vnúmque altero definitur: atqui concurrunt tres partes principes, ad fœcundi seminis generationem: Itaque si harum aliqua nihil contribuat, si vim suam cum spiritu singulæ non transmittant, cerebrum animalem, cor vitalem, iecur naturalem, semen erit infœcundum.

In testibus natura posuit vnum fontem caloris, hoc argumento quòd castrati euirantur, ex natura virili in muliebrem degenerant. In vasis spermaticis præparatum sanguinem coquere & in semen conuertere est opus caloris, prout ministrat facultati seminificæ seu prolificæ, quam natura testibus indidit, proinde qui testes habēt natura, aut accidente frigidiores, infœcundi iudicentur, semen quidem emittunt, sed liquidum crudum serosum, quale non potest esse prolificum, semen illis efluit pudendo veluti lachrimante, & laboriosè concumbunt. Mitto testium numerum, magnitudinem, situm, conformationem, quorum minimum si desit, sterilitas inde coniicitur. Perge nec tantùm totius maximè verò partium nobilium, aut testiculorum, sed etiam penis actio-

nes consideremus : hæ autem sunt arrectio & eiaculatio : Arrectio non debet esse breuis & momentanea, sed tam diuturna, vt sufficere possit intromissioni, hoc autem præstat non crassus, qualis facit priapismum, sed multus ísque tenuis spiritus : Proinde quibus neruus cauernosus pauco flatu impletur, iis veretrum quidem tenditur, sed mox concidit, non arrigunt tandiu, vt intromittant, hos propriè dixeris coïtus impotentes, omnes quidem impotentes sunt steriles, non contrà, quia multi arrigunt, & intromittunt qui tamen sunt infœcundi, vel quod non eiaculentur semen, vt si φυμώσει laborent, vel eiaculatoria vasa habeant infirma, vel sphyncter laxior sese satis cõprimere nequeat ad excretionem : eliditur enim veluti nucleus digitis, quod ἐκπυρίζειν dicunt græci, non excluditur inquam cum impetu, fortassis etiam quod paucus sit spiritus, eos enim ideo vocat Hippocrates impellentia quod omnis, præsertim vehementis, impulsionis sint ministri, quod tam longè, quinetiam sursum meiamus efficiunt spiritus, mitto impotentiæ causas externas, vt metum & pudorem : his enim nulla debentur remedia, fingamus iam quempiam de sterilitate apud nos conqueri. Consideratio quæ fit ex parte mulieris postea explicabitur, ex parte viri obseruabis primùm num sit valetudinarius : nam etiam pulmonarij, aut non generant, aut sobolem edunt morbidam miniméque vitalem, Ad testes secũda consideratio dirigatur. Postrema ad penis morbos &

ſymptomata, ad morbos inquam, vt obſtructionem communis meatus à caruncula quæ impedit eiaculationem, & φύμωσιν, Ad magnitudinem penis: nam longior infœcundus creditur, quia longiore ductu genitor ſpiritus euaneſcit, ſemen refrigeſcit: breuior non poteſt vſque ad ſinum ſemen iaculari. Ad ſymptomata, vt arrectionem & eiaculationem, arrectionem inquam, tam diuturnam, vt intromittat, ſi quid horum deſit infœcundus iudicetur.

Si origo mali pendeat à principibus partibus, roborentur tam ſumptis quàm admotis, cerebrum cephalicis, cor cardiacis, iecur hepaticis, ſi non ſit plenus ſucci ſed valdè gracilis, ſi parum ſanguinis ſuppetat pro materia ſeminis; augeatur alimentis boni ſucci, vino generoſo, nucleis pini, piſtaciis, contundantur ſenſim affuſo lacte, deinde addito ſaccharo fiat pineolatum non aliter quàm amygdalatum. Ex iiſdem pro bellariis cum amygdalis, marcipanes, paſta regia: quotidie mane ſumat lac coctum cùm vitellis ouorum & ſaccharo, aut lac coctum cum melle. Phaſiani, alaudæ, coturnices, columbæ, paſſeres ſint pro ordinario cibo.

Imprimis cerebella paſſerum, parantur etiam farcimina ex criſtis & teſtibus gallorum cum teſtibus arietis, cerebellis paſſerum, multa medulla: Vitelli ouorum ſunt ſucculenti, ſucculentiores ſi coquantur cum alibili ſucco coxæ arietis, lingua anſeris ſicca puluerata ſumpta ſæpius cũ vino creditur proprietate augere copiam ſemi-

nis. Faciamus hominem infœcundum, esse plenum succi & lautè viuere, tamen non arrigere inopia spirituum, suadebis vt vescatur cibis flatulentis, vt pisis, fabis, ciceribus, phaseolis, auellanis, castaneis, auellanæ & castaneæ frigantur in sartagine aut elixentur in lacte, terantur, addito saccharo fiat pulticula seu auellanatum, si malis auellanæ per aliquot dies macerentur, in melle, mel edatur; forma opiatæ,

Excitat ad Venerem tardos eruca maritos, quòd sit flatulenta, propterea siccetur & illius puluere opsonia condiantur. Quid si noster impotens fuerit succulentus atque etiam flatulentus, non arrigat tamen, sanè si omnino non arrigat, credibile est vitium esse in facultate, atque illum laborare paralysi pudendi, cui tùm succurendum est remediis, primùm in genere cùm de paralysi, postea in specie, cùm de paralysi vesicæ tractauimus explicatis, sumat per aliquot dies castorei ʒ j vel vtatur opiata ex conseruis nerualibus, foueantur genitalia necnon os sacrum à quo nerui motorij originem ducunt, nerualibus incoctis vino, deinde liniantur oleo aliquo vel vnguento neruali, clysteres quoque dentur frequentes quorum decoctum sit neruale. Quòd si motus non sit abolitus, sed imminutus, si penis tendatur, sed citò concidat, stimulanda erit facultas ignaua & veluti sepulta, radice eryngij vel satyrij condita, ex quibus diasatyrium. Testes vulpis, pudendum cerui & tauri, renes scincorũ vel cauda, vtiliter dantur cum vino, vel cum aliqua conserua beton. anthos

stœcad.

stœcados, cum melle, dosis ʒ j. Ex his omnibus permistis in rem præsentem confectio parabitur quæ omnes scopos vna eadémque opera complebit, augebit semen & flatus, languentémque vim suscitabit. ℞ castanearum, nucleorum pini, cerebri passerum añ. ℥ ß. (hæc ad materiam seminis) auellanarum & pulueris erucæ (ad flatus) añ. ℥ j. Pulueris testium vulpis pudendi cerui & tauri, radicis eringij & satyrij, zinziberis conditi añ. ʒ ij. renum vel caudæ squincorum ʒ j. hæc omnia ad facultatem stimulandam, coquátur omnia cum lacte & melle vel cum vino: adde moschi ℈ j. fiat confectio, de qua capiat præsertim vesperi per tres dies continuos ante congressum. Dosis erit minima ℥ ß. maxima ℥ j. Pauperibus satis erit dare sæpe renum vulpis siccatorum ʒ j. cum vino aut cum vitello vnius oui, cum melle: vel pudendi cerui aut tauri tantundem. Tantùm vide ne valdè biliosos nimiùm calefacias, quibus propter acrimoniam semen effluit antequam intromittant, his pudẽda fricentur oleo in quo formicæ bullierint, caue etiam ne nimiùm purges, aut sanguinem mittas: nam vtroque venus impeditur.

Paulus affirmat stelliones cremari, puluerem immistum oleo, & magno dextri pedis digito illitum, ad venerem potentissimè excitare, subiungit cùm cessare voles abluatur digitus. Theophrastus affirmat esse satyrium in India quod etiam detentum manu efficit vt sexagies coïtus iteretur, quos motus immoderatos, quemadmodum priapismum & satyriasim, pos-

ſis ad deprauatum reducere: Idem de aucto appetitu aliâs.

Symptomata ſecundi generis.

EX ſemine præter naturam excreto oriuntur Gonorrhœa ſimplex, Gonorrhœa virulenta, & ἐξονυρόγμος pollutio nocturna, ex eodem retento ſymptomata exoriuntur longè deteriora quàm ex menſtruo ſuppreſſo, quia quò quid præſtantius cùm integram ſeruat naturã, eò fit deterius cùm in contrariam degenerat: contrariorum enim contraria ſunt conſequentia. Semen naturale eſt optimum: Ergo nõ naturale, vt cùm longiore mora putruit, peſſimum.

Gonorrhœa ſimplex eſt inuoluntaria & indeſinens profuſio ſeminis abſque voluptate, cuius cauſa, retentricis imbecilitas, vt relaxatis vaſis ſpermaticis aut iiſdem immodica venere debilitatis: itaque fluor ſiſtatur fotu aſtringente qualis parabitur ex vino in quo roſæ, ſaluia, nymphea, & balauſtia bullierint, litu ex oleo myrthino, vnguento comitiſſæ, vel vnguẽto roſato Meſue, terebinthina ſumpta cùm rheo benefacit, ex vſu etiam erunt ſyrupi & trochiſci adſtringentes iam ſæpe commemorati, vel quotidie ex ouo ſorbili detur carabes ʒj. niſi huic ſymptomati opportunè ſuccurratur, corpus tandem ab exhauſto contabeſcet, quia totus ſuccus alibilis hâc effluet, conſideranda tamen cauſa: nam ſi manifeſta eſſet

plenitudo non esset alienum vena secta eam minuere: Si verò propter calorem & acrimoniã semen assiduè profluat, non tantùm perineum & pudenda, sed etiam renes liniantur vnguento rosato Mesue, cerato Galeni, oleo nenupharino cum pauca caphura: Quòd si putre semen ex longiore mora iudicetur, inducátque viduis salacibus aut monialibus accidentia quæ consequi solent suppressos menses, passionem hystericam, vterinũ fluorem; exhibẽda erunt partim quæ symptomati succurrant, partim quæ causæ subueniant, vt cardiaca & alexiteria, theriaca, mithridatium, syrupus de nenuphare.

℞ syrupi nenupharini pro dosi ℥ j. theriacæ ʒ ß. cum aqua oxalidis, fiat potio.

De Gonorrhœa virulenta.

EST veluti seminis corrupti & virulẽti profluuium, natum ex fœdo concubitu. Partes præparando & perficiendo semini dicatæ, contagione inficiuntur, quia ab vtero malè affecto morbida quædam excretio sese intrudit & insinuat tempore congressus per poros & meatus tùm valdè patentes, inde vasorum imbecillitas, à qua fluor, iisdem quoque labes inuritur, quæ, quodcunque huc appellit semen, corrumpit: si penis, instar chordæ, dolorosè distendatur, vel subest exulceratio, vel affectus inflammatorius, præsertim in prostatis. Remedia sunt clysteres purgatio ex sola cassia, quę ardorem renum & vrinam temperabit: emulsiones quoque ad eũ-

dem finem, atque vt ichori via facilitetur, citò enim sisti non debet. Pudēda liniantur vnguēto rosato Mesue vel cerato Galeni: Cùm suspicio est vlceris, ex tensione: Iniiciatur cremor hordei ad detersionem, vel ad leniendum & placandum dolorem, lac: in quo dissolui poterit aliquid trochiscorum albi Rasis cum opio, si dolor valdè vrgeat. de missione sanguinis controuertitur, præstétne primùm de brachio postea de pede sanguinem mittere? Sanè nisi manifesta sit plenitudo non ausim basilicam incidere, ne retractum virus totam massam inficiat & luem accersat, malim saphenam aperiri, est remedium tutum: Cùm tentigo & dolor desierint dentur ʒ iij. therebintinę Venetæ cum ℈ß. caphuræ, initio therebinthina, lauetur cum aqua plantaginis, detur ex cochleari cum syrupo violato, aut de althæa: in fine, hoc est inclinante malo aut iam diuturnitate molesto, cùm sistere voles dabis therebintinæ ʒ iij. & rhabarbari vstulati ʒ j. aut ℈iiij. repetatur singulis hebdomadibus, si nihilominùs perseueret fluor, maligna admodum est Gonorrhœa & luem minatur. Propterea ad prę cautionē iube vt quotidie sumat theriacę aut mithridatij ʒ j. superbibat decoctionis Gaiaci vel salsæ parillæ ℔ ß. cõtinuet per viginti dies, & vtatur secundo decocto loco ptisanæ pro ordinario potu: seruando interim diætam exquisitam, sunt qui pubem & perinæum inungunt vnguento de Vigo cùm Mercurio.

Pollutio nocturna.

NOcturnum & inuoluntariũ ſeminis effluuium accidit copia & acrimonia ſeminis, ſalacibus, præſertim viduis, quibus conſulẽdum pro remedio vt nubant: Monialibus verò quibus per votum non licet nubere dicata ſunt ſequentia remedia, ſed cur potiùs dormientibus, quàm vigilantibus ſemen effluit? quia per ſomnum calor & ſpiritus recurrunt in ſuos fontes poſt primum ſomnum, perfecta coctione credibile eſt vtrũque vna cum ſanguine ad teſtes concurrere, præſertim ſi conſentiat imaginatio, manifeſtum enim eam habere imperium in humores & ſpiritus, vel ex hoc ſolo coniicitur, quod ſolus conſpectus aut colloquium formoſæ mulieris tentiginem exſuſcitet. Itaque frequenti phlebotomia minuenda copia ſanguinis, vſu quoque refrigerantium quotidiano, vt lactucæ, calor retundatur, liniantur lumbi oleo nenupharis, lamina plumbi iiſdem admoueatur tenuis, & perforata ad difflationem, viri pietate inſignes nudis pedibus incedunt & carnis priuio perpetuo, carnem macerant, veneríſque igniculos extingunt: Itaque tenuiter viuant neque in molli pluma dormiãt, ſed potiùs lumbis puluinum ſupponant plenum herbis refrigerantibus violatum nenupharis qui tentantur exonyrogmo.

De Morbis vteri.

VTERVM affligit omne genus morbi, intemperies omnis, morbus in situ, siue procidat, siue per ventrem súsque déque & ad latera moueatur: Est enim Platonis opinione paruum quoddam & distinctum animal, quia animalitas duobus signis cognoscitur, ἀντοκινησίᾳ & odorũ discretione, Atqui secundùm omnes dimensiones vterus à seipso mouetur, iucundis odoribus delectatur, auersatur graueolentes. Si quæ sint vitia in magnitudine, aut in figura, (vt sunt aliquando, propter quæ abortit) tamen difficillimè cognoscuntur, difficiliùs curantur. Morbus in meatu frequentiùs vterum malè habet, si latiores sint venę, menses supra modum erumpunt, si angustæ, obstructæ, compressæ; supprimuntur.

Ad morbum in meatu pertinet φύμωσις vteri, quæ vel est naturalis, vt cùm membranula orificio interno aut externo prætenditur, cuius facilis est per chirurgiam curatio: aut accidentaria qualis contingit per difficilem partum, vlceratis, deinde agglutinatis labris, vel excrescentia aliqua, vt condylomate, meatum obstruẽte: aliquando læuigatus non concipit, quia semen non retinet: asper enim esse debet vt retineat. Illius morbi communes sunt quatuor tumores phlegmone, erysipelas, œdema, & scirrhus, quibus accedit mola: Ad œdema pertinent hydrops & inflatio vteri. Tumoribus succedit vl-

cus ἀπογεννηματικὸν: Ex difficili verò partu ab acrimonia humoris, quod primo per se nascitur vlcus, primarium appellatur: de iis communibus morbis sigillatim quo ordine propositi sunt disseremus priusquam symptomatum curationem aggrediamur.

Calida & sicca intemperie vteri laborare solent viragines, quibus idcirco pauci aut nulli menses: Ideóque vt plurimùm sunt steriles: At delicatiores, frigidæ, albæ, laborare solent intemperie frigida & humida, inde illis menses diluti, serosi, albi.

Intemperies calida & sicca curetur missione sanguinis, purgatione ex cassia, catholico, fotu, balneo aut semicupio refrigerante & humectante ex quatuor remollientibus: liniatur rosaceo: videndum ne nimiùm refrigeremus, quia vterus densatur, induratur: quin etiam scirrhescit frigore, frigidiorem calfacies clysteribꝰ ex arthemisia, nepetha, matricaria, maiorana, saluia, hyssopo, thymo, pulegio, calamētha, melle anthosato, oleis nerualibus, ex iisdem herbis fotus, insessus, sit frequens vsus pillularum de hiera aut elephanginarum: paretur opiata ex conseruis nerualibus, prę sertim acori conditi, puluere aromatici rosati, mithridatio, theriaca: liniantur pudenda oleo muscatellino, costino, sumatur castoreum per aliquot dies cum vino, aut ♃ ligni, aloës, styracis calaminthæ, cyperi, calami aromatici, añ. ℥ ij. Ambræ griseæ ℈ ß.

fiat puluis crassus cuius suffitum muliebribus excipiat per infundibulum. Humidiorem desiccabis decocto sudorifico cynæ, salsæ, parillæ, si vterus multo madeat humore, depleri poterit iniecto per metrenchytem decocto vterino.

℞ turbith vel agarici ʒ ij. bulliant in aqua vel decocto artemisiæ, maioranæ, matricariæ, in colaturæ ad summum ℔ ß. dissolue hieræ picræ aut tripheræ magnæ ʒ iij. fiat iniectio.

De prolapsu vteri.

VTerus procidit relaxatis ruptis, aut putrefactis ligamentis, si corruptis, aut ruptis vinculis quibus vicinis partibus, vt ossi sacro coxis, & recto intestino alligatur, desperatum est: Cuius causæ tum coniectura est cùm suo loco sæpe ex arte restitutus nihilominus recidit, sola præcipitatio matricis quę accidit relaxatis ligamentis curationem admittit, eáque non omnis: nam quæ inueterauit non tantùm in vetulis, sed etiam in iuuenculis nunquam sanescit, recens in senibus vix: In iuuenibus tardè & cum difficultate sanescit, Paulus & Aëtius negant totum vterum posse procidere, visus est tamen, ad genu vsque prolapsus: quod prominet, aliquando ouo strutiocameli simile est.

Vt ex arte cures, imprimis huc appellari debent quæ de procidentia ani præmisimus, exẽpli gratia, si tumor aliquis, vt inflammatio reductionẽ impediat, vena secta & oxyrrhodino

tumori ſuccurrendum, ſi tumor ſit frigidus, foueatur vino in quo reſoluentia, vt chamomelum, maiorana, ſemen lini, & fœnugræci bullierint, ſi multo ſordeat muco, œnomelite detergendus, interímque aluus clyſtere proluẽda. Quibus peractis, aut ſi hæc abſint, mox vterus vino aſtringente, vtpote in quo roſæ & balauſtia bullierint, foueatur, mulier iaceat ſupina coxis ſubleuatis, poplites inflectat diuaricatis cruribus. Obſtetrix verò, digito oleo maſtichino Imbuto vterum reponat, vel paretur peſſus ex cotone, aut lana, linteo molli & detrito inuoluta qui maduerit in vino in quo acacia, vel hypochyſtis ſint diſſoluta, indatur in ſinum, & ab ægra ipſa paulatim impellatur: lana eodem vino intincta vndique circumponatur, cucurbitulæ iliis, vmbilico, necnon lumbis applicandæ, vt retrahatur, atque etiam, vt contineatur: Ad eundem finem odorata naribus, putida vuluæ admouenda: decenti reſtitutus loco, in eo permanebit ſi os ſacrum, imus venter, & perineum inungantur vnguento comitiſſæ, aut aliquo oleo aſtringente, vt maſtichino, myrthino: vel ℞ emplaſtri pro matrice & maſtiches an̄. ℥ ij. cum oleo myrthino fiat emplaſtrum imo ventri & oſſi ſacro applicandum: ſi placet fiat fotus & inſeſſus ex vino nigro in quo roſæ & balauſtia bullierint, mulier tum debet mutare ſitum, atque ita adaptare crura, vt alterũ alteri incumbat, interim quia humore relaxantur ligamenta vtatur diæta exſiccante, vt decocto ligni ſancti, contineatur in quiete

animi & corporis, sternutatio & tussis hic fugienda sunt, quia deorsum impellunt: Ex subere veluti ouum solet præparari, quod cera oblinitur & forma pessi inditur, vt impediat prolapsum: appendatur filo, vt retrahi possit.

Vteri ascensus descensus & distortio seu motus ad latera.

GAleno vterus non videtur mutare situm, nisi cùm procidit: venas tantum tumere & ligamenta tendi abreuiaríque putat, indéque fieri, vt si tendantur ligamenta superiora quibus spinæ alligatur, tumeántque superiores venæ, ascendere putetur, & oppresso diaphragmate suffocationis afferat periculum, ex quo symptomate suffocatio, ascensus vteri seu strangulatus ab vtero nominatur, atque etiam cùm sit accidēs admodum terrificum, nominis quadam prerogatiua, hysterica passio nūcupatur, si verò humoris copia tendantur ligamenta inferiora, vtpote quibus alligatur coxis & recto intestino, huius causę ignaris videtur descendere, quemadmodum si ligamenta sola dextræ partis tendantur videatur ad dextram inclinare & veluti conuelli, si sinistræ ad læuam cum tamen opinione Galeni vndique fixus in eodem situ permaneat, obseruauit tamen Fernelius atque ego non semel, vterum, nunc infrà, nunc à dextris, nunc à sinistris totum cōuelli coactum in globum, proinde, vt procidit, ita dimoueri potest, plùs minùs relaxatis ligamentis, causa vt-

plurimùm à ſemine, aut menſtruo retento, quia putri fumo offenſus, huc illuc inordinatè mouetur: frequentiùs aſcendit, quia fumi aſcendunt. Affectus eſt periodicus, quia repleto vtero redire ſolet acceſſio.

Priuſquam vocatus de remedio cogites, hyſtericā diſtingues ab apoplectica, ſtertore: Hyſterica enim etiam videtur priuari beneficio reſpirationis, tranſpiratio eſt illi loco reſpirationis. Apoplectica autem omnis, ſumma cum difficultate ſpirat, atque etiam, niſi valdè lenis ſit apoplexia, ſtertit: à ſyncoptica verò quod pulſus hyſtericis permaneat, niſi tam fortis ſit acceſſio, vt mors ſit in propinquo: (aliquando enim eadem die interemit) per ſyncopem autem pulſus aboletur.

Remedia quædam conueniunt morbo, alia paroxyſmo, ad paroxyſmum, quoties ſuffocabitur aſcenſu, admouebis naribus graueolentia, vt rutam, caſtoreum dilutum aceto, aſſam fœtidam, fumum pennarum perdicis vſtarum, aut putris ſoleæ: Muliebribus autem ſuppones odorata, vt peſſulum ex lana, oleo de ſpica, vel muſcatellino inebriata, ſi placet aliquot grana zibeti, ambræ griſeæ, aut moſchi diſſoluantur oleo coſti vel nucis moſcatæ, quo digitū intinctum obſtetrix immittat in vterū, iniici poteſt clyſter ex herbis vterinis odorantibus, vt maiorana, artemiſia, matricaria, in colatura diſſolue olei de ſpica, vel coſti ℥ j. trochiſcorū de gallia vel de alipta moſcata ʒ j. tripheræ magnæ, vel hieræ picræ ℥ ß. ſi placet ex ligno aloes calamo

aromatico trochiſcis de gallia vel de alipta moſcata fiat ſuffumigium, quod excipiat per muliebria. Quòd ſi deſcendat, muliebribus ſupponenda erunt fœtida: Odoranda verò ſuaueolẽtia: In aſcenſu, ſternutatio mouenda: potiſſimùm inſufflato caſtoreo: nam etiam fœtore deturbabit, in deſcenſu nocerent ſternutatoria, itaque aperiendum os, & lingua digito premenda, vt vomitus excitetur, quia ſurſum trahit: noceret autem in aſcenſu. Item vtero aſcendente deambulandum eſt, eodem deſcendente quieſcendum, ſi aſcendat, cucurbitula imo ventri & internis coxis applicanda erit vt retrahatur, quæ noceret vtero deſcendente: Brachia quoque ligari debent cùm deſcendit. Tibiæ verò & fœmora cùm aſcendit. Præterea coïtus releuat à paroxyſmo aſcenſus, ſeu ſuffocationis, eóque magis ſi penis liniatur, oleo moſcatellino, aut alio quouis in quo granum moſchi, zibeti, vel ambræ griſeæ ſit diſſolutum: Propterea medicus conſulere debet parentibus, vt quærant maritum quadratum & ſucci plenum. Notandum quòd iuuenculæ hiſtericę primis congreſſibus ſolent concipere. Hæc ad paroxyſmum.

Ad morbi verò curationem & præcautionem Galen. nono κτ̀ τόπους præſcribit agarici trochiſcati ʒ j. ex vino, alioquin terebinthinæ ʒ iij. & pulueris hieræ colocynthidos ʒ j. zibeti aliquot grana excepta cotone in vmbilicum induntur ſuperpoſito emplaſtro ex galbano, vt illic contineatur, vel ℞ aſſæ fœtidæ ca-

storei & galbani añ. ℥ j. cum oxymelite, fiat parua massa de qua capiat pillulas duas instante accessione, vel detur ℥ j. castorei, refugiet fœtida, neque ascẽdet. conferet prouocare suppressos menses incisa saphena: Quòd si assequi non possis, aperiatur basilica dextra: licétne etiam in paroxysmo venam secare? licet sanè quãdo certum est hystericam esse propter suppressos menses, etiamsi veluti mortua & exanimis iaceat. Oppressas enim vires à languidis distinguere solius artificis. Pro hysterica ex semine retento imperentur ea quæ ad exonirogmum præcesserunt, succurret maritus, præsertim si glandem inunguat oleo moscatellino.

Morbi in meatu multæ sunt differentiæ: vteri compressio, eiusdem densitas, coalescentia, obstructio: comprimitur vicinæ alicuius partis tumore, aliquando ab omento, aut à pingui aqualiculo, qua causa valdè pingues non concipiunt: Pinguedo enim comprimit internum os vteri. Densatur vterus potissimùm frigore, vt si in partu difficili vulua exposita fuerit aëri, aut post partum ociùs domo exierit dum ex lochiis paterent adhuc viæ, aut admotis nimiùm refrigerantibus.

Ad coalescentiam pertinet phymosis vteri, Non ita pridem mulier Senonensis ex difficili partu vterum habebat ita agglutinatum, vt vix specillum admitteret, iam à 7. annis talis permanserat frustrà subagitata à marito. Chirurgus primùm phlebotomo paulatim labra diduxit, vt viam faceret pessario plumbeo, quod

ſenſim intromiſit, & marito viam patefecit.

Obſtructio eſt frequentior. Obſtruuntur autem venæ vteri pituita craſſa, qua cauſa ſupprimi ſolēt menſes, eíque ſoli cauſæ deſtinantur remedia quæ ad ſuppreſſos menſes paſſim præſcribuntur: ſi comprimantur à vicinę partis tumore, ille ſi fieri poteſt reſoluatur, ſi à pinguedine, deſiccantibus, vt inædia, hydrotico, gracilitas procuretur. Remedia ex generali methodo repetenda, hæc de morbis auctæ magnitudinis. Si denſiorem vterum obſtetrix cōtactu ipſo deprehendat, admoueantur & iniiciantur quæ calefaciant & humectent, vt decoctum maioranæ matricariæ, altheæ, brancæ vrſinæ, ex reſidentia cataplaſma. Morbus eſt longus & difficilis, præſertim ſi denſitatem conſecuta ſit durities, coaleſcentiæ chirurgiam paucis præſtrinxi, de qua pluribus Paulus lib. 6. vbi etiam legere poſſis quomodo nympha immoderata, clitoris ſeu cauda, mulieribus abſcindi debeat qua de re lege etiam Aëtium lib. vltimo, obſtructionis remedia opportuniùs cùm de mouendis menſibus.

Læuitas vteri.

CVm vterus ſit inſtrumentum procreationis qui ſuo ſinu non aliter quàm terra plātas, nouimeſtri ſpatio fœtum continere debet, natura de induſtria fecit illum aſperum, ſi præter naturam læuigetur, ante tempus fœtum excludet: Læuitas autem illi accidit, non aliter

quàm lienteria intestinis, ex crassa & viscida pituita qua illinitur: Itaque huic morbo non aliter quàm intemperiei humidæ cum materia maturè succurrendum est. In vterino decocto bulliant agaricus vel turbith, fiat metrenchytes, vtatur per aliquot dies sudorifico: Hippocrates mulierem quæ abortit sine manifesta causa, iudicat habere acetabula vteri mucosa, si fortè conceperit ne abortiat fœtúsque iam grandior sua mole procidat, contineatur in lecto postremis mensibus gestationis, alioquin fasciis vterus sustineatur. Hactenus morbi similares & organici, sequuntur communes.

Inflammatio.

RARO vterus inflammatur, éstque inflammatio, vt & erysipelas, lethalis. Dignoscetur tumore, calore, dolore, cum febre continua cum horrore inęquali & inordinato. Augentur hæc symptomata si suppuret, factus abcessus si parte externa rumpatur, pus effundetur in capacitatē ventris: si parte interna, vacuabitur per collum vteri, sed permanebit in vtero magnum, & immedicabile vlcus. Phlegmone frequentiùs fit in collo vteri, neque adeo hîc lethalis est. Remedia sunt clysteres frequentes qui refrigerent, purgatio ex cassia, vena primùm in brachio, ratione plenitudinis, deinde in pede semel iterúmque secta: Ad vacuationem & deriuationem causæ morbificæ perinæum initio liniatur vnguento rosato Mesue, iniiciatur decoctum

refrigerans & repellens, deinde resoluens.

De Scirrho & Cancro.

SCIRRHVS confirmatus est insanabilis, incipiens emollientibus tam iniectis quàm admotis curetur, admistis vterinis, vt quatuor remollientia, Artemisia & matricaria cum omaso bulliant, decoctum sæpe iniiciatur, postea liniatur oleo liliorum cum vnguento de althæa, quando scirrhus incipit dolorem facere, fit cancrosus, neque tùm attingi debet, nisi vt malo blandiaris, leuibus enim non cedit, fortibus remediis irritatur, succus solani semperuiui & plantaginis aut earum aquæ stillatitiæ, vnguenta diapompholygos, de plumbo & de cerusa conueniunt cancro tàm simplici, quàm vlcerato. Itaque iniiciantur cum succis, aut dissoluantur prędictis aquis, necnon scabiosæ, agrimonię: vel pessus ex plumbo istis succis vel vnguentis inebriatus indatur. Poterunt dissolui vrgente dolore in lacte mulieris, oleum ouorum in mortario plumbeo diu subigatur cum pistillo plumbeo, fiet linimentum valdè anodynum pro cancris omnibus vlceratis quãcumque partem obsideant.

Inflatio vteri.

DISCERNETVR, quòd solùm tumet hypogastrium sine febre curabitur remediis jam ad colicos dolores à flatu præscriptis, clystere

ſtere carminante, litu ex oleo anethi, lauri, admoto emplaſtro de baccis lauri.

De Mola.

Est caro informis præter naturam nata in vtero, formatricis impotentia, aut menſtrui vitio: Quando enim ſemẽ viri imbecillius fuerit, aut obruitur ſanguinis materni copia pro vero partu producit molam, dignoſcetur pondere & immobilitate, fœtus enim leuis eſt, & ſi mas, tertio, ſi fœmina, quarto mẽſe incipit moueri: Mola per ſe non mouetur, ſed motis nobis, quamcũque enim in partem mulier corpus inclinet eò vergit mola, addit Hippocrat. tumere quidem illis mammas, verùm ſine lacte: cùm mater tranſegerit menſen quartum, neque motum vllum in vtero perceperit, præſertim ſi cætera conſentiant, cõiectura eſt molæ, túmque debent dari vehementiora quæ poſt hæc ad mouendos menſes, & ad deturbãdum mortuum fœtum, & ad morantem ſecundinam præſcribentur, quando enim inueterauit, vt iam vnum, aut duos annos exceſſit, conſilio Hippocr. timidè admodum ſuſcipienda eſt curatio, nec niſi prænunciato periculo. Mittendus ſanguis in brachio & in pede, vt alimẽtum molæ ſubſtrahatur, atque etiã vt prohibeatur ne inflammatio ſuboriatur, datis frequenter hæmagogis vehementioribus, emolliendæ viæ fotu & inſeſſu ex remollientibus coctis in hydreleo, geſtet perpetuò diachylum, cum gum-

mis mistum cum emplastro de meliloto, prius remollit, posterius resoluit, liniatur etiam oleo liliorum & vnguento de althea, vt priùs.

Vlcus vteri.

DIgnoscetur dolore pungente, & excreta sanie, benignum vlcus ostēdet pus album leue & æquale, ab his notis quo longiùs aberit, vt si serosum, nigrum, putidum fuerit, eò deterius, si sanies fuerit similis fæci vini, vlcus est cancrosum. Pars affecta per διόπτραν seu speculum matricis, vel immisso longo pessario discernetur: quò vlcus erit profundius, eò deterius, vlcus matricis in sene nunquam, in iuuencula raró sanescit, quia pars est spermatica & continuè madet: hydrops immedicabilis ad extremum consequitur, tamen sæpe purgetur blando cathartico, aperiatur vena: Initio ad detersionem, fiat iniectio ex decocto hordei, Agrimoniæ, Marrubij, bulliant in sero lactis, in colaturæ ℥ iiij. dissolue syrupi rosarum siccarum, vel de absynthio ℥ j. si placet bulliant in hydromelite, ex colatura, fiat clyster vterinus. Ad vlcus malignum iniiciatur vnguentum Apostolorum cum œnomelite, addendo Ægypriaci parum: Ad consolidandū ℞. decoctionis vtriusque cōsolidæ ℥ iiij. dissolue tuthiæ, vel vnguenti diapompholigos ʒ ij. fiat iniectio in vterum, aut ℞. Corticis thuris, mastiches, gūmi hederæ & iuniperi an̄. ʒ ij. excipiantur Ladano, vel terebinthina, fiant trochisci, quorum

fumus per infundibulum excipiatur. Si vlcus fuerit à lue venerea, suffitus fiat ex cynabrio: Si vlcus fuerit in collo, & pessario possit attingi, multò faciliùs sanescet. ℞ Pessarium commune mergatur in vnguentum diapompholigos, aut paretur pessus ex plumbo, poterit inuolui linteolo oblito vnguento diapompholigos, interim sumat per os potionem vulnerariam decoctum sudorificum. Curatio enim vlceris omnis in exsiccatione consistit: propterea thermis Spadensibus, aut Niuernensibus nihil esse præstantius pro vlceribus internis, dummodò non sint à lue venerea aliâs monuimus: huc appellari possunt quæ ad phlegmonem & vlcus vesicæ præcesserunt; affectus enim in iis partibus similes sunt, siue partes spectes, siue affectus ipsos.

Symptomata primi generis.

VTerus est instrumentũ procreationis, qui veluti terra sementẽ, suo sinu semẽ viri excipit, exceptũ retinet retentũ tempore suo atque tẽperie promouet ad actum. Prolificã enim facultatem virili semini à testibus inditam, fortassis non tantùm temperie, sed etiam insita proprietate ad opus excitat adiuuátque, quæ tria, semen attrahere, continere & promouere vno conceptionis nomine includuntur, cõcepto semine genitor spiritus cui insidet vis conformatrix nouem mensibus primùm ex materia seminis tam virilis quàm muliebris partes

ſpermaticas, vt oſſa, venas, arterias, neruos cõficit: Sanguineas verò ex materno ſanguine qui ad eum finem toto geſtationis tempore retinetur. Maturum & perfectum infantem, tandem excretricis ſuæ robore excludit & in lucem edit, itaque conceptione & partu veluti principio & fine nouimeſtris geſtatio concludatur, de quibus ſigillatim nobis diſſerendum eſt à conceptione ducto initio, cuius fruſtratio propriè ſterilitas nominatur. Intemperatus vterus non concipit, quia ſi fuerit humidior, non aliter quàm terra paluſtris cerealia, ſemen obruit: Si frigidior eius vim & calorem extinguit: Siccior materiam abundè non ſuggerit, calidior eandem abſumit. Hippocr. denſitatem vteri recenſet inter præcipuas cauſas impeditæ conceptionis. Meretrices, non natura, ſed accidente denſum & calloſum, habent vterum ex concubitu frequentiore. Defigendus quoque animus in cæteros morbos organicos, vt coaleſcentiam & obſtructionem à callo, verruca, necnon in communes, vt ſcirrhum, quibus non eſt dubium conceptionem impediri. Aliquando vterus non concipit, quia laborat per conſenſum, vt ſi mulieri quemadmodum & viro ſit pars aliqua princeps malè affecta: Valetudinariæ enim ſolent eſſe ſteriles. Aliquando fruſtratur conceptio, quia ſemina non concurrũt, fortè quòd vir citiùs quàm fœmina euacuetur, fortaſſis etiam quòd vterque calidior, frigidior, humidior: Ideò enim fieri videmus, vt mulier quæ ex primo marito nullos potuit ſuſcipere

liberos, si forte ad secundas nuptias conuolet, numerosa prole domum impleat, quia seminũ maior concordia, imò verò per ætatem temperamentum vteri immutatur. Propterea enim fieri existimo vt quæ iuuenis ex eodem marito nullos liberos suscepit, ætate prouectior pariat, immutato per ætatem vteri temperamento: vt desinat vulgus impudicitiæ acceptum ferre, si quę mulier post 20. annum matrimonij, incipiat vtero gestare, iuuenculæ non concipiunt ante annos pubertatis, quia nondum menses illis fluxerunt, eo quòd vasa sint angustiora, neque suppetit materia, quia tota in partium spermaticarum accretione absumitur. Prodigio enim simile est quod Sauonarola & Capellanus obseruarunt, puellam nouem annorum peperisse. Quæri solet si concipere possit cui mẽses nunquam fluxerunt. Rondeletius vidit Mõtisbani mulierem quæ numerosam prolem suscepit, cui tamen nunquam menses fluxerunt, sed rara non sunt artis, vt vna hirundo non facit ver: Ita vnicum exemplum non potest destruere medicinę præceptum, quia traduntur de his quæ si non semper saltem vt plurimum fiũt, satis est si medicinæ præcepta in pluribus sint vera, sed quomodo dignoscam si mulier sit infœcunda nec ne, causa sterilitatis latente? Iubet Hippocrates vt mulier benè tecta suffitum per vuluam excipiat: Galbanum proiiciatur in prunas, per infundibulum vapor excipiatur, si eius odorem non sentiat, haud dubiè obstructum aut insigniter intemperatum esse vterum neces-

ſe eſt, ideóque non eſt in maritum, ſed in vxorẽ reiicienda cauſa ſterilitatis, certior coniectura ſi ſemen viri petat fundum aquæ tepentis. Faciamus ergo ſterilitatis cauſam vxori tribuendam, tùm vterus tam ſumptis quàm admotis roboretur. Primùm purgetur maſſa pillularum de hiera cum agarico, deinde præſcribatur Gordonij hoc magiſterium, quod mihi ſolet eſſe inſtar omnium.

℞ Ambræ griſeæ & ſtyracis calaminthæ añ. ℥ j. maſtiches thuris cariophyllorum, ligni aloes cinamomi, nucis moſcatæ, nucis cupreſſi, añ. ℥ ß. cum oxymelite & aqua roſarum fiat confectio, quæ diuidatur in quatuor partes, ex vna fiat pomum odoratum quod aſſiduè ſubolfaciat, ſi non ſit hiſterica: Ex ſecunda fiat parua maſſa pillularũ, de qua capiat dormitura pillulas tres quantitate ciceris, ex tertia peſſarium quod priuſquam intromittatur inunguatur oleo muſcatellino, vel de ſpica, quarta vel proiiciatur in prunas pro ſuffitu, vel diſſoluatur aqua calida cuius vaporem per infundibulum excipiat: Si poteſt his peractis ſuperdormiat. Ad maius robur vteri, geſtet etiam emplaſtrum pro matrice, quidam ſuccum & puluerem pæonię commendant ad conceptionem, alij raſuram eboris. Itaque ℞ conſeruæ acori & saluię añ. ℥ j. pulueris biſtortę, ligni aloes, pulueris radicis & ſeminis pæoniæ ſcrobis eboris añ. ʒ ij. excipiantur ſucco pæonię, fiat opiata de qua capiat ʒ j. manè & ſerò. Notandum diligenter quod monet Valeſcus in iis remediis etiam per duos an-

nos perseuerandum esse, quia longa & difficilis est mutatio sterilitatis in fœcunditatem. Cæterùm vt mas gignatur suadet Hippocrat. ante cõgressum, sinistrum testiculum ligari vt totum semen ad dextrum confluat: Partes enim dextræ sunt robustiores sinistris, & dextra spermatica directò è vena caua sugit materiam seminis sinistra ab emulgente, suadendum etiam cùm mulier se habere in vtero existimat vt in dextrũ lat⁹ corpus reclinet, atque si potest ita dormiat. Nam & in dextra parte vteri fieri mares verissimile est, adhærebit semen huius lateris acetabulis, & suget de vena caua materiam ex qua fœtum efformabit.

Nouimestris gestationis morbosa accidentia, Imprimis abortus.

PRIMIS mensibus grauidæ picant, menstrui portione aliqua ab vtero ad ventriculum transmissa: stomacho etiam compatiente, inappetentia, cardiogmos, eiusdem menstrui fumis lacessitum cor palpitat, deliquium frequens eas præhendit, quinetiam compatiente cerebro, quedam epilepticè conuelluntur, quæ omnia solent disparere grandiore fœtu, quia menstrui maiorem portioné absumit: Interim non erit alienum cassia cum rheo ventriculum repurgare, necnon opiata ex conseruis cardiacis rosarum, violarũ, buglossi, borraginis confecta cum pulueribus cardiacis cor munire, vomitus vtiliter accidit grauidis, quia reuellit

nisi fuerit immodicus, in eo casu humor peccans minoratiuo aliquo deturbetur, est cum natura ipsa impuritatem per vterum expurgat, vt cum grauidæ fluunt menses albi, quod habere debent in bonis, si menses rubri exeant fluit sanguis per venas ceruicis non vteri, quia illius os tam arctè clauditur à conceptione, vt vix graphij cuspidem admittat. Nihil tam metuendum quàm abortus, nihil quod æquè medicos sollicitat. Abortiunt quibus vterus humidior & acetabula vteri plena muco, quibus cõsulendum, vt in lecto se contineant, si nolint, aut propter angustiam rei familiaris non possint, saltem nõ exeant, nisi hip ogastrium fasciis subleuent, aëtites lapis appensus brachio sinistro creditur fœtum suspendere: instante partu alligetur coxæ, vt facilitetur, de magnete docti quidam idem pollicentur, decoctum radicis tormẽtillæ creditur proprietate abortum impedire: si semel propter mucum abortierit priusquam denuò concipiat, eluatur vterus decocto detergente in quo turbith, aut agaricus bullierit, vel ℞ radicis tormentillæ ℥ ß. ligni aloes Benioin, styracis, calamintæ, calami aromatici an̄. ʒ j. fiat puluis pro suffitu, quo vterus desiccabitur: si plethorica videatur, existimétque fœtum obrui copia sanguinis, ideóque ante tempus illum appetere exitum, medio tempore gestationis (hoc enim tempus præfert Hippocr. cum nihil vrget) incidatur vena in brachio. Noui quàm plurimas quarum aliæ abortiunt, aliæ fœtus edunt parum firmos & vi-

tales, nisi intermediis mensibus phlebotomia plenitudo minuatur: Si abortum excitent, vehemens & diuturna tussis, aut sternutatio, quia vterum deorsum impellunt, remediis suo loco explicatis quàmcitò fierit poterit placari debét, quemadmodum si alui fluor aliquis, vt diarrhœa, dysenteria, lienteria, atque imprimis tenesmus, iniiciantur frequẽtes clysteres ex lacte cum vitellis ouorum & sacharo rosato, etiam addito pauco phylonio, vt obtundatur sensus, huc referre possis abortum ex vehemẽtiori cathartico, quemadmodum ad inanitionem, sanguinis immodicam detractionem, aut longiorem inædiam quibus causis non est dubium mulieres sæpenumero abortire, ideóque à ieiunio quadragesimali grauidæ debent excusari: scribit Hippocr. si ver fuerit austrinum & pluuium, hyems aquilonia & sicca, vtplurimùm mulieres abortire. cur ita? qui vere pluuio repletur madétque vterus, Aquilonio flatu & hyemis frigore comprimitur, atque ita cum humore fœtus excluditur. Grauidam acuto morbo, vt pleuritide, aut febre continua corripi, lethale, quid tum opus est facto? seruanda mater, etiam cum fœtus periculo: frequenti venæ sectione & purgatione profligandus morbus, quinetiam abortus prouocandus est arte, vt mater seruetur.

Partus.

PRæſentis medici partes erunt puerperium facilitare, proinde ſi mater parere ſoleat cũ difficultate, cum inſtabit tempus, exerceatur pubes, perineum, & os ſacrum oleo aliquo relaxante, vt amygdalarum dulcium vel liliorum liniant, glande aluum exonerent, poſtea deligant ſitum conuenientiorem: Quædam enim in lecto iacentes, aliæ genibus innixæ facilius pariunt, aliæ ſedentes in cella perforata, aliæ erectæ & lecto inſidẽtes: quæ vno ſitu cũ difficultate peperit, alterum deinceps experiatur: tempore puerperij cõtineat ſpiritum, eúmque deorſum impellat, ſumat vini Hippocratici albi aliquot cochlearia per interualla, aut ſyrupum capilli veneris dilutum decocto cinamomi, vel radicum aperientium, præſertim cum aquæ morantur, nec vulua ſatis lubrica eſt, quæ ſi longè ante partum eruperint, quia ſiccus vterus retinet, vel ſi multus ſanguis effluxerit, quod fœtum ſimul & matrem valdè debilitat, non poteſt partus non eſſe laborioſus. Vt via humectetur iniiciatur decoctum remolliens cum butyro recenti, ℞ Radicis liliorum ℥ ß. altheæ cum radice m. ß. ſeminis lini & fœnugræci añ. ℥ ß. fiat decoctio. In colaturæ ad ſummum ℔. ß. diſſolue olei amygdalarum dulcium, aut liliorum ℥ ij. fiat iniectio: obſtetrix manus iiſdem oleis, aut butyro recenti intingat, huius partes erunt, infantem, non, vt debet, in caput

procedentem, ſed vel in pedes, qui Agrippæ, dicūtur, vel in dorſum, qui ſitus eſt omniū peſſimus, vel in brachia, dirigere & blandè reponere: optandum eſt, vt exeat in caput: cæteri enim exitus ſunt præter naturam, cum naturalis ordo pariendi ſeruatur: membranis à fœtu calcitrante diſruptis, primùm exeunt aquæ ad lubricandam viam, mox procedit fœtus in caput, ſequitur δευτέριον quod acetabulis vteri alligatum, quoties diuellitur, toties parit dolores illos de quibus puerperæ conqueruntur. Si naturalis hic ordo pariendi peruertatur, vt ſi ſecundina exeat manente fœtu, lethale: Quomodo enim viueret deſtitutus alimento? ſi moretur ſecundina, obſtetrix nihil acceleret, eámque integram ſi poteſt extrahat, non fruſtatim: nam vel minima illius portio, grauiſſima inducit ſymptomata, ex quibus ſæpe mors conſequitur, multóque facilius eſt integram extrahere quàm per fruſta, aliquando putreſcit portio quæ remanſit, & ſub forma puris excluditur, quod eſt habendum in bonis, quia inter moras ſæpe grauitate ſymptomatum moriuntur. Quoties igitur ad puerperam vocaberis, curioſè obſeruabis ſi ſecundina integra exierit: nam ſi illius vel minimum fruſtulum remanſerit, grauiſſimorum accidentium quibus puerpera torquetur non erit aliunde cauſa requirēda: tum præſcribes quæ morantem ſecundinā excludunt proximo capite explicanda. Faciamus vitalem fœtum fœliciter exiiſſe, conſecutum δευτέριον integrum, de lochiis ſupererit

interrogare, sunt menstrui superfluitates toto tempore gestationis in vtero aggregatæ ex reliquiis alimentarij sanguinis, de quibus credibile est intelligenda esse maleficia, quæ menstruo Plinius attribuit, hæc enim nisi liberaliter fluant, infinitorum morborum sunt causæ, nisi quæ potenter mouent menses ea abundè deturbarint, saphena incidatur, purgentur, & cardiacis tam sumptis quàm admotis cor à malignis fumis deffendatur.

Symptomata secundi generis.

AD ametriam in retento pertinent menses retenti, lochia suppressa, tardãs secundina, & fœtus mortuus, singula cùm præter naturam retinentur, arte excernenda sunt, danda est opera vt tam citò quàm fieri poterit excludantur vehementiora quæ ad mouendos menses imperantur, lochia, secundinam, & mortuum fœtum deturbant. Proinde primo loco quæ mouent menses, secundo quæ secundinam & fœtum mortuum exponemus, eáque in tres classes distinguemus, lęuia, mediocria & vehemẽtiora. Notandum verò non propriè dici menses suppressos, nisi retineantur cum naturæ legibus fluere debent: neque enim puellæ ante annum pubertatis, neque vetulæ post annum quinquagesimũ propriè suppressos mẽses dixeris, neque de illis ea ætate prouocandis cogitabis, frustra etiam in extenuatis inædia aut longo morbo, vt quartana, diarrhœa, hæmorrhagia

idem tentaretur: Faciamus mulieri ægrotanti multoties incisam esse venam, deinde per tres aut quatuor menses, plùs minùs, lunarem purgationem restitisse temerè ad prouocandos menses remedia præscribentur: quia sanguis vix sufficit analepsi, eius quod morbo longo deperiit restaurationi: Verùm si nihil tale præcesserit, suppressionis causæ perquirendæ, curatio nim morbi consistit in remotione causæ, Si scirrhus, cancer, omentum aut pinguedo comprimens, si densitas vteri accusetur, singulis causis propria remedia opponentur: Esto densus & durus vterus, fotu, insessu, suffitu emolliendus erit priusquam aperientia & incidentia imperentur: si nihil tale appareat causa referenda erit in obstructionem ipsius vteri, venarum, aut iecoris: obstruuntur autem vtplurimum à pituita, crassa & viscida, cui soli causæ destinari solent remedia quæ ad mouendos menses passim præscribuntur. Leuiora quæ sunt in vsu frequentiore hæc, sunt imprimis purgatio generalis ex ℈ iiij. pillularum de hiera cum agarico, deinde præscribenda massa ex puluere hieræ simplicis & pillulis elephanginis, de qua capiat alternis diebus ante pastum pillulas duas.

℞ pulueris hieræ simplicis, pillularum elephanginarum añ. ʒ ij. cum syrupo capilli veneris fiat parua massa qua vtatur, vt dictum est; vtilis etiam erit vsus syrupi capilli veneris, de Arthemisia, aut de hyssopo cum decocto quinque radicum aperientium, ℞. singulorum ℥ j. dissolue in ℔. j. decoctionis radicum aperientium,

fiat iulep in tres doses, capiat manè diebus quibus non vtetur pillulis: fricentur crura deorsum, fieri poterunt fotus & insessus ex remollientibus & vterinis incidentibus, ℞ radicum liliorum ℥ j. altheæ cum radice, arthemisiæ matricariæ, hyssopi, pulegij calamentæ añ. m. ß. fiat decoctio in aquæ & vini albi æquis partibus pro fotu muliebrium, aut quantitate herbarum aucta fiat insessus: cum humores ita apparati fuerint, & ad fluendum aptiores redditi, aperiatur saphena, deligatur tempus magis idoneum, vt habeamus naturam instituti nostri adiutricem, verbi gratia, si solita fuerit repurgari luna noua, hoc tempore vena incidetur, si plena, plenilunium expectemus, alioquin

Luna vetus veteres iuuenes noua luna repurgat.

Quæritur si ante saphenam sit aperienda basilica. Vetat Galenus ne fiat reuulsio instituto nostro contraria, Aëtius iubet, vt minuatur plenitudo, alioquin sanguis magno impetu fluet ad vterum & inflammationem illic excitabit, aut obstructionem augebit: In manifestè plethoricis vera est sententia Aëtij, alioquin sequendum Galeni consilium, suffitus aromatum muliebria ducit, proinde ex myrrha, cassia lignea, & gummi iuniperi fiat puluis crassus, cuius fumum excipiat per infundibulum, aut paretur pessus ex arthemisia, aut mercuriali pista & inuoluta linteolo, aut intingatur eorum succis: internis fœmoribus vtiliter applicantur cucurbitulæ, hæc remedia si leuiora videantur, neque causæ magnitudini respondeant, vtere

mediocribus quale hoc fuerit ℞ syrupi de arthemisia ℥ i. ß. trochiscorum de prassio vel de alamentha ℈ ij. cum ℥ vj. decoctionis seminis iuniperi fiat dosis quæ iteretur per dies aliquot, bibat pro ordinario potu hydromel in quo hyssopi coma bullierit, myrrha per aliquot dies sumatur cum vino albo quantitate nucis auellanæ, aut cassia lignea (est crassius cinamomum) Fernelius dat pulueris fistulæ cassię ʒ j. cum vino albo diluto aqua hyssopi, aut cum vitello: herbæ vterinæ, Arthemisia, matricaria, maiorana, hyssopus, calamentha, bulliant in aquæ & vini æquis partibus, vaporem excipiat per infundibulum, fortiora sunt quæ sequuntur quibus, vt dixi, secundina & fœtus mortuus excluduntur: trochiscorum de myrrha ʒ ij. cum vino Hippocratico albo aut hydromelite, Item ℞ pulueris sabinę, Aristolochiæ, dictamni albi, granorum iuniperi, & baccarum lauri añ. ʒ ß. crassioris cinamomi ʒ ij. trochiscorum de myrrha ℈ iiij. excipiantur syrupo de arthemisia fiat confectio de qua capiat ʒ j. pro dosi ex cochleari cum syrupo capilli veneris, aut dissolutam hydromelite: poterit immisceri puluis chalybis præparati, quo solui contumaces obstructiones tùm admonui cùm de fœdis virginum coloribus tractaui.

Item ℞ Pessarium commune intingatur succo mercurialis vel arthemisiæ, deinde conspergatur pulueris ellebori, euphorbij & trochiscorum alandal añ. ℈ ß. contineatur in vulua per vnam horam, etiam secundinam & fœtum

mortuum attrahet, si placet ex oppoponace, sa-
gapeno, styrace, calamintha, myrrha, dictamno
albo, aristolochia, granis iuniperi fiat puluis pro
suffitu muliebrium.

De Secundina morante.

VT excludatur secundina, accipe secundinā
ouis vel caprę, siccetur in furno, puluis de-
tur cum vino albo, idem puluis excipiatur mel-
le & indatur forma pessi, quin etiam, si credi-
mus Aëtio, si adhuc calens applicetur ventri
parturientis, partus erit facilior.

Haly suadet vt maritus inungat penem gum-
mi iuniperi & vxorem subigat, ille idem iubet
vt excludatur citiùs quàm fieri poterit: Auicēna
tamen mauult expectare suppurationem, inte-
rim experitur leuiora, vt, iuxta aphorismum
Hippocr. mouet sternutationem, internis fœ-
moribus applicat cucurbitulas, atque vt citiùs
putrescat, basilicum dissolutum in decocto Al-
theæ, violariæ & ficuum iniicit per metrenchy-
tem: Verùm me iudice hæc controuersia ita
dirimenda est, quando subsistens δευτέριον indu-
cit grauia quædam symptomata, imminétque
mortis discrimen, acceleranda est excretio da-
tis vehementioribus quę ad mouendos menses
præcesserunt: verùm si nihil vrgeat, expectari
potest suppuratio, atque etiam adiuuari, chirur-
giam docent Paulus libro sexto & Aëtius libro
vltimo.

Fœtus

Fœtus mortuus in vtero.

DIGNOSCETVR quòd puerpera nihil ſentit amplius moueri, tùm quod imus venter refrigeſcat, cauantur oculi, tandem anhelitus fœtet: dentur trochiſcorum de myrrha ʒ ij. aut pillularum de ſagapeno ʒ j. aut ℞ ariſtolochiæ longæ, caſtorei & myrrhæ añ. ℈ j. fiat paruus bolus cum ſyrupo de artemiſia: indatur peſſus ex melle, acuto diagridij colocyntidis & ellebori añ. ℈ ß. quæ ſi non iuuerint, extrahatur ferramentis à perito chirurgo per vuluam, aut venter incidatur. Cæſares vel Cæſones dicuntur, qui cęſo matris vtero in lucem prodierunt: operationem Paulus & Aëtius ex Philumeno copioſè deſcripſerunt vbi iubent fotu, litu, cataplaſmate, inſeſſu relaxante, vuluā lubricari, priuſquam ferro extrahatur. Celſus monet neque vi neque ferro extractationem tentandam eſſe ſi ſuperuenerit inflammatio. Non eſt prætereundum quod notat Albucaſis, ſe vidiſſe mulierem quæ manente fœtu mortuo nihilominus nouiſſimè concepit, mortuus fœtus putruit, ſanies ad vmbilicum ablegata eſt, atque illic abſceſſum fecit, quo quidem abceſſu rupto, auxilio emplaſtri attrahentis, (quale à chirurgis, parari ſolet ex bdellio, dictamno, & ariſtolochia) oſſa ipſa exierunt integra. ſanè non debet ampliùs eſſe mirum ſi fœtus mortuus, purulentus per vuluam exierit. Hæc hiſtoria facit vt maiorem fidem adhibeam, hiſto-

Menstruum stillicidium.

SAnguis supra modum effluit per ἀναστόμωσιν apertis venis vteri, raro per ἀμάυρωσιν rupta aliqua illius vena, vt ictu casu, difficili partu. Est etiam cùm guttatim veluti stillat sanguis, & paucus cum dolore redditur, sanguis inquam impurus, saniosus, purulentus, dolorosum hoc stillicidium erosionis certum est indicium aliquando etiam vlceris simplicis vel maligni. Qualitas excreti qualitatem & magnitudinem morbi indicabit: Sanies enim & pus vlcus certò indicant: Sanguis verò impurus saniosus erodens exulcerationem, vbi dolor ibi morbus, ex loco doloris si vlcus sit in vtero ipso an in collo vteri discernetur: nam si respondeat se sentire dolorem in perinæo, est in collo: si ad pubem, est in vtero ipso. Vlceri iam propria remedia descripta sunt, exulcerationi & erosioni leuiora accommodentur.

Hæmorrhoïs vteri.

EST vena in collo vteri per circuitus extra tempus lunaris purgationis sanguinem fūdens, poterit videri per dioptram: Tuberculum enim eminet subrubrum & cruentum, quod Pauli consilio abscindendum est, quo tempore morbus dat inducias.

Menses deprauati vt albi & decolores.

AVCTORE Hippocr. menses decolores desiderant purgationem, quia cacochymiam indicant, quis humor peccet inspectione indusij distinguetur: Albi verò menses aut accidunt ipsiusmet vteri intemperie frigida per congestionem, vel generali rheumatismo, siue totum corpus in vterum sese exoneret, siue pars aliqua princeps: hinc longa & difficilis curatio, quia aliunde fouetur. Periculum tamen est in mora, quia aliquando vterus humoris acrimonia exulceratur, tùm excretum incipit esse rubrum & fluit cùm dolore, hócque sequi tur incommodum quòd raró concipiant, quippe cùm perpetuo madeat illis vterus, quòd si forte concipiant, partus edunt morbidos & parum vitales: neque tamen temerè supprimi debet vterinus fluor, proprpterea quòd suppressione intempestiua aliquæ in hydropem, aliæ in paralysim, aliæ in cephalalgiam inciderunt: humore aliò refluente. Priusquam de remediis cogites, vide ne similitudo tibi imponat: Sunt enim duo vteri affectus similes fluori albo, nempe Gonorrhœa simplex & virulenta, distinguentur quòd in gonorrhœa simplici effluat semen cum titillatione, cùm in rheumatismo vteri fluat pituita sine pruritu, sub gonorrhœa virulenta continuus est dolor, vt in vlcere, non sine ardore & acrimo-

nia vrinæ, vt mittam fœdum concubitum qui semper istam gonorrhœam pręcessit, non fluorem album, hoc quoque certo signo distinguẽtur, quòd quoties fluunt menses rubri, albi subsistunt. Perseuerat nihilominus gonorrhœa virulenta: curationis primus scopus vt impuritatem corporis diuertas & per sentinam exhaurias, nisi colluuiem humorum quæ fluit vndique ad vterum per aluum expurges, coniicies ægrum in maius periculum importuna suppressione, quia, vt dixi, humor aliò refluet: Itaque præscribatur parua massa pillularum de quinque generibus myrobalanorum, purgetur pillulis assaieret, de bdellio, vel ex rheo cum agarico, ratione pituitæ exuperantis, applicetur vtero & lumbis emplastrum pro matrice, sed remoueatur cùm instabit tempus rubræ purgationis. ℞ emplastri pro matrice ℥ iij. extendatur super aluta & applicetur dictis partibus, sumat quotidie cum vitello vnius oui charabę ℈ ij. aut paretur opiata ex conserua rosarum & symphyti, addendo trochiscos astringentes, corallum, cornu cerui vstum, consulatur parti principi si quæ laboret, hepati hepaticis, cerebro cephalicis, alioquin intemperies frigida vteri iam dictis remediis corrigatur, exsiccando vtero conueniunt hydroticum, stuphæ, siccæ, imprimis verò suffitus ex puluere radicis bistortæ trochiscis de gallia & de alypta moscata, caryophilis, nuce moscata: ℞ Radicis bistortæ ℥ ß. trochiscorum de gallia & de alypta moscata añ. ʒ iij. caryophillorum & nucis

moſcatæ an. ℈ iiij. fiat puluis craſſus pro ſuffitu muliebrium, thermæ Spadenſes & Niuernenſes deſiccant vterum, propterea vt vlceri, ita illius rheumatiſmo benefaciunt, quotieſcunque humor videbitur deſcēdere à cerebro per ſomnum, ad diuerſionem vtiliter admouebuntur cauteria brachiis. Galen. vt diuertat per vrinas imperat diuretica, vt decoctum apij.

Notandum ex Aëtio iuuenes rubra, vetulas, alba fluxione ſępius tentari, ſi reſpondeat ætati faciliùs curari, ſi non ſit ætati morbus congener vt ſi vetula rubro, iuuencula albo fluore tentetur difficiliùs & cum maiore vlceris periculo: propter humoris fluentis acrimoniam, ſanè non caret dubitatione quod affirmat Montanus, iuuenculas quæ patiuntur fluorem album expertas eſſe venerem.

Morbi mammarum qui (vt vterini) mulierum ſunt proprij.

QVanquam ad affectus externos referri poſſint, tamen quia mulierum ſunt proprij, & quòd medici potiùs quàm chirurgi de illis conſulantur, placuit per occaſionem de illis tranſigere: omnes autem aut ad mammas ipſas pertinent, vt inflammatio, vlcus, ſcirrhus, cancer, aut ad lac, vt copia, paucitas, coagulatio lactis, exordiar ab inflammatione.

Phlegmone mammarum.

DIgnoſcetur tumore calido cum rubore & dolore, initio miſſio ſanguinis & litus cum oxyrhodino, ſuperponēdo oxycratū tepidum, vt impedias ne fiat, quinetiam ſi menſes reſtiterint incisa ſaphena prouocentur, notandum tamen quando inflammatio conſequitur trombosim ſeu coagulationem lactis, vt fere fit, abſtinendum eſſe à repellentibus, ne humor magis magíſque impingatur atque incuneetur, ſed mox reſoluendum eſſe, aut maturandum, reſoluetur cataplaſmate ex farinis fabarū & erui, ſi non poſſit reſolui, iuuetur pepaſmus cataplaſmate ex farinis tritici, lini, fœnigræci coctis in hydrelæo, baſilicum eſt optimum pepticum interim veta ne nutrix ablactet infantem, ne ſuctu mammæ impleantur, Cæterùm inflammatio in papilla eſt longè grauior quàm in mamma. Inflammationi ſuppuratæ ſuccedit vlcus imprimis detergendum poſtea replendum, Æginetæ remedium poteſt eſſe inſtar omnium quod ad aliarum partium, vt vteri & oris vlcera per analogiam transferre poſſis. ℞ Gallas & nuces cupreſſi añ. numero 10. rhu corariorum m. ß. macerētur in vino rubro diebus 10. deinde coquantur donec dimidium vini ſit conſumptum, reſidentia proiiciatur, colatura rurſum coquatur ad craſſitudinem mellis: in vſu ſi fuerit craſſius diluatur eodem vino.

Scirrhus vt cancer non ſaneſcit ſi con-

firmatus, incipiens emolliatur diachylo cum gummis, de Vigo non tantùm mammas duras, sed etiam cancrosas primùm fouet decocto climeni, deinde admouet sequens emplastrum, ℞ Olei communis ℔. j. lythargiri puluerati & plumbi vsti añ. ℥ ij. succi climeni depurati ℥ iiij. terebinthinæ ℥ ij. fiat emplastrum, plumbi lamina etiam vlcerato cancro vtiliter applicatur.

Vt nutrici lac abundè suppetat.

FRicentur mammæ, infra mammas applicẽtur cucurbitulæ, vt materia lactis attrahatur bibant aquam decoctionis herbæ & radicis fœniculi recentis, vulgus vtitur aqua decoctionis auenæ, aut furfuris. Sunt qui commendant puluerem vermium terrestium, dentur ʒ ij. cum vino, vel contundantur cum passulis, vel ℞ tria aut quatuor oua interim dũ agitantur misce puluerem duorũ, aut trium vermiũ, atque etiã pulueris fœniculi dulcis ʒ ij. aut iij. coquantur in sartagine cum butyro, fiat ferculum quo nutrix vtatur. Rhasis magni facit cinerem pedis anterioris vaccæ cum decocto fœniculi, considerãda tamen causa imminuti lactis, faciamus verbi causa nutrici paucum lac suppetere, propterea quòd menses copiosiùs illi fluunt, nisi sistatur fluor, irrita sunt remedia, si parciùs viuat, nisi liberaliùs & alimentis boni succi nutriatur, nunquam prædictis remediis lactis copia producetur, si propter totius aut mammarum calidam & siccam intemperiem lac deficit, corri-

gatur iusculis herbis refrigerantibus simul & humectantibus alteratis, vt lactuca, acetosa immiscendo semper ea quæ lactis copiam proprietate gignunt.

Vt lac è mammis repellas.

PVerperis mox à partu solet maiore copia lac ad mammas confluere, vt repellas liniãtur mammæ oxyrhodino, deinde superponatur linteum imbutum oxycrato tepido, quod sæpe renouetur, poterunt mammæ statim à litu conspergi puluere myrtyllorũ, aut liniri oleo myrthino, quod est potentius rosaceo, vulgare est cataplasma ex furfure cocto in oxycrato. Quidam appendunt collo catenam auream, alij ferream, aut clauum: ferrum enim frigore suo repellit, propterea limus qui subsidet in aquis fabrorum subactus cum rosaceo forma cataplasmatis vtiliter admouetur, impedítque incipientes inflammationes, cucurbitulæ tandem hypochondriis affigendæ, ad reuulsionem sanguinis, nisi gestent vtero: cataplasma ex farina fabarũ, erui, lupinorum cocta in oxymelite, repellit simul desiccat & ex haurit lac. Itaque prouidebis ne de repellendo dum cogitas, quando duntaxat impedire vis ne lac maiore copia ad mammas affluat, illícque, vel concrescat, vel inflammationem excitet, ne tuo remedio euanescat, mater non possit postea esse nutrix etiã si velit.

Ad Thrombosim seu coagulationem lactis,

℞ ebuli apij menthæ calamenthæ an. m. ß. fiat decoctio pro fotu ex residētia cataplasma, vulgus stercus caprillum coquit cum oxymelite & applicat forma cataplasmatis, fouet etiam mãmas muria, Auicenna coquit farinam lini & fœnugręci in oleo violato & pauco aceto. Quidam affirmant ceræ grana duo instar milij sumpta impedire ne lac coaguletur.

Arthritis, articulorum cruciatus.

CVrationem morborum internorum arthritis terminabit, æquum est enim, vt morbũ genitalium tam viri quàm mulieris consequatur, quia fingitur à poëtis filia Bacchi & Veneris, Quædam est generalis quæ vel omnes articulos simul, aut vicissim inuadit, quædã est specialis, quæ definitiùs hunc quàm illum articulum affligit: hinc arthritidis variæ differentiæ propriis nominibus designatæ, dum enim fluxio articulos pedũ cruciat, podagra, dum manuũ, chiragra dum genuum gonagra nũcupatur. Quò referri possunt Ischias & immames tam humeri quàm omoplatæ cruciatus. Raro fit cõgestione, ferè semper fluxione, fluxionis autem omnis duo termini, à quo & ad quem. Terminus à quo est pars mittens, terminus ad quem pars excipiens, à qua parte procedat arthritica fluxio, inter doctos non est satis definitum, placet Fernelio semper procedere à cerebro, quinetiam humorem extra cranium consistere, atque illinc sub cutem ad articulos descendere, verùm

nephritidem sæpe consequitur, pituita à renibus ad articulos translata: Arthritis calida qualis est hodie frequentior, ab hepate calidiore ortum ducit, accidítque vtplurimùm suppressis mensibus, aut hæmorrhoïdibus, vt mittã multos morbos arthritide terminari materia à toto ad partes ablegata. Verùm enimuero quidni ab interiore cerebro per spinam & neruos, per venas quoque & arterias, quemadmodum in subiectas alias partes, ita in articulos descendit? Disputatio ista est magni momenti, vt discamus imprimis parti mittenti consulere: Excipiunt verò articuli propter imbecilitatem quæ est vel à natura & hæreditaria, vtpote, si quis nascatur parentibus arthriticis: vel aduentitia, qualis est quę proprio vitio & vitæ intemperantia contrahitur: naturæ vitia difficiliùs tolluntur quàm accidentaria: hinc arthritis hæreditaria insanabilis, aduentitia si iam vetustate fuerit nodosa, immedicabilis. Remedia quędã prophylactica quibus pręcauetur, alia therapeutica quibus præsens depellitur, fingamus quempiam qui sentiat in articulis propensionem quandam ad arthritidem, siue natus sit arthriticis parẽtibus, siue intẽperãtiæ vitio iam aliquoties fuerit afflictus, qui velit imminentem præcauere, reuocare imprimis oportet ex methodo generali, hoc præceptum: Semper in morbis periodicis, si fieri potest, anticipandum esse paroxysmum. Itaque instante tempore accessionis, purgetur, pillulis arthriticis, aut de hermodactylis maioribus in frigida, minoribus in calida causa,

℞ massæ pillularũ arthrit. & de hermodact. añ. ℈ ij. malaxentur cũ aqua betonicæ, fiant pillulæ sex pro dosi: deinde aperiatur vena, præsertim cum fluxio calida videbitur: Galenus enim gloriatur se multos ab arthritide præseruasse ineũte vere secta vena. Imbecilli & laxiores articuli roborentur oleo cum sale, vt sicces cum adstrictione: macerandum corpus inædia. Propterea enim μυσοπτωχὸς perhibetur, odio habens pauperes, hydrotico quoque desiccandum. Cauteriis fluxio diuertenda, quę brachiis, aut ipsimet capiti vtiliter applicantur, quando manifestè fluxio incipit à capite, alioquin parum, aut nihil omnino prosunt.

Therapeutica partim vrgenti dolori subueniunt, partim morbum funditus tollunt. Sanè optima sunt anodyna quæ tollunt causam doloris. Aëtius cum Gale. probat venæ sectionem: summis enim doloribus præsentissimum est remedium. Auicenna tamen eam improbare videtur. Ita distinguendum ad præcautionem confert, ad curationem nocet, quia humores omnes commouet, augétque fluxionem: nescio quomodo morbus iste tempore maioris afflictionis magnis remediis purgatione & venæ sectione exacerbatur si tamen venienti morbo non sit prouisum, & corpus sit plethoricum, non erit alienum venã pertundere, necnon cacochymiam vacuare Galenus ex Andromacho hoc primi generis anodynum valdè commendat quo soleo vti fælici admodum successu, fœnugræcum coqua-

tur in aceto donec dissolui possit, adde mellis quantum satis, recoquantur iterum & terantur fiat cataplasma, quod fasciis obligetur, fac hoc triduo & miraberis effectum, Secundi modi anodyna sunt cataplasma vulgare ex lacte cùm vitellis ouorum pauco croco & farina hordei, adde si placet oleum camomeli & violarum ne tam citò arescat, fimus bubulus recens, est vulgare, optimum tamē anodynum, siccus coquatur cum mulsa, aut cùm oleo camomeli, aut folia altheæ & verbasci coquantur in lacte & trita applicentur, sanguis quoque leporis & hyrundinis, adeps ciconiæ, vel eiusdem fimus, illitus articulo proprietate quadam creditur conuenire: lagena plena decocto neruali vt maioranæ, camomeli, primulæ veris, volis pedum & manuum vtiliter applicatur: aut parti ipsi vesica semiplena lacte in quo althea, maiorana, camomelum, hypericum bullierint: cùm cætera non iuuissent sæpe expertus sum singulare anodynum: emplastrum de Vigo cùm Mercurio: iuuat præsertim si arthriticus aliquando lue laborarit, anodyna tertij generis, lac in quo Hyoschyamus bullierit, aut hyoschyami folia, trita & applicata: oleum ranarum isto modo est anodynum, capita ranarum coquantur in oleo ad putrilaginem, expressio seruatur pro litu, oleo nenupharis aut papaueris, maior stupefaciendi vis inest; maxima opio, quo tamen non est vtendum nisi extrema necessitate: illius grana duo aut tria lacte dissoluuntur, aut oleo violaceo camomelino, pro litu partis dolentis, hęc

ad ſymptoma: Morbo autem vt mederi poſſis eiúſque cauſam ita tollere vt ampliùs non recurrat Tralliani diacorallium præſcribito, cuius ſequitur deſcriptio. ℞ coralli ʒ ij. myrrhæ ʒ iij.cariophyllorum ʒ ß. rhapontici. ʒ j. folij ʒ ß.ſi deſit eius loco ſubſtituitur nardi Indicæ ʒ j. radicis pæoniæ tantumdem, ariſtolochiæ rotundæ & longæ an̄. ʒ ij. fiat puluis tenuiſſimus, cuius ſcrupulus vnus exhibeatur pro doſi ſummo mane ſex horis ante cibum cum tepidæ ʒ iiij.corallum aſtrictione ſua vias per quas fit fluxio reſtringit, nerualibus humidiora & laxiora ligamenta incaleſcunt, ſiccantur,roborantur, cæteris pituita morbifica inciditur & tenuatur. Exhibetur autem cum tepida vt illius ardor obtundatur, conuenit tamen arthritidi frigidæ cuiuſmodi omnes eſſe Fernelius. quin Galenus ipſe exiſtimat, cùm tamē hodie magna ex parte calidas eſſe experiamur, exhibet per centum dies continuos, poſtea intermittit dies triginta vt æger reſumat vires. Rurſum exhibet per dies centum continuos, deinde diebus triginta intermittit, tertio exhibet non quotidie, ſed alternis diebus per dies centum & ſexaginta. difficile eſt hodie ægrum inuenire vſque adeo patientem, interim per interualla purgari debent pillulis arthriticis, vel de hermodactylis, aut terebinthina cum rheo & agarico: Eſt enim neruis amica, infra articulum magis obnoxium fluxioni arthriticæ, vtile erit applicare veſicatorium aut cauterium, vt humori quo relaxantur & debilitantur ligamenta, de-

tur liber exitus Galenus absumit reliquias em-
plastro ex cochleis: Integræ teruntur & forma
cataplasmatis applicantur, sinantur donec per
se cadant. Possis etiam ad robur parare cerotū
ex emplastris de meliloto, ceroneo vel oxycro-
ceo, vel ℞ gummi pini ℥ij. incorporentur cùm
oleo irino fiat emplastrum, cæterum Valescus
meminit cuiusdam medici qui sola trium die-
rum inædia accessionibus arthriticis liberaba-
tur: os colluebat frigida, nihil præterea assume-
bat. Gatinariam iam sexagenarium arthritis de-
prehendit, sola vini abstinentia eam depulit, at-
que indolēter vsque ad annum octuagesimum
secundum vitam exegit, interim stomacho cō-
uenientem potum sibi parabat ex decocto ma-
stiches, coriandri, passularum. Vinum plurimū
nocet arthriticis, inquit Gordonius, quia facit
penetrare humorem crudum ad articulos in-
firmos, éstque humoris crudi, vehiculum, tùm
quia acescit. concedit tamen in declinatione
sed magna cautione. Arthritis nodosa compa-
ratur scirrho: incipiens est capax remedij non
confirmata, in vsu est apud plebeculam reme-
dium Galeni, coquit pernam, ad tabem immis-
cet putrem & verminosum caseum, inde cata-
plasma effingit: est aliud emplastrum emolliens
simul & resoluens ex Ammoniaci & ceræ æquis
partibus addendo pro ℥ j. croci ʒ ß. cuius loco
vtimur diachilo magno & cum gummis, sed
ireato, cui ireos florentiæ aliquid sit admistum,
vt remolliat simul & resoluat Guido vtitur
hoc cataplasmate ℞ ebuli sambuci & caulium

rubrorum

rubrarum añ. m. j. bulliant in lixiuio quod pa-
retur ex tartaro & ſale coctis in aceto, ſi fortè
vlceretur, iubet mundari vnguento apoſtolo-
rum. Quod ſi videatur neceſſe, non aliter quàm
ſtrumæ, aliquo cauſtico erodatur, vt oleo de
vitriolo, de ſulfure, aqua forti, puluere Mercu-
rij: Imò verò ſi iam os ſubiectum corruptum
fuerit, ferro candente vratur: Cæterùm fluxio-
nis quæ fit in partes neruoſas terminus dies 40.
quo tempore ſolet durare arthritis: fluxionis
verò factæ in partes carnoſas dies 14. propterea
Guido iubet, vt cauteria quæ applicantur coxa-
riis; per dies 40. maneāt aperta, quanquam non
videtur tempus aliter definiendum quàm per-
fecta ſanitate.

Dolor iſchiadicus.

ISchion eſt ligamentum quo femur coxendi-
ci alligatur, in iſta compage ſeu articulatione
collectus humor, iſchiadicos dolores excitat,
quibus afflicti, coxarij ſeu iſchiadici nomi-
nantur: Iſchiadi calidæ, qualis accidit ſuppreſ-
ſis menſibus imprimis venæ ſectio medetur,
ſecta primùm vena in brachio è dire-
cto, deinde in malleolo exteriore, quæ
quòd ſingulariter proſit in eo affectu, iſchia-
dica nominatur: clyſteres hîc imprimis com-
mendantur, primus ſit cõmunis ad vacuandas
fæces, reliqui acres, qui conſtent potiſſimùm
centaurio minore ℞. Iuæ arthriticæ, betonicæ,
primulę veris & centaurij minoris añ. m. ß.

possis addere hyssopi, thymi, pulegij tãtundem fiat decoctio in colaturæ ℔.j. dissolue pillularũ arthriticarum, vel de hermodactylis ʒ ij. Si malis benedictæ laxatiuę, aut hierę colocyntidos ʒ ß. mellis anthosati ʒ ij. olei anethini de castoreo añ. ʒ j. fiat clyster: purgatio quibusdam nocuit præsertim vehemens, attracto humore ad partem afflictam non vacuato: vomitus est tutior, quia reuellit: possunt tamen dari pillulę arthriticæ, aut potio ex turbith & agarico quæ bullierint in decocto neruali, vel tabellæ diacarthami. Pro topicis memineris abstinẽdum esse repellentibus, ne intropellant humorem morbificum, quem omni arte foras allicere debem⁹: hic enim debet esse præcipuus scopus curationis, à centro ad circumferentiam humorem morbificium attrahere: propterea dropax à Gal. commendatur ℞ picis ʒ ij. liquetur in quarta parte olei camomelini, adde sulphuris ʒ j. fiat emplastrũ. Idem Gal. mirificè extollit ceratum de euphorbio, quod est μετασυγκριτικὸν ex alto foras trahit, cuius cerati eodem auctore aliâs meminimus, cùm de cephalea tractauimus. Aëtius laudat cataplasma ex fimo caprillo cocto in aceto. Alij malunt coqui in vino, quidam addunt sulphur, staphysagriam, aristolochiam: eidem scopo inseruiunt synapismus vesicatorium, & cucurbitulæ etiam cum scarificatu, singulis incisionibus quidam applicant hirudines, Damocrates apud Gal. commendat radicem iberidis seu Lepidij cum axungia primùm remollitam, deinde contusam & em-

plastri modo impositam: Ille iubet, vt sinatur illic per tres horas. Ægineta verò cōsulit, vt sinatur donec cuticula nigrescat, sit paratū balneū aquæ dulcis in quod æger mox demittatur. Fernelius hoc remedium tanti facit, vt miraculo iuuare affirmet, omnes ex Dioscoride hoc remedium descripserunt, qui iubet cum axungia salsa teri & per quatuor horas forma cataplasmatis coxæ applicari. Deinde vt ingrediatur balneum, postea iubet vt locus oleo liniatur & lana superponatur: castoreum pondere ʒ j. vtiliter per aliquot dies coxariis exhibetur, cortex quoque radicis capparis tam sumptus quàm admotus, si credimus Æginetæ, benefacit, qui consulit, vrgente dolore, tandem vt Philonij ʒ j. in decocto clysteris dissoluatur: Aphorismus est Hippocr. lib 6. si coxariis diuturno dolore vexatis crus tandem extenuetur, nisi admotis cauteriis hoc impedias claudicabunt, mucus quo articulus impletur cauteriis vacuetur. Celsus supra iuncturam iubet applicari, Dioscorides loco dolenti: quacumque in parte dolor erit, illa aperiatur cauterio: nam vbi dolor ibi morbus, seu causa coniuncta morbi, vide tamē ne cauterium altiùs penetret, ne fortè quis subsit tendo, aut neruus; ego soleo coxariis applicare cauterium quatuor digitis infra genu, in exteriore tibia: præfero enim hāc parti interiori, quia vena malleoli exterior ischiadica nominatur, præferturque saphenæ in hoc morbi genere, quia de parte affecta magis directè vacuat.

FINIS.

PARTICVLARIS METHODI MEDENDI INDEX.

A, primam paginam: B, secundam denotat.

A

ALbugo 56.a curatio 57.b
Amaurosis seu Gutta serena quid, curatio 52.a
Ambliopia hebes vis⁹ quid, remedia: 55. plura 56.b
An aromata in morbis capitis conueniant. 15.a
Anodynorum genera 23.a
An apoplexiæ pituitosæ venæ sectio 33.a
Antiades 71.a
Angina 72.a
Anorexia 100.a
Apoplexiæ curatio 32.b
Aphtæ 70.b
Asperitas oculi 53.a
Asthma 88.a
Aurium morbi 58.a symptomata 60.a
Aurigo 121.a

B

de Balbis 76.a
Boulimia 100.b
Bubonocele 140.b

C

CAchexia 118.a
Calculi renalis prophylactica 126.b. Therapeutica 127. b. remedia exacerbationis 120. a
Canina fames 101.a
Cardiogmos seu cardialgia 103.a
Cardiaca passio 104.a
Caruncula 134.a
Catalepsis 33.b. 34.a
Catarrhi causę, curatio 41 b
Cauteriū in morbis capitis vbi applicandum 13.b
Ceratum de euphorbio in morbis capitis singulare, eiusdem descriptio 17.a
à Cerebro omnes ferè morbi 41.a
Cœliacus fluor 153.a vbi quę manifesta & quæ occulta qualitate medentur
Chemosis quid, curatio 53.a
Cholera morbus 110.a
Clysteris cephalici formula 11.a
Collyriorum formulæ 47.a
Conuulsio 35.a
Conceptio 170.b
Coryza 64.b
morbi Cordis 92. b. vbi de cardiacis.
Cucurbitulæ, siccæ humidæ: 13.a
an Cucurbitula sit admouēda vertici ibid.
Cucupha 15.a
Cucurbitula sicca in cōuulsione vbi affigenda 36.a

D

DEntium morbi 66.a
Diaphragmatis inflā-

matio 86.a
Diabete 132.a
Diarrhœa 147.a
Dolor capitis 28.b
Dolor contumax cum febre mortem minatur, sine febre iacturam oculi 30.a sedatur aliquando pure per oculos, aures, nares excreto ibid.
Dolor capitis à lue venerea propriis alexipharmacis, vt sit expugnandus 13.b
Dolor dorsi 86.a
Dolor Ischiadicus 185 a
Dysouria 136.b
Dysenteria 146. & ampliùs 148.a

E

Ecpyesmos 45.b.
Empiema 86.b.& 87.a
Enterocele 141.
Epilepsia 37.encanthis quid sit 45. a.remedia 48.a
Epyphora 56.a.& 57.a.Epulis 69.a.
Erysipelatis cerebri curatio 18.a.
Errhinorum variæ formulæ fol.11.b.

F

Flauus color oculorum, vt tolli debeat 58.a.
de Fœtu mortuo in vtero 177.b
Fluoris alui differētiæ 144.a.
Frōtale 14,a.fot⁹ capitis 15.a
Frontale adstringens ad intercipiendam fluxionē in morbis oculorum 46.b.

G

Gargarismi 12.b.
Gargareonis inflāmatio & relaxatio 71.b.affect⁹
Genitalium viri 155.a.
Gingiuarum morbi 68 .a.
Glaucosis 56.a,
Gonorrhœa simplex, virulenta 161.a.& 162.a
de Grumo vrinæ meatū obstruente 134.a.
Gustus impediti causa, curatio 55.a.& 76.b

H

Hæmorragia 65.a.
Hæmorrhoïdes 153.b.
Hæmorrhoïs vteri 178.b
Hemicrania 30.a
Hepatis morbi 113.a
Hepatici 118.a.
Hernia 140.b.
Hypoglottia 43.a
Hyppopyon quid 45. curatio 49.a
Hyppos assidua oculi nictatio 55.b
Hydrops pulmonum 87.b
Hydrops 118.a
Hydrocele 158.a

I

Icterus niger 125.a flauus 121.a
Ileosis 141.b.& 143.a
cur affectus Ilei grauiores 149.a
Incubus 24.a
Intemperies oculorū 47.b
Intestinorum vlcus 149.a
Intestinorum morbi 198.a
Indicationes 4.a

an Indicatio potior à morbo quàm à parte 5.a
Intemperies cerebri 16.b
Imaginatio læsa. 23.a

L

Lethargus 26.a
Vt Lac à mammis repellas: ne coaguletur 182.a
Linguæ morbi 69.a
Lienis morbi 122.a. Obstructio 123.a. Inflatio 124. Scirrhus, ibidem, symptomata.
Lienteria 150.b
Loron siue crapedon 71.a

M

Masticatoria 12.b
Maniaci 22.b
Memoria 9.a
Melancholia 21.a. cur hypochondriaca crux & opprobrium Medicorum ibid.
Melãcholicis omnibus maximè vero flatulentis cõuenit balneum 22 a
cur melancholici tristes & meticulosi 22.b
Memoria læsa 24.a
Mediastini inflammatio 85.a
Mesenterij morbi 112.b
de Meientibus in lecto 137.b
Menses suppressi 175 a. vbi remedia leuia, mediocria fortiora
Menses immoderati 177.b
Menstruum stillicidiũ 178.b
Menses deprauati, vt albi & decolores 179.a
Midriasis dilatatio pupillæ 51.a
vt Morbus fit causa symptomatum 3.a
Morbi fere omnes à cerebro aut in cerebro à cerebro per distillationem, in cerebro per congestionem 7.a
ars dignoscendi genera Morborum 8.a
Monoplegia 30.a
de Mola 199.a
Morbi mammarum 180.a
Musculorum intercostalium 85.a
de Mutis 76.a
Myops, luscios[9] 55.a. curatio 57.a

N

Narium morbi & symptomata 62.a
Nodulus odoratus pro cerebro 16.a
Nubes & nebula, oculorum affectus 56.a
vt Nutrici lac abundè suppetat 181 a
Nyctalops quis 55.a. curatio 57.a

O

Obstructio cerebri 17.a
Oculorum morbi 44.b
cur præstat habere paruos quàm magnos Oculos. 46.a
Oculorum morbus in magnitudine 47.b
Oculorum dolores 57.a
morbi Oesophagi 97.b
Onyx quid 45.a
Opiata cephalica ad reliquias morbi 16.a
Ophtalmia 53.a
Oris morbi & symptomata 66.a

Oris fœtor 77.b
Oureterum morbi 132.a
Oxyrhodini compositio, vsus 14.a

P

Paralisis 30.b
Parorasis, hallucinatio 55.a
Parulis 68 b
Palati affectus 70.a
Paristhmia 71.a
an Papauer Rhœas conueniat pleuriticis 85.a
Palpitatio 96.a
morbi Penis 156.b
si Phlebotomia conueniat morbis cerebri 11.b
Phlegmone cerebri 18.b
Phrenitis & paraphrenitis 20.a
cur Phlebotomia debilitat visum 46.a
Phtisis oculi est insanabilis
Pica 101.a
Pleuritis & peripneumonia 82.b
in Pleuritide quæ vena secanda 83.b
an Pleuriticis purgatio 84.b
Pleuritica remedia 85,a
Potionum cephalicarum, formulæ 10.a
Pomum odoratum pro cerebro 16.a
Polypus 62.a. & 63.a
Pollutio nocturna 163.a
Principum functionum læsarum curatio 19.b
Proptosis, procidentia oculi & vueæ 51.a
Priapismus 157.a
Pterygium quid 45.a. remedia 48.a
Puluis pro suffitu tegumentorum capitis 15.a
Pupilla lata & augusta 52.a
Pulmonũ morbi. 78.a. Obstructio, vlcus 80.a

R

Ranula 70.a
Raucedo 75.b
Remedium generale tribus modis fit particulare 1.a
Remedia 48.a
Renum affectus 125.b. inflammatio 129.b. vlcus 130.a imbecillitas 131 b
Rhias quid 45.a
Ructus 112.a

S

Sarcocele 155.a
Satyriasis 157.b
Screatus sanguinis 77.a
morbi Scroti 158.a
Sternutatio 38.b
de Secundina morante 176.b
Sitis 101.b
Singultus 111.a
de Somno 25.a
Spasmus cynicus 36.a
Spuitio frequens 77.a
Sputũ sanguinis quod hæmoptoïs dicitur 91.a
Sternutatoria 12.b
Stupor 27.b
Strabismus 52,a
morbi Stomachi 99.a
Strãguria seu substillũ 136.b
Sterilitas vnde 156.a
Subsultus 40.b

Suffusio 49.a
Surditas 60.a
Symptomatum cerebri differentiæ 9.a
Synapiſmi formula 32.a
Syncope 64.a
Synthecticus fluor 151.b

T

TAraxis 53.a
Teneſmus 151.b
Teſticulorum morbi 155.a
inflammatio 156.a
Thoracis dolor 90.b
Tinnitus 60.b
Tonſillæ 71.a
Tremor 39.a
Trauli 76.b
Tuſsis 89.b

V

VEſicatorij formula & vſus 15.b
Vertigo 23.a
Veternum 25.b. vbi ars excitandi à ſommo.
Ventriculi affectus 104.b
de Vermibus 139.a
Venerem quæ excitāt 161.a
Vini medicati pro cerebro deſcriptio 18.a
Vigilia 26.b. vbi ars conciliandi ſommum.
Virginū fœdi colores 125.a
Vlcus in oculo, vt diſcerni poſsit ſi in cornea an in coniunctiua. 49.a
Vlcus pulmonis 81.a
Vlcus 134.a
Vlcus vteri 169.b. intēperies
Vocis impeditę curatio vocalia inſtrumenta 74.a. & 75.b. vbi de voce rauca,
Vomitus 108.a
Vomitus ſanguinis ibid.
Vrinę profluuium 132.a. eiuſdem ſuppreſsio 135.b
Vrinæ incontinentia ſeu mictus inuoluntarius 137.
Vteri morbi 163.b. Prolapſ⁹ 164.b. Læuitas 167.b. Inflammatio 168.a. Scirrhus cancer, inflatio 169.b
Vueę procidētis curatio 51.a

FINIS INDICIS.

Errata ſic corrigito.

Fol. 1. leg. quorū beneficio facultas purgandi. f. 3 leg. cinamomo, f. 6. b. leg. permiſcebimus, f. 11. b. l. officiorū. f. 42 b. pro ℥ ij. caſsiæ l. ℥ j. f. 44. b. l ſectionis 1. caput 2. f. 46. pro tenere, leg. temerè. ibid. pro vi ſuos l. viſiuos. f. 47 b. pro refrigerantibus, l. refrigeratis. ibid. l. fiat collyriū. f 64. b. pro cōmunis, leg. cōmuni. pro poterit, l. poterūt. f. 59. pro ab ore, l. ab aure. f. 94. b. l. viriū in quā omniū, naturalis, animalis, & maximè vitalis: f. 97. b. pro coctione fit χύλωσις, *l. fit chylus. f 98. b. l. pro immēdicabile, l. immedicabile. ibi. pro ſuis febris, l. ſuis fibris. f. 101. pro frequētur, l. frequēter. fo. 110. b. pro triaplo, l. triplo. f. 121 pro capillis, l. lapillis. f. 134 pro exili pulſi, leg. pulſu. fol. 137. pro ſeminis phyllij, l. pſyllij. fol. 154. pro Scarabæ, le. Scarabei. fol. 170. b. pro euacuetur, leg. eiaculetur.*

